

A KOR SZELLEMÉBEN:
TUDOMÁNYOS VÁLASZOK A
VILÁGBAN JELENTKEZŐ
KÜLÖNBÖZŐ
VESZÉLYFORRÁSOKRA

MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG

A KOR SZELLEMÉBEN: TUDOMÁNYOS VÁLASZOK A VILÁGBAN JELENTKEZŐ KÜLÖNBÖZŐ VESZÉLYFORRÁSOKRA

Tanulmánykötet

Szerkesztette
KOVÁCS ISTVÁN

Magyar Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat
Budapest
2023.

A kiadvány a Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozatának 2023. január 27-i „Tanulmánykötetben való publikálásra” irányuló felhívása keretében jelent meg.

SZERZŐK:

- Dr. jur. Frigyer László r. alezredes
Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Rendészettudományi Kar,
Krimináltaktikai Tanszék, tanársegéd,
Magyar Rendészettudományi
Társaság Hallgatói Tagozat
elnökhelyettes, Pécsi
Tudományegyetem Állam és
Jogtudományi Kar Doktori Iskola,
PhD hallgató
Tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati
Egyetem Igazgatásrendészeti és
Nemzetközi Rendészeti Tanszék,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola
doktorandusz
Ph.D., Nemzeti Közszerológálati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vezetéstudományi Tanszék, mb.
tanszékvezető, adjunktus, Magyar
Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat elnök
Pszichológus, kriminológus,
Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola
doktorandusz
Osztályvezető, Belügyminisztérium
Európai Uniós és Nemzetközi
Helyettes Államtitkárság,
Európai Együttműködési Főosztály,
Rendőri Együttműködés és
Határigazgatási Osztály, Nemzeti
Közszerológálati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola
doktoranda
Tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati
Egyetem Rendészettudományi Kar
Magánbiztonsági és Önkormányzati
Rendészeti Tanszék.
Rendészettudományi Doktori Iskola
doktorandusz
- Dr. jur. Skorka Tamás r. alezredes
- Dr. Kovács István r. őrnagy
- Erdélyi Ákos
- Herczeg Mónika r. alezredes
- Lippai Zsolt r. alezredes

Németh Gábor r. alezredes	Tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz
Papp Dávid r. őrnagy	Tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Közbiztonsági Tanszék, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz
Pogány Viktor	IT szakértő, Alverad Technology Focus Kft.
Répás József	Nemzeti Közszerológálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola doktorandusz
Schlott Krisztián	Gazdaság informatikus Bsc, BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság Gazdasági Ellátó Központ Kéményseprő-ipari Tevékenységet Ellátó Igazgatóhelyettesi Szerv
Stadler Tamás	Igazságügyi geológus szakértő, Nemzeti Szakértői és Kutató Központ, Fizikai és Kémiai Szakértői Intézet, Nemzeti Közszerológálati Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola PhD hallgató
Suszter Tamás r. ezredes	Veszprém Vármegyei Rendőr-főkapitányság bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettes, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz
Zsákai Lénárd r. főhadnagy	Kiemelt főreferens, Belügyminisztérium, Európai Unió és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság, Európai Együttműködési Főosztály, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz

LEKTOROK:

Dr. Malét-Szabó Erika r. alezredes	PhD., pszichológus, Belügyminisztérium, főtanácsadó, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola oktató Magyar Tudományos Akadémia doktora, DSc., tudománytörténész, orvostörténész, fogorvos, Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar Népegészségtani Intézet egyetemi tanár
Prof. Dr. habil. Forrai Judit	PhD., kriminológus, történész, néprajzkutató, muzeológus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola oktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóintézet kutató
Dr. Tamási Erzsébet	Ph.D., habil, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Vezetéstudományi és Közismereti Tanszék tanszékvezető, egyetemi docens
Dr. habil Ujházy László ezredes	PhD., dr. jur., Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék tanszékvezető, adjunktus
Dr. jur. Gárdonyi Gergely r. ezredes	PhD., dr. jur., Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék tanszékvezető, egyetemi docens
Dr. jur. Major Róbert r. ezredes	Dr. jur., Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék mesteroktató
Dr. jur. Simon Attila r. ezredes	PhD., Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Katasztrófavédelmi Intézet oktató
Dr. Muhoray Árpád ny. pv. vezérőrnagy	

Tóth Levente

Doktorjelölt, Óbudai Egyetem
Biztonságtudományi Doktori Iskola,
Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar
Magánbiztonsági és Önkormányzati
Rendészeti Tanszék mb.
tanszékvezető

Prof. Dr. Sallai János r. ezredes

Ph.D., Nemzeti Közzolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar
Rendészetelméleti és -történeti
Tanszék tanszékvezető, egyetemi
tanár

Dr. Kovács István r. őrnagy

Ph.D., Nemzeti Közzolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vezetéstudományi Tanszék, mb.
tanszékvezető, adjunktus, Magyar
Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat elnök

SZERKESZTŐ:

Dr. Kovács István r. őrnagy

Ph.D., Nemzeti Közsolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vezetéstudományi Tanszék, mb.
tanszékvezető, adjunktus, Magyar
Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat elnök

SEGÉDSZERKESZTŐK:

Dr. jur. Frigyer László r. őrnagy

Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar,
Krimináltaktikai Tanszék, tanársegéd,
Magyar Rendészettudományi
Társaság Hallgatói Tagozat
elnökhelyettes

Dr. jur. Tirts Tibor r. alezredes

Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar,
Krimináltechnikai Tanszék
mesteroktató, Magyar
Rendészettudományi Társaság
Hallgatói Tagozat titkár

© Magyar Rendészettudományi Társaság, 2023.

© Szerkesztő, 2023.

© Szerzők, 2023.

ISBN: 978-615-6456-15-1 (II. kötet)

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOMJEGYZÉK

MAGYAR NYELVŰ SZEKCIÓ

Erdélyi Ákos – A gyermekprostitúció kriminológiai és kriminálpszichológiai kérdései	10	
Erdélyi Ákos - A szexuális erőszakos bűncselekmények mögött meghúzódó főbb pszichopatológiai kórképek elemzőpszichológiai bemutatása	23	
Papp Dávid – Kovács István - Turizmus és prostitúció: statisztikai elemzés a közterületi szolgálat tükrében 2018-2021. között Magyarországon	36	
Herczeg Mónika – Kovács István - Az irreguláris migráció, az emberkereskedelem és a prostitúció összefüggései.....	45	
Zsákai Lénárd – Kovács István - Örömlányok a szomszédban. Gondolatok a prostitúció osztrák szabályozásáról.....	57	
Stadler Tamás - Szabadtéri lőterek nehézfém-szennyezettségének aktuális kérdései	65	
Répás József – Pogány Viktor – Az European Cybersecurity Skills Framework, Digital Forensics Investigator szerepköre, a modern katonai és polgári járművek utólagos szakértői vizsgálatában	75	
Skorka Tamás - A szabálysértési szankciók – kiemelten a pénzbírság – végrehajtása.....	88	
Schlott Krisztián – A kéményseprő-ipari tevékenységnek a katasztrófavédelmi feladatrendszerbe történő beintegrálásának oka és eredményei.....	103	
Lippai Zsolt - Gondolatok a magánbiztonsági kutatások jelentőségéről	113	
Frigyer László - A rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozásra vonatkozó ismeretek oktatásának fontossága.....	127	
Susztter Tamás - A fesztiválok biztonságának történeti fejlődése Magyarországon	Az ököritófülpösi nyári bál (1910) katasztrófájától napjainkig.....	138

IDEGEN NYELVŰ SZAKCIÓ

Gábor Németh – Hungarian-Polish border security specialized team deployed to the EUBAM Rafah Mission	157
--	-----

MAGYAR NYELVŰ SZEKCIÓ

A gyermekprostitúció kriminológiai és kriminálpszichológiai kérdései

Absztrakt

A prostitúció hallatán a belső kognitív reprezentációink egyből szárnyalni kezdenek, és valószínűleg többünkben is hasonló gondolatok jelennek meg a jelenség kapcsán. Néhány részletet leszámítva, vélhetően ezek a képek felnőttkorú, mégis fiatal nőkről szólnak, akik anyagi ellenszolgáltatásért cserébe szexuális szolgáltatást nyújtanak férfi partnereik számára – talán ezt a meghatározást nevezhetjük a jelenség általános reprezentációjának. Ebből adódóan hajlamosak vagyunk azt a lehetőséget figyelmen kívül hagyni, hogy ezek a cselekmények sokszor erőszak és kényszer hatására kerülnek „elvégzésre”, az pedig egyenesen eszünkbe sem jut, hogy sok esetben gyermek- és fiatalkorú személyeket kényszerítenek prostitúciós tevékenység végzésére. Pedig az emberkereskedelem sok esetben ezeket a tizenhét év alatti fiatalokat használja fel és használja ki. A bűnügyi statisztikai adatokat tekintve felmerülhet a kérdés, hogy az alacsony esetszám mellett van-e értelme gyermekprostitúcióval kapcsolatos tanulmány megírására? A válasz egy határozott igen. Addig, ameddig ez az esetszám nem a nullával egyenlő, addig empirikus-tudományos relevanciája megkérdőjelezhetetlen. A szexuális abúzus, a kényszerítés még a felnőtt személyiségre is negatív, destruktív hatással bír – számos organikus megbetegedés, pszichés diszfunkciók, mentális zavarok, szuicidium lehet az erőszak következménye –; gondoljunk csak bele abba, hogy egy fiatal, még fejlődő személyiség esetén milyen visszafordíthatatlan traumákat rejt. Jelen tanulmányban egy 2022. évi konferencián, más kutatók által bemutatott esettanulmányt szeretnék felhasználni annak érdekében, hogy a gyermekprostitúció jelenségét, veszélyeit és kockázatát bemutassam. Az esettanulmány alanya egy tizenhat éves, fiatal fiú, akit igen komoly pszichés funkcióvesztéssel, pszichotikus dekompenzáció miatt vettek fel osztályos kezelésre a Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet Gyermek és Serdülő Pszichiátriai Osztályára. Az osztályos munka során nagyon sok, igen komoly trauma került felszínre, mely az idő előre haladtával kriminalitásba torkollott: a fiatal fiú gyermekprostitúció sértettjévé vált. Mindez csupán egy eset a sok közül. Ugyanakkor talán ennek a fiatalnak az esete lehet a gyutacs, ami lánggra lobbantja a gyermekprostitúcióval kapcsolatos vizsgáldást, hiszen nagyon sok vakfoltot kell megvilágítanunk.

Kulcsszavak: *gyermekprostitúció, esettanulmány, kriminológia, kriminálpszichológia, kihívások*

Ákos Erdélyi²

Criminological and Criminal Psychological Aspects of Child Prostitution

Abstract

Upon hearing prostitution, our social cognitive representations immediately start to soar, and probably many of us have similar thoughts about the phenomenon. Except for a few details, these images are believed to be about adult, but young women who provide sexual services to their male partners in exchange for financial compensation – perhaps this definition can be

¹ pszichológus, kriminológus, doktorandusz, Nemzeti Községi Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4530-123X>

² psychologist, criminologist, PhD-candidate, University of Public Service Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4530-123X>

called a general representation of the phenomenon. As a result, we tend to ignore the possibility that these acts are often "performed" under the influence of violence and coercion, and we do not even think about the fact that in many cases children and juveniles are forced to engage in prostitution. However, in many cases, human trafficking uses and exploits these young people under the age of eighteen. Looking at the crime statistics, the question may arise as to whether it makes sense to write a study on child prostitution with the low number of cases? The answer is a definite yes. As long as this number of cases is not equal to zero, its empirical-scientific relevance is unquestionable. Sexual abuse and coercion have a negative and destructive effect even on the adult personality – many organic diseases, psychological dysfunctions, mental disorders, suicide can be the result of violence -; just think about the irreversible traumas it hides in the case of a young, still developing personality. In this study, I would like to use a case study presented by other researchers at a 2022 conference in order to present the phenomenon, dangers and risks of child prostitution. The subject of the case study is a sixteen-year-old young boy who was admitted to the Department of Child and Adolescent Psychiatry of the Heim Pál National Institute of Pediatrics for ward treatment due to a very serious loss of psychological function and psychotic decompensation. During the class work, a lot of very serious trauma came to the surface, which turned into criminality as time progressed: the young boy became a victim of child prostitution. This is just one case out of many. At the same time, perhaps the case of this young person could be the spark that ignites the investigation into child prostitution, as we need to shed light on many blind spots.

Keywords: *child prostitution, case study, criminology, criminal psychology, challenges*

Bevezető

A prostitúcióval kapcsolatban hajlamosak vagyunk sztereotipikusan gondolkodni. Az egyik ilyen sztereotípiát, – ami mintegy szállóigeeként reprezentálja a társadalom prostitúcióról való gondolkodását, – miszerint a „*prostitúció a legősibb mesterség*”. Ezzel mintegy legitim módon kezeli a prostitúció kérdéskörét, hiszen, ha munkaként vagy szolgáltatásként kezeljük a jelenséget, hajlamosabbak vagyunk elfogadni azt. A másik sztereotípiát, ami a társadalomban él, hogy a prostitúció jellemzően női cselekmény, tehát a prostituált csakis *női* lehet. Napjainkban azonban egyre nagyobb számban jelenik meg a férfi prostitúció is, ahogy sajnálatos módon a gyermekek szerepe is felértékelődik ezen a téren (is). Ugyancsak különbséget kell tenni abban, hogy valaki saját elhatározásából végez prostitúcióval összefüggésbe hozható cselekményeket, vagy fenyegetés és kényszer hatására teszi ugyanezt. A gyermekek sérelmére elkövetett cselekményekere pedig mi, a társadalom tagjai sokkal inkább érzékenyebbek vagyunk – ez a szenzitivitás mutatkozik meg a büntetőjogban is, hiszen a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekményeket a büntetőjog súlyosabb szankciókkal illeti, de erről egy későbbi fejezetben írok. Szenzitivitásunkat pedig figyeljük meg saját magunk egy megtörtént eset feldolgozása során, ami egy tudományos konferencián került bemutatásra³. Az eset a Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet Gyermekek és Serdülő Pszichiátriai Osztályán történt. Egy 16 éves, szuicid gondolatokkal és szuicid szándékkal küzdő, pszichotikus fiú került felvételre az osztályra, aki az anamnézis explorációja során igen komoly traumatikus élményekről számolt be.

A fiú az édesapját sosem ismerte, édesanyjának pedig első gyermeke volt, aki prostituáltként dolgozott. A fiú 13 éves volt, amikor egy ékszerlopást követően egy vidéki család- és gyermekjóléti központ látókörébe került. Ekkor tárták fel, hogy feszült az anya-gyermek viszony, és rendkívül sok az iskolai hiányzása. Az iskolai pedagógiai vélemények alapján beilleszkedési problémái voltak lányos, szexuálisan provokatív viselkedése miatt. 14 éves korában nyomozás indult egy lakossági bejelentés alapján, miszerint édesanyja női parókába és ruhába öltöztetve prostitúcióra kényszeríti fiát. Mivel időközben az anyával és nevelőapával való viszonya elmérgesedett szexuális orientációja miatt, a prostitúcióból élő nagymamájához és nagynénjeihez költözött, akik – akár testi kényszerítés hatására is – tiltott kéjelgésre kényszerítették. Közösségi oldalon zárt csoportban hirdette magát és kialakult egy állandó kuncaftköre. Ebben az időben kezdődött kapcsolata egy családos férfivel, aki kapcsolata azóta is fennállt. A későbbiek során egy rendőrségi akció során azonosították őt, és emberkereskedelem vélelmezett áldozataként kezelték őt. Ekkor került speciális ellátásba, majd osztályos felvételre 2021 szeptemberében.

A csoportos és egyéni foglalkozásokon aktív volt, melyek során további traumatogén eseményekről számolt be: egy alkalommal bódult állapotát kihasználva két nagybátyja és azok barátai szíjjal kikötözték és megerősakolták; idősebb férfikkal létesített szexuális kapcsolatai miatt nevelőapja pedig szöges bottal verte meg, ezt követően szökött el a nagymamájához.

³ Farkas J. – Erdős S. – Jelencsics R. D. – Pogonyi K. – Sófi Gy.: Egy fiatal viktimizálódása és kriminalizál(ód)ása. In: *Zárás és nyitás – Erőforrások, reakciók és megküzdés a változások idején. Konferenciakötet.* MAGYIPETT 45. Kongresszus, Budapest, 2022, 57-57.

A pszichodiagnosztikai eredmények többek között szorongást és depressziót, PTSD-t, szexuális traumatizációt és erőteljes öndesztuktív tendenciákat tártak fel. Realitásérzéke nem volt megtartott, érzelmszabályozására az intrapszichés üresség és sivárság volt jellemző, tudati szinten pedig beszűkült állapotban volt. A gyermekkori traumák következményeként inadekvát kötődési mintázat alakult ki nála, ami hatással volt szociális életére is: kapcsolatai nem voltak, azok kialakítása nagyfokú bizonytalansággal járt. A szenzitív élményfeldolgozás pedig pszichózist indított be nála. Az osztályon történő kezelés alatt akusztikus parancshallucinációkról számolt be, ezért gyógyszeres kezelésben is részesült. Utóbb kiderült, hogy néhány hónapig Németországban kényszerítették gyermekprostitúcióra, ahol szintén rendőrségi intézkedés zajlott. Ezt követően visszakerült a gyermekotthonba, ahonnan azóta nem szökött el. Jövőképe határozott: a 7. és 8. osztályt egyszerre végzi, később pedig eladó szeretne lenni.

Látjuk tehát, hogy mennyi mindenre hatással van a (gyermekkori) abúzus és traumatizáció. A korai sérülés nagy hatással van az egyén személyiségfejlődésére, és olyan sebeket ejt, melyek nem gyógyulnak könnyen – már ha egyáltalán gyógyíthatók.

A szexuális abúzus multidiszciplináris következményei

A bevezetőben leírt eset jól mutatja, hogy egy hosszan tartó, traumatizáló és abuzív esemény vagy helyzet mennyire komoly pszichés funkcióvesztéssel jár.

Az ilyen cselekményeknek nem csak pszichés, de igen komoly fizikai, egészségügyi, valamint társadalmi és gazdasági következményei is vannak. Saputra és Soponyono⁴ rámutattak arra, hogy a szexuális abúzust átélt fiúk felnőttként nagyobb számban váltak elkövetőkké, míg a lányok nagyobb arányban váltak szerfüggővé vagy váltak prostituálttá. A túlélők esetében nagyon gyakran felmerül gasztrointesztinális és kardiovaszkuláris megbetegedés, különösen hipertonia és tachycardia, obesitas, nemi megbetegedések, nem kívánt terhesség, valamint alvászavar.

Az organikus megbetegedéseken túl jelentős a mentális funkcióvesztés is: a túlélők esetében gyakran azonosítanak poszttraumatikus stressz-zavart, depressziót, és gyakrabban számolnak be kóros alkoholfogyasztásról és önsértő magatartásokról⁵.

Kuritárné Szabó és Merza⁶ kutatási beszámolójukban arról írnak, hogy „a depressziós epizód élettartam-prevalenciája a szexuálisan bántalmazottak körében háromszor-öttször magasabb a nem bántalmazottakhoz képest, de ha a szexuális traumatizáció fogalmát leszűkítjük a legsúlyosabb, behatolással járó bántalmazásformákra, a depresszió kialakulásának esélye az áldozatokban nyolcszorosra nő. (...) Az öngyilkossági kísérletek esélye négyszeres, behatolással járó esetekben majdnem tizenkétszeres (...); az alvászavarok esélye pedig a szexuálisan bántalmazottak körében tizenhatszorosa a nem bántalmazottakhoz képest”⁷.

⁴ Saptura, T. A. A. – Soponyono, E. (2018): Criminology Study on Pedophilia Prevention in Indonesia. *Jurnal Hukum Novelty*, 9(2), 117-127.

⁵ Nyúl B. – Ferenczy D. – Kende A. – Szabó M. (2018): A Nemierőszak-mítoszok Elfogadása Skála (NEMES) magyar adaptációja. *Alkalmazott Pszichológia*, 18(1), 115-135.

⁶ Kuritárné Szabó I. – Merza K. (2017). A szexuális bántalmazás és a borderline tünetprofil összefüggései. In: Parti K. (szerk.): *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 89-127.

⁷ Kuritárné Szabó – Merza, 2017, 90.

A korai gyermekkori (szexuális) traumatizáció pedig a borderline személyiségzavar kifejlődését és megszilárdulását is eredményezheti. A borderline beteg viselkedése sokszor önsértő magatartással, szuicid intenciókkal tarkított, esetében pszichoaktív-szerhasználat vagy viselkedéses addikció is azonosítható. Mindez a koragyermekkori traumatizáció végterméke⁸. Ezért is rejt kimagasló veszélyeket a gyermekprostitúció: az áldozat olyan lejtőn indul el, ami egész életére, testi-lelki integritására kihat, és olyan negatív következményekkel jár, amelyekkel a megfelelő segítség nélkül nem biztos, hogy eredményesen tud megküzdeni.

Noha a gyermekbántalmazás ellen ma Magyarországon is komoly küzdelem zajlik, és szép sikerek érhetők nyomon, „napjaink egyik legkiemeltebb problémája a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények felderítése és megelőzése”⁹, valamint ezek biztonsági kihívásai¹⁰, amely az internet térnyerésével fokozottan központi kérdéssé válik¹¹¹², hiszen nemcsak az online platformokon is megjelenő kortársbántalmazás és a cyberbullying jelenségével találkozhatunk¹³, hanem a gyermekpornográfiával is, amely több esetben egészületes ki gyermekprostitúcióval. A két bűncselekmény, a gyermekpornográfia és a gyermekprostitúció kapcsán közös metszést a gyermekek szexuális kizsákmányolása jelenti, azonban az elkövetői magatartás differenciál. Előbbinél a pornográf felvételek gyűjtés, megosztása és feltöltése, illetve készítése¹⁴, utóbbinál viszont a kontaktuson alapuló szexuális aktus létesítése valósul meg – ugyanakkor kétségtelen, hogy legyen szó bármelyik kizsákmányoló magatartásról, az minden esetben szankcionálandó.

Büntetőjog és kriminálstatisztika

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) fokozottan védi a gyermek- és fiatalkorú személyeket, és a sérelmükre elkövetett bűncselekményeket súlyosabban rendeli büntetni.

A gyermekprostitúciót ugyan a Btk. taxatívum nem nevesíti, azonban számos olyan bűncselekmény tartalmaz olyan törvényi tényállási elemeket, amelyek kimerítik a gyermekprostitúciót.

Az egyik ilyen tényállás a gyermekprostitúció kihasználását rögzíti, miszerint *aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy prostitúciójából haszonszerzésre törekszik, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő*¹⁵. Ezen tényállást a 2020. évi V. törvény 13. § f) pontja módosította, és a 2012. évi CCXXIII. törvény 318. § (12) bekezdés szerinti szöveggel lépett hatályba. A (2) bekezdés rendelkezik arról is, aki

⁸ Kuritárné Szabó – Merza, 2017.

⁹ Csepregi K. – Kovács I.: A gyermekek online szexuális kizsákmányolása, különös tekintettel a gyermekpornográfia bűncselekményére. In: Kovács I. (szerk.): *Globális kérdések – globális válaszok: Rendészettudomány a hallgatók szemével. Tanulmánykötet.* MRTT Hallgatói Tagozat, Budapest, 2021, 24.

¹⁰ Vinár A. Zs. – Kovács I.: A gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem alapvetései a statisztika tükrében. In: Kovács I. (szerk.): *Globális kérdések – globális válaszok: Rendészettudomány a hallgatók szemével. Tanulmánykötet.* MRTT Hallgatói Tagozat, Budapest, 2021, 203-221.

¹¹ Csepregi – Kovács, 2021.

¹² Köllő D. (2020): A gyermekek szexuális kizsákmányolása a kibertér felhasználásával. *Belügyi Szemle*, 68(2), 59-87.

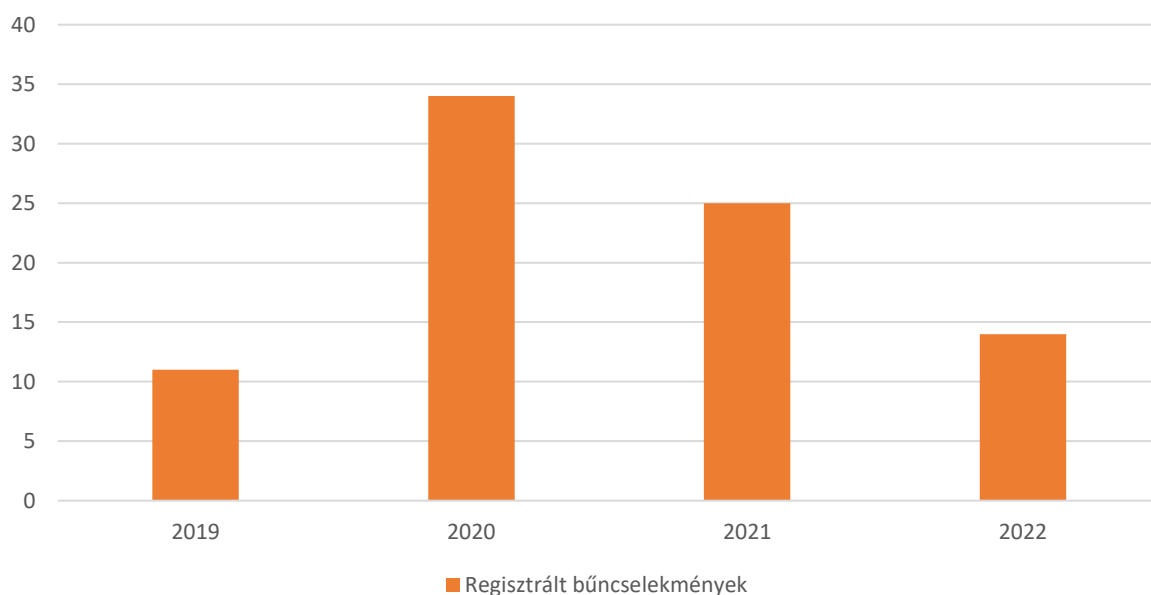
¹³ Erdélyi Á. (2021): Az online térben bekövetkező zaklatások lehetséges okai, dinamikai jellegzetességei és megoldási lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 9(3), 18-32.

¹⁴ Csepregi – Kovács, 2021.

¹⁵ Btk. 203. § (1) bekezdés

tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel való szexuális cselekményért ellenszolgáltatást nyújt, míg a (3) bekezdés a kitartási célzattal elkövetett cselekményről rendelkezik.

A kriminálstatisztikai adatok azt mutatják, hogy míg 2019. évben 11, gyermekprostitúció kihasználása bűncselekmény került regisztrálásra, addig a tudomásra jutott esetek száma 2020. évben érte el a csúcst: ekkor 34 eset vált ismertté. Ezt követően a bűncselekmény ugyan csökkentő tendenciát mutat, azonban annak valódi számadatait feltételekkel kell kezelni, tekintettel arra, hogy a látencia miatt a pontos esetszám nem ismert. Szintén erre az esetszám-növekedésre reflektálnak Vinár és Kovács kutatási eredményei¹⁶ is, miszerint a szexuális célú gyermekkereskedelem vonatkozásában hazánk már nemcsak tranzitországgként, hanem célországgként is érintett. Ezzel kapcsolatban az alábbi, 1. ábra mutat adatokat.

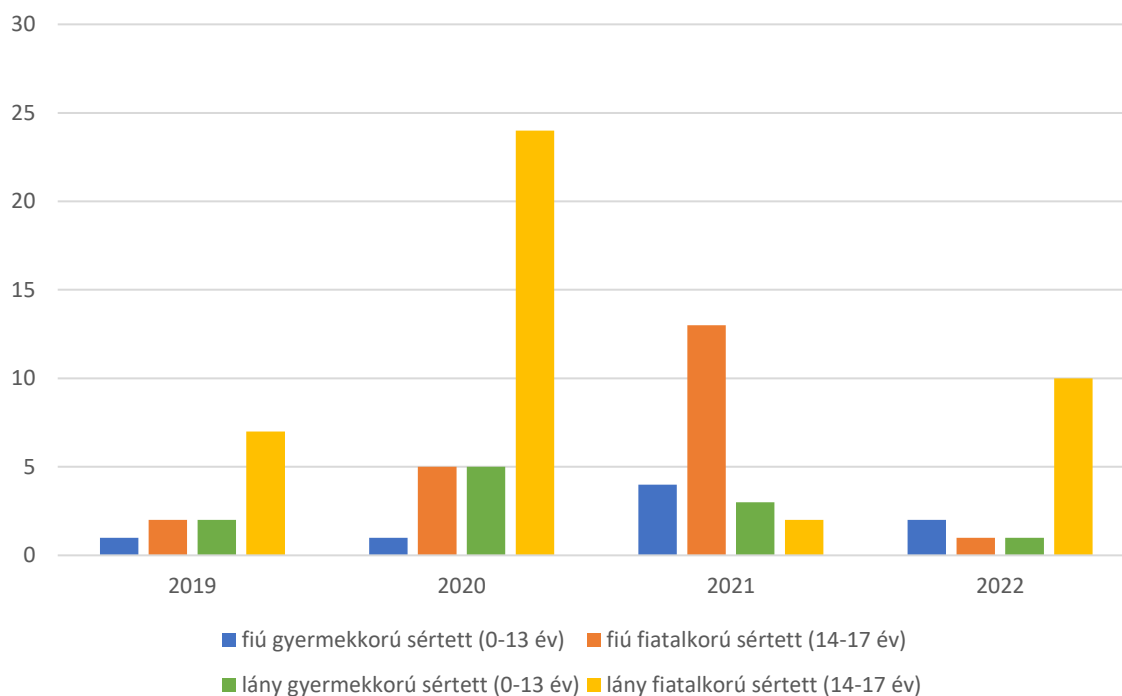
1. ábra. *A gyermekprostitúció kihasználása bűncselekmény regisztrált éves adatai.*
(forrás: ENyÜBS-adatok alapján a szerző saját szerkesztése)

A gyermekeket érintő hazai büntetőeljárás adatokat foglalja össze és elemzi minden részletre kiterjedő pontossággal Vinár és Kovács¹⁷, akik eredményei ugyancsak alátámasztják a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények magas prevalenciáját.

Az alábbiakban tekintsük át a gyermekprostitúció sértetti csoportjait (2. ábra).

¹⁶ Vinár – Kovács, 2021.

¹⁷ Vinár – Kovács, 2021, 211.

2. ábra. A gyermekprostitúció kihasználása bűncselekmény sértetti adatai.
(forrás: ENYÜBS-adatok alapján a szerző saját szerkesztése)

A 2. ábrán több lényeges adat is szerepel, melyek közül néhányat fontos megemlíteni. Összességében elmondhatjuk, hogy a fiatalkorú lány sértettek túlsúlya hangsúlyos, ugyanakkor 2021. évben a fiatalkorú fiú sértettek aránya volt magasabb. Mindazonáltal, ebben az esetben is egy csökkenő tendencia figyelhető meg, ez alól kivétel a 2021. és 2022. években a fiatalkorú lány sértettek aránya; a 2022-es adatok valamelyest emelkedett viktimizációs tendenciát mutatnak.

Érdeemes kiterjeszteni a vizsgált időintervallumot, és a 2. ábra adatait összevetni Vinár és Kovács eredményeivel. 2021-ben publikált tanulmányukban 2013 és 2018 között vizsgálták a gyermekprostitúció sértetti körének életkori sajátosságait¹⁸, melyben azt találták, hogy 2013 és 2018 között 26 gyermekkorú, és 111 fiatalkorú személy vált áldozattá. Ez az eredmény is alátámasztja és összhangban áll jelen kutatás eredményeivel.

A gyermekprostitúció kihasználása mellett fontos megemlíteni egy másik büntetőjogi kategóriát, mégpedig az *emberkereskedelem és kényszermunka*¹⁹ büntetőjogi kategóriát, amit a 2020. évi V. törvény 9. § állapított meg, és amely 2020. július 1. naptól hatályos. A törvényi tényállás szerint az a személy, aki

- mást elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad, átvesz, vagy
- ezen célcselekmények érdekében szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak megszerez, megvalósítja az emberkereskedelemre vonatkozó tényállást²⁰. Aki pedig mást rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására többek között

¹⁸ Vinár – Kovács, 2021, 215-216.

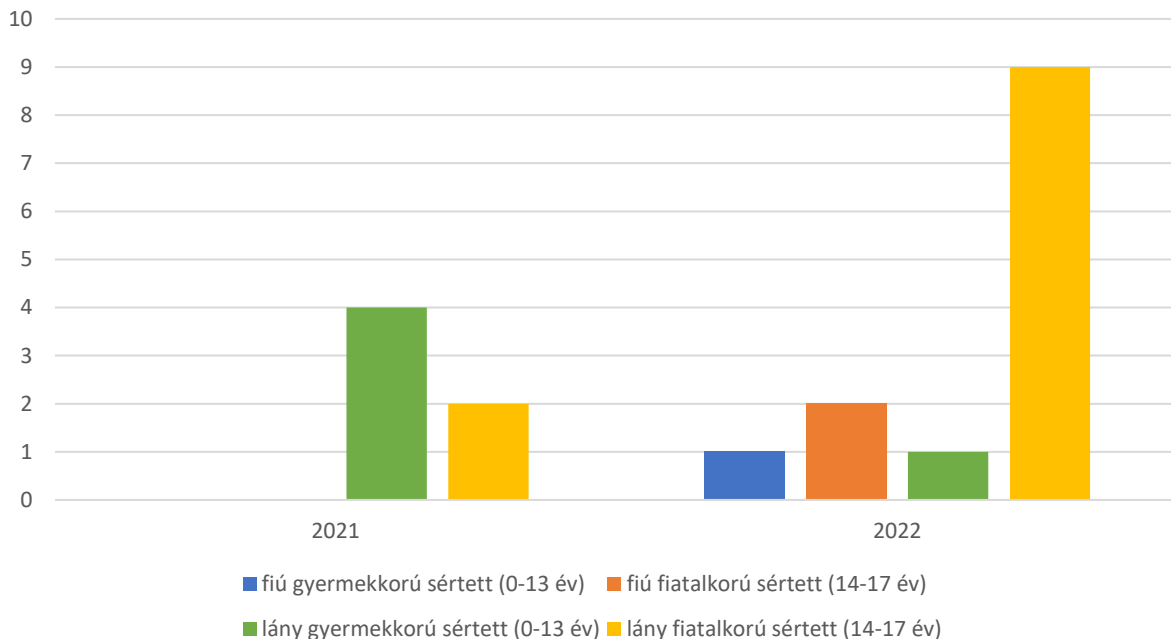
¹⁹ Btk. 192. §

²⁰ Btk. 192. § (1) bekezdés

- megtévesztéssel rávesz vagy rábír, vagy
- erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít, megvalósítja a kényszermunka tényállási elemeit²¹.

A (4) bekezdés rendelkezik arról, hogy, amennyiben a fenti cselekmények és magatartások szexuális célzattal bírnak, abban az esetben a bűncselekmény súlyosabban szankcionálandó.

Az (5) és (6) bekezdés minősített eseteket tartalmaz: ezen bekezdésekben jelenik meg a gyermek- és fiatalkorú sértettek védelme. Lássuk mindezeket számadatokkal.

3. ábra. Az emberkereskedelem és kényszermunka bűncselekmény sértetti adatai. (forrás: ENYÜBS-adatok alapján a szerző saját szerkesztése)

A 3. ábra az emberkereskedelem és kényszermunka gyermek- és fiatalkorú sértetteinek kriminálstatisztikai adatait szemlélteti. Tekintettel arra, hogy a büntetőjogi kategória 2022. második felében lépett hatályba, így statisztikai adatunk 2021. évtől állnak rendelkezésre. Ezen rövid időszak alatt azonban hosszú távú következtetéseket levonni hiba lenne, azonban egy tendencia valószínűsíthető.

A tendencia alapján elmondható, hogy

- a fiú sértettek egy év leforgása alatt megjelentek, illetve, hogy
- többségében ennek a bűncselekménynek is – hasonlóan a gyermekprostitúció kihasználásához – fiatalkorú lányok a sértettjei. (Megjegyzendő, hogy bár a szexuális bűncselekmények sértettjei alapvetően továbbra is inkább lányok/nők, – Csepregi és Kovács kutatásában²² a sértettek 86,6%-a lány volt, – a fiúk/férfiak viktimizációs

²¹ Btk. 192. § (2) bekezdés

²² Csepregi – Kovács, 2021.

mutatója tendenciózusán jelenik meg, és egyre gyakrabban válnak férfiak és fiúk is szexuális bűncselekmények áldozatává²³.)

Megfigyelhető továbbá, hogy 2021. évhez képest 2022-ben már fiúk is viktimizálódtak, tehát ezen bűncselekmény vonatkozásában is igaz az, hogy sértettje mindkét nem lehet, vagyis nem beszélhetünk nem-specifikus bűncselekményről.

Mindazonáltal még egyszer ki kell emelni, hogy ezek csak tájékoztató jellegű adatok, és inkább tendenciának tekinthetők. Az azonban kétségtelen, hogy napjainkban egyre nagyobb figyelmet kell fordítani a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekményekre, különösen azokra, amelyek nagymértékben tudják befolyásolni a személyiség későbbi alakulását és fejlődését. Ezekben az esetekben komplex támogató csapatnak kell együtt dolgoznia, hogy egy olyan traumatizáló eseményt, mint például a gyermekprostitúció áldozati léte, a gyermek sikerrel tudjon feldolgozni, és az ne taszítsa őt destrukcióba. Ehhez szükséges a nyomozó hatóság gyermekbarát odafordulása, a gyermekgyógyászat kitartása, valamint tudományos, empíriákon alapuló kutatások megvalósítása. Az is fontos, hogy ne külön-külön szemléljük az eseményeket, hanem együtt, komplex módon, multidiszciplináris megközelítéssel, hiszen az esemény hatása sem csak az élet egy-egy részére van hatással.

Amit szintén ki kell emelni, és ami látszik is a tendenciákon, hogy ellentétben a sztereotípiával, fiúk is lehetnek prostitúció alanyai. Az ő esetükben azonban véleményem szerint fokozott a látencia, és nagyon kevés esetben jut tudomásunkra olyan szexuális bűncselekmény, melyeknek ők lennének az áldozatai, hiszen a köztudatban szívósan él az a nézet, hogy egyrészt férfi ilyen cselekményeknek csak az elkövetői lehetnek, másrészt, hogy egy férfi sosem sír, sosem beszél az érzéseiről, hanem megküzd azokkal. Emiatt véleményem szerint a fiúk viktimizációja bizonyos szempontokból veszélyeztetőbb lehet.

A fiúk szexuális kizsákmányolása

Az ECPAT International 2022. évben közölt jelentésében arra hívja fel a figyelmet, hogy általánosságban véve nagyon keveset tudunk a gyermekek szexuális kizsákmányolását illetően, ez az információszegénység azonban a fiúgyermekek szexuális kizsákmányolása esetén hatványozottan nagyobb²⁴. A leggyakrabban a 13-14 éves lányok válnak áldozattá, fiúk esetében pedig a 7. életév a legkritikusabb²⁵.

Az utóbbi időkben megjelent egy olyan társadalmi-tudományos igény, hogy igenis a fiúk szexuális kizsákmányolása kapcsán is vannak olyan kérdések és hiányosságok, amelyekre meg kell találnunk a válaszokat²⁶. Ugyanakkor a kutatók arra is felhívták a figyelmet, hogy a gyermekek szexuális kizsákmányolásának vizsgálata azért is lehet nehéz, mert a jelenségnek

²³ Csepregi K. – Kovács I.: The Increase in Domestic Violence During the Coronavirus Period: with Special Focus on Children Position. In: Stevanović, I. – Kolaković-Bojović, M. (szerk.): *Children and the Challenges of the Digital Environment*. Institute of Criminological and Sociological Research, 2022, 137-152.

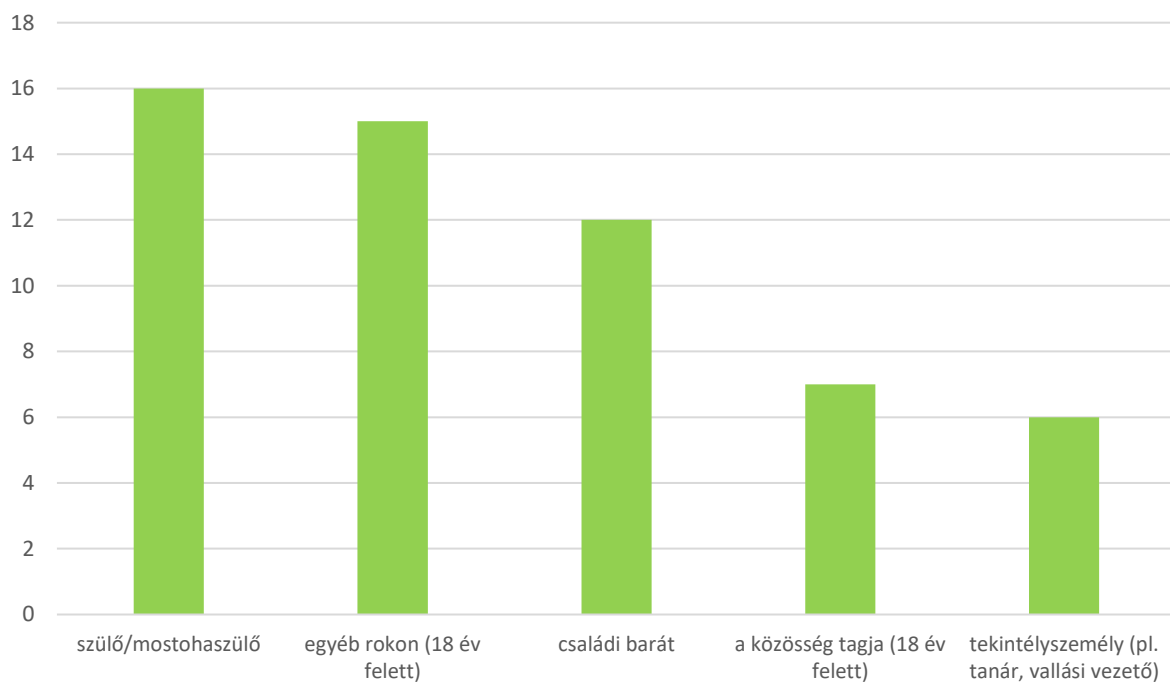
²⁴ ECAPT International: *A fiúk szexuális kizsákmányolása. Magyarországi Jelentés*. ECAPT, 2022.

²⁵ Ékes I.: Nyitott szemmel... Gyermekprostitúció (ERGO). In: *Nyitott szemmel az ifjúság védelmében – A gyermekbántalmazás és gyermekprostitúció ellen*. ERGO Európai Regionális Szervezet, Budapest, 2014, 7-10.

²⁶ Josenhans, V. – Kavenagh, M. – Smith, S. – Wekerle, C. (2019): Gender, rights, and responsibilities: the need for a global analysis of the sexual exploitation of boys. *Child Abuse and Neglect*, 110(1).

nincs egységes definíciója. Az pedig, hogy az adott ország mit ért szexuális kizsákmányolás alatt, nagyban függ az adott ország szociodemográfiai és egyéb társadalmi berendezkedésétől²⁷. Mintegy erre a kutatói meglátásra reagálva az ECPAT azt a megállapítást tette, hogy „Magyarországon jelen van egy olyan káros társadalmi nézete is, amely szerint a gyerekeket érintő szexuális kizsákmányolási és bántalmazási esetek a fiúk homoszexualitásának kifejeződéseként értékelendők, és emiatt a társadalomnak nem feladata az áldozatok támogatása, segítése”²⁸.

Egy hazai kutatás során kutatók azt találták²⁹, hogy a fiúk szexuális kizsákmányolásában a legtöbb esetben szülő vagy mostohašzülő vesz részt elkövetőként, ugyanakkor nemegyszer tekintélyszemélyt is megjelöltek a kitöltők. Ezek rendszerint olyan személyek, akikre a gyermekek felnéznek, és akik biztos referenciapontként értékelhetők a mindennapokban. A kutatási eredményeket a 4. ábra foglalja össze.

4. ábra. Gyakori kapcsolatok a fiúk szexuális kizsákmányolásában az elkövető és az áldozat között (n=33).
(forrás: ECPAT, 2022, 18.)

Diszkusszió

Szeretnénk azt hinni, hogy a gyermekprostitúció jelensége hazánktól távol áll, azonban ez téves vélemény lenne. A gyerekeket érintő szexuális cselekmények, a szexuális kizsákmányolás, a gyermekprostitúció ugyan látszólag elenyésző a bűnügyi statisztikai adatok szerint, azonban ezek így is pont annyival több esetek, mint amennyinek elő lenne szabad fordulnia. A látencia miatt pedig a tényleges esetszám csak megbecsülhető.

²⁷ Josenhans, V. – Kavenagh, M. – Smith, S. – Wekerle, C., 2019.

²⁸ ECPAT, 2022, 6.

²⁹ ECPAT, 2022.

Hiánypótlónak tartom az ECAPT jelentését, melyben segítő szakemberek és korábbi áldozatok egyaránt megszólításra kerültek. A válaszokból kirajzolódik egy kevésbé optimista helyzet. Az áldozatok nem mernek kilépni a kizsákmányoló helyzetből, mivel tartanak a társadalmi és a szakági stigmatizációtól és attól, hogy senki nem fogja elhinni nekik azt, amit vallomásukban elmondanak. Ugyancsak megjelenik, hogy a szexualitással kapcsolatos tabuk szintén gátló tényezőként vannak jelen az áldozatok jelzése szerint. És idetartozik még az a társadalmi sztereotípiák is, hogy a férfi sohasem sír, és, hogy sérülékenységét, gyengeségét nem mutathatja. Ebből adódik, hogy az áldozat inkább kitart a kizsákmányoló szituációban, és nem mer jelzéssel élni. Ahhoz, hogy ezeket a helyzeteket megfelelően tudjuk kezelni és/vagy megelőzni, egy fokozottan empatikus léte van szükségünk, amely nem csak a büntető igazságszolgáltatás feladata.

A bűncselekmény elkövetésének megértésére is hatással vannak a sztereotípiák, amelyek legtöbbször olyan hamis vélekedéseket tartalmaznak, mint, hogy áldozatok csak nők lehetnek – ezt a téves információt sokáig a tudományos közeg is erősítette, miszerint csak a „kicsiny leánygyermekünket”³⁰ kell megvédeni a szexuális abúzustól –, vagy, hogy ilyen bűncselekményt csak alacsony iskolázottságú személyek követnek el, és azok a vélekedések is helyet kapnak, melyek szerint a gyerek kibír egy kis verést³¹.

A társadalom attitűdváltozása, tabu- és előítéletmentes gondolkodása nélkül igen kis esélyünk van a megelőzésre és kezelésre. Ha az áldozat a társadalomtól, az ő saját mikro- és makrokörnyezetétől elutasítást kap, vagy csak úgy véli, hogy elutasítanak, ha tudnák, mi történt vele, nem fog segítséget kérni. Ha nem áll rendelkezésre támogató környezet, szupportív kapcsolatok sem jöhetnek létre, az áldozat pedig még inkább elmagányosodik, elszigetelődik. Ennek elkerüléséhez olyan érzékenyítő programok kidolgozása lenne célszerű, ahol a célkorosztály minél fiatalabb, és ahol nincs helye tabunak. Fontos lenne, hogy a célcsoport tagjai megismerjék a szexuális kizsákmányolás, a szexuális-erőszakos bűncselekmények és a prostitúció egyes aspektusait – mindezt természetesen az adott célcsoport és korosztály jellemzőinek – életkor, szociális környezet, társas kapcsolatok, intellektuális szint – megfelelően.

A jelentés hiányosságként kezeli a klinikai támogatottságot, ezen belül is azt, hogy az áldozatok nem minden esetben kapják meg a megfelelő pszichológusi vagy pszichiátriai kezelést. Ezzel kevésbé tudok egyetérteni, hiszen a pszichotraumatológiával kapcsolatos terápiás lehetőségek, mint például az EMDR-terápia, amely egy 30 éve létező pszichoterápiás módszer, amely eredményesen alkalmazható PTSD esetében, illetve olyan mentális zavarok kezelésében, amelyek kialakulása mögött valamilyen megterhelő életesemény húzódik meg³². Az azonban valóban kérdés, hogy az áldozat mennyi idő után kerül szakemberhez, és, hogy az ilyen személyek prioritizálása mennyire megoldható a szakemberek között.

Végezetül pedig fontosnak látom a gyermekprostitúcióval kapcsolatos – hazai – kutatások megvalósítását is. Ahhoz, hogy egy jelenségre megfelelő módon reagálhassunk,

³⁰ Kugler Gy.: Gyermekprostitúció megelőzése. Gyökerek – megelőzés – jelzőrendszer szerepe. In: *Nyitott szemmel az ifjúság védelmében – A gyermekbántalmazás és gyermekprostitúció ellen*. ERGO Európai Regionális Szervezet, Budapest, 2014, 82.

³¹ Kugler Gy., 2014.

³² Szigeti F. J. (2018): Szemmozgásos traumafeldolgozás (EMDR-terápia): Hatás, hatásmechanizmus, hatásosság. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 19(4), 335-356.

ismernünk kell az adott jelenséget. A gyermekprostitúció kapcsán azonban véleményem szerint szép számban vannak még olyan „vakfoltok”, amelyek vizsgálata és elemzése nélkül erre a problémára nem tudunk eredményesen fellépni.

Felhasznált irodalom

- 2012. évi CCXXIII. törvény
- 2020. évi V. törvény
- Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- Csepregi K. – Kovács I.: A gyermekek online szexuális kizsákmányolása, különös tekintettel a gyermekpornográfia bűncselekményére. In: Kovács I. (szerk.): *Globális kérdések – globális válaszok: Rendészettudomány a hallgatók szemével. Tanulmánykötet.* MRTT Hallgatói Tagozat, Budapest, 2021, 23-43.
- Csepregi K. – Kovács I.: The Increase in Domestic Violence During the Coronavirus Period: with Special Focus on Children Position. In: Stevanović, I. – Kolaković-Bojović, M. (szerk.): *Children and the Challenges of the Digital Environment.* Institute of Criminological and Sociological Research, 2022, 137-152.
- ECAPT International: *A fiúk szexuális kizsákmányolása. Magyarországi Jelentés.* ECAPT, 2022.
- Ékes I.: Nyitott szemmel... Gyermekprostitúció (ERGO). In: *Nyitott szemmel az ifjúság védelmében – A gyermekbántalmazás és gyermekprostitúció ellen.* ERGO Európai Regionális Szervezet, Budapest, 2014, 7-10.
- Erdélyi Á. (2021): Az online térben bekövetkező zaklatások lehetséges okai, dinamikai jellegzetességei és megoldási lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle, 9(3), 18-32.* <http://doi.org/10.32561/nsz.2021.3.2>
- Farkas J. – Erdős S. – Jelencsics R. D. – Pogonyi K. – Sófi Gy.: Egy fiatal viktimizálódása és kriminalizál(ód)ása. In: *Zárás és nyitás – Erőforrások, reakciók és megküzdés a változások idején. Konferenciakötet.* MAGYIPETT 45. Kongresszus, Budapest, 2022, 57-57.
- Josenhans, V. – Kavenagh, M. – Smith, S. – Wekerle, C. (2019): Gender, rights, and responsibilities: the need for a global analysis of the sexual exploitation of boys. *Child Abuse and Neglect, 110(1).* <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104291>
- Köllő D. (2020): A gyermekek szexuális kizsákmányolása a kibertér felhasználásával. *Belügyi Szemle, 68(2), 59-87.* <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.5>
- Kugler Gy.: Gyermekprostitúció megelőzése. Gyökerek – megelőzés – jelzőrendszer szerep In: *Nyitott szemmel az ifjúság védelmében – A gyermekbántalmazás és gyermekprostitúció ellen.* ERGO Európai Regionális Szervezet, Budapest, 2014, 79-87.
- Kuritárné Szabó I. – Merza K. (2017). A szexuális bántalmazás és a borderline tünetprofil összefüggései. In: Parti K. (szerk.): *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 89-127.
- Nyúl B. – Ferenczy D. – Kende A. – Szabó M. (2018): A Nemierőszak-mítoszok Elfogadása Skála (NEMES) magyar adaptációja. *Alkalmazott Pszichológia, 18(1), 115-135.* <https://doi.org/10.17627/ALKPSSZICH.2018.1.115>
- Saptura, T. A. A. – Soponyono, E. (2018): Criminology Study on Pedophilia Prevention in Indonesia. *Jurnal Hukum Novelty, 9(2), 117-127.*

- Szigeti F. J. (2018): Szemmozgásos traumafeldolgozás (EMDR-terápia): Hatás, hatásmechanizmus, hatásosság. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 19(4), 335-356. <https://doi.org/10.1556/0406.19.2018.011>
- Vinár A. Zs. – Kovács I.: A gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem alapvetései a statisztika tükrében. In. Kovács I. (szerk.): *Globális kérdések – globális válaszok: Rendészettudomány a hallgatók szemével. Tanulmánykötet*. MRTT Hallgatói Tagozat, Budapest, 2021, 203-221.

**A szexuális erőszakos bűncselekmények mögött meghúzódó főbb pszichopatológiai
kórképek elemzőpszichológiai bemutatása**

Absztrakt

A szexuális erőszakos bűncselekmények igen komoly tárgyi súlyú bűncselekmények, amelyek nagy médiareprezentációval bírnak, és amelyekről mindenkinek megvan a saját véleménye. A szexuális erőszak elkövetését követően, hasonlóan az emberölés esetén, általában arról megy a találgatás, hogy mégis milyen ember képes ilyen szörnyűséget elkövetni. Ez a kérdés fokozottan jelenik meg azokban az esetekben, amikor a bűncselekmény sértettje tizennyolc év alatti személy. Az ilyen elkövetőket hajlamosak vagyunk – a társadalom is, és bizonyos esetekben a szakmai közeg is – a pedofil személyekkel, magát a cselekményt pedig a pedofiliával azonosítani, mindez azonban helytelen. A pedofília egy jól meghatározott, pontosan leírt pszichiátriai kórkép, pontos tünettannal, diagnosztikai kritériumokkal. A pedofil beteg, illetve a kórkép kriminalizálása számos pontatlanságot rejt magában. Egyrészt hatással van a pedofil személy betegségbelátására és segítségkérésére, valamint a pedofília terápiás lehetőségeinek kidolgozására, noha ma már számos terápiás lehetőség rendelkezésre áll. Másrészt rendészettudományi aspektusai is jelentősen lecsökkennek, ha az ilyen eseteket a pedofiliával azonosítják, hiszen a bűncselekmény számos aspektusában tér el a pedofília kórképtől. Ugyanakkor a pedofília rendészettudományi jelentősége megkérdőjelezhetetlen, amely pontos értelmezéséhez jól meghatározott keret- és fogalomrendszer kidolgozása szükséges. Az is jól látható, hogy nem csak a pedofília kórkép, hanem számos más parafiliás zavar, például az exhibicionizmus vagy a szexuális sadizmus zavar rendelkezik olyan aspektusokkal, amelyek megalapozzák rendészeti szempontú vizsgálatukat. Az egyes parafiliás kórképek számos esetben mutatnak komorbiditást más mentális zavarral és személyiségzavarral, amely jellegzetességek megjelennek a bűncselekmény elkövetése során is, például az elkövetés módjában vagy az elkövetéskor tanúsított magatartásban. Ha az elemző-értékelő tevékenység kiegészül egy olyan speciális nyomozástámogató eljárással, mint az elkövetői profilalkotás, amelynek célja az elkövető személyiségének leírása, az nagyban hozzájárulhat a szexuális erőszakos bűncselekmény eredményes felderítéséhez. Ez is alátámasztja, hogy miért lehet célravezető pszichológus szakember nyomozásba történő bevonása, és bűnügyi területen való foglalkoztatása.

Kulcsszavak: *szexuális erőszak, pszichológia, klinikai pszichológia, pszichopatológia, elkövetői profilalkotás.*

**Analytical Psychological Presentation of the Main Psychopathological Symptoms Behind
Sexually Violent Crimes**

Abstract

³³ pszichológus, kriminológus, doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4530-123X>

³⁴ psychologist, criminologist, PhD-candidate, University of Public Service Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4530-123X>

Sexually violent crimes are very serious crimes that have a lot of media coverage and about which everyone has their own opinion. After the commission of sexual violence, similarly in the case of murder, there is usually speculation about what kind of person is capable of committing such a terrible thing. This question appears more frequently in cases where the victim of the crime is a person under the age of eighteen. We tend to identify such perpetrators – our society, and in some cases the professional environment as well – with pedophiles, and the act itself with pedophilia, but all of this is incorrect. Pedophilia is a well-defined, precisely described psychiatric disease, with precise symptoms and diagnostic criteria. The criminalization of the pedophile patient and the disease includes many inaccuracies. On the one hand, it has an impact on the pedophile's understanding of the disease and on seeking help, as well as on the development of therapeutic options for pedophilia, even though many therapeutic options are available today. On the other hand, its law enforcement aspects are also significantly reduced if such cases are identified with pedophilia, since the crime differs from the pedophilia syndrome in many aspects. At the same time, the importance of pedophilia in law enforcement is unquestionable, and its precise interpretation requires the development of a well-defined framework and conceptual system. It is also clear that not only pedophilia, but also many other paraphilia disorders, such as exhibitionism or sexual sadism disorder, have aspects that establish their investigation from a law enforcement perspective. In many cases, the individual paraphilia symptoms show comorbidity with other mental disorders and personality disorders, which characteristics also appear during the commission of the crime, for example in the manner of the commission or the behavior shown at the time of the commission. If the analysis-evaluation activity is complemented by a special investigation support procedure such as offender profiling, the purpose of which is to describe the personality of the offender, it can greatly contribute to the effective detection of sexual violence crimes. This also supports why the involvement of a psychologist in the investigation and employment in the criminal field can be expedient.

Keywords: *sexual violence, psychology, clinical psychology, psychopathology, criminal profiling.*

Bevezető gondolatok

A mentális zavarokról, illetve a mentális zavarral élőkről sokaknak sokféle véleménye van – egyvalami közös ezekben a gondolatokban: a negatív, előítéletes és sztereotipikus gondolkodás. Tapasztalatom szerint, amelyet Parti és munkatársai kutatása³⁵ is megerősít, a mentális zavarok gyakran kriminalizálódnak^{36,37,38,39,40}, különösen a skizofrénia spektrum zavar, a pszichotikus zavarok és a parafilias zavarok vonatkozásában találkozunk ezzel a tendenciával. Ugyanakkor kétségtelen, hogy ezek a mentális zavarok is rendelkeznek rendészettudományi szempontból releváns aspektusokkal^{41,42,43,44,45}. Ugyanakkor nem lehet és nem is szabad egyenlőségjelet tenni a zavart, diszfunkcionális mentális állapotok és az erőszakos bűnelkövetés között. Nincs ez másképp a szexuális zavarok és a szexuális bűncselekmények kapcsán sem^{46,47,48}. Jelen tanulmányom célja éppen ebben keresendő: kísérletet teszek a negatív színezetű szemlélet ellensúlyozására, és bemutatni azokat a főbb szexuális zavarokat, amelyek – ugyan közrehathatnak bizonyos büntetendő cselekmények elkövetésére, és kockázatot jelenthetnek, de semmiképpen sem determinálják a bűnelkövetést, mégis – kriminalizációnak vannak kitéve.

Mentális zavarok és klasszifikációs rendszerek

Kezdeként szükséges annak konceptualizálása, hogy mit is értünk mentális zavar alatt. Egyes meghatározások szerint a mentális zavar az elméműködés azon patológiás működése, és a lelkiállapot kórosan zavart szintje, amellyel a pszichiátria tudománya foglalkozik⁴⁹. Ezzel a meghatározással csak részben tudok egyetérteni, tekintettel arra, hogy a kóros lelki működésekkel nem csak a pszichiátria foglalkozik: a pszichológia, illetőleg kifejezetten a klinikai pszichológia tárgya is ezen kóros lelki folyamatok és működések azonosítása és diagnosztikája, és ezeknek a zavaroknak a pszichoterápiás kezelésének kidolgozása. Ezek a zavarok általában racionálisan nem magyarázhatóak meg, „ellenállhatatlanul jelentkező érzelmi és/vagy viselkedési megnyilvánulások, amelyek időben tartósak, és megnehezítik az életet”⁵⁰.

³⁵ Parti K. – Szabó J. – Virág Gy. (2016): A média azt üzenté... Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán. *Médiakutató*, 16(2), 7-24.

³⁶ Haller J.: Kriminálpszichiátria és a bűnelkövetők tipológiája. In: Haller J. (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 13-72.

³⁷ Haller J. – Fogarasi M. – Farkas J.: Szexuális bűncselekmények. In: Haller J. (szerk.): *Büntettek kriminálpszichológiája*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 59-116.

³⁸ Somogyvári M. (2021): Sex Offender Characteristics: Analysis Based on a Sample of Hungarian Prisoners. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 3(3), 41-54.

³⁹ Hall, R. C. W. – Hall, R. C. W. (2007): A Profile of Pedophilia: Definition, Characteristics of Offenders, Recidivism, Treatment Outcomes, and Forensic Issues. *Mayo Clinic Proceedings*, 82(4), 457-471.

⁴⁰ Erdélyi Á. (2022a): Valóban pedofilok-e a „pedofil” elkövetők? *Magyar Rendészet*, 22(3), 69-82.

⁴¹ Haller J. – Bellavics M. Zs. – Baráth N. E. (2020): Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20(3), 119-135.

⁴² Häkkinen-Nyholm, H. – Repo-Tiihonen, E. – Lindberg, N. – Salenius, S. – Weizmann-Henelius, G. (2009): Finnish Sexual Homicides: Offence and Offender Characteristics. *Forensic Science International*, 188(1-3), 125-130.

⁴³ Häkkinen-Nyholm, H. – Weizmann-Henelius, G. – Salenius, S. – Lindberg, N. – Repo-Tiihonen, E. (2009): Homicides with Mutilation of the Victim's Body. *Journal of Forensic Sciences*, 54(4), 933-937.

⁴⁴ Lehoczki Á.: *A poszt-offenzív szakasz pszichológiai vizsgálata az emberölés profilalkotásában. Doktori (PhD) disszertáció*. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, Budapest, 2021.

⁴⁵ Erdélyi Á. (2022b): Szexuális emberölések a magyar kriminalisztikában. *Magyar Rendészet*, 22(3), 51-67.

⁴⁶ Hall – Hall, 2007.

⁴⁷ Somogyvári, 2021.

⁴⁸ Erdélyi, 2022a.

⁴⁹ Haller – Bellavics – Baráth, 2020.

⁵⁰ Haller – Bellavics – Baráth, 2020, 121.

Tehát ahhoz, hogy egy diszfunkcionális mentális állapotot mentális zavarként diagnosztizáljunk, általában az előző idézetben megfogalmazott kritériumoknak kell teljesülniük, azaz: időben stabil, racionálisan meg nem magyarázható állapotokról van szó, amelyek a beteg számára megnehezítik a mindennapi életműködést, és amelyek a beteg akaratától függetlenül vannak jelen.

A mentális zavarok természetükből adódóan többfélék lehetnek, a személyiségműködés más és más aspektusait érinthetik. Így fordulhat elő az, hogy megkülönböztetünk személyiségzavarokat, a hangulati étellel kapcsolatos zavarokat, tudatzavarokat vagy éppen jelen tanulmány központi kérdéskörét, a szexualitással összefüggő zavarokat, satöbbi. Ebből kiindulva, vagyis abból, hogy ennyiféle mentális zavart tudunk megkülönböztetni, – és kell is megkülönböztetnünk, – a szakemberek optimálisnak vélték megalkotni a mentális és személyiségzavarok rendszerezését annak függvényében, hogy a személyiségműködés mely aspektusát érintik, illetve, hogy a különböző mentális zavarok kapcsán milyen közös tünetegyüttesek ragadhatók meg. Így született meg a pszichiátria és a klinikai pszichológia két „bibliája”⁵¹, a mentális zavarok alfája és ómegája, amit röviden csak DSM⁵²-nek, és BNO⁵³-nak nevezünk. A DSM első kiadása 1952-ben jelent meg, amelynek célja nem volt kevesebb, mint rendet teremteni a mentális zavarok rendszerében. A DSM-nek az első kiadást követően nyolc módosítása jelent meg; a legutóbbi 2022-ben került kiadásra. A jelenlegi kiadás a DSM-5-TR névre lett keresztelve, amely arra utal, hogy alapjaiban nem, csak kisebb részek kerültek átdolgozásra az új diagnosztikai kézikönyvben (TR = text revision, azaz szövegátdolgozás). A DSM-5-TR az egyes mentális zavarok leírásakor logikusan felépített szisztéma alapján szerveződik: az etiológiai ismérvek után az adott mentális zavar tünetcsoportjait találjuk, majd a szerzők foglalkoznak a „megnevezés szinonimáival, a zavar kulturális és szociális vonatkozásaival, prognózisával stb.”⁵⁴.

A BNO is hasonló szisztéma mentén szervezi egybe a mentális zavarokat – a lényeges különbség az egyes zavarok részletezésénél érhető nyomon, a BNO ugyanis jóval rövidebben és koncentráltabban fogalmaz, mint a DSM. A BNO a WHO statisztikai kézikönyve, amely először 1893-ban jelent meg, a mentális zavarok fejezet ugyanakkor csak 1949-ben került beillesztésre. A két kézikönyv kapcsán Haller megjegyzi azt is⁵⁵, hogy bár mindkét kézikönyv releváns a mentális zavarok vizsgálatát illetően, a BNO-t inkább a kórházi szakemberek, a DSM-et pedig a kutatók részesítik előnyben, mivel utóbbi részletesebb leírásokat fogalmaz meg a különböző mentális zavarok tüneti ismérvei kapcsán. Így a következőkben én is ennek eleget téve, a DSM alapján vázolom fel a parafilias zavarok ismérveit.

A parafilias zavarok deskriptív bemutatása a klinikai pszichológia szemszögéből

Amikor parafilias zavarokra kerül a szó, sokaknak a legextrémebb manifesztumok jutnak eszükbe. A legtöbb embernek 'A SOROZATGYILKOS' képe jelenik meg, aki nemcsak, hogy megöli áldozatát, hanem mindezt a legkülönfélébb brutális-szadisztikus módszerekkel teszi, és a halál beálltát követően is tovább gyalázza áldozata testét: közöszül vele, megissza az áldozat vérének vagy épp megeszi a test különböző részeit. Mindezeket a belső reprezentációkat azokból a – többnyire filmes – adaptációkból építi fel, amelyek a parafilias zavarokat ábrázolják, olyan karaktereket lefestve, mint Hannibal Lecter. Kétségtelen azonban, hogy ezek a történetek bizonyos szempontból és bizonyos mértékig a valóságból merítenek, hiszen a való

⁵¹ Wakefield, J. C. (2011): DSM-5 proposed diagnostic criteria for sexual paraphilias: Tension between diagnostic validity and forensic utility. *International Journal of Law and Psychiatry*, 34, 195-209.

⁵² *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. American Psychiatric Association, 2022.

⁵³ *Betegségek Nemzetközi Osztályozása*. World Health Organization, 2022.

⁵⁴ Haller, 2020, 18.

⁵⁵ Haller, 2020.

életben is találoztunk már különös, olykor bizarr esetekkel. A legismertebb parafil talán Jeffrey Dahmer^{56,57,58}, akit a Milwaukee-i kannibálként emlegettek és tartottak számon, és akit 17 fiú és férfi megölésért vontak felelősségre. Az igazságügyi vizsgálatok számos parafilias jegyet azonosítottak Dahmernél, amelyek neurológiai zavarokkal mutattak komorbiditást. „Esetében a kóros szexuális zavarok többszörösen voltak jelen: áldozatait sadisztikus módon megkínozta, megerőszakolta, a testeket megcsonkította, továbbá saját bevallása szerint nem állt tőle távol a nekrofilia és az antropofágia, azaz a kannibalizmus sem”⁵⁹. Azonban, ahogyan arra utaltam, ezek nagyon extrém parafilias megnyilvánulások, amelyek prevalenciája igen alacsony, szakemberekként pedig nem elsősorban ezekkel a parafilias zavarokkal találkozunk a mindennapok során.

A DSM-5-TR nyolc parafilias zavart nevesít, illetve egyéb meghatározott és nem meghatározott parafilias zavarokról is ír; a BNO-11 öt parafilias zavart nevesít, továbbá itt is találkozunk további két diagnosztikai kategóriával is.

DSM-5-TR	BNO-11
voyeurizmus zavar	voyeurizmus
exhibicionizmus zavar	exhibicionizmus
frotteurizmus zavar	frotteurizmus
szexuális mazochizmus zavar	
szexuális sadizmus zavar	szexuális sadizmus zavar
pedofília zavar	pedofília
fetisizmus zavar	
transzvesztita zavar	
egyéb meghatározott parafilias zavar (pl. nekrofilia, zoofília, koprofilia, urofilia)	egyéb parafilias zavar, nem beleegyező személlyel
nem meghatározott parafilias zavar	
	parafilias zavar, mint magányos (vagy hozzájárulással végzett) cselekvés

1. táblázat. Parafilias zavarok a DSM-5-TR és a BNO-11 klasszifikációs kézikönyvekben.

A szerző saját szerkesztése.

De mit is jelent a parafilias zavar?

Ha rövid választ szeretnénk, akkor azt mondhatjuk, hogy a parafilias nem más, mint a normálistól eltérő szexuális vágy^{60,61}. Ugyanitt merül fel egy újabb kérdés: milyen az, aki normális? Általában normális az, amit a többségi társadalom annak tart (pl. szabálykövetés), megalkotva ezzel a saját normarendszerét – minden más, vagyis ami a „normálist”, és magát a társadalom által elfogadott normát megszegi, abnormális, vagy deviáns. Kriminológiai szempontból bármilyen bűncselekmény elkövetése például normaszegő magatartásnak és

⁵⁶ Jentzen, J. M. (2017): Micro Disasters: The Case of Serial Killer Jeffrey Dahmer. *Academic Forensic Pathology*, 7(3), 444-452.

⁵⁷ Giannetakakis, P. (2017): Behavioral Patterns and Genesis of a Polymorphous Paraphilic Serial Killer. *Journal of Forensic Sciences & Criminal Investigation*, 6(1), 1-6.

⁵⁸ Silva, J. A. – Ferrari, M. M. – Leong, G. B. (2002): The Case of Jeffrey Dahmer: Sexual Serial Homicide from a Neuropsychiatric Developmental Perspective. *Journal of Forensic Sciences*, 47(6), 1-13.

⁵⁹ Erdélyi, 2022b, 57.

⁶⁰ Dawson, S. – Bannerman, B. – Lalumière, M. (2016): Paraphilic interest: An examination of sex differences in a non-clinical sample. *Sex Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 10, 195-209.

⁶¹ Fankhanel, E. – Esteban, C. – Berrios, J. – Figueroa, F. – Santos-Gómez, M. del C. – Rivera-Segarra, E. (2021): Descriptive Paraphilic Behaviors in the General Non-Clinical Population in Puerto Rico. *Revista Caribeña de Psicología*, 5, e5543.

devianciának tekinthető⁶². Kicsit bővebben: „a normák a társadalom többsége által jelentős értékekből eredeztethető magatartási szabályok, amelyek követése és betartása a társadalom minden tagja részéről kötelező, megszegésük formális vagy informális elítéléssel vagy szankcióval jár. A normák összességéként kialakuló normarendszer kiépítése a társadalom stabil működésének alapvető feltétele, az együttélés biztosítója, a közösség integritásának garanciája. Kijelöli a társadalom tagja számára a normális működési határokat, előírja azokat a cselekvésmódokat, amelyekhez az egyén viselkedési mintáit igazítani tudja, és a társadalom normatartó (konform) tagjaként élhet”⁶³.

Pszichológiai értelemben jóval nehezebb a normalitás megragadása, bár talán azt mondhatjuk, hogy normális az, akinek életvezetése, személyiségszerveződése optimális, nem kirívó, nem közösségellenes, viselkedésével pedig nem sért szociális kereteket, vagy társas normákat. Minden más, ezzel ellentétes viselkedés és magatartás abnormális. Biró és munkatársai értelmezésében⁶⁴ például normális az, aki képes önálló életvezetésre; önálló, képességeinek megfelelő munkavégzésre; örömszerzésre és átélésre; valamint a szociális normák betartására.

Visszatérve a parafília meghatározására, árnyaltabb meghatározás szerint „a parafília kifejezés szexuális vonzalmat jelöl olyan tárgyak, helyzetek, lények vagy emberek iránt, amelyek/akik iránt az emberek többsége szexuálisan közömbös”⁶⁵. A BNO-11 a parafiliás zavarok fejezet tárgyalásakor, a bevezetőben összegzi a parafiliás zavarok lényegét: „az ide tartozó zavarokat olyan tartós és feltűnő viselkedések jellemzik, amelyek háttérben atipikus szexuális fantáziák, készletések, gondolatok állnak. A viselkedés általában olyanokat céloz meg, akik koruknál vagy helyzetüknél fogva képtelenek a beleegyezésre, vagy elutasítják azt”⁶⁶.

Voyeurizmus zavar

A voyeurizmus zavar röviden kukkolást jelent^{67,68}; szakszerűen úgy fogalmazzuk, hogy olyan szexuális vágyról van szó, amelyet gyanútlanul vetkőző vagy meztelen személyek megfigyelése vált ki, akik ehhez nem járultak hozzá, és amely szexuális készletés legalább hat hónapon át fennáll^{69,70}.

Exhibicionizmus zavar

A zavar lényege, hogy egy olyan hat hónapon át fennálló és tartósan intenzív szexuális készletésről van szó, amelyet a beteg nemi szervének más, gyanútlan személyek előtt történő

⁶² Németh Zs.: A kriminológia fogalma, feladata. In. Barabás A. T. (szerk.): *Alkalmazott kriminológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 23-38.

⁶³ Kiss T.: Deviancia. In. Barabás A. T. (szerk.): *Alkalmazott kriminológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 131-132.

⁶⁴ Biró M. – Kisrétni Kiss M. – Uzonyi A.: *Szolgálati viselkedés lélektana. Oktatási segédanyag a büntetés-végrehajtási felügyelő szakképzés számára*. Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja, Budapest, 2017.

⁶⁵ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020, 60.

⁶⁶ BNO-11, 2022, 145.

⁶⁷ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020.

⁶⁸ BNO-11, 2022.

⁶⁹ Vizi J.: Parafiliás zavarok. In. Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2021, 462-471.

⁷⁰ DSM-5-TR, 2022.

mutogatása vált ki^{71,72}. Ebből fakad a hétköznapi megnevezése is: magamutogatás⁷³. Vizi hívja fel arra a figyelmet, hogy az exhibicionizmus mögött gyakran a veszélykeresés motivációja húzódik meg. „Egy „kezdő” exhibicionista eleinte olyan helyzeteket keres, amelyekből a menekülés nagyon könnyű. Később, ha sikerül elkerülnie a retorziókat, szankciókat, emeli a tétet. Olyan szituációkat keres, amelyekben egyre nő annak a kockázata, hogy elkapják, bántalmazzák, illetve a hatóságok kezébe kerül. A folyamat során a tiszta szexuális motiváció, izgalom helyét egyre inkább a veszélykeresés izgalma veszi át, a kielégülést ez erősen fokozza, és egyre inkább ez okozza”⁷⁴.

Frotteurizmus zavar

A nemi szerv nyilvános helyen történő, másokhoz való hozzáérintése, hozzádörzsölése, amely cselekményhez a másik fél nem járult hozzá⁷⁵, valamint a másik fél testének tapogatása a beteg szexuális vágyának kieléke céljából⁷⁶. A zavar gyakorisága kapcsán ellentmondás van: míg egyes tanulmányok szerint a prevalenciás index 30% körüli előfordulási gyakoriságról számol be⁷⁷, addig a klinikai tapasztalatok elenyészők⁷⁸.

Szexuális mazochizmus zavar

A DSM-5-TR úgy fogalmaz, hogy olyan, legalább fél éven át fennálló szexuális késztetéssel és készenléttel találkozunk a zavar esetében, amelyet a beteg megalázása, fizikai bántalmazása, kikötözése és egyéb módokon okozott szenvedése, például fojtogatása vált ki. Általában a szexuális sadizmussal áll párban, amelyet empirikus eredmények is alátámasztanak⁷⁹. Ahogy a BNO is fogalmaz, a konszenzuson alapuló szexuális mazochizmus és szexuális sadizmus kizárja ezt a diagnózist, és a szexuális sadizmus zavar diagnózisát is⁸⁰. Prevalenciája a teljes lakosságot nézve nagyjából 2% körüli, kialakulása mögött pedig a korai életkorban sérült énkép, és az erőszakos-agresszív szülői magatartás húzódik meg⁸¹.

Szexuális sadizmus zavar

A szexuális sadizmus a legkutatottabb parafiliás zavarok egyik⁸², amelynek okaként Haller és munkatársai azt a vélelmezett összefüggést tárják fel, amely szerint a szexuális sadizmus és a szexuális erőszak együttjárnak. „A szexuális erőszakot elkövetőnek azonban csak töredéke szenved ettől a parafiliától. A szexuális erőszakkal ellentétben, ahol az erőszak célja a nemi partner ellenállásának megtörése (mint proaktív erőszakos tett), a sadisták saját nemi kielégülésük érdekében kínozzák partnereiket”⁸³ – fogalmazták meg álláspontjuk korábbi tanulmányok alapján⁸⁴.

⁷¹ DSM-5-TR, 2022.

⁷² BNO-11, 2022.

⁷³ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020.

⁷⁴ Vizi, 2021, 465.

⁷⁵ DSM-5-TR, 2022.

⁷⁶ BNO-11, 2022.

⁷⁷ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020.

⁷⁸ Vizi, 2021.

⁷⁹ Fankhanel – Esteban – Berrios – Figueroa – Santos-Gómez – Rivera-Segarra, 2021.

⁸⁰ BNO-11, 2022.

⁸¹ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020.

⁸² Erdélyi, 2022a.

⁸³ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020, 60-61.

⁸⁴ Frances, A. – Wollert, R. (2012): Sexual Sadism: Avoiding Its Misuse in Sexually Violent Predator Evaluations. *The Journal of American Academy of Psychiatry and Law*, 40(3), 409-416.

A DSM⁸⁵ kritériumrendszere értelmében a zavar akkor diagnosztizálható, ha a beteg szexuális izgalmát és vágyát egy másik személy testi-lelki sanyargatása és szenvedése váltja ki, amely vágy legalább hat hónapon át fennáll, és amely jelentősen megnehezíti a beteg mindennapi életvitelét.

Pedofília zavar

A szexuális szadizmus mellett a másik legtanulmányozottabb parafilias zavar^{86,87}, és amely leginkább áldozata a kriminalizációs folyamatoknak^{88,89}. Osztom azt az álláspontot, miszerint a pedofília nem büntetőjogi kategória, hanem tisztán mentális zavar, jól meghatározható tünetegyüttesekkel^{90,91,92,93}. Amennyiben a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális (erőszakos) bűncselekmények klasszifikációja a cél, célravezető lenne újragondolni a terminológiát, és ebben az esetben más megnevezéssel illetni ezt az elkövetői kört – mint ahogyan erre irányuló tendencia már felfedezhető^{94,95,96,97}.

A pedofília zavar diagnosztizálásakor fontos szerep hárul az elszennvedő fél életkorára. A DSM-5-TR diagnosztikai kritériumai között a 13. életév játszik döntő szerepet; mint ahogyan azt az A kritérium írja, a legalább 6 hónapon át visszatérően jelentkező szexuális vágy és szexuális kizsákmányolás tárgya pubertás előtt álló, 13 éves vagy annál fiatalabb gyermek, vagy ilyen korú gyermekkel végzett szexuális cselekvés. Az életkor vonatkozásában azonban ennél differenciáltabb típusokkal is találkozhatunk^{98,99}, amelynek a pedofília csak egy szűk szegmense, és amelyet az alábbi, 2. táblázat foglal össze.

megnevezés	életkori osztályok
<i>nepiofilia</i>	csecsemők – totyogók
<i>pedofília</i>	kamaszkor előtti
<i>hebefília</i>	kamaszkorúak
<i>efebofilia</i>	szexuális éréshoz közeledők
<i>teleiofilia</i>	20-30 év körüliek
<i>mesofília</i>	40-50 év körüliek
<i>gerontofília</i>	50-60 év körüliek

2. táblázat. A szexuális vonzalmat kiváltó személyek életkora szerinti differenciálás.

⁸⁵ DSM-5-TR, 2022.

⁸⁶ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020.

⁸⁷ Erdélyi, 2022a.

⁸⁸ Erdélyi, 2022a.

⁸⁹ Vizi, 2021.

⁹⁰ Sági Z.: A szexualitás téves útjain. A kóros gyermekszerepről. In: Muhi B. (szerk.): *A kötődés hálói – Személyiségműködés a mindennapokban*. Árgus Kiadó, Újvidék, 2014, 1-7.

⁹¹ Hall – Hall, 2007.

⁹² Somogyvári, 2021.

⁹³ Somogyvári M. – Somogyi Zs.: *Szexuális bűnelkövetők karakterisztikája és kezelési gyakorlata. Konferenciaelőadás*. Kriminálpszichológia 2021 – Az elmélet és a gyakorlat találkozása. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2021.

⁹⁴ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020.

⁹⁵ Somogyvári, 2021.

⁹⁶ Somogyvári – Somogyi, 2021.

⁹⁷ Erdélyi, 2022a.

⁹⁸ Sea, J. – Beauregard, E. (2017): The Hebephiliac: Pedophile or Teleiophiliac? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(9), 2507-2526.

⁹⁹ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020.

A szerző saját szerkesztése Haller, Fogarasi és Farkas¹⁰⁰, valamint Seto¹⁰¹ tanulmány alapján.

A pedofília zavar vonatkozásában ugyancsak lényeges a DSM C kritériuma: a beteg legalább 16 éves, és legalább 5 év korkülönbség van közte és a vágy tárgyául szolgáló gyermek között. Mindemellett a gyakorlat azt mutatja, hogy a szexuális vonzódást nem a gyermek életkora, hanem a gyermeki test adottságai váltják ki a pedofil betegnél¹⁰².

Szintén lényeges eleme a pedofília zavarnak a kizárólagosság, vagyis az, hogy a pedofil beteg szexuális orientációja csak és kizárólag gyermekek felé irányul, vagy felnőttek felé is – ez utóbbi esetben nem kizárólagos pedofiljáról van szó. Az is jelölendő a zavar diagnosztikája során, hogy a szexuális vonzalom férfiak vagy nők felé irányul^{103,104,105,106}.

Fontos kiemelni azt is, hogy a pedofília zavar az agy károsodása következtében is kialakulhat – ebben az esetben szerzett pedofiljáról beszélünk. Ékes példája ennek egy középkorú férfi esete, akinél homloklebeny-daganata ellenállhatatlan vágyat ébresztett a gyermekpornográfia iránt, majd az invazív orvosi beavatkozást és a daganat eltávolítását követően ez a vonzalom megszűnt¹⁰⁷. A neurológiai károsodások és a parafilias zavarok kapcsolatát tovább vizsgálva prefrontális és temporális agykárosodást, a frontostriatális körök abnormalitását, továbbá számos neuropszichiátriai zavart azonosítottak a szakemberek¹⁰⁸, mint a parafilias zavarok lehetséges oki forrásai.

Tekintettel arra, hogy a pedofília zavar rendészeti vonatkozásairól egy korábbi tanulmányban már részletesen írtam¹⁰⁹, így a továbbiakban a pedofília zavar jelenleginél részletesebb bemutatásától eltekintek.

Transzvesztita zavar

Szintén közkezdvelt filmes fogásként szokták az alkotók megjeleníteni a transzvesztita zavart, amelynek lényege, hogy a beteg az ellenkező nemnem megfelelő ruhákat, kiegészítőket hordja¹¹⁰. Tekintettel arra, hogy napjainkban népszerű és közkezdvelt férfiekiegészítővé vált a fülbevaló, a karikagyűrű és egyéb ékszerek viselete, fontos megjegyezni ebben az esetben a parafilias zavar diagnosztikájához szükséges B kritériumot is, vagyis azt, hogy ez a viselkedés akkor válik kórossá és klinikai értelemben abnormalissá, ha a szexuális viselkedés és szexuális vágy jelentős szenvedést okoz a beteg életében, továbbá a társas és a munkahelyi környezet jelentős mértékben, negatív irányba befolyásolja¹¹¹.

A parafilias zavarokhoz nagyon gyakran társulnak más mentális és személyiségzavarok – legtöbbször a hangulati élet zavarai, szerhasználati zavarok, pszichózis, impulzuskontroll-zavar, valamint B-típusú személyiségzavar^{112,113}.

¹⁰⁰ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020, 62.

¹⁰¹ Seto, M. C. (2017): The Puzzle of Male Chronophilias. *Archives of Sexual Behavior*, 46(8), 3-22.

¹⁰² Vizi, 2021.

¹⁰³ DSM-5-TR, 2022.

¹⁰⁴ Erdélyi, 2022a.

¹⁰⁵ Haller – Fogarasi – Farkas, 2020.

¹⁰⁶ Vizi, 2021.

¹⁰⁷ Burns, J. M. – Swerdlow, R. H. (2003): Right Orbitofrontal Tumor with Pedophilia Symptom and Constructional Apraxia Sign. *Archives of Neurology*, 60(3), 437-440.

¹⁰⁸ Vizi, 2021.

¹⁰⁹ Erdélyi, 2022a.

¹¹⁰ DSM-5-TR, 2022.

¹¹¹ DSM-5-TR, 2022.

¹¹² Vizi, 2021.

¹¹³ Erdélyi, 2022a.

Ugyanakkor a parafilias zavarok egymással is mutatnak társulást. A pedofília zavar többek között a voyeurizmussal, az exhibicionizmussal és a frotteurizmussal komorbid^{114,115,116}, míg ez utóbbi három parafilias zavar egymással is igen gyakori előfordulást mutat¹¹⁷.

Parafilias zavarok klinikai profilozása

Ahogy a pedofília zavarnál, ebben a fejezetben sem tisztem részletesen bemutatni a profilalkotás módszertanát, lévén, hogy már megannyi hazai tanulmány foglalkozott vele^{118,119,120,121,122}. Inkább arra próbálok rámutatni, hogy a parafilias zavaroknak vannak olyan látható viselkedéses aspektusai, amelyek profilozhatók, mégpedig annak klinikai alapokon nyugvó módszerével. A klinikai profilozás alapkonceptiója, hogy egy mentális zavarral érintett személy viselkedése sajátos, amely megjelenik az elkövetés során is. Ha a helyszínen sikerül ezeket a viselkedéses jegyeket azonosítani, abból következtetni lehet az elkövető mentális állaptára is, ami fókuszálja a lehetséges gyanúsítottak körét¹²³.

Ha például a rabló a bankrablás során előbb lemezteleníti, majd felvételeket készít a túszookról¹²⁴, vélhetően szexuális vágyait igyekszik kiélni. Ebben az esetben beszélhetünk kukkolóról és szadistáról is, ami komplex képet ad az elkövetőről.

Ha abból indulunk ki, hogy milyen életkorú gyermek a cselekmény elszennvedője, következtetni tudunk az elkövető fantáziavilágára, abból pedig a valóságban megjelenő viselkedésmintázatára. Az áldozat becserkészésének folyamata ugyancsak árulkodó: ha valaki pusztán erőszakkal keríti hatalmába az áldozatot, vélhetően a valóságban is impulzív, explozívaszerű viselkedés jellemző rá, érzelmei gyorsan és hirtelen alakulnak ki és múlnak el, kötődési stílusa pedig destruktív irányt mutat, és nagyobb eséllyel ismeretlenek egymásnak. Ha a becserkészés lassan, ajándékozás módszerével történik, az elkövető és a sértett közötti viszony bensőségesnek tekinthető, ebben az esetben korántsem impulzív elkövetőről van szó.

A klinikai módszer relevanciája nem kérdés, hiszen a pszichiátriában és pszichológiában jártas szakemberek tudása nagymértékben járul hozzá a felderítések sikerességéhez¹²⁵. Hasonlóan látják a helyzetet Haller és munkatársai¹²⁶ is, akik szerint a klinikai pszichológiai irányzat olyan információkkal tudja kiegészíteni és ellátni a nyomozókat a bűnügyek felderítésekor, amelyeket más profilalkotási eljárások nem tudnak szolgáltatni. Ugyanakkor a klinikai módszer kapcsán kevés empirikus kutatás áll rendelkezésünkre, ahogyan a viselkedéses bizonyítékelemzés módszer kapcsán is. Annak érdekében, hogy a módszer minden kétséget

¹¹⁴ Erdélyi, 2022a

¹¹⁵ Cohen, L. J. – Galynker, I. I. (2002): Clinical Features of Pedophilia and Implications for Treatment. *Journal of Psychiatric Practice*, 8(5), 276–289.

¹¹⁶ Murray, J. B. (2000): Psychological Profile of Pedophiles and Child Molesters. *The Journal of Psychology*, 134(2), 211–224.

¹¹⁷ Fankhanel – Esteban – Berrios – Figueroa – Santos-Gómez – Rivera-Segarra, 2021.

¹¹⁸ Lehoczki Á. (2014): Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14(2), 51–61.

¹¹⁹ Lehoczki, 2021.

¹²⁰ Ivaskevics K.: Bűnözői profilalkotás. In: Haller J. (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 111–148.

¹²¹ Petrétei D. (2020): Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3(1), 3–50.

¹²² Erdélyi Á. (2022c): A bűnügyi profilalkotás megjelenése a hazai tudományos gondolkodásban – A témában született jelentősebb hazai tanulmányok összefoglaló, kronologikus bemutatása. *Magyar Rendészet*, 22(1), 155–171.

¹²³ Ivaskevics, 2020.

¹²⁴ Petrétei, 2020.

¹²⁵ Ivaskevics, 2020.

¹²⁶ Haller – Bellavics – Baráth, 2020.

kizáróan igazolt és működőképes legyen, szükséges a későbbiekben több, erre épülő empirikus kutatást végezni.

Diskusszió

Ebben a rövid tanulmányban arra igyekeztem rámutatni, hogy a szexuális zavarok mögött sokkal több húzódik meg, mint ahogyan azt gyakran gondoljuk. Ugyanakkor az is látható, hogy ezek a zavarok sok esetben bizarr viselkedéseket tudnak magukénak, ami miatt meglehetősen előítéletesen gondolkodunk róluk, és nemritkán kriminalizálódnak. Ez azonban sem a betegségbelátásra, sem a medikalizációra¹²⁷, sem pedig a bűnüldözésre¹²⁸ nincs jó hatással. A jobb megértés érdekében mutattam rá a főbb parafiliás zavarok ismérveire – természetesen a teljesség és aprólékosság igénye nélkül, hiszen pár oldalban lehetetlen küldetés lenne valamennyi kórkép valamennyi diagnosztikai és viselkedésbeli jellegzetességét bemutatni. Ugyanakkor látható, hogy a bűnüldözés szempontjából releváns jegyekkel rendelkeznek, amelyek helyszíni azonosítása komoly nyomozástámogató erővel bírhat. Éppen ezért lenne célszerű a szexuális zavarok és a bűnelkövetés kapcsolatát, a klinikai profilalkotást és a pszichológus szakemberek szerepét vizsgáló kutatásokat végezni, ezzel hozzájárulva egy multidiszciplináris jelenség multidiszciplináris kezeléséhez.

Felhasznált irodalom

1. *Betegségek Nemzetközi Osztályozása*. World Health Organization, 2022.
2. Bellavics M. Zs.: Az emberölés és a skizofrénia összefüggései a klinikai profilalkotás tükrében. In: Baráth N. E. – Mezei J. (szerk.): *Rendészet–Tudomány–Aktualitások. A rendészet tudomány a fiatal kutatók szemével. Konferenciakötet*. DOSZ Rendészet tudományi Osztálya, Budapest, 2019, 24–30.
3. Biró M. – Kisrétnél Kiss M. – Uzonyi A.: *Szolgálati viselkedés lélektana. Oktatási segédanyag a büntetés-végrehajtási felügyelő szakképzés számára*. Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja, Budapest, 2017.
4. Burns, J. M. – Swerdlow, R. H. (2003): Right Orbitofrontal Tumor with Pedophilia Symptom and Constructional Apraxia Sign. *Archives of Neurology*, 60(3), 437-440. <https://doi.org/10.1001/archneur.60.3.437>
5. Cohen, L. J. – Galynker, I. I. (2002): Clinical Features of Pedophilia and Implications for Treatment. *Journal of Psychiatric Practice*, 8(5), 276–289. <https://doi.org/10.1097/00131746200209000-00004>
6. Dawson, S. – Bannerman, B. – Lalumière, M. (2016): Paraphilic interest: An examination of sex differences in a non-clinical sample. *Sex Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 10, 195-209. <https://doi.org/10.1177/1079063214525645>
7. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. American Psychiatric Association, 2022.
8. Erdélyi Á. (2022a): Valóban pedofilok-e a „pedofil” elkövetők? *Magyar Rendészet*, 22(3), 69-82. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.3.4>
9. Erdélyi Á. (2022b): Szexuális emberölések a magyar kriminalisztikában. *Magyar Rendészet*, 22(3), 51-67. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.3.3>
10. Erdélyi Á. (2022c): A bűnügyi profilalkotás megjelenése a hazai tudományos gondolkodásban A témában született jelentősebb hazai tanulmányok összefoglaló,

¹²⁷ Vizi, 2021.

¹²⁸ Erdélyi, 2022a.

- kronologikus bemutatása. *Magyar Rendészet*, 22(1), 155-171. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.1.10>
11. Fankhanel, E. – Esteban, C. – Berrios, J. – Figueroa, F. – Santos-Gómez, M. del C. – Rivera-Segarra, E. (2021): Descriptive Paraphilic Behaviors in the General Non-Clinical Population in Puerto Rico. *Revista Caribeña de Psicología*, 5, e5543. <https://doi.org/10.37226/rcp.v5i1.5543>
 12. Frances, A. – Wollert, R. (2012): Sexual Sadism: Avoiding Its Misuse is Sexually Violent Predator Evaluations. *The Journal of American Academy of Psychiatry and Law*, 40(3), 409-416.
 13. Giannetakis, P. (2017): Behavioral Patterns and Genesis of a Polymorphous Paraphilic Serial Killer. *Journal of Forensic Sciences & Criminal Investigation*, 6(1), 1-6. <http://dx.doi.org/10.19080/JFSCI.2017.06.555683>
 14. Hall, R. C. W. – Hall, R. C. W. (2007): A Profile of Pedophilia: Definition, Characteristics of Offenders, Recidivism, Treatment Outcomes, and Forensic Issues. *Mayo Clinic Proceedings*, 82(4), 457–471.
 15. Haller J.: Kriminálpszichiátria és a bűnelkövetők tipológiája. In: Haller J. (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 13-72.
 16. Haller J. – Bellavics M. Zs. – Baráth N. E. (2020): Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20(3), 119-135. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.7>
 17. Haller J. – Fogarasi M. – Farkas J.: Szexuális bűncselekmények. In: Haller J. (szerk.): *Büntettek kriminálpszichológiája*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 59-116.
 18. Häkkänen-Nyholm, H. – Repo-Tiihonen, E. – Lindberg, N. – Salenius, S. – Weizmann-
 19. Henelius, G. (2009): Finnish Sexual Homicides: Offence and Offender Characteristics. *Forensic Science International*, 188(1–3), 125–130. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2009.03.030>
 20. Häkkänen-Nyholm, H. – Weizmann-Henelius, G. – Salenius, S. – Lindberg, N. – Repo-
 21. Tiihonen, E. (2009): Homicides with Mutilation of the Victim's Body. *Journal of Forensic Sciences*, 54(4), 933–937. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2009.01094.x>
 22. Ivaskovics K.: Bűnözői profilalkotás. In: Haller J. (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 111–148.
 23. Jentzen, J. M. (2017): Micro Disasters: The Case of Serial Killer Jeffrey Dahmer. *Academic Forensic Pathology*, 7(3), 444-452. <https://doi.org/10.23907%2F2017.037>
 24. Kiss T.: Deviancia. In: Barabás A. T. (szerk.): *Alkalmazott kriminológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 131-152.
 25. Lehoczki Á.: *A poszt-offenzív szakasz pszichológiai vizsgálata az emberölés profilalkotásában. Doktori (PhD) disszertáció*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, Budapest, 2021.
 26. Lehoczki Á. (2014): Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14(2), 51–61. <https://doi.org/10.32577/mr.2014.2.5>
 27. Murray, J. B. (2000): Psychological Profile of Pedophiles and Child Molesters. *The Journal of Psychology*, 134(2), 211–224. <https://doi.org/10.1080/00223980009600863>
 28. Németh Zs.: A kriminológia fogalma, feladata. In: Barabás A. T. (szerk.): *Alkalmazott*
 29. *kriminológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 23-38.
 30. Parti K. – Szabó J. – Virág Gy. (2016): A média azt üzenté... Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán. *Médiakutató*, 16(2), 7-24.
 31. Petrétei D. (2020): Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi*
 32. *Tanulmányok*, 3(1), 3–50.

33. Sági Z.: A szexualitás téves útjain. A kóros gyermekszeretetről. In. Muhi B. (szerk.): *A kötődés hálói – Személyiségműködés a mindennapokban*. Árgus Kiadó, Újvidék, 2014, 1-7.
34. Sea, J. – Beauregard, E. (2017): The Hebephiliac: Pedophile or Teleiophiliac? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(9), 2507-2526. <https://doi.org/10.1177/0306624x17723627>
35. Seto, M. C. (2017): The Puzzle of Male Chronophilias. *Archives of Sexual Behavior*, 46(8), 3-22. <https://doi.org/10.1007/s10508-017-1039-9>
36. Silva, J. A. – Ferrari, M. M. – Leong, G. B. (2002): The Case of Jeffrey Dahmer: Sexual Serial Homicide from a Neuropsychiatric Developmental Perspective. *Journal of Forensic Sciences*, 47(6), 1-13.
37. Somogyvári M. (2021): Sex Offender Characteristics: Analysis Based on a Sample of
38. Hungarian Prisoners. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 3(3), 41–54.
39. Somogyvári M. – Somogyi Zs.: *Szexuális bűnelkövetők karakterisztikája és kezelési
40. gyakorlata. Konferenciaelőadás. Kriminálpszichológia 2021 – Az elmélet és a gyakorlat találkozása. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2021. szeptember 24.*
41. Vizi J.: Parafiliás zavarok. In. Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2021, 462-471.
42. Wakefield, J. C. (2011): DSM-5 proposed diagnostic criteria for sexual paraphilias: Tension between diagnostic validity and forensic utility. *International Journal of Law and Psychiatry*, 34, 195-209. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2011.04.012>

Turizmus és prostitúció: statisztikai elemzés a közterületi szolgálat tükrében 2018-2021. között Magyarországon

Absztrakt

A prostitúcióval kapcsolatban – tekintettel a tevékenység és az azzal kapcsolatos jogsértések látens jellegére – sok esetben csak becslésekre hagyatkozhatunk, biztosan ismerjük azonban a tudásra jutott jogsértő cselekmények számát, jellegét. Köztudott, hogy a turizmus egyaránt hatással van a bűnözésre és a prostitúcióra, mint ahogy az is, hogy a látható, érzékelhető rendőri közterületi szolgálatellátás hatással van a közbiztonságra. A konkrét hatással és annak mértékével azonban sok esetben nem vagyunk tisztában. A cél e hatások vizsgálata volt a rendelkezésre álló adatok alapján. A vizsgálat során a 2018-2021. közötti időszak tudásra jutott prostitúciós bűncselekményeinek száma került összevetésre a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák számával vármegyei szinten, éves léptékben, százezer főre számítva. Emellett a kutatás tárgyát képezte még a tiltott prostitúció szabálysértés és a külföldi vendégéjszakák, valamint a rendőrség közrendvédelmi szolgálati ágának közterületen töltött ideje közötti korreláció éves, országos szinten. A bűncselekmények és a külföldi vendégéjszakák száma között a négy év átlagában gyenge pozitív (korrelációs együttható: 0,125) korreláció tapasztalható. A szabálysértések és külföldi vendégéjszakák száma között közepes negatív korreláció (korrelációs együttható: -0,429) tapasztalható. A szabálysértések és a közterületen töltött órák közötti korrelációs együttható 0,1779. Megállapításra került tehát, hogy valamennyi összevetett adathalmaz között létezik kisebb, vagy nagyobb mértékű kapcsolat.

Kulcsszavak: prostitúció, jogsértések, turizmus, közterületi szolgálat

Dávid Papp¹³¹ – István Kovács¹³²

Tourism and prostitution: statistical analysis in the light of public services between 2018-2021. in Hungary

Abstract

In relation to prostitution, given the latent nature of the activity and related violations, in many cases we can only rely on estimates, but we certainly know the number and nature of illegal acts that have come to our attention. It is well known that tourism has an impact on both crime and prostitution, as well as the fact that visible and tangible police service provision in public areas has an impact on public safety. However, in many cases we are not aware of the specific impact and its extent. The aim was to examine these effects based on the available data. During the investigation, the 2018-2021. The number of prostitution crimes that came to our attention

¹²⁹ r. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Közbiztonsági Tanszék, doktorandusz, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: papp.david@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-7179-064X

¹³⁰ Ph.D., r. őrnagy, adjunktus, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-7210-1981

¹³¹ pol. major, assistant lecturer, University of Public Service Department of Public Security, PhD-candidate, University of Public Service Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: papp.david@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-7179-064X

¹³² Ph.D., pol. major, senior lecturer, deputy head of department, University of Public Service Department of Law Enforcement Management, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-7210-1981

in the period between In addition, the subject of the research was the correlation between the prohibited prostitution violation and the nights spent by foreign guests, as well as the time spent in public areas by the public order service branch of the police on an annual, national level. There is a weak positive correlation (correlation coefficient: 0.125) between crimes and the number of foreign guest nights on average over the four years. A moderate negative correlation (correlation coefficient: -0.429) can be observed between violations and the number of foreign guest nights. The correlation coefficient between violations and hours spent in public spaces is 0.1779. It was therefore established that there is a greater or lesser degree of relationship between all the compared data sets.

Keywords: *prostitution, law violations, tourism, public service*

Bevezetés

A prostitúcióval kapcsolatos jogsértő cselekményekre köztudottan jellemző a magas látencia, így az egyes földrajzi területek fertőzöttségének objektív megítélése nem mutatkozik egyszerű feladatnak. Jelen esetben nem is erre irányul a vállalkozás, sokkal inkább arra, hogy az illegális prostitúciót befolyásoló tényezők között a turizmus és a fizikai rendőri jelenlét szerepét vizsgálja. A kiindulópont, hogy a tudásra jutott jogsértő cselekmények számából minden bizonnyal következtetni lehet a fertőzöttségre. Cél egyrészt, hogy következtetéseket vonjunk le azzal kapcsolatban, hogy a „vágyak iparágaként” is emlegetett turizmus milyen hatással van a prostitúcióval kapcsolatos jogsértő cselekmények számára és azzal kapcsolatban, hogy a „buliturizmussal” együtt járó „szexturizmus” megjelenik-e a jogsértő cselekmények gyakorisági tendenciáiban. Másrészt vizsgálandó, hogy a prostitúcióval kapcsolatban tudásra jutott jogsértő cselekmények számának alakulása összefüggésben van-e a közterületi rendőri jelenléttel. A kutatást megelőzően hipotézisként fogalmazódott meg egyrészt az, hogy a külföldi turisztikai szempontból frekvenciált vármegyékben és években magasabb a prostitúcióval kapcsolatban tudásra jutott jogsértő cselekmények száma. Az volt a feltételezés, hogy a külföldi turizmus együtt jár –esetenként illegális prostitúció– cselekményekkel, így a külföldi turisták által eltöltött vendégéjszakák száma korrelál a prostitúcióval kapcsolatban tudásra jutott jogsértő cselekményekkel. „*A tömegturizmus és a deviáns magatartások általában kéz a kézben járnak, hiszen ahol tömegek jelennek meg, ott szinte törvényszerűen mindig felüti a fejét a deviancia is.*”¹³³ Másrészt szintén feltételezhető volt, hogy a közterülethez köthető jogsértések (tiltott prostitúció szabálysértése) tudásra jutásának száma egyenesen arányos a rendőrség közterületen töltött idejével.

Elméleti háttér

Korábbi kutatások megállapították, hogy a turizmus együtt jár a bűnözéssel. Az egyik ilyen kutatásnak Olaszország adott helyszínt. A vizsgálat során megállapításra került, hogy rövidtávon a turistaérkezések 1%-os növekedése 0,018%-os növekedést idéz elő a bűncselekmények számában, míg hosszú távon ez a hatás 0,11%.¹³⁴

Sárkány Péter a szexturizmust a prostitúció manapság egyre nagyobb jelentőséget kapó, és hazánk számára is egyre fontosabbá váló területként említi.¹³⁵ A prostitúcióval kapcsolatban 72 országra kiterjedően lefolytatott korrelációs elemzésében megállapította, hogy a prostituáltak száma és a népesség száma közötti kapcsolat jelentősnek (+0,83) tekinthető, amely alapján kijelenthető, hogy a népességszám jelentősen befolyásolja a prostitúció méretét.¹³⁶ Ez a prostitúcióval kapcsolatos jelenség páthuzamba hozható a bűnözéssel, ahol a népességszámnak szintén komoly jelentősége van. Sárkány Péter megállapította továbbá, hogy „*A jövedelemegyenlőtlenséget kifejező mutatók (a jövedelmi ötöd, a GINI-mutató és a szegénységi rés) mind a prostituáltak számára, mind arányára pozitív kapcsolatot mutatva hatnak, igaz nem olyan erős, de érzékelhető mértékben (+0,13 és +0,39 közötti értékekkel). Tehát egy országban a gazdagok és a szegények közötti jövedelmi eltérés nagyobb mértéke a prostituáltak számára, arányára növelő módon hat.*”¹³⁷

¹³³ Ernszt Ildikó (2018): „Fény és árnyék” nemzetközi kitekintésben: A turizmus két oldala – nemcsak a turista lehet áldozat Turizmus Bulletin, 18. évfolyam 2. szám 21-29.

¹³⁴ Biagi Bianca et. al. (2012): The Effect of Tourism on Crime in Italy: A Dynamic Panel Approach. Economics. The Open-Access, Open-Assessment E-Journal. 6. szám, 1–24. old.

¹³⁵ Sárkány Péter (2012): A prostitúció néhány jogi és gazdasági kérdése Doktori értekezés. Győr: SZIE Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola.

¹³⁶ Sárkány Péter (2018): Statisztikai vizsgálatok a prostitúció kérdéskörében Statisztikai Szemle 96. évf. 6. szám 569-588.

¹³⁷ U.a. 579. old.

A gazdaság egyik összetevő, amely a prostitúció létét alapvetően meghatározza.¹³⁸ A fentiekre nagyon jó példa a Magyarországon minden évben megrendezendő mogyoródi F1 nagydíj. A világszerte népszerű Forma 1 versenyt ma már szinte az összes országban megrendezik. Nem volt ez másképp Magyarországgal sem, ahol az első futamra 1936-ban került sor, 1986. óta pedig minden évben Mogyoród községe mellett a Hungaroring pályán száguldanak a legendás csapatok (Ferrari, Mercedes, stb.) legendás versenyautói.¹³⁹ A tanulmány nem a sporttörténelem egyes korszakaira, hanem a versenyhez köthető biztonsági viszontagságokra kíván rámutatni.^{140, 141}

A hazai turizmus számára a Magyar Nagydíj kiemelt jelentőségű, hiszen évente közel 200-250.000 külföldi látogat el a rendezvényre, akik az átlagnál jóval magasabb költési hajlandósággal rendelkeznek.¹⁴² Általában a környező országok polgárai érkeznek hazánkba – így rengeteg a német, osztrák, olasz, angol turista -, de nem ritka, hogy az óceánon túlról is érkeznek vendégek – amerikaiak, ausztrálok, stb. -. Míg a pilóták, a stáb, a szponzorok budapesti nívós szállókban kerülnek elhelyezésre, addig a turisták zöme a környező hotelekben, motelekben, vagy akár kempingekben száll meg. Nem ritka, hogy a közel tízezer fős Mogyoród településen a Forma 1 napjain naponta akár 50-60.000 fő is megfordul. Ez a település büdtségét jelentős mértékben növeli, amely leginkább az iparüzési adóban realizálódik. A hatalmas bevételre nem csak az önkormányzat tart igényt, hanem a lánykereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnözői körök is szeretnék a milliós tételekből a saját részüket kivenni.

Ezek a szervezett bűnözői hálózatok kifejezetten a lánykereskedelemből, és lányfuttatásból szerzik illegális bevételeik többségét, de más bűncselekmények elkövetésével is milliós profitokra tesznek szert. A szexturizmus, amelyben egyaránt felelőssége van az elszállásoló vendéglátóegységeknek, a futtató bandáknak, a rendvédelmi szerveknek és a szexmunkásoknak is, milliárdos bevételi forrást jelent, amelyet nem csak a legalizálás mellett döntő államok ismertek fel, hanem a bűnözők is. 2015-ben egy statisztikai jelentés szerint csak Spanyolországban 26,8-, Japánban 24-, Amerikában 14,6-, a világon pedig 186 milliárd dollár bevételre tettek szert a prostitúciós holdudvarok. (Holdudvar alatt az illegális bevételből profitáló, leginkább a szervezett bűnözői körökhöz köthető csoportokat, személyeket értem. Akár a szexmunkásokat közvetítő, akár a prostituáltakat futtató személyek.) Németországban e bevételek 18 milliárd dollárra nőttek, azonban köszönhetően a legális bordélyrendszernek, abból az állam is részesül, de profitált. (Hollandiában szintén, ahol 800 millió dollár profitot termelt a prostitúciós üzlet.) A listát közel 73 milliárd dollárral a gazdaságilag, és katonailag is leginkább feltörekvő ázsiai ország, Kína vezeti.¹⁴³

A Gödöllői Rendőrkapitányság beszámolójából utópisztikus kép tárul elénk, amely azt mutatja, hogy 2014-ben mindösszesen 7-, 2015-ben pedig alig 4 főt vontak tiltott kéjelgés szabálysértés elkövetése miatt eljárás alá.¹⁴⁴ Ez a statisztikai adat arra enged következtetni, hogy Mogyoród településén vagy a prostituáltak, és a hozzájuk köthető szervezett bűnözői hálózatok a magyar jogrendszer előírásait betartják, és valóban elenyésző azok mennyisége, akik nem, vagy pedig a jelenséget körülvevő látencia annyira erős, hogy az a statisztikai mutatókban nem mutatkozik meg igazán. Ha arra gondolunk, hogy a hatóságok statisztikai adatbázisa mindig a regisztrált cselekmények összességére alapoz, akkor felmerül, hogy a

¹³⁸ Tamási Erzsébet (2015): Budapest-Prostitúció. Budapest: OKRI

¹³⁹ Boros Jenő et. al. (2019): Magyar autó-motor történet. Budapest: Kossuth Kiadó Zrt., 1-153.old.

¹⁴⁰ Wéber Gábor (2019): Forma-1 a 21. században. Budapest: Agenc Magyarország, 1-254.old.

¹⁴¹ Jones Bruce (2011): A Forma-1 enciklopédiája. Budapest: Ventrus Libro Kiadó, 1-288.old.

¹⁴² Betlen Gábor et. al. (2018): Autósport évkönyv. Budapest: Beta Press, 1-253.old.

¹⁴³ Havoscape: Prostitution: Prices and Statistics of the Global Sex Trade. Forrás: https://www.amazon.com/dp/B00ZZBFXO2/ref=rdr_kindle_ext_tmb (A letöltés ideje: 2017.04.17.)

¹⁴⁴ Gödöllő Rendőrkapitányság jelentés (2014). Forrás: <https://kimittud.atlatszo.hu/request/13188/response/19290/attach/html/3/2014.vi%20kapit%20nys%20gi%20besz%20mol.pdf.html> (A letöltés ideje: 2019.12.03.)

becslések másik mutatóit kizárólag a látenciába maradt cselekményekre alapozhatjuk. Ebből adódóan, ha közel 200-250.000 fős érdeklődőt számolunk évente, csekély annak a mennyisége, hogy a tiltott kéjelgés szabálysértését évente 10 fő alatt követnék el? Vagy ebből a mennyiségből csekély lenne azok száma, akik ilyen jellegű szolgáltatást elfogadnának, vagy arra jelentkezének?

E kérdéskör mentén újabb eredmények születhetnek, ha nem csak egy település, hanem más település mérőszámait is megvizsgáljuk.

Kutatási módszer

A vizsgálat során korreláció analízis segítségével kerül összevetésre a Magyarország vármegyéiben, éves léptékben, kereskedelmi szálláshelyen eltöltött külföldi vendégéjszakák száma és a prostitúcióval kapcsolatban tudomásra jutott bűncselekmények száma. A kutatás során a vizsgált értékek alatt mindkét vonatkozásban a százezer lakosra jutó esetszámot értem.¹⁴⁵ A vizsgálat a 2018-2021. közötti négy évet öleli fel. A prostitúcióval kapcsolatos jogsértő cselekmények alatt a következőket értem:

Bűncselekmények:

- Kerítés (Btk. 200.§)
- Prostitúció elősegítése (Btk. 201.§)
- Kitartottság (Btk. 202.§)
- Gyermekprostitúció kihasználása (Btk 203.§)

Szabálysértés:

- Tiltott prostitúció (Szabs. tv. 172.§)

A Tiltott prostitúció szabálysértés kapcsán a megindított szabálysértési eljárások száma és a jogerősen szankcionált esetek száma áll rendelkezésre, a tudomásra jutott cselekmények száma nem. Ez okból kifolyólag a szabálysértések kapcsán célszerűnek mutatkozik a tudomásra jutott cselekmények száma alatt az adott évben megindított szabálysértési eljárások számának és a jogerősen kiszabott helyszíni bírságok számának összességét figyelembe venni. A szabálysértések kapcsán csak országos adat áll rendelkezésre, így a vármegyei szintű vizsgálatra nincs lehetőség.

A tudomásra jutott bűncselekmények és elbírált szabálysértések adatai a BM Bűnügyi Statisztikai Rendszerből¹⁴⁶, a turizmusra vonatkozó adatok a KSH honlapjáról¹⁴⁷ származnak, akárcsak a lakosság számadatai¹⁴⁸.

Szintén korreláció analízissel vizsgálom a rendőrség közterületen töltött idejének és a tiltott prostitúcióval kapcsolatban indított szabálysértési eljárások és kiszabott bírságok számának esetleges összefüggését. Teszem mindezt éves, országos vonatkozásban. A közterületen töltött idő alatt az általános rendőrségi feladatot ellátásra létrehozott szerv közrendvédelmi szolgálati ága állományának közterületen töltött idejét értem. Az ehhez szükséges adatok az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv hivatalos honlapján közzétett statisztikai táblázatokból¹⁴⁹ áll rendelkezésre.

Eredmények

¹⁴⁵ Az alacsony esetszámok miatt a százezer főre jutó bűncselekmény számok is alacsonyak, így a korreláció analízis minél pontosabb végrehajtása érdekében azokat három tizedesjegyre vettem figyelembe. A százezer főre jutó vendégéjszakák és szabálysértések számát egy tizedesjegyre kerekítettem.

¹⁴⁶ Forrás: <https://bsr.bm.hu/> (A letöltés ideje: 2023.01.05.)

¹⁴⁷ Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/tur/hu/tur0066.html (A letöltés ideje: 2023.01.05.)

¹⁴⁸ Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0034.html (A letöltés ideje: 2023.01.17.)

¹⁴⁹ Forrás: <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/kozrendvedelem> (A letöltés ideje: 2023.01.18.)

A prostitúcióval kapcsolatos összes tudomásra bűncselekmény és a külföldi vendégéjszakák száma közötti korrelációs együttható a következőképp alakult:

év	2018	2019	2020	2021
korrelációs együttható	0,023	0,275	0,097	0,106

1. ábra: A prostitúcióval kapcsolatban tudomásra jutott bűncselekmények és a külföldi vendégéjszakák számának korreláció együtthatója megyei szinten 2018-2021. között
 Forrás: szerző szerkesztése

Kijelenthető tehát, hogy a prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények száma és a külföldi turizmus közötti korreláció gyenge pozitív kapcsolatot mutat. A külföldi turizmus hatása kevésbé érzékelhető a prostitúcióval kapcsolatos bűnözésben, a két változó ugyanis szinte független egymástól.

A szabálysértések és külföldi vendégéjszakák számának korrelációs együtthatója - 0,429, ami meglepő eredmény. A közepes negatív korreláció ugyanis arra enged következtetni, hogy minél több a külföldi vendégéjszakák száma, annál kevesebb a tiltott prostitúció szabálysértés. A külföldi turizmus e tekintetben kedvező hatással van a prostitúcióra.

A vizsgálat eddigi eredményei arra engednek következtetni, hogy a hazánkba áramló külföldi turizmus nincs jelentős negatív hatással a prostitúcióval kapcsolatos jogellenes cselekmények számára. Ez minden bizonnyal kevésbé jelenti azt, hogy a külföldi turizmus nem jár együtt a szexuális szolgáltatások igénybevételével, sokkal inkább arra enged következtetni, hogy a külföldi turisták leginkább a szexuális szolgáltatások legális formáit veszik igénybe. Az illegális prostitúció minden bizonnyal más tényezők által (is) determinált. Ahhoz, hogy következtethessünk ezekre a tényezőkre, érdemes áttekinteni az egyes vármegyék vizsgált időszakokra vonatkozó fertőzöttségét, melyre a tudomásra jutott bűncselekmények számából következtethetünk.

Főváros/vármegye	Prostitúcióval kapcsolatban tudomásra jutott, 100.000 főre jutó bűncselekmények száma 2018-2021.	Az összes tudomásra jutott, 100.000 főre jutó bűncselekményhez viszonyítva (%)
Veszprém vármegye	11,432	0,1903
Heves vármegye	5,437	0,0710
Borsod Abaúj Zemplén vármegye	5,424	0,0668
Somogy vármegye	4,999	0,0668
Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye	4,735	0,0572
Budapest	4,349	0,0405
Tolna vármegye	4,178	0,0527
Vas vármegye	2,759	0,0464

Pest vármegye	2,693	0,0467
Csongrád Csanád vármegye	2,503	0,0290
Baranya vármegye	2,225	0,0302
Győr-Moson-Sopron vármegye	2,113	0,0283
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	1,91	0,0285
Bács-Kiskun vármegye	1,796	0,0207
Hajdú-Bihar vármegye	1,704	0,0336
Fejér vármegye	1,433	0,0227
Komárom-Esztergom vármegye	0,668	0,0105
Békés vármegye	0	0
Nógrád vármegye	0	0
Zala vármegye	0	0

2. ábra: A prostitúcióval kapcsolatban tudomásra jutott, 100.000 lakosra jutó bűncselekmények száma és azok százalékos aránya az összes tudomásra jutott bűncselekményhez viszonyítva 2018-2021.

Forrás: szerző szerkesztése

A táblázatban foglalt adatokat áttekintve fontos, hogy ne feledkezzünk meg a prostitúció összetett jellegéről. A táblázat ugyanis annak csakis az illegális oldalát érinti és abból is csak a tudomásra jutott bűncselekményeket tartalmazza. Ebből a prostitúcióra, mint jelenségre általános következtetéseket levonni nemigen lehet. A prostitúció illegális oldalát illető óvatos következtetések azonban minden bizonnyal levonhatók a tudomásra jutott bűncselekmények számából. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a táblázat a rendelkezésre álló adatok által behatárolt, négy évet felölelő, kiragadott időszakra vonatkozik. Megállapíthatjuk, hogy a vizsgált időszakban a százezer lakosra jutó tudomásra jutott prostitúciós bűncselekmények száma Veszprém vármegyében a legmagasabb. Mivel a tudomásszerzés történhet bejelentés alapján vagy hivatalból, ez a számadat a fertőzöttség mellett bizonyos mértékben a rendőrség eredményességének is lehet a mutatója. Feltételezhetünk tehát mögötte negatív és pozitív tartalmat egyaránt. Ugyanez lehet igaz a másik végletre, melyet jelen esetben Békés, Nógrád és Zala vármegye testesít meg. Elképzelhető, hogy ezekben a vármegyékben alacsony a prostitúcióval kapcsolatban megvalósuló bűncselekmények száma, de igen valószínűtlen, hogy négy év alatt egyetlen ilyen bűncselekményt sem követnek el.

A vizsgált időszak éves, országos, százezer főre jutó adatait tekintve a tiltott prostitúció miatt tett szabálysértési feljelentések és kiszabott helyszíni bírságok száma és a közrendvédelmi állomány közterületen töltött ideje korrelációs együtthatója 0,1779. Ez gyenge pozitív kapcsolatot jelent. A tiltott prostitúció szabálysértéssel kapcsolatban a helyszínen intézkedő

közrendvédelmi állomány közterületen töltött ideje tehát kismértékben gyakorol hatást a szabálysértések tudomásra jutásában.

Összegzés

A korábbi, a turizmus és bűnözés együtt járását megállapító külföldi kutatások eredményeit csak igazolni, megerősíteni tudtam. Kismértékben ugyanis Magyarország vonatkozásában is tapasztalható, hogy minél jelentősebb a külföldi turizmus, annál magasabb a prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények száma. A hazánkba áramló külföldi turizmusnak azonban nincs jelentős negatív hatása a prostitúcióval kapcsolatos jogellenes cselekmények számára. Szintén gyenge pozitív kapcsolat mutatkozott a rendőrség közrendvédelmi állományának közterületen töltött ideje és a tiltott prostitúció szabálysértés száma között. Kismértékben igaz tehát, hogy minél magasabb a közterületen töltött óraszám, annál több tiltott prostitúció szabálysértés elkövetésére derül fény. Mindemellett meglepő eredmény született a tiltott prostitúció szabálysértés és külföldi vendégéjszakák számának korreláció analízise során. A közepesen negatív korreláció ugyanis arra utal, hogy minél magasabb a külföldi vendégéjszakák száma, annál alacsonyabb a tiltott prostitúció szabálysértés száma. Összességében arra következtethetünk, hogy a turizmus és a bűnözés együtt járnak ugyan, de a prostitúcióval kapcsolatban érzékelhető, de nem jelentős a hatás. A külföldi turisták minden bizonnyal jobbra a szexuális szolgáltatások legális formáit veszik igénybe, sőt a turizmus növekedésével közepes mértékben csökken a látható, közterülethez köthető jogellenes cselekmények (tiltott prostitúció szabálysértések) száma. A közterülethez kapcsolódó jogsértő cselekmények látenciájának csökkentésében – kismértékben ugyan, de – szerepe van a rendőrség közterületi jelenlétének.

Felhasznált irodalom:

1. Betlen Gábor et. al. (2018): Autósport évkönyv. Budapest: Beta Press, 1-253.old.
2. Biagi Bianca et. al. (2012): The Effect of Tourism on Crime in Italy: A Dynamic Panel Approach. Economics. The Open-Access, Open-Assessment E-Journal. 6. szám, 1–24. old.
3. Boros Jenő et. al. (2019): Magyar autó-motor történet. Budapest: Kossuth Kiadó Zrt., 1-153.old.
4. Ernszt Ildikó (2018): „Fény és árnyék” nemzetközi kitekintésben: A turizmus két oldala – nemcsak a turista lehet áldozat Turizmus Bulletin, 18. évfolyam 2. szám 21-29.
5. Bűnügyi Statisztikai Rendszer. Forrás: <https://bsr.bm.hu/> (A letöltés ideje: 2023.01.05.)
6. Központi Statisztikai Hivatal. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0034.html (A letöltés ideje: 2023.01.17.)
7. Központi Statisztikai Hivatal. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/tur/hu/tur0066.html (A letöltés ideje: 2023.01.05.)
8. Rendőrség közrendvédelmi statisztika. Forrás: <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/kozrendvedelem> (A letöltés ideje: 2023.01.18.)
9. Gödöllő Rendőrkapitányság jelentés (2014). Forrás: <https://kimittud.atlatszo.hu/request/13188/response/19290/attach/html/3/2014.vi%20kagit%20nys%20gi%20besz%20mol.pdf.html> (A letöltés ideje: 2019.12.03.)
10. Havoscope: Prostitution: Prices and Statistics of the Global Sex Trade. Forrás: https://www.amazon.com/dp/B00ZZBFXO2/ref=rdr_kindle_ext_tmb (A letöltés ideje: 2017.04.17.)

11. Jones Bruce (2011): A Forma-1 enciklopédiája. Budapest: Ventrus Libro Kiadó, 1-288.old.
12. Sárkány Péter (2012): A prostitúció néhány jogi és gazdasági kérdése Doktori értekezés. Győr: SZIE Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola.
13. Sárkány Péter (2018): Statisztikai vizsgálatok a prostitúció kérdéskörében Statisztikai Szemle 96. évf. 6. szám 569-588.
14. Tamási Erzsébet (2015): Budapest-Prostitúció. Budapest: OKRI
15. Wéber Gábor (2019): Forma-1 a 21. században. Budapest: Agenc Magyarország, 1-254.old.

Herczeg Mónika¹⁵⁰ – Kovács István¹⁵¹

Az irreguláris migráció, az emberkereskedelem és a prostitúció összefüggései

Absztrakt

A tanulmány a nemzetközi emberkereskedelem veszélyforrásainak elemzésével mutatja be a jelenség árnyoldalait. A szerzőpáros különös figyelmet fordít az Európai Unió jogi aktusaira, valamint a hazai szabályozás kereteire. Következtetéseket és javaslatokat tesz a visszaszorítás támogatására, a jelenség kezelésének hatósági alkalmazására is. Vizsgálat tárgyává teszi a migráció és a prostitúció kapcsolatát, különös tekintettel a migráció irreguláris formájára.

Kulcsszavak: migráció, emberkereskedelem, prostitúció, hatósági unka végzés, Európai Unió

Mónika Herczeg¹⁵² – István Kovács¹⁵³

The connections between irregular migration, human trafficking and prostitution

Abstract

The study presents the dark sides of the phenomenon by analyzing the sources of danger in international human trafficking. The author couple pays special attention to the legal acts of the European Union, as well as the framework of domestic regulations. It makes conclusions and suggestions to support the suppression and the official application of the management of the phenomenon. It examines the relationship between migration and prostitution, with particular regard to the irregular form of migration.

Keywords: migration, human trafficking, prostitution, official execution, European Union

¹⁵⁰ r. alezredes, osztályvezető, Belügyminisztérium Európai Uniós és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság, Európai Együttműködési Főosztály, Rendőri Együttműködés és Határigazgatási Osztály, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola doktoranda, e-mail: monika.herczeg@bm.gov.hu, ORCID: -

¹⁵¹ Ph.D., r. őrnagy, adjunktus, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-7210-1981

¹⁵² police lieutenant colonel, head of department, European Union and International Deputy State Secretariat of the Ministry of the Interior, Department of European Cooperation, Department of Police Cooperation and Border Management, doctoral student at the National University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: monika.herczeg@bm.gov.hu, ORCID: -

¹⁵³ Ph.D., pol. major, senior lecturer, deputy head of department, University of Public Service Department of Law Enforcement Management, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-7210-1981

Bevezetés

Az elmúlt években az Európai Unió tagállamaiba minden eddigénél nagyobb számban érkeztek olyan személyek, akik gyakran ellenőrzés nélkül, csoportosan, tömegesen lépték át a határokat. Többségük szíriai, afgán és iraki bevándorló (többségében férfiak, fiatalok), aki a térségben zajló konfliktusok miatt menekült el, de számos harmadik országbeli állampolgár indult útnak a „jobb élet” reményében Észak-Afrikából, a Balkánról és Ázsia egyes országaiból is. A különböző országok hatóságai 2015-ben több mint 1,8 millió illegális határátlépést¹⁵⁴ észleltek, amely az EU-ba történő érkezéseket tekintve minden korábbi számot¹⁵⁵ felülmúlt.

A helyzet kezelése jelentősen megterhelte az uniós tagállamok határellenőrzést folytató és idegenrendészeti ügyeket végző szerveit, valamint a szociális és egészségügyi hálózatokat. A tömegesen érkezők fogadása miatt nem minden esetben volt elegendő idő arra, hogy a hatóságok és az ellátó szervek alapos eljárást folytassanak.

Ennek következtében számos olyan probléma maradt észrevétlen, amelyet általában vészhelyzetnek tekintenénk. A bevándorlók és menekültek alapellátása mellett kevesebb figyelem jutott az őket veszélyeztető bűnözői tevékenységek felderítésére, ideértve az emberkereskedelem áldozataként való azonosítására is.

Jelen tanulmány célja, hogy rávilágítson az irreguláris migráció, az emberkereskedelem és a prostitúció összefüggéseire, valamint bemutassa, hogy az EU milyen közös intézkedéseket tesz az emberkereskedelem visszaszorítására, különösen a szexuális kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelemre.

Irreguláris migráció, emberkereskedelem, prostitúció fogalma

Irreguláris migráció:

A migráció kifejezés latin eredetű, amely lakóhely változtatást, költözést, vándorlást jelent. A migrációt a különböző rendezőelvek alapján csoportosíthatjuk. A beutazás és tartózkodás jogszerűsége vagy ellenőrzöttsége szempontjából jogszerű, vagyis legális migrációnak nevezzük, amikor a ki- és bevándorlás szabályozott keretek között az adott országba való beutazás és tartózkodás jogszabályi keretei között történik.¹⁵⁶ A migráció ellenőrizetlensége számos gazdasági, egészségügyi, és szociális feszültségforrás okozója, valamint az ahhoz kapcsolódó és abból hasznot húzó cselekmények (pl.: az embercsempészet, emberkereskedelem, szervezett bűnözés, a feketegazdaság növekedése, korrupció stb.) komoly veszélyt jelent a társadalom számára.

Emberkereskedelem:

Az emberkereskedelem – a hazai jogalkotóink által, azaz a hatályos jogi szabályozásunk szerint is, a társadalomra az egyik legveszélyesebb kategóriába sorolt bűncselekmény – a közelmúltban globális méretű problémákat vet fel, így szükségszerű volt, hogy az ellene való

¹⁵⁴ Az adat a Frontex 2016 évre vonatkozó kockázatelemzéséből származik. Forrás: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf (A letöltés ideje: 2022. december 17.) 16. old.

¹⁵⁵ A 2011 és 2014 közötti időszakban az észlelt illegális határátlépések száma 603 815 volt. Az adat a Frontex 2016 évre vonatkozó kockázatelemzéséből származik. Forrás: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf. (A letöltés ideje: 2022. december 17.) 17. old.

¹⁵⁶ Hautzinger Zoltán – Hegedüs Judit – Klenner Zoltán (2014): A migráció elmélete. Budapest: Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 17. old.

fellépés is nemzetközi méreteket öltön. A bűncselekmény elkövetője jogellenes magatartásával nemcsak az emberi jogokat, és az emberi méltóságot sérti meg, hanem többek között olyan deklarált, elismert alapjogokat is veszélyeztet, amelyek az emberi szabadsághoz, a befolyástól mentes akaratnyilvánításhoz, a helyváltoztatáshoz fűződő alapvető jogokhoz kapcsolódnak.¹⁵⁷

Az ENSZ Palermói Egyezmény¹⁵⁸ az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyv 3. cikk a) pontja szerint az emberkereskedelem jelenti a: „személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, rablás, csalás, megtevesztés, hatalommal vagy a védekezésre képtelen állapottal való visszaélés, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával vagy elfogadásával annak érdekében, hogy kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott felhasználását.”¹⁵⁹

A migráción belül speciális népmozgalmi jelenség az emberkereskedelem, amely illegális cselekmény, a meglévő emberjogi szabályok elleni cselekedet. A különböző kényszerítő körülmények hatására az áldozatok többnyire akaratuk ellenére, mozgási és cselekvési lehetőségüktől megfosztottan, kizsákmányolóik akaratának teljesen alávetett, kiszolgáltatott és jogfosztott helyzetbe kerülnek. A globalizáció a társadalmi és természeti jelenségeket jelentősen befolyásolja, így az emberkereskedelem sem tudja kivonni magát a globalizálódó bűnözés alól. Több jól felépített hálózat foglalkozik az országokon és földrészekén átívelő emberkereskedelemmel. Ma 27-30 millióra becsülik a „modern” rabszolgák, a kényszermunka áldozatainak számát, akik a feketepiacon, a világ valamennyi országában illegális keretek között, a nemzetközi ember- és munkajogi törvényekbe ütközően léteznek.¹⁶⁰

Prostitúció:

Számos kísérlet történt már a prostitúció fogalmának egységesítésére, de olyan definíció, amelyben a témával foglalkozó szakemberek többsége egyetértene. Ennek egyik oka, hogy a prostitúció jelenségének társadalmi és jogi megítélése mind földrajzi, mind kulturális értelemben jelentős eltéréseket mutat.¹⁶¹

¹⁵⁷ Kovács István (2014): Az emberkereskedelem, valamint az ahhoz szorosan kapcsolódó... Műszaki Katonai Közlöny, 24. évf. 1. szám 213-230. old.

¹⁵⁸ Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve. Forrás: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> (A letöltés ideje: 2022. december 29.)

¹⁵⁹ Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve. Forrás: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> (A letöltés ideje: 2022. december 29.)

¹⁶⁰ Forrai Judit: Modern kori népvándorlás - prostitúciós migráció az elmúlt 100 évben. Forrás: http://real-eod.mtak.hu/4325/1/Tanulmányok_2011_42_Forrai_Modern_kori_nepvandorlas.pdf (A letöltés ideje: 2023.02.15.)

¹⁶¹ Vaskuti Gergely: Kísérlet a prostitúció fogalmának meghatározására. Forrás: https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35813/Jogi_tan_2016_Vaskuti_Gergely_p_422-433.pdf?sequence=1&isAllowed=y (A letöltés ideje: 2022. 12. 29.)

Mivel a prostitúció komplexitása és sokszínűsége történelem során elsősorban a társadalom erkölcsi, gazdasági, illetve jogi szükségleteihez igazodik, vagyis folyamatosan változik, egyetértve soha nem is lehet a tevékenységre egy egységes, mindenki által elfogadott definíciót alkotni. A hozzám legközelebb Kovács István megfogalmazása áll, aki szerint a „Prostituált: Olyan férfi vagy nő, aki – eseti vagy rendszeres jellegétől függetlenül – anyagi vagy más típusú ellenszolgáltatásért cserébe, célirányos erotikus, de leginkább szexuális tartalmú és jellegű tevékenységet végez, aktust folytat, amely más ember – igénybe vevő – számára szexuális tárgyú kielégülést garantál, illetve feltételez. A tevékenység folytatása a résztvevő fél önálló döntésén vagy kényszerített függőségén alapul. Az ellenszolgáltatás mértékét mindig a kereslet és kínálat viszonya határozza meg. Az elvégzett tevékenység jellege, kerete és határfoka azzal egyenes arányban változik. A tevékenység gyakorlása – a szexualitással összefüggésbe hozható összes lehetséges körülményt és együttlétet tekintve – hetero-, homo-, illetve biszexuális megkülönböztetés nincs”.¹⁶²

Az irreguláris migráció, az emberkereskedelem és a prostitúció kapcsolódásai

Az előbb említett emberkereskedelem fogalmában a kizsákmányolás többféle megjelenítési formában is megvalósulhat. Ilyen formái lehetnek:

- a prostitúció, vagy a szexuális célzatú kihasználás,
- a kényszerszermunka,
- a rabszolgaság
- a szolgaság és
- az emberi szervek felhasználása is.

Már az emberkereskedelem fogalma is azt mutatja, hogy egy olyan igen összetett jelenségről van szó, amelyet társadalmi, gazdasági, kulturális és egyéb tényezők befolyásolnak. A migrációval való összefonódást az eredményezi, amikor a potenciális áldozat valamilyen okból elhagyja otthonát, akár valamilyen kényszerből is. Ilyen tényező lehet a gazdasági tényezők kedvezőtlen alakulása, a társadalmi, politikai átalakulások negatív hatása, a szegénység, az emberi jogok megsértése, fegyveres konfliktusok. Az elkövetők ezt a helyzetet használják fel arra, hogy az áldozattal kezdetben együttműködve segítséget nyújtsanak az otthona elhagyásához, amit később miután az áldozat már az ország más régiójába, vagy egy másik országba utazott a kényszerítés váltja fel.

Statisztikai adatok bizonyítják, hogy a kábítószer és fegyverkereskedelem mellett az emberkereskedelem az egyik legjövődélmezőbb szervezett bűnözői iparág, amely elleni fellépést evidenciaként kell kezelnünk. (Lásd például az iOCTA vagy SOCTA jelentéseket.) A témában végzett nemzetközi kutatások megállapították, hogy bár a migráció növekedése nem feltétlenül jár együtt az emberkereskedelemmel érintett személyek számának növekedésével, azonban az emberkereskedelem kockázata jelentősen növekszik a menekültek és a migránsok tömeges vándorlása során. Az irreguláris migráció jelentős veszélyt hordoz magában és növeli az emberkereskedelem látenciáját. A migráció ellenőrizetlenségéből fakadóan az adott országba vagy területre jogszerűtlenül érkező és ott tartózkodó személyek sokkal inkább kiszolgáltatottabbak így veszélyeztetettebbek, mivel rendezetlen státuszuk miatt nem szívesen

¹⁶² Kovács István: Egy empirikus kutatás részletei (2019): A prostitúció jelensége és társadalmi kontrollja napjainkban. Budapest: Dialóg Campus Budapest, 21. old.

kérnek segítséget a hatóságoktól, ezért nagyobb a reális esélye annak, hogy az emberkereskedelem áldozatává váljanak.¹⁶³

A jelenlegi tömeges migrációs mozgalmakkal összefüggésben kibontakozóban van a menekültek kizsákmányolására épülő bűnözői infrastruktúra, amely az emberkereskedelmen, a kereskedelmi szexen és a szexrabszolgaságon keresztül valósítja meg a kizsákmányolást.

Az emberkereskedelem továbbra is kihívást jelent a migrációval összefüggésben. Az illegális migráció ugyanis profitlehetőségeket teremtett az emberkereskedő hálózatok számára. A migránsokat nem csak a célországokban, hanem már a tranzit útvonalon, vagy a migrációs táborokban az emberkereskedelem különféle formáira (kényszermunka, prostitúciós tevékenység) kényszerítik. Az embercsempészség áldozatokkal való kapcsolatát vizsgáló tanulmányok, interjúk megállapítják, hogy gyakran ezeket a személyeket a származási országokban toborozzák gyakran azzal az ígérettel, hogy egy jól jövedelmező, biztos megélhetést jelentő állást kínálnak nekik az EU valamely tagállamába, majd a közvetítői díj, valamint az utazási és szállásköltségek megtérítése címén kényszermunka vagy szexuális szolgáltatásokra kényszerítik őket. Ebben az esetben az emberkereskedők gyakran azonos nemzetiségűek vagy etnikai csoporthoz tartoznak, mint az áldozatok. Ugyanakkor számos olyan eset is van, amikor olyan migránsok válnak az emberkereskedelem áldozatává, akik legális úton érkeztek az EU-ba, de nem tudtak az elvárt szinten boldogulni.

Az esetek többségében az áldozatokat erotikus jellegű munkára és szexuális szolgáltatás nyújtására kényszerítik. Sokszor az emberkereskedők az áldozatokat megerőszakolják, megkínözzák, de olyan esetek is nyilvánosságra kerültek, ahol az elkövetők szerelmet színélve, fokozatosan vették rá későbbi áldozatukat arra, hogy másoknak szexuális szolgáltatásokat nyújtsanak. Az áldozattá válás oka lehet az alacsony iskolázottság, az anyagi helyzet kilátástalansága. Külföldi áldozatok esetében különösen nagy problémát jelent a nyelvismeret hiánya, amely még inkább ellehetetleníti akár a hatóságokkal, akár az áldozatvédelmi hálózatokkal való kapcsolatfelvétel lehetőségét.¹⁶⁴

Az emberkereskedelem különböző formáinak átfedéséből adódó esetek rámutatnak a szervezett bűnözői csoportok globális elterjedtségére és az ellenük irányuló bűnüldözési beavatkozások fokozásának szükségességére. Számos tanulmány azonban arra is rávilágított, hogy mind az áldozatok, mind maguk az emberkereskedők olykor a kizsákmányolás többféle formájába keverednek, mivel a lehetőségeiket a gazdasági verseny, az eladósodás és a bevándorlás-ellenőrzési rendszerek befolyásolják.

A beleegyezés, a kényszerítés és csalás szempontjait vizsgáló tanulmány¹⁶⁵ kiemeli, hogy az áldozatokkal vagy elkövetőkkel készített interjúk empirikus eredményei alapján a legtöbb felnőtt áldozat gyakran valóban beleegyezett az őket kizsákmányoló megállapodásokba, amennyiben kétségbeesett helyzetekben találják magukat. Továbbá, gyakran előfordul a függőségi viszony az áldozatok és a kizsákmányolók között, legalábbis a kezdeti időszakban. A beleegyezéshez hasonlóan a kényszerítés is csak az adott kontextusban értelmezhető megfelelően. A kényszerítés lehet közvetlen (például fizikai fenyegetés, nemi erőszak vagy emberrablás), azonban a bemutatott esettanulmányok alapján a kényszerítés gyakrabban jelenik meg közvetett (azaz az egyénre gyakorolt nyomás) formájában. A csalás elsődleges célja általában a megtévesztés által történő vagyonszerzés. A pénzszerzés mindig központi eleme az emberkereskedelemnek, vagyis az áldozat becsapása azáltal, hogy kihasználásra kerül annak anyagi bizonytalansága.

¹⁶³ Kovács István (2015): Az illegális migrációval kapcsolatos emberkereskedelem – különös tekintettel a prostitúció – szociológiai, pszichikai és kriminálisztikai összefüggései, azok kezelésére, megoldására tett innovációs javaslatok. Határrendészeti Tanulmányok, 12. évf. 1. szám 12–43. old.

¹⁶⁴U.a. 29. old.

¹⁶⁵ Broad Rose et. al. (2022): Consent, Coercion, and Fraud in Human Trafficking Relationships. *Journal of Human Trafficking*, 8. évf., 1. szám, 13 – 32. old.

A tanulmány szerint a beleegyezés, kényszerítés és megfélemlítés kérdései általában közvetett és nem egyértelmű módon jelennek meg az emberkereskedelem kapcsolataiban. A személyes szint mellett három nagyobb strukturális tényező kényszerítheti az embereket az emberkereskedő vagy az áldozat szerepébe: a családi élet biztonsága, a bevándorlási szabályok sajátosságai, valamint az illegális migráció költségei.

Az egyes emberkereskedők hibáztatása mellett érdemes tekintettel lenni arra is, hogy a bevándorlással kapcsolatos nemzeti szabályozás hogyan vezethet ahhoz, hogy a potenciális áldozatok magas kockázatokat vállaljanak minimális szükségleteik kielégítése érdekében. A nyugati országok által a migráció útjába állított akadályok még tovább növelhetik az emberkereskedelem kockázatát. Az alternatív útvonalak és illegális határátlépési módok keresése könnyű bevételi forrást jelentenek az emberkereskedőknek és embercsempészeknek. Az illegális határátlépést sújtó pénzügyi szankciók sok esetben még tovább növelik a határátlépők eladósodottságát, amely akár több generáción át is fennmaradhat.

A publikáció rámutat arra, hogy az emberkereskedelem áldozatai nem minden esetben naivak, de elkeseredettségük és kilátástalanságuk sok esetben oda vezet, hogy a jobb élet reményében olyan (magas kockázatú) ajánlatokat fogadnak el, amely végletes eladósodásukhoz vezet, ami az emberkereskedelem rendkívül nagy kockázatának teszi ki őket. Az emberkereskedők célkeresztjébe általában olyan csoportok kerülnek, akik hajlandóak fizetni vagy eladósodni annak érdekében, hogy országhatárokon átjussanak vagy gyorsan (és illegálisan) bevételhez jussanak.

Statisztikák és tendenciák az Európai Unióban

Az Európai Bizottság az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményéről szóló negyedik jelentéséhez az EUROSTAT által 2019-2020 közötti időszakra szolgáltatott adatok alapján készített elemzése¹⁶⁶ szerint 14 311 áldozatot regisztráltak az EU tagállamaiban.

A tényleges áldozatok száma a magas látencia miatt valószínűleg ennél lényegesen magasabb, mivel ezek a statisztikák csak azon áldozatok számát foglalják magukba, amelyet az adatszolgáltatást nyújtó tagállamok rögzítettek. Az említett időszakban a legtöbb áldozatot Franciaországban, Hollandiában, Olaszországban, Romániában és Németországban regisztrálták.

A kizsákmányolás fő formájaként a szexuális és a munkaerő-kizsákmányolást azonosították. A szexuális kizsákmányolás az összes eset 51%-át a munkaerő-kizsákmányolás 28%-ot tett ki.

A szexuális kizsákmányolás nemek közötti arányát tekintve az áldozatok 87%-a nő, akik közül 27% lány. A gyermekek összességében a szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem áldozatainak 22%-át tették ki.

Az állampolgárságot tekintve az ismert állampolgárságú áldozatok 53%-a uniós állampolgár, 43%-a pedig nem uniós állampolgár volt. Az EU-s áldozatok leginkább a román, a francia, az olasz, a bolgár és a lengyel állampolgár. A nem uniós áldozatok fő állampolgárságú országai az EU-ban Nigéria, Kína, Moldova és Pakisztán voltak.

A tagállamok az értékelt időszakban 15 214 személyt gyanúsítanak emberkereskedelemmel – EU-s és nem uniós állampolgársággal egyaránt – akik közül 62% uniós állampolgár. A nem uniós állampolgárságú gyanúsítottak közül legnagyobb számban vannak a nigériai, kínai, albán és pakisztáni állampolgárok.

¹⁶⁶ Statistics and trends in trafficking in human being in the European Union in 2019-2020 SWD(2022) 429 final Brussels. Forrás: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics (A letöltés ideje: 2022.12.19.)

Büntetőeljárást 6539 fővel szemben kezdeményeztek. A legtöbb eljárás Franciaországban, Romániában, Belgiumban és Magyarországon indult. Emberkereskedelem büntette miatt 3019 főt ítélek el. Az elkövetők állampolgársági kategóriái az ugyanilyen bűncselekménnyel gyanúsított személyek állampolgárságával közel megegyező.

Az emberkereskedelem elleni nemzetközi, uniós szintű fellépések

Az emberkereskedelem fogalmának egységes meghatározására a korábban már említett ENSZ Palermói Egyezmény és annak végrehajtására elfogadott Jegyzőkönyv elfogadásával került sor, amelyhez eddig a világ 154 országa csatlakozott.

Ezenkívül az Európa Tanács Egyezménye az Emberkereskedelem Elleni Fellépésről¹⁶⁷ 2008. február 1-en lépett életbe, amelynek célja az emberkereskedelem áldozatai emberi jogainak védelme, az áldozatok és tanúk védelmét és támogatását szolgáló átfogó keret kidolgozása, valamint a hatékony nyomozás és vád alá helyezés biztosítása.

Az Egyezmény egy független ellenőrző mechanizmust is létrehozott annak az értékelésére, a részes felek mennyire jól alkalmazzák rendelkezéseit a gyakorlatban. Az Emberkereskedelem Elleni Küzdelem Szakértői Csoportja (GRETA - Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings) a témában készített általános és nemzeti jelentéseken keresztül kíséri figyelemmel az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépéséről szóló egyezmény alkalmazását.

Az emberkereskedelem célországai közül a megelőzésben kiemelkedő szerepet játszik az Amerikai Egyesült Államok, amely minden évben átfogó jelentést¹⁶⁸ ad ki a külföldi kormányok emberkereskedelem elleni fellépéseiről. A jelentés rögzíti az egyes országokban zajló változásokat, és az emberkereskedelem ellen folytatott küzdelem alapján rangsorolja az egyes államokat. Ezzel a diplomáciai eszközzel amellet, hogy felhívja a figyelmet a problémára, kifejezi, hogy globális vezető szerepet kíván vállalni ebben a kulcsfontosságú emberi jogi és bűnüldözési kérdésben.

Az Európai Unióban is történtek intézkedések. Az Európai Unió Alapjogi Chartája kifejezetten tiltja az alapvető jogok megsértését. Az emberkereskedelem, mint az emberi jogokat súlyosan sértő bűncselekmény megelőzése és az ellene folytatott küzdelem az Unió és a tagállamok elsődleges célkitűzései közé tartozik. Az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről szóló irányelv¹⁶⁹ az emberkereskedelem elleni globális fellépés részét képezi. Az irányelv két évente jelentést ír elő az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekről.

Az Európai Bizottság 2022. december 19-én tette közzé az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekről szóló negyedik jelentését.¹⁷⁰ A dokumentum részletezi az emberkereskedelemmel kapcsolatos kihívások és trendek alakulását az EU-ban és részletezi a tagállamok emberkereskedelem ellen tett intézkedéseit.

¹⁶⁷ Council of Europe Treaty Series - No. 197 Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Forrás: <https://rm.coe.int/168008371d> (A letöltés ideje: 2023. 01.06.)

¹⁶⁸ Trafficking in Persons (TIP) Report. Forrás: <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/> (A letöltés ideje: 2023. 01.06..)

¹⁶⁹ Az Európai Parlament és Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32011L0036> (A letöltés ideje: 2023. 01.06..)

¹⁷⁰ Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (Fourth Report) COM/2022/736 final Brussels. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0736> (A letöltés ideje: 2022.12.19.)

A 2019-2022 közötti időszak étékelésében a jelentés megállapítja, hogy az EU-nak az emberkereskedelem terén is jelentős kihívásokkal kellett szembesülnie. Mind a Covid-19 járvány, mint az ukrán-orosz konfliktus jelentősen megváltoztatta a bűnelkövetés módját, ami az áldozatokra is kihatással volt. Az áldozatok hatóságok általi azonosítást nagyban nehezítette a Covid-19 járvány miatt kialakult körülmények. A szervezett bűnözői körök az új helyzetre reagálva gyorsan alkalmazkodtak és a korábban alkalmazott, hatóságok által ismert elkövetési módok helyett gyorsan áttértek az emberkereskedelem online üzleti modelljére. Az üzletkötéseket és a tranzakcióikat a világháló különböző felületein, vagy a dark web oldalakon kialakított digitális felületeken bonyolították.

Oroszország ukrajnai inváziója különösen kiszolgáltatott helyzetbe kényszerítette az Ukrajna felől menekülőket, amely tovább növelte emberkereskedők bűnözési lehetőségeit.

Annak ellenére, hogy a statisztikai adatok összességében csak enyhe növekedést mutatnak, ami a jobb azonosítást feltételezi, ugyanakkor még mindig megbecsülhetetlen azok száma, akik nem kerültek a hatóságok látókörébe, azaz továbbra is nagy a látencia.

Mindazonáltal uniós szinten a tagállamokban számos intézkedést hoztak e kihívások kezelése érdekében, különösen az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2021–2025 közötti uniós stratégia és a közös emberkereskedelem elleni terv végrehajtásával összefüggésben, amely intézkedések hozzájárulnak az emberkereskedelem elleni küzdelem átfogó megközelítéséhez.

Az Európai Bizottság az emberkereskedelem elleni jogi válasz megerősítése és az emberkereskedelem elleni uniós jogi keret további harmonizációja érdekében javaslatot tett a 2011/36/EU irányelv módosítására.¹⁷¹

Következtetés

Köztudott, hogy nemzetközi viszonylatban az emberkereskedelemből származó bevételek többek között az országhatárokon átnyúló szervezett bűnözői körök profitjának a gyarapodásához járul hozzá, amely illegálisan szerzett vagyont további súlyos bűncselekmények támogatására használnak fel – terrorizmus, fegyverkereskedelem, kábítószer kereskedelem -, amely több százezer ember életét, testi épséget sértheti vagy veszélyeztetheti.

A szervezett bűnözés definiálására számos meghatározás született, azonban szinte mindegyikben közös azon bűncselekmények körének megnevezése, amelyek a fent tartásukhoz szükséges bevételi forrást jelentik.

Éppen ezért nem kérdés, hogy az emberkereskedelemmel kapcsolatos intézkedések megtétele – így a szervezett bűnözés elleni fellépés - jóval túlmutat, és jóval meghaladja egyes országok, államok – önhibán kívüli, így például fejletlen bűnmegelőzési, bűnüldözési szervek, költségvetési hiányok, fejletlen infrastruktúra, stb. – által egyénenként elvárt, és megtett intézkedéseit, így a bűncselekménnyel szemben nemzetközi szinten való fellépésre, együttműködésre, és egymás támogatására van szükség.

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos kutatásban egyik fontos szempont az ellenőrizetlen határátlépés szerepe, de ugyanakkor az emberkereskedelem, mint bűncselekmény meghatározásában a kizsákmányolás jóval fontosabb szerepet játszik. Ennek legfőbb oka, hogy az adott személyek a származási országon belül is válhatnak az emberkereskedelem áldozatává.

¹⁷¹ Javaslat: Az Európai parlament és a Tanács irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv módosításáról COM/2022/732 végleges Brüsszel. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0732> (A letöltés ideje: 2023. január 6.)

Az emberkereskedelem vizsgálata során felmerülő legfőbb akadály az áldozatok azonosítása. Ahhoz, hogy az adott személyek részére segítséget lehessen nyújtani elengedhetetlen, hogy a jogérvényesítő hatóságok ne kezeljék őket egyszerűen illegális bevándorlóként vagy bűnözőként, hanem áldozatként azonosítsák őket. Az áldozatok azonosítása ugyanis kulcsfontosságú az emberkereskedelem megelőzésében és a bűnüldözésben. Enélkül a hatóságok sem tudják lefolytatni a bűnvádi eljárásokat az elkövetőkkel szemben.

Az emberkereskedelem szervezetszerű elkövetése, valamint bizonyos esetekben határon átívelő jellege miatt az ellene folytatott küzdelem folyamatos, komplex és koordinált nemzetközi fellépést igényel. Az emberkereskedelmet, mint jelenséget éppen ezért az azt előidéző események kontextusában átfogóan kell megvizsgálni.

Többek között ezen intézkedések megtételét, valamint a hozzá kapcsolódó feladatok ellátását az Európai Unió legfőbb döntést hozó szerve - a Tanács - az uniós tagállamok kijelölt kormánybiztosainak a hatáskörébe delegálta a feladatok zökkenőmentes végrehajtását.

Cecilia Malmström – az uniós belügyekért felelős európai biztosa – az emberkereskedelem áldozatainak jogai című könyvében tagállami szinten – elemzett, értékelt statisztikai adatok alapján – meghatározta azokat az intézkedéseket, és áldozatvédelmi feladatokat, amelyeket az a részes államoknak kötelességük végrehajtani.

Ahogy könyvének bevezető részében is kiemeli, mind ezek mellett az áldozatvédelmi tájékoztatás az egyik legalapvetőbb, és legfontosabb feladat az emberkereskedelem ellen fellépő szervezetek életében. „...Az emberkereskedelem áldozatainak védelme és segítése, továbbá lehető legnagyobb mértékű felépülésük elősegítése céljából a jogszabályok számos jogot biztosítanak számukra – jogi segítségnyújtáshoz, orvosi segítséghez, ideiglenes tartózkodáshoz -. Remélem, hogy az emberkereskedelem áldozatainak jogairól szóló ezen áttekintés segíteni fogja az uniós tagállamok hatóságait az áldozatok által jogosan igényelt segítség és védelem rendelkezésre bocsátására irányuló napi munkájukban...”¹⁷²

Az együttműködésre való tekintettel első alkalommal Belgiumban rendezték meg és indították el - 2004. szeptemberétől 2005. augusztusáig - a rendészeti szakemberek, nemzetközi és civil szervezetek hálózatának kialakítása és közös képzésük, az EU-ba a csatlakozó államokból, illetve az EU-val a bővítést követően határos államokból irányuló emberkereskedelem elleni fellépés érdekében címet viselő projektet, konferenciasorozatot.

A kezdeményezés elősegíti az együttműködést, illetve az információk és bevált gyakorlatok cseréjét az EU és az EU-t a jövőben határoló országok között az emberkereskedelem elleni küzdelem, különösen a szervezett bűnözés elleni harc és az áldozatvédelem területén. A projekt segíti a résztvevő országokat abban, hogy áthidalják a teljesítményük és struktúráik és az EU emberkereskedelem elleni küzdelemre vonatkozó standardjai között még fennálló különbségeket. A konferenciasorozat nagy sikerére tekintettel, minden évben megrendezik, ahol a tapasztalatokat, az információkat a résztvevők megosztani tudják egymással.

Novoszel Ágnes - az IOM helye, szerepe az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben – munkájában a fenti projekt gyakorlati tapasztalatain keresztül az emberkereskedelem elleni fellépés kulcsfontosságú elemének tekinti az együttműködést. „...Az emberkereskedelem elleni küzdelem hatékonyságát tehát a megelőzésben, áldozatvédelemben és bűnüldözésben jártas szervezetek és szakemberek együttműködése, valamint a széleskörű társadalmi összefogás biztosíthatja....”.¹⁷³

¹⁷² Cecilia Malmström (2013): The rights of victims of human-trafficking in the EU - Az emberkereskedelem áldozatainak uniós jogai. Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 1. old.

¹⁷³ Novoszel Ágnes (2007): Az IOM helye, szerepe az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben, Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, A pécsi határőr tudományos közlemények, periodika, 7. szám, 57. old.

A fentiekre tekintettel álláspontom szerint is szükség van arra, hogy az államok között az információáramlás gördülékeny, rugalmas, és pontos legyen, szükség van arra, hogy az államok által elfogadott, ratifikált jogszabályok megfeleljenek, és alkalmazkodjanak a jogharmonizációs eljárások során hozott döntéseknek, szükség van arra, hogy a beszerzett, elemzett, és értékelt adatokat, tapasztalatokat az országok egymás között kicseréljék, megosszák, és legfőképpen szükség van arra is, hogy a bűncselekmény sértettjei, áldozatai a megfelelő támogatást, segítségnyújtást, és felvilágosítást megkapják az illetékes szervektől, illetve nagy hangsúlyt fektessenek a prevencióra, az áldozattá válás megelőzésére.

Felhasznált irodalom:

Normatív szabályozás:

1. 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2020-1046-30-22> (A letöltés ideje: 2023. 08.18.)
2. Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve. Forrás:
3. Az Európai parlament és a Tanács irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv módosításáról COM/2022/732 végleges Brüsszel. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0732> (A letöltés ideje: 2023. január 6.)
4. Az Európai Parlament és Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32011L0036> (A letöltés ideje: 2023. 01.06.)
5. Commission Staff Working Document: Statistics and trends in trafficking in human being in the European Union in 2019-2020 Accompanying the document. Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (Fourth Report){COM(2022) 736 final} Brussels, 19.12.2022 SWD(2022) 429 final. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD%3A2022%3A429%3AFIN&qid=1671447678849> (A letöltés ideje: 2023. 02.10.)
6. Council of Europe Treaty Series - No. 197 Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Forrás: <https://rm.coe.int/168008371d> (A letöltés ideje: 2023. 01.06.)
7. Frontex 2016 évre vonatkozó kockázatelemzése. Forrás:
8. General Assembly resolution 55/25 of 15 November 2000 United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Forrás:
9. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2_016.pdf (A letöltés ideje: 2022. december 17.) 16. old.
10. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> (A letöltés ideje: 2022. december 29.)

11. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> (A letöltés ideje: 2023.01.02.)
12. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Forrás: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> (A letöltés ideje: 2023.01.10.)
13. Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (Fourth Report) COM/2022/736 final Brussels. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0736> (A letöltés ideje: 2022.12.19.)
14. Statistics and trends in trafficking in human being in the European Union in 2019-2020 SWD(2022) 429 final Brussels. Forrás: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics (A letöltés ideje: 2022.12.19.)
15. Trafficking in Persons (TIP) Report. Forrás: <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/> (A letöltés ideje: 2023. 01.06..)
16. Trafficking in Persons (TIP) Report. Forrás: <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/> (A letöltés ideje: 2023. 07.18.)

Szakirodalom:

1. Broad Rose et. al. (2022): Consent, Coercion, and Fraud in Human Trafficking Relationships. *Journal of Human Trafficking*, 8. évf., 1. szám, 13 – 32. old.
2. Cecilia Malmström (2013): The rights of victims of human-trafficking in the EU - Az emberkereskedelem áldozatainak uniós jogai. Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 1. old.
3. Forrai Judit: Modern kori népvándorlás - prostitúciós migráció az elmúlt 100 évben. Forrás: http://real-eod.mtak.hu/4325/1/Tanulmányok_2011_42_Forrai_Modern_kori_nepvandorlas.pdf (A letöltés ideje: 2023.02.15.)
4. Hautzinger Zoltán – Hegedüs Judit – Klenner Zoltán (2014): A migráció elmélete. Budapest: Nemzeti Közszerkesztési Intézet, 17. old.
5. Jakubovich Nóra – Berkes Márton (2022): A nemzeti stratégia félidejében. *Belügyi Szemle*, 70. évf. 2. szám., 229–245. old.
6. Kovács István (2015): Az illegális migrációval kapcsolatos emberkereskedelem – különös tekintettel a prostitúció – szociológiai, pszichikai és kriminológiai összefüggései, azok kezelésére, megoldására tett innovációs javaslatok. *Határrendészeti Tanulmányok*, 12. évf. 1. szám 12–43. old.
7. Kovács István: Egy empirikus kutatás részletei (2019): A prostitúció jelensége és társadalmi kontrollja napjainkban. Budapest: Dialóg Campus Budapest, 21. old.
8. Novoszel Ágnes (2007): Az IOM helye, szerepe az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben, Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, A pécsi határőr tudományos közlemények, periodika, 7. szám, 57. old.
9. Szuhai Ilona (2017): Migráció és emberkereskedelem válság idején – A szíriai konfliktus és a kiszolgáltatottság kapcsolatának dinamikája. Forrás: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/1923/1210>. (A letöltés ideje: 2022.12.20.)

10. Vaskuti Gergely: Kísérlet a prostitúció fogalmának meghatározására. Forrás: https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35813/Jogi_tan_2016_Vaskuti_Gergely_p_422-433.pdf?sequence=1&isAllowed=y (A letöltés ideje: 2022. 12. 29.)

Örömlányok a szomszédban. Gondolatok a prostitúció osztrák szabályozásáról

Absztrakt

A tanulmány a prostitúció nemzetközi szabályozását veszi górcső alá, Ausztriában. Központban az osztrák normatív szabályozás áll, amely kiemelt hangsúlyt fektet a prostitúciós szabályozási modell osztrák megvalósításának vizsgálatára. A normatív szabályozáson túlmenően a szerzők forráskritikát alkalmazva mutatják be a szabályozás mindennemű lehetőségét a prostitúció kezelésére.

Kulcsszavak: *prostitúció, nemzetközi kitekintés, szabályozás, szabályozási-modell*

Lénárd Zsákai¹⁷⁶ – István Kovács¹⁷⁷

Prostitutes next door. Thoughts on the regulation of prostitution in Austria

Abstract

The study examines the international regulation of prostitution in Austria. The focus is on the Austrian normative regulation, which places special emphasis on the investigation of the Austrian implementation of the prostitution regulation model. In addition to normative regulation, the authors use source criticism to present the various possibilities of regulation for the treatment of prostitution.

Keywords: *prostitution, international outlook, regulation, regulatory model*

¹⁷⁴ r. főhadnagy, kiemelt főreferens, Belügyminisztérium, Európai Unió és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság, Európai Együttműködési Főosztály, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz, e-mail: lenard.zsakai@bm.gov.hu, ORCID: -

¹⁷⁵ Ph.D., r. őrnagy, adjunktus, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-7210-1981

¹⁷⁶ Police First Lieutenant, Ministry of Interior of Hungary, Deputy State Secretary for EU and International Relations, Department of European Cooperation; University of Public Service Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student, e-mail: lenard.zsakai@bm.gov.hu, ORCID: -

¹⁷⁷ Ph.D., pol. major, senior lecturer, deputy head of department, University of Public Service Department of Law Enforcement Management, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-7210-1981

Bevezető

A prostitúció megítélése napjainkban rendkívül kényes kérdéskör. Prostitúcióval mint fogalommal napi szinten találkozhatunk, hiszen mind a tudományok (elsősorban társadalomtudományok) terén, mind a közéletben, tekintettel hogy egy meghatározó problémáról van szó.¹⁷⁸

A prostitúció magyarországi szabályozásának feltárására és a kapcsolódó kutatási eredmények hazai berkekben történő megosztására már számos kiváló szakmai anyag keletkezett. A jelen tanulmány célja azonban a Magyarország közvetlen szomszédságában lévő – Magyarországhoz hasonlóan szintén uniós és schengeni tagállam – Ausztria prostitúcióhoz való „hozzáállásának”, prostitúciós szabályozása irányainak feltárása, mely a későbbiekben adekvát alapot nyújthat további, részletesebb kutatások és a hazai szabályozással történő összehasonlító elemzések készítésének.

A kutatásban a szerző kísérletet tesz az osztrák prostitúciós szabályozás fontosabb állomásainak és szegmenseinek ismertetésére, és a jelenlegi szabályozás legfontosabb stratégiai pontjainak (pl. tartományok szerinti szabályozás, büntethetőség, stb.) bemutatására. Emellett fontos elemként külön fejezetben sor kerül a 2007-ben létrehozott osztrák prostitúciós szakértői munkacsoport szakmai állásfoglalásának áttekintésére és lényegi elemeinek ismertetésére is.

Jogi szabályozás

Amennyiben egy (modern) társadalmi jelenség mibenlétének feltérképezésére teszünk kísérletet, bizonyossággal állíthatjuk, hogy annak alapjait mindig egy-egy antik civilizáció bölcsőjében érdemes keresnünk. Mindennek szerkezeti heterogenitását a világban (a jelenkorban is folyamatosan) zajló és (a már) lezajlott történelmi- és jogfejlődésnek köszönhetjük; hiszen a különböző korok különböző rendszereinek hatásai azok szabályozásaiban és alakulásaiban is döntő szerepet játszottak.

Nincs ez másképpen a prostitúció társadalmi jelenségével kapcsolatban sem, amelyet a különböző államok a jog- és történelmi fejlődés különböző korszakaiban a teljes tiltás (prohibíció), az állami szabályozás (reglementáció), és az áldozati centrumot hirdető engedékenység (abolíció), valamint azok keresztmetszetéből született neoreglementációs és neoabolícionista modelljein¹⁷⁹ keresztül igyekeztek és igyekeznek (mind a mai napig) kezelni.

Volt idő, amikor a jelenséget predesztinára emelték; volt idő, amikor a joggyakorlás korlátozásával kordában kívánták tartani; és volt idő, amikor éppen ennek az ellenkezője valósult meg; a túlzott joggyakorlással a jelenségnek túl nagy teret sikerült engedniük. Mindez - függetlenül az angolszász-, vagy a kontinentális jogrendszerek fejlődésétől - a világban egységes problémát keletkeztet: vajon melyik modell lenne a legalkalmasabb egy olyan társadalmi jelenség kezelésére, amely egyrészt egyidős az emberiséggel; másrészt azt mindig a kereslet és kínálat viszonya határozza meg; harmadrészt pedig annak mederben tartását évezredek óta a teljes tiltás, a szabályozás és a toleranciát hirdető modellek¹⁸⁰ egyike sem tudta véghezvinni. A jelenség a szabályozások és a különböző modellek alkalmazásának ellenére mindig új utat tört magának, folyamatosan biztosítva helyét és szerepét a társadalomban.

¹⁷⁸ Kovács István (2019): A prostitúció jelensége és társadalmi kontrollja napjainkban. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 17. old.

¹⁷⁹ Vö.: Tamási Erzsébet (2012): Tiltás vagy támogatás. Idealizmus vagy realitás. A prostitúció szabályozásának alternatívái. Magyar jog, 6. szám, 321-333. old.

¹⁸⁰ Vö.: Fehér Lenke (1997): A prostitúció valósága és a szabályozási modellek. Belügyi Szemle, 4. szám, 14-28. old.

A helyeslő választ a kutatók évszázadok óta keresik. Bizonyossággal állítható viszont, hogy sem az orvos, sem a jogász, sem a szociológus, sem az adóellenőr, sem pedig a rendőr nem lesz képes arra egyedül, hogy a jelenség heterogenitásából adódó körülményeket értékelni és elemezni tudja, arra megoldási stratégiát dolgozzon ki, ajánlásokat tegyen. A szakemberek együttes cselekvésére van szükség. Ha együttes fellépés történik, akkor pont az együttes intézkedések pluralitásának köszönhetően a stratégia érvényessége mellett annak hatékonysága is éppúgy megjelenik, annak biztosítása is éppúgy megvalósul.

Mindennek a jogi szabályozási jellege csak egy részszeletét képezi; a jelenségre egy olyan halmazként kell tekintenünk, amelynek a legkülső burkán a társadalom, és azon belül kis részhalmazonként a különböző szabályozási területek szerepelnek, azok egymással kölcsönhatásban állnak és kölcsönösségi viszonyt feltételeznek. A jog akkor lesz csak képes valóban (érvényességgel és hatékonysággal) a jelenséget szabályozni, ha az orvos közegészségügyi-, a rendőr közrendvédelmi-, a szociológus pedig a marginalizációt és kirekesztést eltörlő indokokkal tudja a szabályozás szükségességét alátámasztani.

E összetettségére és komplexitására tekintettel a jelenség megismerésére olyan kutatómunka javallott, amely e kérdéskörök mentén annak mindenkori szabályozási jellegét segíteni tudja.

E tanulmányban egy Magyarországgal határos, szomszédos ország prostitúcióval kapcsolatos szabályozásával ismerkedhetünk meg.¹⁸¹

Szabályozás kialakulása

A prostitúció, azaz a „szexuális szolgáltatások nyújtása felnőttek által” („*das Anbieten von sexuellen Dienstleistungen durch erwachsene Personen*”), Ausztriában – a megfelelő jogi paraméterek betartása és fennállása esetén – legális.¹⁸²

A prostitúció jelenlegi szabályozása Ausztriában megközelítőleg a XIX. század közepéig vezethető vissza, amikor a bécsi rendőrség köreiben felmerültek azon javaslatok, hogy a prostituáltaknak be kell jelentkezniük a rendőrségen, hetente kétszer orvosi vizsgálaton kell részt venniük, és külön egészségügyi bizonyítványt kell beszerezniük. 1874-ben már közel 6500 prostituált kapott egészségügyi bizonyítványt, és állt a rendőrség és az egészségügyi hatóságok megfigyelése alatt.¹⁸³

Az osztrák prostitúciós szabályozás a társadalmi és gazdasági folyamatokkal együtt folyamatosan változott. 1989-ben az osztrák legfelsőbb bíróság állásfoglalásában még úgy nyilatkozott, hogy a prostitúció „*lelkiismeretlen szerződés*”. ezért a prostituáltaknak nincs jogorvoslati lehetősége például a fizetést megtagadó ügyféllel szemben.¹⁸⁴ Ebben az ítéletben a bíróság egészen odáig folyamodott, hogy kijelentette, hogy a prostituált és a kliense közötti szerződés „*erkölcsellenes megállapodás*”, amely kihasználja az emberek gondatlanságát, tapasztalatlanságát, indulatait és részegségét. Ezt az ítéletet azomban 2012-ben felülvizsgálták, kifejtve, hogy a prostitúció már nem tekinthető lelkiismeretellenesnek, mivel az erkölcsi hozzáállás megváltozott, és a prostitúciót bizonyos törvények szabályozzák. A prostituáltaknak

¹⁸¹ Kovács István (2022): Meretrix" mint "questus inhonetus" cselekmény, valamint a "lenocinium" büntetőjogi szabályozása. *Glossa Iuridica*, 3-4. szá, 193-214. old.

¹⁸² Bundeskanzleramt Österreich. Forrás: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/frauen-und-gleichstellung/prostitution.html> (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

¹⁸³ Annalisa Chirico: Prostitution as a matter of freedom. PhD Thesis, LUISS Guido Carli University Department of Political Science PhD Program in Political Theory – XXVII cycle. Forrás: <https://web.archive.org/web/20170809012026/http://eprints.luiss.it/1353/1/20141211-chirico.pdf> (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

¹⁸⁴ OGH 3 Ob 516/89. Forrás: https://rdb.manz.at/document/ris.just.JJT_19890628_OGH0002_0030OB00516_8900000_000 (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

ezért ma már joguk van többek között arra, hogy bepereljék ügyfeleiket a pénzügyi anomáliák (pl. fizetés megtagadása) miatt¹⁸⁵, mely korábban nem volt elképzelhető az osztrák tartományokban.

Az osztrák legfelsőbb bíróság jelenlegi ítélezési gyakorlata szerint a szexuális szolgáltatásokra vonatkozó szerződések egyrészt a szexuális szolgáltatók, másrészt a fogyasztók között általában megengedettek. Ez azonban nem keletkeztet kötelezettséget a szexuális szolgáltatás tényleges nyújtására. Az állásfoglalás alapján e korlátozás a szexuális szolgáltatást nyújtók szexuális integritásának védelme érdekében szükséges.¹⁸⁶

Egy másik, osztrák szövetségi szinten releváns szabályozás a szexuális szolgáltatást nyújtók kötelezettsége, hogy hathatente bizonyos szexuális úton terjedő betegségekre vonatkozó vizsgálaton vegyenek részt.

Tartományok szerinti szabályozás

A szexuális szolgáltatások nyújtásának tényleges, részletesebb feltételei a szövetségi tartományok szabályozási hatáskörébe tartoznak. A tartományi törvényhozás szabályozza a személyi feltételeket (mindenekelőtt a korhatárt), a megengedett „munkahelyeket” és a bordélyházak működtetésének követelményeit.

A szexuális szolgáltatások nyújtására vonatkozóan különböző jogi feltételek vannak, attól függően, hogy melyik szövetségi tartományban végeznek szexmunkát. Minden egyes tartományban legálisan nyújthatók szexuális szolgáltatások engedélyezett bordélyházakban.¹⁸⁷ A tartományok közötti prostitúciós szabályozások különbözőek. Egyes régiókban elegendő a nagykorúság ahhoz, hogy valaki bordélyházat nyisson, míg más régiókban idősebbnek kell lenni. A leendő bordélyház-tulajdonosoknak szinte mindenhol részletes engedélyeztetési eljárás kell átesniük; Burgenlandban és Alsó-Ausztriában viszont elegendő a tervezett vállalkozás bejegyzése. Az otthoni prostitúció Ausztria valamennyi szövetségi tartományában tilos, míg az bizonyos körülmények között egyes tartományokban megengedett. A beleegyezési korhatár, vagyis a szexmunkás és a kliens előírt alsó korhatára szintén régióként (tartományonként) eltérő.¹⁸⁸

Bécs esetében szintén vannak specializációk. Az utcai prostitúció alapvetően megengedett a fővárosban, azonban nem megengedett a közvetlen lakónegyedekben, a tömegközlekedési eszközök megállóhelyein, valamint a temetők és a kertek közelében. Ha a helyi lakosok mégis zaklatottnak, zavarónak és bármilyen szempontból sértőnek érzik a prostitúció jelenlétét egy adott körzetben, akkor hivatalosan kérvényezhetik a prostitúció idejének és helyének korlátozását is.¹⁸⁹ A fővárosban, Bécsben a prostitúció "fogyasztásának" és gyakorlásának alsó korhatára 18 év (a legtöbb tartományban is ezen alsó korhatár az irányadó).

Külföldiekre vonatkozó követelmények

¹⁸⁵ OGH April 18, 2012, 3 Ob 45/12. Forrás: https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20120418_OGH002_00300B00045_12G0000_000&IncludeSelf=False (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

¹⁸⁶ Loc. cit. 3.

¹⁸⁷ Sexwork-info. Vienna, April 2022, fourth edition. Forrás: https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:3c3a33d8-aa68-40d8-8c8c-7a0f9d899bd5/Sexwork_Info_Englisch.pdf (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

¹⁸⁸ A Comparison of Prostitution Law in Austria's Federal Regions. Forrás: <https://www.hopeforthefuture.at/en/a-comparison-of-prostitution-law-in-austrias-federal-regions/> (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

¹⁸⁹ Loc. cit. 9.

Ausztriában külföldi személyként prostitúciót végezni szigorú követelményeknek történő megfeleléssel lehet. Ennek elsődleges szempontja a jogszerű tartózkodás Ausztriában. A lakóhelyet még akkor is be kell jelenteni, ha az illető néhány napot tartózkodik az országban. Az EU vagy EGT állampolgárként három hónapig a lakhelybejelentés mellett szabadon gyakorolható a szövetségi szabályozás szerinti prostitúció. Ha három hónapnál hosszabb ideig kíván a „dolgozó” Ausztriában maradni, akkor speciális regisztrációs igazolásra van szüksége (Anmeldebescheinigung). Ezt a lakóhely szerinti önkormányzatnál vagy a kerületi önkormányzatnál lehet kérelmezni.¹⁹⁰

Harmadik országbeli (nem EU, nem EGT állampolgár) személyekre már – ahogyan más munkavállalókra is – szigorúbb szabályok vonatkoznak. Elsődlegesen a tartózkodáshoz szükséges a megfelelő felhatalmazás, mielőtt a személy munkát vállalna. Ehhez az Ausztriába érkezés előtt az első kérelmet személyesen kell benyújtani a származási országban működő osztrák nagykövetségen, ahol ujjlenyomatot vesznek. Az első tartózkodási engedélyt általában egy évre adják ki, meghatározva, hogy az illető jogosult-e Ausztriában dolgozni.¹⁹¹ A tartózkodási engedélyt meg kell hosszabbítani a lejárat előtt.

Büntethetőség

Ausztriában a prostitúció illegális eseteit az osztrák büntető törvénykönyv szabályozza, az AIDS-ről és a nemi betegségekről szóló törvények tartalmaznak rendelkezéseket a közegészségügyi tisztviselő (Amtsarzt) által végzett vizsgálatokról, amelyek a prostituáltak számára kötelezőek: hetente egészségügyi vizsgálaton és legalább háromhavonta AIDS-teszten kell részt venniük. Bár a homoszexuális prostitúció rendkívül kényes kérdés, az AIDS-járvány egyre nagyobb jelentőséget kap, mint a közegészségügy egyik fő problémája.

Az osztrák szabályozási rendszerben tilos a prostituáltként való foglalkoztatás vagy az arra történő ösztönzés vagy kényszerítés. A prostituáltak 1998 óta önálló vállalkozóknak minősülnek, és 1987 óta adófizetési kötelezettségük van. Ausztria büntetőtörvénye kimondja, hogy azon személy, aki prostitúcióra csábít egy másik személyt, két évet meg nem haladó szabadságvesztéssel büntetendő.¹⁹² Emellett büntető rendelkezések vonatkoznak a kiskorúak általi prostitúcióra, annak elősegítésére, a határokon átnyúló prostitúciós célú emberkereskedelemre is.

Az osztrák prostitúciós szakértői csoport állásfoglalása

Az osztrák szexuális szolgáltatók munkakörülményeinek javítására irányuló módszerek kidolgozása érdekében 2007 júniusában először alakult meg Ausztriában egy interdiszciplináris szakértői csoport az akkor már létező emberkereskedelemmel foglalkozó munkacsoport részeként. Ez a testület 2008 júniusában egy átfogó jelentést¹⁹³ készített, amely részletesen bemutatja a prostitúció jogi státuszát és annak következményeit. Ezen túlmenően széles körű intézkedéseket tartalmaz - különösen a szövetségi hatáskörök területére vonatkozóan.

¹⁹⁰ Loc. cit. 9.

¹⁹¹ Tartózkodási jog Bécsben. Forrás: <https://start.wien.gv.at/hu/aufenthaltsrecht-hu#drittstaat> (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

¹⁹² Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch, Fassung vom 09.01.2023, 215.§, forrás: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

¹⁹³ Prostitution in Österreich - Rechtslage, Auswirkungen, Empfehlungen - Maßnahmenkatalog für eine (arbeits- und sozial-)rechtliche Absicherung von Personen, die in der Prostitution arbeiten. Wien, Juni 2008. Forrás: https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:b782751b-c4f4-40bf-8803-44e6cba29e12/prostitution_in_oesterreich_rechtslage_auswirkungen_empfehlungen_juni_2008.pdf (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

A prostitúcióval foglalkozó szakértői csoportot 2009-ben hozták létre az emberkereskedelemmel foglalkozó munkacsoport almunkacsoportjaként Ausztriában. A csoportban 30 szakértő vesz részt az emberkereskedelemmel és a prostitúcióval foglalkozó rendőrségi osztályok, valamint a szexmunkások számára létrehozott speciális tanácsadó központok és az érintett közszolgálati osztályok (egészségügyi szolgálat, női osztályok, a prostitúciós törvényekért felelős jogi osztályok és a bordélyházakat engedélyező hatóságok) tagjai közül.

A „szabályozás kontra tilalom” kérdését illetően a munkacsoport egy állásfoglalást is megfogalmazott, amelyben kifejti a szexuális szolgáltatások szabályozásával kapcsolatos alapvető hozzáállását. Az állásfoglalás értelmében a szexuális szolgáltatások vásárlásának tilalma egyenlő a prostitúció tilalmával. A prostitúció azonban így nem szűnik meg, mert a kereslet és a kínálat továbbra is fennmarad. Ezen megállapítást azon ténnyel támasztja alá, miszerint a Covid-19-pandémia során is beigazolódott, hogy a szexuális szolgáltatások korlátozása Ausztriában az illegálitáshoz való tömeges átcsúszáshoz vezetett.¹⁹⁴

A prostitúció betiltásához kapcsolódóan a munkacsoport azon állásponton van, hogy a teljes betiltás illegális és ellenőrizhetetlen prostitúcióhoz vezet. Az illegálitás megnehezíti az áldozatok azonosítását, valamint a támogatás, a védelem és a tanácsadás nyújtását. Az illegális piacon a rendőrség és a tanácsadó központok elveszítik a hozzáférést a szexmunkásokhoz, és így a támogatás nyújtásának lehetőségét; a rendőrség emellett elveszíti az ellenőrzési intézkedések végrehajtásának lehetőségét, ezért a kizsákmányolás és az emberkereskedelem kockázata ezáltal fokozódik és a szexmunkások életkörülményei romlanak. Nyomatékosítja, hogy ennek folytán az állam elveszíti a szexmunkát végző helyek szabályozásának és a munkakörülmények befolyásolásának lehetőségét.¹⁹⁵

A munkacsoport állásfoglalásában hangsúlyozottan megjelenik, hogy egyöntetűen úgy véli, hogy a szexuális szolgáltatások megvásárlásának tilalma valójában a szexmunkásként tevékenykedő személyek fokozott megvédelmezéséhez és vezethet. A munkacsoport úgy véli, hogy egy illegálisan működő rendszerben a szexmunkások elveszítik tárgyalási pozíciójukat és egyfajta tekintélyüket a kliensekkel, az üzlethelyiségek (bordélyházak) bérbeadóival/hölgyeivel stb. szemben. A szexuális szolgáltatások vásárlására vonatkozó tilalom a szakértők szerint ezért nem teremt alternatív bevételi lehetőségeket, hanem súlyosbítja a szexmunkások gyakran nehéz társadalmi és gazdasági helyzetét. Hozzáteszi, hogy ha nem lehet legálisan dolgozni e területen, akkor az abban érintettek értelemszerűen nem fizetnek adót vagy szociális szolgáltatási járulékot sem. Ennek következtében nem lehet igényelni a juttatásokat (például a nyugdíjat, az egészségügyi szolgáltatásokat vagy a Covid19-pandémia miatti juttatásokat). A szexuális szolgáltatások olyan szabályozásával, amelynek középpontjában a szexmunkások jogai állnak, az állam befolyásolni tudja a munkakörülményeket. Csak a szexmunkások jogainak megerősítésével javíthatók az élet- és munkakörülmények, és ezáltal csökkenthető a kizsákmányolás és az erőszak kockázata.¹⁹⁶

Összegzés

A jelen tanulmány alapját képező kutatómunkában megállapításra került, hogy azon túlmenően, hogy Ausztriában általános jelleggel teljes mértékben legális a prostitúció – persze rendezett, szabályozott keretek között – az osztrák szabályozás, amely az évek során némi

¹⁹⁴ Austrian Expert Group on Prostitution Position Paper on a Legal Ban on the Purchase of Sexual Services (December, 2021). Forrás: https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:22cc68f5-23b6-4d9b-aa2c-e46271286561/position_paper_expert_group_on_prostitution_17012021.pdf (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

¹⁹⁵ Loc. cit. 15.

¹⁹⁶ Loc. cit. 15.

változtatással fenntart egy szabályozási rendszert, egyfajta „pozitív” szabályozásként tekinthető.

Ausztria prostitúcióhoz kapcsolódó szabályozási rendszerében nem lelhető fel vegytiszta büntető szándék, a jogalkotó számára sokkal inkább az a fontos, hogy olyan jogi keretet biztosítson, amelyben a szexmunkások a környezetük tiszteletben tartásával gyakorolhatják az általuk választott foglalkozást.

Felhasznált irodalom

Szakirodalom

1. Kovács István (2019): A prostitúció jelensége és társadalmi kontrollja napjainkban. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 17. old.
2. Tamási Erzsébet (2012): Tiltás vagy támogatás. Idealizmus vagy realitás. A prostitúció szabályozásának alternatívái. Magyar jog, 6. szám, 321-333. old.
3. Fehér Lenke (1997): A prostitúció valósága és a szabályozási modellek. Belügyi Szemle, 4. szám, 14-28. old.
4. Kovács István (2022): Meretrix" mint "questus inhonetus" cselekmény, valamint a "lenocinium" büntetőjogi szabályozása. Glossa Iuridica, 3-4. szá, 193-214. old.

Normatív szabályozás

1. Bundeskanzleramt Österreich. Forrás: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/frauen-und-gleichstellung/prostitution.html> (A letöltés ideje: 2023.08.28.)
2. Annalisa Chirico: Prostitution as a matter of freedom. PhD Thesis, LUISS Guido Carli University Department of Political Science PhD Program in Political Theory – XXVII cycle. Forrás: <https://web.archive.org/web/20170809012026/http://eprints.luiss.it/1353/1/20141211-chirico.pdf> (A letöltés ideje: 2023.08.28.)
3. OGH 3 Ob 516/89. Forrás: https://rdb.manz.at/document/ris.just.JJT_19890628_OGH0002_0030OB00516_8900_000_000 (A letöltés ideje: 2023.08.28.)
4. OGH April 18, 2012, 3 Ob 45/12. Forrás: https://www.ris.bka.gv.at/JustizEntscheidung.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20120418_OGH0002_0030OB00045_12G0000_000&IncludeSelf=False (A letöltés ideje: 2023.08.28.)
5. Sexwork-info. Vienna, April 2022, fourth edition. Forrás: https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:3c3a33d8-aa68-40d8-8c8c-7a0f9d899bd5/Sexwork_Info_Englisch.pdf (A letöltés ideje: 2023.08.28.)
6. A Comparison of Prostitution Law in Austria's Federal Regions. Forrás: <https://www.hopeforthefuture.at/en/a-comparison-of-prostitution-law-in-austrias-federal-regions/> (A letöltés ideje: 2023.08.28.)
7. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch, Fassung vom 09.01.2023, 215.§, forrás: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>
8. Prostitution in Österreich - Rechtslage, Auswirkungen, Empfehlungen - Maßnahmenkatalog für eine (arbeits- und sozial-)rechtliche Absicherung von Personen, die in der Prostitution arbeiten. Wien, Juni 2008. Forrás:

https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:b782751b-c4f4-40bf-8803-44e6cba29e12/prostitution_in_oesterreich_rechtslage_auswirkungen_empfehlungen_juni_2008.pdf (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

9. Austrian Expert Group on Prostitution Position Paper on a Legal Ban on the Purchase of Sexual Services (December, 2021). Forrás: https://www.bundeskanzleramt.gv.at/dam/jcr:22cc68f5-23b6-4d9b-aa2c-e46271286561/position_paper_expert_group_on_prostitution_17012021.pdf (A letöltés ideje: 2023.08.28.)

Szabadtéri lőterek nehézfém-szennyezettségének aktuális kérdései

Absztrakt

2019-ben az Európai Bizottság felkérte az Európai Unió Kémiai Ügynökségét (ECHA) az ólomtartalmú lövedékek és súlyok környezetvédelmi kockázatainak felmérésére, valamint az ólom használatának korlátozására szolgáló előterjesztés elkészítésére. Az ólom vadászati és halászati célú alkalmazása a – jellemzően a Ramsari Egyezmény hatálya alá eső – vizes élőhelyeken korábban is korlátozás alá esett, azonban az új szabályozás jóval szigorúbb kereteket szab meg. Az ECHA által elkészített anyag az ólomra helyezi a hangsúlyt, azonban tűzfegyverek használatakor további potenciálisan toxikus elemek (nehézfémek) kerülnek a környezetbe. Tanulmányomban – hazai és külföldi szakirodalmi források alapján – ismertetem a tűzfegyverek használatából eredő környezeti kockázatokat a polgári és fegyveres szervezetek által használt szabadtéri lőterek esetében, beleértve a szennyezőanyagok felszabadulását, transzportját és akkumulációját a talajban. A természettudományos háttéren keresztül összehasonlítom az ECHA tervzetét a szabadtéri lőterekre vonatkozó magyarországi szabályozással, amelyen keresztül bemutatom az új szabályozástól várható eredményeket és a lehetséges új irányokat egyaránt.

Kulcsszavak: lőtér, ólom, nehézfém, talaj, környezetvédelem

Tamás Stadler¹⁹⁸

The actual questions of heavy metal pollution of outdoor shooting ranges

Abstract

In 2019, the European Commission requested the European Chemical Agency (ECHA) to investigate the environmental effects of lead containing bullets. An earlier restriction of the usage of lead bullets on wetlands – that are on the scope of Ramsar Convention – the ECHA suggested to prohibit their usage on conventional sites, such as forests and fields. Despite the lead-focused program of ECHA, many potentially toxic elements released during the usage of firearms. In this paper, based on relevant Hungarian and foreign literature, I would like to explain the environmental risks of firearm usage on outdoor shooting ranges, including the release of potentially toxic elements, their transport and accumulation in soils. On the scientific background, I would like to compare the ECHA project with the current Hungarian regulations and environmental directives to specify the expected results of the new directives.

Keywords: shooting range, lead, heavy metal, soil, environmental protection

¹⁹⁷ igazságügyi geológus szakértő, Nemzeti Szakértői és Kutató Központ, Fizikai és Kémiai Szakértői Intézet.; PhD hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola. e-mail: stadlert@nszkk.gov.hu, ORCID: -

¹⁹⁸ forensic geologist, Department of Physics and Chemistry, Hungarian Institute for Forensic Sciences; PhD student University of Public Service, Doctoral School of Military Engineering. e-mail: stadlert@nszkk.gov.hu, ORCID: -

I. Bevezetés

Az éles lőfegyver használata különös figyelmet és biztonságos körülményeket kíván meg. Utóbbi célból létesülnek a lőterek, amelyek a fegyveres szervezetek kiképzési rendszerében alapvető fontossággal bírnak, valamint – a civil szférában – rekreációs szerepet is betöltenek. A lőfegyverhasználat sajátosságaiból kiindulva a lőterek más technikai megoldással nem, vagy csak részlegesen kiválthatók, ezért létesítésükkor minden esetben a hosszú távú üzemeltetés a cél. E tervezési szempontnak része a környezetvédelmi irányelveknek való megfelelés is.

A lőfegyverhasználat során fizikai- és kémiai hatások egyaránt érik a lőfegyvert kezelő személyt. Jelen tanulmányban elsősorban a kémiai hatásokat és azok környezetre (főként a talajra) gyakorolt hatását szeretném bemutatni. A fizikai hatások, például a lövésből eredő zaj ismertetése, jelen publikáció látóköreén kívül helyezkednek el.

A kémiai megközelítésű hatásvizsgálat aktualitását az Európai Unió Kémiai Ügynökségének (*European Chemicals Agency, ECHA*) 2017-től napjainkig tartó felülvizsgálata adja, amely a lövészetben használt, ólomtartalmú lövedékek, töltények, valamint horgászati nehezékek használatának korlátozását javasolja. A felsorolt ólomtartalmú anyagok közül a lövedékek közvetlenül érintik a lőterek környezetbiztonságát, ennek ellenére Magyarországon csak elvétve foglalkozik a szakirodalom a lőterek talajának, golyófogóinak fémszennyezésével.

II. A lőfegyverhasználatból eredő kémiai szennyezés

1. A csappantyú és a lőpor felrobbanásából származó emisszió

A lőfegyverekkel kapcsolatos kémiai kockázatok a lövésből származó anyagmaradványokhoz, valamint a kilőtt lövedékhez köthetők. A lövési anyagmaradványok két nagy kategóriába tartoznak: a lőporból és a csappantyúból (gyúelegyből) származókra.¹⁹⁹

A lövés során lezajló folyamatsor kronológiáját tekintve elsőként a gyúelegy berobbanása történik meg. A csappantyú anyaga ütésre robbanó vegyületből áll, amelyben az ütőszeggel való érintkezés hatására indul meg a reakció. A gyúelegyből származó komponensek nagy része a lőfegyver csövén át, előre felé távozik, kis hányada azonban a lőfegyver részei között kiszabadul és a benne lévő szemcsés anyag a lőfegyvert használó személy kézfejére, ruházati tárgyaira kondenzálódik, feltapad. A gyúelegyből származó elsődleges lövési maradványokra a kriminalisztikai szakirodalom a *Gun Shot Residue* (GSR) kifejezést használja, hiszen e maradványok segítségével beazonosítható a lőfegyvert használó személy.²⁰⁰ A kriminalisztikai jelentőségen túl a környezeti jelentősége sem elhanyagolható: a szemcsék hagyományosan ólom (Pb), antimon (Sb) és bárium (Ba) tartalmú kémiai komponensekből állnak.²⁰¹ Egyes, például skandináv országokban az ólmot tartalmazó gyúelegy használata nem megengedett. E helyeken környezetbarát, főként galliumot (Ga), rézet (Cu) és ónt (Sn) tartalmazó gyúelegyet használnak.²⁰² A lövés során képződő füst gazdag a PM2.5

^{199,4} Tóth Péter: Lőmaradványok kriminalisztikai vizsgálata, in: *Kriminalisztika*. BM Kiadó, Budapest. (2004). pp. 547–550.

²⁰¹ Matzen, T., Kukurin, C., van de Wetering, J., Ariëns, S., Bosma, W., Knijnenberg, A., Stamouli, A., Ypma, R.J., (2022): Objectifying evidence evaluation for gunshot residue comparisons using machine learning on criminal case data. *Forensic Sci. Int.* 335, 111293. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111293>

²⁰² Donghi, M., Orsenigo, S., Avantaggiato, G., Manna, L., (2021): On the questioned presence of fluorine in inorganic gunshot residue. Case work experience and experimental evidences. *Forensic Sci. Int.* 327, 110985. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2021.110985>

szemcseméret-tartományú, toxikus elemekből álló részecskékben. Egyes mérések szerint a lóállás levegőjében akár $60 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ólom, valamint $7 \mu\text{g}/\text{m}^3$ antimon és bárium mutatható ki, amely növeli a személyzet krónikus fémmérgezésének kockázatát.²⁰³

A lövés folyamat következő lépésében a gyúelegy begyűjtja a lóport, amelynek energiája repíti ki végül a lövedéket. A feketelőpor hagyományosan kénporból (S_8), kálium-nitrátból (KNO_3) és faszénből áll.²⁰⁴ 1 g feketelőpor felrobbanásából 0,33 l, gáz és – a főként PM2.5 mérettartományba tartozó – szilárd komponensekből álló füst jön létre. A képződött füst gáz-halmazállapotú komponensei a szén-monoxid (CO), szén-dioxid (CO_2), nitrogén (N_2), valamint a hidrogén-szulfid (H_2S), szilárd fázisként pedig kálium-szulfid (K_2S) keletkezik.²⁰⁵ A fenti komponensek közül a szén-monoxid toxikus hatása közismert, a hidrogén-szulfid pedig – a szén-monoxidhoz hasonlóan – gátolja a vér oxigénszállítását.²⁰⁶

A fentieket összefoglalva megállapítható, hogy a lövés során két lépésben emisszió történik, amelyben nehézfémek és toxikus gázok jutnak a környezetbe. E komponensek a levegőből a légzéssel az emberi szervezetbe juthatnak, ahol irritációt okozhatnak. A kitüntetett PM2.5 frakció szemcséi a mély légutakig juthatnak le és képesek felhalmozódni a tüdőben.²⁰⁷ Bár a publikáció vizsgálati területén, a szabadtéri lőtereken, az említett komponensek többsége hamar diszpergál a levegőben, a zárt térben kialakított lőtereken elszívó berendezések üzemeltetésére van szükség.

2. A kilőtt lövedékből eredő kémiai kockázat

A lőfegyverből távozó lövedék általános esetben eltalálja vagy elvéteti a veszélyességi területen lévő céltárgyat és a golyófogóban csapdázódik. A kilőtt lövedékből származtatható környezeti hatás a lövedék anyagából, a kilőtt lövedékek mennyiségéből, illetve a golyófogó típusából következik.

A legtöbb lövedék fő komponense az ólom (Pb), amelyet egyes típusoknál antimonnal (Sb) ötvöznek. Az említett főelemeken túlmenően nikkel (Ni), cink (Zn), kadmium (Cd), tellúr (Te), arzén (As), ezüst (Ag), tallium (Tl), ón (Sn), bizmut (Bi) és réz (Cu) mellék- és nyomelemek mutathatók ki az egyes lövedékekben.²⁰⁸

Ezen elemek közül az ólom, a kadmium, a réz, a nikkel és a cink szerepel a környezeti szempontból legjelentősebbnek tartott nehézfémek 11 tagú listájában. Az antimon, ezüst, tallium és ólom ugyancsak jelentős környezeti hatással bír.²⁰⁹ Egyes becslések szerint csak

²⁰³ Diaz, E., Souza Sarkis, J.E., Viebig, S., Saldiva, P., (2012): Measurement of airborne gunshot particles in a ballistics laboratory by sector field inductively coupled plasma mass spectrometry. *Forensic Sci. Int.* 214, 44–47. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2011.07.016>

²⁰⁴ Huang, Y., Zhu, J., Hu, C., Mei, H., Yu, Z., Qin, H. (2022) Desulfurization of black powder for isotopic profiling using isotope ratio mass spectrometry. *Forensic Sci. Int.* 337, 111379. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111379>

²⁰⁵ Zhang, F., Li, M., Lan, Y., Wang, C., (2016) Imbalance of Th17/Tregs in rats with smoke inhalation-induced acute lung injury. *Sci. Rep.* 6, 21348. <https://doi.org/10.1038/srep21348>

²⁰⁶ Maebashi, K., Iwadate, K., Sakai, K., Takatsu, A., Fukui, K., Aoyagi, M., Ochiai, E., Nagai, T., (2011): Toxicological analysis of 17 autopsy cases of hydrogen sulfide poisoning resulting from the inhalation of intentionally generated hydrogen sulfide gas. *Forensic Sci. Int.* 207, 91–95. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2010.09.008>

²⁰⁷ Han, B., Liu, Q., Su, X., Zhou, L., Zhang, B., Kang, H., Ning, J., Li, C., Zhao, B., Niu, Y., Chen, W., Chen, L., Zhang, R., (2022): The role of PP2A /NLRP3 signaling pathway in ambient particulate matter 2.5 induced lung injury. *Chemosphere* 307, 135794. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2022.135794>

²⁰⁸ Dufosse, T. – Touron, P. (1998): Comparison of bullet alloys by chemical analysis: use of ICP–MS method. *Forensic Science International* 91(3): 197–206. [https://doi.org/10.1016/S0379-0738\(97\)00193-X](https://doi.org/10.1016/S0379-0738(97)00193-X)

²⁰⁹ Alloway, B.J., (2013): Sources of Heavy Metals and Metalloids in Soils, in: Alloway, B.J. (Ed.), *Heavy Metals in Soils: Trace Metals and Metalloids in Soils and Their Bioavailability*. Springer Netherlands, Dordrecht, pp. 11–50. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4470-7_2

Európában több 10000 tonna ólomlövedéket lönek ki évente és az Egyesült Államok területén is megközelítőleg 16-18000 lőtér működik.²¹⁰ Látható tehát, hogy lövészeti tevékenység következtében jelentős mennyiségű ólom kerül felhasználásra, amelynek egy – közelebbről nem ismert – hányada szabadtéri lőtereken történik, ahol fennáll a talaj szennyeződésének kockázata.

III. Az ólom és más nehézfémek viselkedése a talajban

A szabadtéri lőterek esetében gyakori a talajból épült golyófogók alkalmazása.²¹¹ A golyófogóban csapdázódott lövedékek reakcióba lépnek a talajnedvességgel és a tiszta fém felületén megindul az oxidáció. Az oxidációs folyamat során másodlagos fázisok jelennek meg, főként hidrocerusszit [$\text{Pb}_3(\text{CO}_3)_2(\text{OH})_2$] és cerusszit [PbCO_3].²¹² Az ólom-karbonátok semleges vagy lúgos pH-n nem oldódnak, azonban savas kémhatás esetében a nehézfém képes oldatba menni. A talajokban található szerves anyag képes kialakítani az oldódáshoz szükséges geokémiai körülményeket, ezáltal az oldott ólomtartalom és a talaj teljes szervesanyag-tartalma között jó korreláció áll fent.²¹³

A talajoldatban lévő ólom és más nehézfémek mobilitását elsősorban adszorpcióval (felületi megkötéssel) valamint – ezzel összefüggően – a kémhatás emelésével lehet befolyásolni. A nehézfémek adszorpciója a talajalkotó ásványok közül leghatékonyabban a vas- és mangán-oxid ásványokon, valamint az agyagásványokon (rétegszilikátokon) valósul meg, amelyek a 2 μm -nél kisebb szemcseméretű (agyag) frakció jellemző alkotói. Egyes mérések alapján e kitüntetett szemcseméret-tartomány önmagában 25%-kal több ólomot képes megkötni, mint a teljes talaj.²¹⁴ Az agyagásványok és vas-/mangán-oxidok felületén megvalósuló adszorpció hatékonysága nagyban függ az agyagásvány fajtájától, valamint a kémhatástól: minél magasabb a talajoldat pH-ja, annál több nehézfém-kation kötődik meg az ásványok felületén, illetőleg rétegeközi pozícióiban.²¹⁵

A pH természetes módon is magas lehet, például karbonátos kőzetten (mészkövön, dolomiton) képződött talajok esetében, azonban ennek hiányában mész hozzáadásával lúgosítható a szennyezett közeg.²¹⁶ A nehézfémek immobilizálásával, vagy a terület bioakkumuláló növénykultúrával való beültetésével (fitoremediációval) a környezeti kockázatok mérsékelhetők, adott esetben megszüntethetők.²¹⁷

²¹⁰ Barker, A.J., Clausen, J.L., Douglas, T.A., Bednar, A.J., Griggs, C.S., Martin, W.A., (2021): Environmental impact of metals resulting from military training activities: A review. *Chemosphere* 265, 129110. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2020.129110>

²¹¹ Lőterek-lövészpavilonok, (1979). Magyar Honvédelmi Szövetség, Országos Központ.

²¹² Chen, M., Daroub, S.H., Ma, L.Q., Harris, W.G., Cao, X., (2002): Characterization of Lead in Soils of a Rifle/Pistol Shooting Range in Central Florida, USA. *Soil Sediment Contam. Int. J.* 11, 1–17. <https://doi.org/10.1080/20025891106664>

²¹³ Guillevic, F., Rossi, M., Develle, A.-L., Spadini, L., Martins, J.M.F., Arnaud, F., Poulencard, J., (2023): Pb dispersion pathways in mountain soils contaminated by ancient mining and smelting activities. *Appl. Geochem.* 150, 105556. <https://doi.org/10.1016/j.apgeochem.2022.105556>

²¹⁴ Sipos, P., Németh, T., Mohai, I., (2005): Distribution and possible immobilization of lead in a forest soil (Luvisol) profile. *Env. Geochem Health* 27, 1–10. <https://doi.org/10.1007/s10653-004-1581-y>

²¹⁵ Sipos, P., Németh, T., Kis, V.K., Mohai, I., (2008): Sorption of copper, zinc and lead on soil mineral phases. *Chemosphere* 73, 461–469. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2008.06.046>

²¹⁶ Ahmad, M., Moon, D.H., Lim, K.J., Shope, C.L., Lee, S.S., Usman, A.R.A., Kim, K.-R., Park, J.-H., Hur, S.-O., Yang, J.E., Ok, Y.S., (2012): An assessment of the utilization of waste resources for the immobilization of Pb and Cu in the soil from a Korean military shooting range. *Environ. Earth Sci.* 67, 1023–1031. <https://doi.org/10.1007/s12665-012-1550-1>

²¹⁷ Nurzhanova, A., Pidlisnyuk, V., Abit, K., Nurzhanov, C., Kenessov, B., Stefanovska, T., Erickson, L., (2019): Comparative assessment of using *Miscanthus × giganteus* for remediation of soils contaminated by heavy metals: a case of military and mining sites. *Environ. Sci. Pollut. Res.* 26, 13320–13333. <https://doi.org/10.1007/s11356-019-04707-z>

IV. A hatályos jogi környezet

1. A földtani közeg védelmének hazai jogi környezete

Magyarország Alaptörvényének XXI. cikkeje elismeri mindenki jogát az egészséges környezethez.²¹⁸

Az Alaptörvény gondolatát az egyes természetes részegységekre tovább vivő 1995. évi LIII-as törvénye szerint a föld védendő környezeti elem, amelynek részei a földtani közeget alkotó anyagok, mint az ásványok, kőzetek, valamint a talajok is. E törvény ugyancsak kimondja, hogy földfelszínen vagy föld alatt kizárólag olyan tevékenység végezhető, amely a földtani közeget, illetőleg – talajok esetében – annak termőképességét, szerkezetét, élővilágát nem károsítja.²¹⁹ Fontos kiemelni, hogy e törvény csak rendkívül általánosan foglalkozik a talajszennyezéssel, koncentrációról és határértékekről csak bányászati kontextusban, konkrét értékek említése nélkül rendelkezik.

Szűkebben a földtani közeg védelmével a 219/2004-es (VII. 21.) Kormányrendelet, a 6/2009 (IV. 14.) KvVM-EüM-FVM együttes rendelet, a 18/2007-es (V. 10.) KvVM rendelet, valamint a 14/2005-ös (VI. 28.) KvVM rendelet foglalkozik.

Míg a 219/2004-es rendelet kizárólag a felszín alatti vizekkel és azok szennyezéseivel, sérülékenységeivel, többé-kevésbé általánosan foglalkozik, a 6/2009-es együttes rendelet pontosan ismerteti az egyes szennyezőanyagok határértékeit mind a földtani közeg, mind a felszín alatti vizek viszonyában, amely fontos iránymutató a talajszennyezések gyakorlati vizsgálata során.²²⁰ Az együttes rendelet 1. illetve 2. melléklete kioldható fém és félfém (valamint szerves anyag) határértékeket ad meg. A vizsgálatokhoz szükséges laboratóriumi, analitikai háttérrel általánosságban, a mérési bizonytalanságot és a kimutatási határookra vonatkozó előírásokat részletesebben ismerteti.²²¹ A 14/2005-ös KvVM rendelet pótolja a hiányosságot és az egyes műszeres analitikai technikákat, valamint a mérések kivitelezéséhez szükséges szabványok ismertetését végzi.²²² A kapott eredmények alapján szennyezettnek minősülő területek nyilvántartása a 18/2007-es rendelet alapján történik.²²³

Érdemes megemlíteni, hogy az említett rendeletek – bár a szennyezetttség-felmérési folyamatsort jól körbejárják – a környezetvédelem esetében kiemelt fontosságú mintavételt csak kis mértékben, főként felszín alatti vízzel kapcsolatosan említik. A talajban/talajból épült golyófogóban felhalmozódott lövedékek egyesével pontszerű, nagyobb léptékben azonban diffúz szennyező forrásként azonosíthatók. Egy, közvetlenül a lövedék mellett vett, talajminta kiugró fémkoncentrációt adhat egy átlagosan határérték alatti terület esetében is, amely torzíthatja az eredmények interpretálását, ezért a pontos, előre megtervezett mintavétel kritikus fontosságú. Az említett törvények azonban csak közepes mértékű figyelmet szentelnek neki.

²¹⁸ Magyarország Alaptörvénye. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²¹⁹ 1995. évi LIII törvény – a környezet védelmének általános szabályairól –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500053.tv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²²⁰ 2004. évi 219. (VII. 21) Kormány rendelet – a felszín alatti vizek védelméről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400219.kor>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²²¹ 2009. évi 6. (IV. 14.) KvVM-EüM-FVM együttes rendelet – a földtani közeg és a felszín alatti víz szennyezéssel szembeni védelméhez szükséges határértékekről és a szennyezések méréséről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0900006.kvv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²²² 2005. évi 14. (VI. 18.) KvVM rendelet – a kármentesítési tényfeltárás szűrővizsgálataival kapcsolatos szabályokról –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500014.kvv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²²³ 2007. évi 18. (V. 10.) KvVM rendelet – a felszín alatti víz és a földtani közeg környezetvédelmi nyilvántartási rendszer (FAVI) adatszolgáltatásáról –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700018.kvv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

2. A lőfegyverhasználatot szabályozó hazai jogrendszer környezetbiztonsági aspektusai

A 2004. évi XXIV. törvény – a fegyveres szervezetek kivételével – rögzíti a polgári szféra lőfegyverhasználatának alapjait, az egyes lőfegyver és lőszerfajtákat és azok hatósági engedélyeztetését, illetve megsemmisítését. A törvény részletesen nem tér ki a lőfegyverhasználat környezet- és egészségvédelmi hatásaira, azonban a 18/E. § (10) pontja alapján súlyos szabálysértésnek minősíti a természeti és épített környezetet veszélyeztető szabályszegést.²²⁴

A 49/2004-es (VIII. 31.) belügyminisztériumi rendelet ismerteti a főbb lőterek kategóriáit, részeit, valamint az üzemeltetésük alapelveit. A rendelet kimondja, hogy a lőtér üzemeltetése nem sértheti a természeti környezetet, továbbá a lövészet időtartamát, illetve az alkalmazott lőfegyverek és lőszer típusát is – mások mellett – a természeti környezetnek megfelelően kell kiválasztani.²²⁵

Összefoglalva megállapítható, hogy a polgári rendeltetésű lőterek jogi szabályozása általánosságban ismerteti a környezeti szempontokat és előírja az azoknak való megfelelést. Azonban nem tesz különbséget a gáz, illetve a gázban diszpergált szilárd fázisok környezetre és az emberi egészségre gyakorolt hatása, valamint a felhalmozódott lövedékekből származó, hosszú távú környezetgeokémiai kockázatok között, viszont kötelezi a lőtér üzemeltetőjét a kárfelmérésre, igény esetén a mentesítésre.

Ugyancsak fontos megemlíteni, hogy az említett törvények hatálya alá nem tartoznak a fegyveres szervezetek által használt lőfegyverek, lő- és kiképzőterek.

A 24/2005-ös (VI. 30.) HM rendelet 10. bekezdése általánosan előírja, hogy a katona köteles tiszteletben tartani a környezet és a természet védelmére vonatkozó rendelkezéseket.²²⁶ A 122/2011-es (XI. 25.) HM utasításban megtalálható Honvédelmi-Környezetvédelmi Stratégia helyzetértékelése kiemeli, hogy a honvédségi kezelésben lévő lő- és gyakorlóterek igénybevétele a környezeti hatások minimalizálásával történik, amely különösen a zárt honvédségi objektumok területén élő védett állat- és növényfajok számára előnyös.²²⁷ Ugyanakkor a stratégiában nem szerepel a lőszer/lövedékmentesítés, mint talajvédelmi lehetőség célkitűzése. A lőtereken, lövészet után maradt lőszeres elsősorban balesetveszélyességük okán kerülnek eltávolításra, amelyet – a 7/2015-ös (VI. 22.) HM rendelet szerint – tűzszerész végez.²²⁸

V. Az ECHA ólom korlátozására vonatkozó előterjesztése

Az Európai Bizottság felkérésére az Európai Unió Kémiai Ügynöksége (*European Chemicals Agency, ECHA*) a 2010-es évek második felétől folytat kutatást és társadalmi párbeszédet az ólomtartalmú lövedékek, lőszeres és horgászati nehezek környezeti védelmi

²²⁴ 2004. évi XXIV. törvény – a lőfegyverekről és lőszerkekről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400024.tv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²²⁵ 2004. évi 49. (VIII. 31.) BM rendelet – a lőterekről, a lőfegyverek, lőszeres hatósági tárolásáról, a fegyvertartáshoz szükséges elméleti és jártassági követelményekről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400049.bm>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²²⁶ 2005. évi 24. (VI. 30.) HM rendelet – a Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának kiadásáról –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500024.hm>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²²⁷ 2011. évi 122. HM utasítás – a „honvédelmi-környezetvédelmi stratégia” kiadásáról –. Forrás: [https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A11U0122.HM&targetdate=&printTitle=122/2011.\(XI.+25.\)+HM+utas%C3%ADt%C3%A1s&getdoc=1](https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A11U0122.HM&targetdate=&printTitle=122/2011.(XI.+25.)+HM+utas%C3%ADt%C3%A1s&getdoc=1). (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

²²⁸ 2005. évi 7. (VI. 22.) HM rendelet – a honvédek illetményéről és illetményjellegű juttatásairól –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500007.hm>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

hatásával kapcsolatban. A napjainkig elkészült jelentések és tanulmányok összegzik a – jelen cikkben is ismertetett – ólom használatával összefüggő környezeti és egészségügyi kockázatokat, valamint az ólom lövészzel és horgászattal összefüggő antropogén forrásait. Kimutatásaik alapján az Európai Unió területén kb. 44000 tonna ólom kerül a környezetbe, amelynek 57%-a sportlövészből, 32%-a vadászból, 11%-a pedig horgászból származik. A környezetbe kerülő ólom mennyiségének mérséklésére az ECHA az ólomtartamú lövedékek kivonását javasolja, amely 5 éves (nagy kaliberű lövedékek esetén 18 hónapos) átmeneti periódus során valósulna meg. Az ECHA számításai szerint ezzel – 20 éves időtartam esetén – 630000 tonnával kevesebb ólom kerülne a környezetbe, amely 72%-os csökkenést eredményezne. Fontos megemlíteni, hogy az ECHA javaslata a polgári célú lőfegyverhasználatra fókuszál, a fegyveres szervezetek által használt lőfegyverekre és lőterekre nem vonatkozik.^{229,230}

Az elsősorban vadászati tevékenység során használt ólom részleges betiltása már a 2003. évi XXXIII-as törvény életbe lépésével megvalósult, amikor Magyarország is aláírta a vándorló vízimadarak védelméről szóló Hágai egyezményt.

Ezzel a Ramsari-egyezmény hatálya alá tartozó vizes élőhelyeken kivonásra került az ólomsörét használata.²³¹ Minden más területen, legyen az lőtér vagy vadászatra alkalmas természetes terület, az ólom lőszerrel továbbra is alkalmazhatók.

Az ECHA ólommal kapcsolatos kutatásai részletesen említik az ólom lövedékek visszanyerését is, amely a talajvédelem kulcsa. A XV. függelék értékelésében részletesen kifejtik a különböző golyófogók, lövedékcspadák használatának előnyeit és kialakításuk főbb paramétereit.

Az ECHA tervezete tehát komplexen, környezettudományos, egészségügyi és gazdasági szempontokat is figyelembe véve javasolja az ólom kivonását, amely mintegy folytatásaként értelmezhető a Hágai egyezményben lévő korlátozásoknak. A javaslat részleges megoldást kínál a lőterek talajvédelmének problémájára is.

Az ólom környezetvédelmi okokból történő kivezetése teljes összhangban van a Magyarországon lévő hatályos környezetvédelmi és lövészetet, lőtereket szabályozó polgári és honvédségi jogszabályokkal, így bevezetése kívánatos és előremutató.

VI. Összefoglalás

A tanulmányban bemutattam a lőfegyverhasználatból eredő legfontosabb gáz, illetve fém eredetű emissziós folyamatokat. Szabadtéri lőterek esetében a legjelentősebb környezeti kockázata az ólomtartalmú lövedékeknek van, amelyek a golyófogók talaj-anyagába beágyazódva, hosszú távú szennyezést okozhatnak. Bár a hazai jogi szabályozás hangsúlyt fektet a lövészetek környezettudatos lebonyolítására, a gyakorlatban a problémát az ólom tartalmú lőszerrel kiváltása oldhatja meg, amelyet az Európai Unió Kémiai Ügynöksége javasol. A környezettudatos lőszerrel kifejlesztése hosszú távra megoldhatja a szabadtéri lőterekkel kapcsolatos környezeti problémákat és hozzájárul fenntarthatóságukhoz.

²²⁹ European Chemicals Agency (2023): Lead in shot, bullets and fishing weights – (hivatalos tájékoztató weboldal). Forrás: <https://echa.europa.eu/hot-topics/lead-in-shot-bullets-and-fishing-weights>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 28.)

²³⁰ European Chemicals Agency (2017): Annex XV Restriction Report. Proposal for Restriction. Forrás: https://echa.europa.eu/documents/10162/13641/restrictions_lead_shot_axv_report_en.pdf/6ef877d5-94b7-a8f8-1c49-8c07c894fff7. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 28.)

²³¹ 2003. évi XXXIII. törvény – az afrikai-eurázsiai vándorló vízimadarak védelméről szóló, Hágában, 1995. június 16-án aláírt nemzetközi megállapodás kihirdetéséről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300033.TV>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

Felhasznált szakirodalom

1. Ahmad, M., Moon, D.H., Lim, K.J., Shope, C.L., Lee, S.S., Usman, A.R.A., Kim, K.-R., Park, J.-H., Hur, S.-O., Yang, J.E., Ok, Y.S., (2012): An assessment of the utilization of waste resources for the immobilization of Pb and Cu in the soil from a Korean military shooting range. *Environ. Earth Sci.* 67, 1023–1031. <https://doi.org/10.1007/s12665-012-1550-1>
2. Alloway, B.J., (2013: Sources of Heavy Metals and Metalloids in Soils, in: Alloway, B.J. (Ed.), *Heavy Metals in Soils: Trace Metals and Metalloids in Soils and Their Bioavailability.* Springer Netherlands, Dordrecht, pp. 11–50. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4470-7_2
3. Barker, A.J., Clausen, J.L., Douglas, T.A., Bednar, A.J., Griggs, C.S., Martin, W.A., (2021): Environmental impact of metals resulting from military training activities: A review. *Chemosphere* 265, 129110. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2020.129110>
4. Chen, M., Daroub, S.H., Ma, L.Q., Harris, W.G., Cao, X., (2002): Characterization of Lead in Soils of a Rifle/Pistol Shooting Range in Central Florida, USA. *Soil Sediment Contam. Int. J.* 11, 1–17. <https://doi.org/10.1080/20025891106664>
5. Diaz, E., Souza Sarkis, J.E., Viebig, S., Saldiva, P., (2012): Measurement of airborne gunshot particles in a ballistics laboratory by sector field inductively coupled plasma mass spectrometry. *Forensic Sci. Int.* 214, 44–47. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2011.07.016>
6. Donghi, M., Orsenigo, S., Avantiaggiato, G., Manna, L., (2021): On the questioned presence of fluorine in inorganic gunshot residue. Case work experience and experimental evidences. *Forensic Sci. Int.* 327, 110985. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2021.110985>
7. Dufosse, T. – Touron, P. (1998): Comparison of bullet alloys by chemical analysis: use of ICP–MS method. *Forensic Science International* 91(3): 197–206. [https://doi.org/10.1016/S0379-0738\(97\)00193-X](https://doi.org/10.1016/S0379-0738(97)00193-X)
8. Guillevic, F., Rossi, M., Develle, A.-L., Spadini, L., Martins, J.M.F., Arnaud, F., Poulénard, J., (2023): Pb dispersion pathways in mountain soils contaminated by ancient mining and smelting activities. *Appl. Geochem.* 150, 105556. <https://doi.org/10.1016/j.apgeochem.2022.105556>
9. Han, B., Liu, Q., Su, X., Zhou, L., Zhang, B., Kang, H., Ning, J., Li, C., Zhao, B., Niu, Y., Chen, W., Chen, L., Zhang, R., (2022): The role of PP2A/NLRP3 signaling pathway in ambient particulate matter 2.5 induced lung injury. *Chemosphere* 307, 135794. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2022.135794>
10. Huang, Y., Zhu, J., Hu, C., Mei, H., Yu, Z., Qin, H., (2022): Desulfurization of black powder for isotopic profiling using isotope ratio mass spectrometry. *Forensic Sci. Int.* 337, 111379. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111379>
11. Lőterek-lővézpavilonok, (1979): Magyar Honvédelmi Szövetség, Országos Központ.
12. Maebashi, K., Iwadate, K., Sakai, K., Takatsu, A., Fukui, K., Aoyagi, M., Ochiai, E., Nagai, T., (2011): Toxicological analysis of 17 autopsy cases of hydrogen sulfide poisoning resulting from the inhalation of intentionally generated hydrogen sulfide gas. *Forensic Sci. Int.* 207, 91–95. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2010.09.008>
13. Matzen, T., Kukurin, C., van de Wetering, J., Ariëns, S., Bosma, W., Knijnenberg, A., Stamouli, A., Ypma, R.J., (2022): Objectifying evidence evaluation for gunshot residue comparisons using machine learning on criminal case data. *Forensic Sci. Int.* 335, 111293. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111293>

14. Nurzhanova, A., Pidlisnyuk, V., Abit, K., Nurzhanov, C., Kenessov, B., Stefanovska, T., Erickson, L., (2019): Comparative assessment of using *Miscanthus × giganteus* for remediation of soils contaminated by heavy metals: a case of military and mining sites. *Environ. Sci. Pollut. Res.* 26, 13320–13333. <https://doi.org/10.1007/s11356-019-04707-z>
15. Sipos, P., Németh, T., Kis, V.K., Mohai, I., (2008): Sorption of copper, zinc and lead on soil mineral phases. *Chemosphere* 73, 461–469. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2008.06.046>
16. Sipos, P., Németh, T., Mohai, I., (2005): Distribution and possible immobilization of lead in a forest soil (Luvisol) profile. *Env. Geochem Health* 27, 1–10. <https://doi.org/10.1007/s10653-004-1581-y>
17. Tóth Péter (2004): Lőmaradványok kriminalisztikai vizsgálata, in: *Kriminalisztika*. BM Kiadó, Budapest, pp. 547–550.
18. Zhang, F., Li, M., Lan, Y., Wang, C., (2016): Imbalance of Th17/Tregs in rats with smoke inhalation-induced acute lung injury. *Sci. Rep.* 6, 21348. <https://doi.org/10.1038/srep21348>

Jogszabályok és szabályzók

1. Magyarország Alaptörvénye. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
2. 1995. évi LIII törvény – a környezet védelmének általános szabályairól –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500053.tv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
3. 2004. évi 219. (VII. 21.) Kormányrendelet – a felszín alatti vizek védelméről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400219.kor>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
4. 2009. évi 6. (IV. 14.) KvVM-EüM-FVM együttes rendelet – a földtani közeg és a felszín alatti víz szennyezéssel szembeni védelméhez szükséges határértékekről és a szennyezések méréséről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0900006.kvv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
5. 2007. évi 18. (V. 10.) KvVM rendelet – a felszín alatti víz és a földtani közeg környezetvédelmi nyilvántartási rendszer (FAVI) adatszolgáltatásáról –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700018.kvv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
6. 2005. évi 14. (VI. 28.) KvVM rendelet – a kármentesítési tényfeltárás szűrővizsgálatával kapcsolatos szabályokról –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500014.kvv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
7. 2004. évi XXIV. törvény – a lőfegyverekről és lőszerkekről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400024.tv>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
8. 2004. évi 49. (VIII. 31.) BM rendelet – a lőterekről, a lőfegyverek, lőszerkekről hatósági tárolásáról, a fegyvertartáshoz szükséges elméleti és jártassági követelményekről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400049.bm>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
9. 2005. évi 24. (VI. 30.) HM rendelet – a Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának kiadásáról –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500024.hm>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

10. 2011. évi 122. (XI. 25.) HM utasítás – a „honvédelmi-környezetvédelmi stratégia” kiadásáról –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A11U0122.HM&targetdate=&printTitle=122/2011.+%28XI.+25.%29+HM+utas%C3%ADt%C3%A1s&getdoc=1>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
11. 2005. évi 7. (VI. 22.) HM rendelet – a honvédek illetményéről és illetményjellegű juttatásairól –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500007.hm>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)
12. 2003. évi XXXIII. törvény – az afrikai-eurázsiai vándorló vízimadarak védelméről szóló, Hágában, 1995. június 16-án aláírt nemzetközi megállapodás kihirdetéséről –. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300033.TV>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 27.)

Internetes hivatkozások

1. European Chemicals Agency (2023): Lead in shot, bullets and fishing weights – (hivatalos tájékoztató weboldal). Forrás: <https://echa.europa.eu/hot-topics/lead-in-shot-bullets-and-fishing-weights>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 28.)
2. European Chemicals Agency (2017): Annex XV Restriction Report. Proposal for Restriction. Forrás: https://echa.europa.eu/documents/10162/13641/restrictions_lead_shot_axv_report_en.pdf/6ef877d5-94b7-a8f8-1c49-8c07c894fff7. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 28.)
3. European Chemicals Agency, Committee for Risk Assessments (2022): Evaluation of an Annex XV dossier proposing a restriction on Lead and its compounds in outdoor shooting and fishing. Forrás: <https://euon.echa.europa.eu/documents/10162/e73e76f8-3ce9-ad17-09f5-9028b8f198b7>. (A letöltés dátuma: 2023. 05. 28.)

Répás József²³², Pogány Viktor²³³

Az European Cybersecurity Skills Framework, Digital Forensics Investigator szerepköre, a modern katonai és polgári járművek utólagos szakértői vizsgálatában

Absztrakt

A technológiai fejlődés, ami a modern katonai és polgári járművek működése során megkönnyíti az információk gyors és hatékony elérését kezelését és feldolgozását, drámai változáson megy keresztül, egyre gyorsabb ütemben fejlődik. A keletkező adatok kinyeréséhez, feldolgozásához és elemzéséhez szükséges munka egyre összetettebbé válik. Átfogó ismeretek, speciális képességek szükségesek az utólagos szakértői vizsgálatok elvégzéséhez. A kiberbiztonság területén egyre hangsúlyosabb munkaerő és készség hiányt felismerve, az Európai Unió megbízásából elkészült az European Cybersecurity Skills Framework, ami átfogó megoldást nyújt ennek kezelésére. A könnyen kezelhető, rugalmas, interoperábilis keretrendszer a kiberbiztonsági kultúra megerősítését célozza meg, elősegítve a szervezeteket a munkaerő felmérésében, kiválasztásában, feladataik, a képzési és képesítésre vonatkozó elvárások meghatározásában, az álláskeresőket képességeik bizonyításában, a tanulókat készségeik fejlesztésében. A keretrendszer meghatározza az ún. digital forensics investigator szerepkört, ami a digitális eszközök és rendszerek utólagos szakértői vizsgálatával foglalkozik. A szerepkör főbb feladatai mellett meghatározásra kerültek a szükséges készség és tudáselemek is. A modern járművekhez és fejlett közlekedési rendszerekhez kapcsolódó szakértői vizsgálatok elvégzése komplex feladat, melynek egyik célja egy bekövetezett esemény idővonalának rekonstruálása, nyomok rögzítése és elemzése. A terület számos technikai, műszaki, működési és jogi kihívással küzd. Jelen tanulmány célja ezen kihívások és a modern katonai és polgári járművek szakértői vizsgálata során ellátandó feladatait alapul véve vizsgálni a keretrendszerben meghatározott digital forensics investigator szerepkört és annak feladatait.

Kulcsszavak: modern járművek, forenzikus vizsgálat, ECSF, szakértői képességek

József Répás²³⁴, Viktor Pogány²³⁵

The role of the European Cybersecurity Skills Framework's Digital Forensics Investigator in forensics examinations of modern military and civilian vehicles

Abstract

Technological progress, which facilitates the rapid and efficient access management and processing of information during the operation of modern military and civilian vehicles, is undergoing dramatic change and developing at an ever faster pace. Therefore, the work required to acquire, process, and analyze the data generated in vehicles is becoming more and

²³² Doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola, e-mail: repas.jozsef@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1186-4731>

²³³ IT szakértő, Alverad Technology Focus Kft., e-mail: pogany.viktor@alverad.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6078-7859>

²³⁴ PhD student, University of Public Service Doctoral School of Military Engineering, e-mail: repas.jozsef@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1186-4731>

²³⁵ IT expert, Alverad Technology Focus Kft., e-mail: pogany.viktor@alverad.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6078-7859>

more complex. Comprehensive knowledge and special skills are needed to carry out forensics examinations. Recognizing the growing labor force and skills gap in the field of cybersecurity, the European Cybersecurity Skills Framework has been commissioned by the European Union to provide a comprehensive solution to address this. An easy-to-use, flexible, interoperable framework aims to strengthen the cyber security culture, helping organizations to assess and select the workforce, define their tasks, training and qualification expectations, job seekers to prove their abilities, and students to develop their skills. This framework defines the so-called digital forensics investigator workrole, which deals with the subsequent expert examination of digital devices and systems. In addition to the main tasks of the role, the necessary skills and knowledge elements were also defined. Carrying out forensics examinations related to modern vehicles and advanced transport systems is a complex task, one of the goals of which is to reconstruct the timeline of an event that has occurred, and to record and analyze evidence. This field faces many technical, technical, operational, and legal challenges. The purpose of this study is to examine the role of the digital forensics investigator and its tasks as defined in the framework based on the challenges and the tasks to be performed during the forensics examination of modern military and civilian vehicles.

Keywords: *modern vehicles, forensics examination, ECSF, Forensics skills*

Bevezetés

I. Intelligens közlekedési rendszerek

A közlekedés folyamatos fejlődése folytán az első úthálózatok és járművek megjelenésétől napjainkra egyre modernebb közlekedési eszközökkel találkozunk. Az informatika, elektronika a telekommunikáció közlekedésben való megjelenése és széleskörű elterjedésének eredményeként a közlekedés-tervezés és a forgalomtechnika is folyamatosan fejlődik, egyre összetettebb közlekedési rendszerek jelennek meg. A mobilitási igények, a közúti közlekedés volumene, mind katonai, mind polgári vonatkozásban egyre növekszik. Az infrastruktúra túlterheltsége, társadalmi és környezeti problémákat is eredményez. Hagyományos intézkedésekkel (pl.: a közlekedési infrastruktúra bővítésével) nem, vagy nem teljesszűően kezelhetők az új kihívások. Az intelligens közlekedési rendszereknek a közúti közlekedés területén történő kiépítésére, valamint a más közlekedési módokhoz való kapcsolódására vonatkozó keretről szóló Európai Parlament és a Tanács 2010/40/EU irányelv meghatározza az ITS (Intelligent Transport Systems, intelligens közlekedési rendszerek) fejlesztésének jövőbeli irányvonalát, a rendszerrel szemben támasztott főbb követelményeket.

Intelligens közlekedési rendszerek biztonsága

Az ITS-ek célja a közlekedési módok, valamint a forgalomszabályozás javára történő összehangolt, innovatív szolgáltatások nyújtása, amely a felhasználók számára a jobb tájékoztatás mellett, „okosabb”, biztonságosabb és összehangoltabb használatot tesznek lehetővé. Az ITS hozzájárul az energiahatékony, biztonságos közlekedés megvalósításához, emellett javul az utasok és járművek mobilitása is. Az ITS fejlődés következő generációja a az együttműködésen alapuló, kooperatív intelligens közlekedési rendszerek (C-ITS, Cooperative Intelligent Transport Systems).

A kooperatív intelligens közlekedési rendszerek járművei a különböző digitális technológiáknak köszönhetően valamilyen módon kapcsolatban állnak egymással. Összekapcsolásra kerültek, képesek interakcióba lépni egymással, a közlekedés résztvevői számára ezzel elérhetővé váltak/válnak a többi résztvevőtől származó releváns információk. Ez lehetőséget nyújt az úthasználók és a forgalomirányítók számára, hogy az információkat megosszák és felhasználják annak érdekében, hogy hatékonyabban összehangolhassák tevékenységüket. Ez az együttműködés, információmegosztás – abban az esetben, ha az információk kellő időben, minőségben, megbízható forrásból hozzáférhető –, javítja majd a közúti közlekedés biztonságát, a közlekedés hatékonyságát és a vezetési élményt, valamint hozzájárul a vezető döntéshozatalában segíti a forgalmi szituációkhoz való alkalmazkodást.

A kooperáció, az összekapcsoltság a járművek automatizáltsági szintjének növekedésével egyre összetettebb feladatok (forgalmi szituációk) megoldását teszi lehetővé. Katonai vonatkozásban a közlekedési feladatok egy része megegyezik a civil felhasználással, azonban több olyan sajátosság is megjelenik, ami eltérő vagy speciális. Például a balesetek, szándékos támadások vagy az adatok gyűjtésével, feldolgozásával, továbbításával, kezelésével kapcsolatos incidensek jelentősége sokkal hangsúlyosabb, vagy ilyen sajátosság még a műveleti környezet (nehéz terep, domborzati viszonyok) is. A konvojban közlekedő (platooning) magas automatizáltságú tehergépjárművek közötti kommunikáció (az adatok gyors, valós idejű cseréje) lehetővé teszi a biztonságos, kis követési távolság melletti automatizált vezetést, a katonai (vagy akár a civil) járművek környezet érzékelését drónokkal kiegészítve felderíthetővé válnak az autó előtt, távolabb előforduló egyéb akadályok is, melyről akár kép, video vagy egyéb paraméterek (pl.: pontos hely, elhelyezkedés, kiterjedés stb.) is továbbíthatóvá válik.

Az automatizált és összekapcsolt gépjárművek és a fejlett közlekedési rendszerek fontos elemét képezi a kiberbiztonság, például az adatokat feldolgozó eszközök és/vagy az azokat tároló adatbázisok kibertámadás célpontjává válhatnak. A közlekedés résztvevői (pl.: közúti járművek, kötött pályás közlekedési rendszerek, gyalogosok, kerékpárosok, útmenti egységek (RSU – roadside unit) stb.) által gyűjtött és megosztott információk biztonsági megoldásainak nemmegfelelősége veszélybe sodorná a rendszerek működését, a végfelhasználók interoperabilitását és biztonságát. Míg korábban a járművek nem tartalmaztak sok érzékelőt (sebesség, fordulatszám stb.), napjainkban forgalomba helyezett járművek összetett szenzor hálózatokkal kerülnek felszerelésre, annak érdekében, hogy működésüket és saját lokalizációjukat, vagyis a környezetben való elhelyezkedésüket magas szinten, biztonságosan meg tudják valósítani. A rendszer részét képező járművek a saját maguk által gyűjtött információk mellett a környezetükkel és a közelben lévő egyéb járművekkel is magas gyakorisággal osztanak meg nagy mennyiségű és nagyméretű adatot egymás között, ami a jövőben még több kulcsfontosságú információt fog jelenteni. A hálózati kommunikáció egyre nagyobb szerepére való tekintettel a közlekedésbiztonság mellett megjelenik a közlekedés kiberbiztonsága. A közlekedésbiztonság alapvetően a szabályszegések megelőzése érdekében kifejtett forgalomfelügyeleti tevékenységet jelenti, „melyben több állami szerv, köztük a rendőrség vesz részt, célja a közlekedési rendszerben, a közlekedés biztonságában bekövetkező zavarok észlelése, és természetesen a bekövetkezett zavarok esetén az elhárításhoz szükséges intézkedések megtétele.”²³⁶ A közlekedés kiberbiztonsága viszont preventív, detektív és korrektív intézkedések végrehajtását, megfelelő technológia alkalmazását követeli meg, a keletkező adatok bizalmosságának, sértetlenségének és rendelkezésre állásának biztosítása érdekében. Kiemelt feladat a járművekben keletkező, vagy a környezetből gyűjtött „harmadik féltől származó” adatokhoz való hozzáférés és azok kezelése mellett az adatvédelmi jogszabályok szerint, a C-ITS-ben összefüggésben kezelt adatok felhasználása. Egy 2018-as jelentésben a kooperatív intelligens közlekedési rendszerek európai stratégiájáról az Európai Parlament a gépjárművezetők számára megfelelő tájékoztatást és nagyobb átláthatóságra vonatkozó elvárásokat tett közzé. A személyes adatok beépített és alapértelmezett védelmének elvárása bár megjelenik a gyártók irányába, azonban ez nem minden esetben valósul meg teljeskörűen. Egyes járművek az adatvédelmi szabályok ellenére, akár még álló helyzetben is rögzítettek és továbbítottak adatokat, például kameraképeket a gyártó adatközpontjába²³⁷.

II. Utólagos szakértői vizsgálatok szerepe

A modern közlekedési rendszereket, mint hálózati és információs rendszereket vizsgálva, az általuk működés, használat, védelem és karbantartás céljából tárolt, kezelt, visszakeresett vagy továbbított digitális adatok alkalmasak lehetnek egy vizsgált esemény, cselekmények részletes feltárására. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148 irányelvében található megfogalmazás szerint hálózati és információs rendszernek minősül „minden olyan eszköz vagy egymással összekapcsolt vagy kapcsolatban álló eszközök csoportja, amelyek közül egy vagy több valamely program alapján digitális adatok automatizált kezelését végzi”²³⁸.

Valamennyi utólagos szakértői tevékenységet igénylő eljárás (büntetőeljárás, polgári eljárás, közigazgatási eljárás, hatósági eljárás, magán szakértői megbízás) vonatkozásában,

²³⁶ Major Róbert (2012). Rendészet, közlekedésrendészet. In Barabás, A. T. (Szerk.), Tanulmányok Irk Ferenc professzor 70. születésnapjára. Országos Kriminológiai Intézet ISBN: 9789637373183

²³⁷ Berek Lajos, Berek Tamás, Répás József (2023): A komplex vagyonvédelem értelmezése a modern közlekedési és az autonóm harctéri járművek vonatkozásában, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, ISBN: 9786156598400

²³⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148 irányelve -. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L1148> (A letöltés dátuma: 2023. január 25.)

kirendelés vagy megbízás alapján a szakértő feladata „a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását”²³⁹. Járművekhez kapcsolódóan két fő vizsgálati típus határozható meg. Egyik a balesetekhez kapcsolódó vizsgálatok, másik a digitális nyomok vizsgálata. A szakértő feladatának ellátásához a hálózati és információs rendszerben, vagyis a járműben, vagy közlekedési rendszer valamely összetevőjében található digitális adatok/nyomok azonosítására van szükség. Vagyis el kell dönteni, hogy a digitális adat releváns-e a vizsgálat szempontjából. „A digitális bizonyíték olyan digitális adat, amely egy bűncselekmény eseményeinek feltárására, valamely állítás igazolására vagy vitatott kérdés tisztázására, eldöntésére alkalmas”²⁴⁰.

A keletkező nagy mennyiségű adat kinyeréséhez, feldolgozásához és elemzéséhez szükséges munka egyre összetettebbé válik, különböző vizsgálati célok mentén a lehetőségek és módszerek jelentős eltérést mutathatnak. Átfogó ismeretek, speciális képességek szükségesek az utólagos szakértői vizsgálatok elvégzéséhez. A szakértői feladat akkor lesz megalapozott (ha a vizsgálat alapelvei betartásra kerülnek), vagyis úgy kell elvégezni, hogy:

- az adatokról megállapítható, bizonyítható legyen, hogy a vizsgálat szempontjából relevánsak, vagyis olyan információt tartalmaznak, ami a vizsgálati cél teljesítéséhez hozzájárul és ennek okán szükséges annak begyűjtése, kinyerése.
- a vizsgálati eredmények reprodukálhatósága érdekében az adatok vagy az adathordozók kezelési folyamata (azonos eszköz, eljárás és módszer) hitelesíthető és megismételhető kell legyen,
- megállapítható és igazolható legyen, hogy a vizsgálati célok teljesítéséhez a szükséges mennyiségű és minőségű adat és adathordozó összegyűjtése megtörtént,
- „az elvégzett tevékenységek megfelelő dokumentálásával lehetővé kell tenni azok független vagy egyéb érdekelt fél általi értékelését”²⁴¹,
- igazolható legyen az elvégzett tevékenységek indokoltsága és megfelelősége.

A szakértői vizsgálat során a szakértő a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával hozzájárul a digitális nyomok kezeléséhez vagy a vizsgált cselekmény (például feltételezett visszaélés, terrorcselekmény stb.) rekonstrukciójához, vagy a jogosulatlan tevékenységek megelőzéséhez. Ennek végrehajtásához összetett vizsgálati folyamat végrehajtása és kapcsolódó készség és tudáselemek szükségesek.

European Cybersecurity Skills Framework (ECSF)

Az utóbbi években az IT vonatkozásában egyre hangsúlyosabb munkaerőhiány mellett a kiberbiztonság területén is megnövekedett a munkaerőhiány, valamint a speciális készségek hiánya. Globálisan, a 100 főnél kevesebb munkavállalót foglalkoztató vállalatok 95 %-a nem

²³⁹ 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről -. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600029.tv> (A letöltés dátuma: 2023. július 5.)

²⁴⁰ Máté István Zsolt, Informatikai rendszerek elleni támadások szakértői vizsgálata – a digitális nyomok rögzítésének szerepe, Forrás: <http://real.mtak.hu/116025/1/MateIstvanZsoltBelugyiSzemle2018.evi7-8.szam36-54.pdf> (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)

²⁴¹ Máté István Zsolt (2021): Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara, 6/2020. Módszertani levél, Az elektronikus adatok vizsgálatának általános alapelveiről, Forrás: https://www.academia.edu/75478417/MAGYAR_IGAZS%C3%81G%C3%9CGYI_SZAK%C3%89RT%C5%90I_KAMARA_M%C3%93DSZERTANI_LEV%C3%89L_Az_elektronikus_adatok_vizsg%C3%A1lat%C3%A1nak_%C3%A1ltal%C3%A1nos_alapelveir%C5%91I (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)

rendelkezik kiberbiztonsági kompetenciával²⁴² és nincs megfelelő védelmük sem. Ennek kezelésére az Európai Unió megbízásából, az ENISA által elkészítésre került az European Cybersecurity Skills Framework, ami átfogó megoldást képes nyújtani ennek kezelésére.

Az európai kiberbiztonsági kultúra megerősítésére olyan könnyen használható és elérhető, egységes, közös megértést elősegítő, megbízható keretrendszer kialakítása volt a cél, ami bővíthető segíti a kompetenciák értékelését, interoperábilis, szektorokon átívelő és illeszkedik az EU szervezeti struktúrájához.

A keretrendszer kialakítása során felmérésre kerültek a már meglévő hasonló keretrendszerek, kialakításra került egy ún. közös nyelv, ami meghatározza, hogy mit jelent a kiberbiztonság és milyen szerepkörök és feladatok vannak ezen a területen. Ennek eredményeként egy olyan támogató eszköz készült, ami a kiberbiztonsági szerepkörökhöz kapcsolódó feladatokat, kompetenciákat, készségeket és ismereteket határozza meg. A keretrendszer segít a munkaadóknak abban, hogy képesek legyenek megállapítani milyen munkaszerepekre, szerepkörökre lenne szükségük és ehhez milyen kompetenciák szükségesek. Az oktatási, képzési intézmények támpontot ad, hogy milyen területeken milyen képzések nyújtására van szükség a megfelelő kiberbiztonsági oktatás, képzés és munkaerő-fejlesztés biztosításához és harmonizációjához. Az egyéneknek, tanulóknak a karrierválasztásban, hozzájárul a tudásuk és készségeik fejlesztéséhez, segít kiválasztani, hogy milyen irányban, milyen új kompetenciák elsajátítása szükséges.²⁴⁴

Nagy előnye a rendszernek, hogy az egyes kiberbiztonsági munkaszerepekre fókuszál, meghatározza azokat az alapkompenciákat, melyek ahhoz szükségesek, hogy a különféle pozíciók hatékonyan betölthetőek legyenek. 12 profil került meghatározásra:

- Chief Information Security Officer (CISO) – a klasszikus IT biztonsági vezető, vagy felelős szerepkörnek felel meg,
- Cyber Incident Responder – incidenskezelő vagy security operation center (SOC) analist, aki felügyeli a rendszerek állapotát,
- Cyber Legal, Policy and Compliance Officer – adatvédelmi felelős, vagy IT compliance manager a vonatkozó jogszabályoknak és sztenderdeknek való megfelelést biztosítja,
- Cyber Threat Intelligence Specialist – fenyegetettség elemző, fenyegetettség-elemzési adatbázisok vizsgálata, trendelemzések, CTI (cyber threat intelligence) elemzések készítése,
- Cybersecurity Architect - biztonsági kockázatok azonosítása, kezelésének támogatása és felügyelete, technológiai követelmények meghatározása, fejlesztések támogatása,
- Cybersecurity Auditor – auditok tervezése és végrehajtása,
- Cybersecurity Educator – képzések végrehajtása, információbiztonsági tudatossági szint növelése,
- Cybersecurity Implementer – kiberbiztonsági rendszerek implementálása, üzemeltetése és használata,
- Cybersecurity Researcher – kutatói feladatok ellátása a kiberbiztonság területén,

²⁴² ISC2 (2022): Cybersecurity Workforce Study, Forrás: <https://www.isc2.org/-/media/ISC2/Research/2022-WorkForce-Study/ISC2-Cybersecurity-Workforce-Study.ashx> (A letöltés dátuma: 2023. július 1.)

²⁴³ Enisa (2023): Assessing Cyber Skills on the basis of the ECSF, Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=wP32kU7PEXU>, (A letöltés dátuma: 2023. július 1.)

²⁴⁴ Enisa, European Cybersecurity Skills Framework, Forrás: <https://www.enisa.europa.eu/topics/education/european-cybersecurity-skills-framework>, (A letöltés dátuma: 2023. május 10.)

- Cybersecurity Risk Manager – kiberbiztonsági kockázatok és hatások menedzselése,
- Digital Forensics Investigator – digitális nyomok vizsgált eseményekkel való összekapcsolása és kapcsolódó feladatok,
- Penetration Tester - rendszerek gyenge pontjainak feltárása és kihasználása, védelmi intézkedések hatékonyságának vizsgálata²⁴⁵.

Digital Forensics Investigator

Az ECSF meghatározása szerinti a Digital Forensics Investigator (digitális forenzikus szakértő/vizsgáló), a kiberbűncselekmények vizsgálatához kapcsolódóan biztosítja, hogy minden olyan digitális nyom feltáráshoz kerüljön, ami a tevékenységek bizonyításához szükséges, vagyis a digitális eszközök és rendszerek utólagos szakértői vizsgálatával, digitális nyomok feltárással és vizsgálatával foglalkozik. „A kiberbűncselekmény általános fogalma alatt az informatikai eszközök és/vagy rendszerek segítségével, vagy az informatikai eszközök és hálózatok ellen elkövetett bűncselekmények értendők...”²⁴⁶, azonban „a kiberbűnözésnek még nincs általánosan elfogadott és egységes definíciója”²⁴⁷. A kiberbűnözést, mint gyűjtőfogalom értelmezve két fő kategória határozható meg:

- információs rendszereken, azokat érintően megvalósuló cselekmények,
- információs rendszerek felhasználásával elkövetett cselekmények.

A rendszereket érintő cselekmények (a cselekmény tárgya a rendszer) közé tartozik például a hálózat vagy rendszer túlterhelésére irányuló támadások (DoS, DDoS támadások²⁴⁸), a rendszerek feltörése, vagy kártékony kódok alkalmazása. Online csalás, zsarolás esetén a rendszerek felhasználásával történik a cselekmény²⁴⁹.

Napjainkban a modern járművek egyre inkább kitettek a kibertérből érkező fenyegetéseknek. A bűncselekmények több, mint 80 %-a érinti a járműveket²⁵⁰. Álláspontunk szerint az egyre inkább önvezetővé váló, hálózatba kapcsolt járművek nem csupán, mint szállító eszköz jelennek meg bűncselekményekben, a cselekmények tárgyaként érintetteké válnak, mint célpontok, vagy felhasználásukkal egyéb rendszerekhez való hozzáférés, behatolás is meg fog jelenni.

A Digital Forensics Investigator profil alternatív megnevezései között az ECSF-ben a Digital Forensics Analyst, a Cybersecurity & Forensic Specialist és a Computer Forensics Consultant is. Ezek a megnevezések hazánkban nem terjedtek el. A piaci gyakorlatban forensics szakértő, vagy a Szakértői tv. alapján igazságügyi szakértő megnevezésekkel találkozhatunk. Utóbbi feladatát a tv. 4. § (1) bekezdése alapján feljogosítással végezheti, névjegyzékbe történő

²⁴⁵ Enisa, European Cybersecurity Skills Framework, Forrás: <https://www.enisa.europa.eu/topics/education/european-cybersecurity-skills-framework>, (A letöltés dátuma: 2023. május 10.)

²⁴⁶ Gyaraki Réka, A kiberbűncselekmények megjelenése és helyzete napjainkban - Különös tekintettel a szervezett bűnözéssel kapcsolatos kérdésekre, Forrás: https://jog.tk.hu/uploads/files/05_buntetojog_informatika_GYARAKIR.pdf (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)

²⁴⁷ Mezei Kitti (2023): A kiberbűnözés szabályozási kihívásai a büntetőjogban, Forrás: <http://ugyeszlapja.hu/?p=2592> (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)

²⁴⁸ A szolgáltatásmegtagadásos (DOS) és az elosztott szolgáltatásmegtagadásos (DDoS) támadások a hálózati szolgáltatások túlterhelésével, megzavarásával a rendszerek, webhelyek és kiszolgáló erőforrásainak kimerítését célozzák. A rendszer lassulásával, vagy elérhetetlenségével jár a jogosult felhasználók számára.

²⁴⁹ Furnell, S. (2016): The evolving landscape of technology-dependent crime In McGuire, M. R. & Holt, T. J. (Eds.), The Routledge Handbook of Technology, Crime and Justice (p. 13–25). Routledge Handbooks. <https://doi.org/10.4324/9781315743981-4>

²⁵⁰ Berla co. (2015): 12 Days of Vehicle Forensics. Forrás: <https://berla.co/12-days-of-vehicle-forensics/> (A letöltés dátuma: 2023. március 10.)

felvétel után. A szakértő küldetése a digitális nyomok és adathordozók azonosítása, az adatok kinyerése vagy visszaállítása és objektív elemzése, vizsgálata.

Digital Forensics Investigator feladatai a modern járművek vizsgálatában

A modern polgári és katonai szárazföldi közlekedési eszközök szakértői vizsgálata szükséges lehet, amennyiben a jármű alanya vagy célpontja volt a vizsgálandó eseménynek, emellett az összekapcsoltság miatt tartalmazhat olyan digitális nyomot, ami az adott vizsgálatban szükséges. A vizsgálatok célja, a járművekben, járműrendszerekben bekövetkezett események hiteles, rekonstrukciója, felderítése. A releváns eseményekről bizonyítékok szolgáltatása, a későbbi, akár nyomozati és igazságszolgáltatási tevékenységekhez való felhasználáshoz. Jelen tanulmányban a modern járművek vonatkozásában kerülnek értelmezésre az ECSF-ben meghatározott feladatok.

Mint általános feladat megjelenik a vizsgálati szabályok, tervek és eljárások kidolgozása. A szakértői vizsgálat fentebb tárgyalt alapelveinek betartása érdekében a vizsgálat elvégzéséhez, az egyes vizsgálati lépések végrehajtásához a szakértőnek meg kell határozni, dokumentálni és az érintettek számára közzé kell tenni a vonatkozó szabályokat. Ezekhez alapul szolgálhatnak például egyéb szakértői eljárások és módszerek, szakértői intézetek módszertani levelei, kapcsolódó szabványok és ajánlások. A kutatáshoz kapcsolódóan elvégzett vizsgálatok alapján megállapítható, hogy az általános digitális forenzikus vizsgálatok főbb lépései²⁵¹, a számítógépekhez kapcsolódó, a hálózatok, cloud és IoT eszközök vizsgálatok egyes elemei alkalmasak a civil és katonai járművek szakértői vizsgálatában történő alkalmazásra, azonban egyedi lépések és megoldások is szükségessé válhatnak. A modern járművek szakértői vizsgálati kihívások (általános kihívások, vizsgálati eljárás kihívásai, vizsgáló eszköz kihívásai²⁵²) okán, részben a járműipar gyors fejlődése miatt egyelőre nem áll rendelkezésre univerzálisan alkalmazható módszertan a vizsgálatok elvégzéséhez. Folyamatban van a járművekhez kapcsolódó vizsgálati módszertan kidolgozása és annak meghatározása, hogy milyen technikák, eljárások és folyamatok mentén végezhető el a szakértői vizsgálat, jelen tanulmány azonban nem tér ki ezekre.

A digitális nyomok azonosítása, helyreállítása, kinyerése, dokumentálása és elemzése feladatlépések a digitális forenzikus vizsgálatok egyes folyamatlépéseit jelölik. Járművek vizsgálatához kapcsolódóan – egyebek mellett a számítógépek vizsgálatát is – ez a felsorolás nem teljesszerű, kiegészül további lépésekkel, például adatgyűjtéssel, az adatok vizsgálatával, értelmezésével. A vizsgálat állhat egy folyamatból, vagy lehet iteratív. Ebben az esetben az egyes lépések ismétlése válhat szükségessé.

A digitális nyomok megőrzése és védelme, valamint az érdekelt felekkel történő „megosztás” – számukra történő elérhetővé tétel feladatok lefedik a kinyert adatok integritásának védelmét, ami biztosítja a bemenetet a vizsgálati és elemzési lépésekhez. Limitálni kell a bizonyítékhoz (például jármű vezérlő egységeihez²⁵³, fejegységhez, egyéb adathordozóhoz) való fizikai hozzáférést. Fenn kell tartani az ún. felügyeleti láncot (chain of custody) az esetleges manipuláció elkerülésére, hogy a nyomok kezelésével kapcsolatos idővonal, a hozzáféréssel rendelkezők köre és tevékenységei dokumentált módon rendelkezésre álljon. A felügyeleti lánc alapján megállapítható, hogy az adott adattároló egységet hol tárolták, ki, mikor fért hozzá, ki milyen tevékenységet végzett vele.

²⁵¹ Répás, J. (2023): Definition of Forensic Methodologies for Autonomous Vehicles. *Hadmérnök*, 18(1), 125–141. <https://doi.org/10.32567/hm.2023.1.9>

²⁵² Répás József, Schmidt Miklós (2023): *Forensics tevékenységek kihívásai a modern közlekedési járművek fejlődésének tükrében*, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, ISBN: 9786156598370

²⁵³ ECU - Electronic Control Unit

A környezet vizsgálata a jogosulatlan, vagy jogellenes tevékenységek azonosítására irányul, mely feladat járművek esetén kettős megközelítésű. Elképzelhető, hogy az egyes adattároló egységek a vizsgált esemény (pl.: baleset) kapcsán megsérültek, vagy külső fizikai beavatkozás történt, vagyis szándékosan megkísérelték a nyomokat eltüntetni. A digitális nyomok szándékos módosítása történhet logikai módon is, valamilyen anti-forensics eljárással, melynek nyomai (pl.: eszköz csatlakoztatáshoz burkolat eltávolítás, karcos csatlakozó) a környezet vizsgálata során megállapíthatóak lehetnek. Annak érdekében, hogy a vizsgálat során a lehető legalaposabban járjon el a szakértő, illetve a vizsgálat során a lehető legtöbb információ rendelkezésre álljon, a fizikai környezetet az eszközök, a jármű állapotát dokumentálni szükséges.

Az elvégzett feladatok, a vizsgálati megállapítások és eredmények szisztematikus dokumentálása és bemutatása feladatok elvégzése részletes, laikusok számára is érthető módon kell történjen. Ebben a feladatban nincs eltérés a járművekhez kapcsolódó vizsgálatok és egyéb digitális forenzikus vizsgálatok között, a dokumentációnak akár eredményekre, akár a vizsgálati eljárásra vonatkozóan kellően alaposnak kell lennie, a megismételhetőség biztosítása érdekében. A Szakértői törvény 47. § alapján a szakvéleménynek „tartalmaznia kell a leletet, a vizsgálat módszerének rövid ismertetését, a szakmai ténymegállapításokat, a szakértő véleményét, ha az ügyben korábban vizsgálat lefolytatására került sor és a kirendelés erre kiterjed, a korábbi vizsgálatra vonatkozó adatok és megállapítások értékelését, a módszertani levélre történő utalást, illetve a módszertani levélben foglaltaktól történő eltérés esetén ennek indokait és az arra való utalást, hogy az igazságügyi szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni illetve, hogy az igazságügyi szakértő vagy más személy eseti szakértőként járt el”²⁵⁴. Emellett „A szakvéleményt készítő igazságügyi szakértő az írásbeli szakvéleményt aláírásával köteles ellátni, valamint köteles azon a nyilvántartási számát feltüntetni.”²⁵⁵

A szakértői vizsgálati, elemzési és jelentési technikák kiválasztása és testreszabása mint feladat kapcsolódik az első, általános feladathoz, mely szerint a vizsgálat céljának és a járművek sajátosságaiból adódóan szükségessé válhat az egyes vizsgálati lépések módosítása, vagy több technika, megoldás közül szükséges a megfelelő, a hatékonyabb, az eredményesebb kiválasztása. A szakértői feladatok eredményeként rendelkezésre állnak a bizonyítékok, az adatokat is magában foglaló digitális vizsgálati jelentés, illetve az elkészített szakvélemény.

Járművekhez kapcsolódóan a feladatok kiegészülnek a járművek speciális adattároló megoldásaihoz történő fizikai hozzáféréssel, ami a jármű egyes elemeinek (pl.: műszerfal, középkonzol stb.) megbontásával jár. Jármű operációs rendszerének meghatározása, a fájlrendszer vagy titkosítási megoldás meghatározása, továbbá a jármű és környezete (egyéb járművek, környezeti vagy pálya elemek stb.) közti kommunikáció azonosítása, speciális (forensics) eszközök és technikák alkalmazása, vagy az anti-forensics technikák nyomainak azonosítása mind olyan feladat, ami túlmutat a digitális forenzikus vizsgálat során elvégzendő feladatokon és speciális készség és tudáselemeket igényelnek.

Digital Forensics Investigator szükséges készség és tudás elemei a modern járművek vizsgálatában

A kiberbiztonság területén dolgozók - korosztálytól függetlenül - több, mint feléről elmondható, hogy az IT-ban kezdte munkásságát és innen váltott kiberbiztonságra. Ahhoz, hogy ez a váltás sikeres legyen új képesség és tudáselemek elsajátítása szükséges. Az ECSF által meghatározott szakértői profilról megállapítható, hogy általánosságban lefedi a főbb

²⁵⁴ 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről -. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600029.tv> (A letöltés dátuma: 2023. július 5.)

²⁵⁵ 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről -. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600029.tv> (A letöltés dátuma: 2023. július 5.)

forenzikus szakértői feladatokat – a keretrendszer alapvető céljával egyezően -, valamint készség és tudáselemeket, azonban túlnyomórészt ezek a számítógépek és hálózatok vizsgálatain alapulnak, ezért mind polgári, mind katonai járművek vizsgálata során ezek kiegészítése szükséges.

A készség, mint fogalom meghatározható egy megfigyelhető kompetenciaként, egy tanult motoros tevékenység végrehajtásához. A készségmeghatározások leírhatnak egyszerű vagy összetett készségeket. A kiberbiztonsági feladatok ellátásához, ideértve a szakértői feladatok elvégzését is, jellemzően összetett készségekre és azok alkalmazására van szükség. Ilyenek a személyes tulajdonságok, technikai és nem technikai képességek. A gyakorlati tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a személyes tulajdonságok közül az analitikus gondolkodás, a problémamegoldás, kritikus gondolkodás, kreativitás, valamint a tanulás iránti elkötelezettség kiemelkedően fontos. Nem technikai készségek közül legfontosabbá az önállóan és csapatban történő munkavégzés, a projektmenedzsment és magas szintű ügyfélkapcsolati gyakorlat, kommunikációs készség vált.²⁵⁶ Ez összecseng az ECSF által meghatározott kulcs készségekkel, melyek a(z):

- etikus és független munkavégzés, vagyis a belső vagy külső tényezők nem befolyásolják,
- információk begyűjtésének képessége, azok integritásának megőrzése mellett,
- kiberbiztonsági események azonosítása, elemzése és korrelációja,
- bizonyítékok és eredmények egyszerű, könnyen érthető bemutatása, magyarázata,
- részletes, átgondolt és megfelelően alátámasztott vizsgálati jelentés, szakvélemény készítése és kommunikálása.

A fenti készségmeghatározások az egyes szakértői feladatokhoz kapcsolódnak, amiben a szakértő különböző készségeket alkalmaz a feladatok végrehajtása során. A kompetencia a tudás, készségek, képességek, magatartásformák és személyes jellemzők alkalmazásának vagy felhasználásának képessége, munkafeladatok, meghatározott funkciók sikeres végrehajtása, illetve adott szerepkörben vagy pozícióban való működése érdekében.

A tudás alatt az egyértelműen és közvetlen módon felidézhető, könnyen és gyorsan hozzáférhető, a világgal, az adott témával kapcsolatos fogalmak, tények és képzetek összessége, nagyobb egységekbe. A tudás speciális formái: a szakértelem és a műveltség. A szakértelem egy adott szakterület (esetünkben a szakértői tevékenység) által meghatározott ismeretek és készségek együttese, egy adott szakterületre vonatkozó magas szintű tudás és átlagot meghaladó mennyiségű és szervezettségű tudásséma, magas szintű ismeretek és készségek együttese jellemzi, amelyek lehetővé teszik egy adott szakterület logikája köré szerveződő ismeretek hatékony feldolgozását és alkalmazását. A műveltség a mindennapi életben releváns és felhasználható ismeretek, készségek és képességek összessége.

Az ECSF által meghatározott kulcs tudáselemek a járművekhez kapcsolódó vizsgálatok esetén szintén csak főbb irányokat határoznak meg, ezek mellett kiegészítő ismeretekre is szükség van. A szakértői szerepkörben az ECSF alapján, a feladatok ellátásához kapcsolódóan az alábbi tudáselemekre vagy szükség:

- digitális forenzikus és jogi eljárásokhoz kapcsolódó szabályok, sztenderdek, ajánlások, módszertanok, keretrendszerek és a jó gyakorlatok,
- elemzési, tesztelési eljárásokkal kapcsolatos tudáselemek,
- kiberbiztonsággal kapcsolatos jogszabályok, követelmények,
- számítógépes rendszerek sérülékenységei, támadások, kiberfenyegetések,
- számítógépes hálózatok és operációs rendszerek ismerete,
- kártékony kódok elemzése.

²⁵⁶ ISC2 (2022): Cybersecurity Workforce Study, Forrás: <https://www.isc2.org/-/media/ISC2/Research/2022-WorkForce-Study/ISC2-Cybersecurity-Workforce-Study.ashx> (A letöltés dátuma: 2023. július 1.)

A digitális forenzikus eljárások szabályok, sztenderdek, ajánlások, módszertanok, keretrendszerek és a jó gyakorlatok ismerete nélkülözhetetlen a járművek vizsgálata esetén is. A különböző elemzési és tesztelési eljárások ismerete és alkalmazása szintén szükséges. Mivel a modern járművek, egyre inkább gördülő adatközpontokká, vagy komplex hálózatot alkotó IoT eszközökké válnak, a számítógépes rendszerek és hálózatok sajátosságai, támadási vektorai esetükben is megjelennek, emellett ki is bővülnek (pl.: járművek irányításának távoli átvétele).

A modern és egyre inkább önvezetővé váló közúti járművek esetén a kártékony kódok elterjedése még várat magára, azonban a mobiltelefonokon is népszerű operációs rendszerek (pl.: android) járművekben való elterjedése felgyorsíthatja a járművek ellen irányuló támadásokat. Ezek vizsgálatához a szakértőknek speciális ismeretekre lesz majd szükségük.

A kooperatív intelligens közlekedési rendszerekben működő járművek speciális kommunikációs és hitelesítési eljárásokat alkalmaznak. Ezen forgalmak és protokollok, adattárolási megoldások ismerete nélkül nem végezhető el a járművek szakértői vizsgálata, nem teljesíthetők a vizsgálati célok. A különböző járműgyártók, színes típusválasztéka és kiadásai szükségessé teszik a járműdiagnosztikai eszközök és hibaaazonosítási megoldások, a járművek fizikai felépítésének és főbb elemeinek, az egyes komponensek funkcióinak ismeretét, a belső topológia értelmezésének képességét.

Összegzés

A modern civil és katonai járművekhez és fejlett közlekedési rendszerekhez kapcsolódó szakértői vizsgálatok elvégzése komplex feladat, melynek egyik célja egy bekövetezett esemény idővonalának rekonstruálása, nyomok rögzítése és elemzése. A terület számos technikai, műszaki, működési és jogi kihívással küzd. Az intelligens közlekedési rendszerekben és járművekben keletkező adatok azonosításához, kinyeréséhez, feldolgozásához és elemzéséhez szükséges szakértői munka egyre összetettebbé válik. Átfogó ismeretek, speciális képességek szükségesek az utólagos szakértői vizsgálatok elvégzéséhez. Tanulmányunkban az European Cybersecurity Skills Framework által definiált Digital Forensics Investigator profil került vizsgálatra abból a szempontból, hogy a keretrendszerben meghatározott feladatok, készség és tudáselemek alkalmazhatóak-e a modern járművek utólagos szakértői vizsgálatában és milyen további elemekkel szükséges ezeket bővíteni a speciális vizsgálati célok teljesítéséhez. Általánosságban megállapítható, hogy a profil megfelelő alapot nyújt a modern járművek vizsgálatához, azonban a gyors technológiai fejlődés és a különböző kihívások miatt annak kiegészítése szükséges.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány az Alverad Technology Focus Kft. Kiberbiztonsági Kutatás, Fejlesztés és Innováció üzletág szakmai támogatásával készült.

Az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Felhasznált szakirodalom

1. Berek Lajos, Berek Tamás, Répás József (2023): A komplex vagyonvédelem értelmezése a modern közlekedési és az autonóm harctéri járművek vonatkozásában, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, ISBN: 9786156598400

2. Répás József, Schmidt Miklós (2023): Forensics tevékenységek kihívásai a modern közlekedési járművek fejlődésének tükrében, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, ISBN: 9786156598370
3. Enisa (2023): Assessing Cyber Skills on the basis of the ECSF, Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=wP32kU7PEXU>, (A letöltés dátuma: 2023. július 1.)
4. Furnell, S. (2016): The evolving landscape of technology-dependent crime, In McGuire, M. R. & Holt, T. J. (Eds.), The Routledge Handbook of Technology, Crime and Justice (p. 13–25). Routledge Handbooks. <https://doi.org/10.4324/9781315743981-4>
5. Gyarakai Réka, A kiberbűncselekmények megjelenése és helyzete napjainkban - Különös tekintettel a szervezett bűnözéssel kapcsolatos kérdésekre, Forrás: https://jog.tk.hu/uploads/files/05_buntetojog_informatika_GYARAKIR.pdf (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)
6. Major Róbert (2012): Rendészet, közlekedésrendészet. In Barabás, A. T. (Szerk.), Tanulmányok Irk Ferenc professzor 70. születésnapjára. Országos Kriminológiai Intézet ISBN: 9789637373183
7. Máté István Zsolt, Informatikai rendszerek elleni támadások szakértői vizsgálata – a digitális nyomok rögzítésének szerepe, Forrás: <http://real.mtak.hu/116025/1/MateIstvanZsoltBelugyiSzemle2018.evi7-8.szam36-54.pdf> (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)
8. Máté István Zsolt (2021): Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara, 6/2020. Módszertani levél, Az elektronikus adatok vizsgálatának általános alapelveiről, Forrás: https://www.academia.edu/75478417/MAGYAR_IGAZS%C3%81G%C3%9CGYI_SZAK%C3%89RT%C5%90I_KAMARA_M%C3%93DSZERTANI_LEV%C3%89L_Az_elektronikus_adatok_vizsg%C3%A1lat%C3%A1nak_%C3%A1ltal%C3%A1nos_alapelveir%C5%91l (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)
9. Mezei Kitti (2023): A kiberbűnözés szabályozási kihívásai a büntetőjogban, Forrás: <http://ugyeszeklapja.hu/?p=2592> (A letöltés dátuma: 2023. június 15.)
10. Répás, J. (2023): Definition of Forensic Methodologies for Autonomous Vehicles. Hadmérnök, 18(1), 125–141. <https://doi.org/10.32567/hm.2023.1.9>

Jogszabályok és szabályzók

1. 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről -. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600029.tv> (A letöltés dátuma: 2023. július 5.)
2. Az Európai Parlament és a Tanács 2010/40/EU irányelve az intelligens közlekedési rendszereknek a közúti közlekedés területén történő kiépítésére, valamint a más közlekedési módokhoz való kapcsolódására vonatkozó keretről -. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:207:0001:0013:hu:PDF> (A letöltés dátuma: 2023. január 25.)
3. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148 irányelve -. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L1148> (A letöltés dátuma: 2023. január 25.)

Internetes hivatkozások

1. Berla co. (2015): 12 Days of Vehicle Forensics. Forrás: <https://berla.co/12-days-of-vehicle-forensics/> (A letöltés dátuma: 2023. március 10.)

2. Enisa, European Cybersecurity Skills Framework, Forrás: <https://www.enisa.europa.eu/topics/education/european-cybersecurity-skills-framework>, (A letöltés dátuma: 2023. május 10.)
3. ISC2 (2022): Cybersecurity Workforce Study, Forrás: <https://www.isc2.org/-/media/ISC2/Research/2022-WorkForce-Study/ISC2-Cybersecurity-Workforce-Study.ashx> (A letöltés dátuma: 2023. július 1.)

Dr. Skorka Tamás²⁵⁷

A szabálysértési szankciók – kiemelten a pénzbírság – végrehajtása

Absztrakt

A szabálysértési eljárásban az elzárással sújtható szabálysértések elkövetőjével szemben, halmazati büntetésként akár négyszázötvenezer forint pénzbírság is kiszabható. A koronavírus járvány időtartama alatt egyes szabálysértések elkövetése miatt ötszázezer forint bírság kiszabására is volt lehetőség. De mi értelme ezeknek a jelentős mértékű bírságösszegeknek – eltekintve a generális prevenciótól – ha a befizetés elmarad. A szabálysértési eljárásban kiszabott jogerős szankciók fele esetében a szabálysértési hatóságoknak végrehajtási eljárást kell foganatosítaniuk. Tanulmányomban a végrehajtási rendszer hibáit tárom fel és javaslatokat fogalmazok meg az eredményesebb működés érdekében.

Kulcsszavak: szabálysértés, végrehajtási eljárás, pénzbírság, közérdekű munka, elzárás,

Tamás Dr. Skorka²⁵⁸

Enforcement of sanctions for infringements, in particular fines

Abstract

In the infringement procedure, a fine of up to HUF 450,000 may be imposed on the perpetrator of infringements punishable by imprisonment as a cumulative penalty. During the period of COVID19, a fine of HUF 500 000 was possible for certain offences. But what is the point of these substantial fines - apart from general prevention - if payment is not made. For half of the final penalties imposed under the infringement procedure, the infringement authorities have to initiate enforcement proceedings. In my study, I identify the shortcomings of the enforcement system and make recommendations for a more effective functioning.

Keywords: offence, enforcement procedure, fine, community service, detention,

²⁵⁷ dr. Skorka Tamás, rendőr alezredes, Nemzeti Közszerológati Egyetem Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék, e-mail: skorka.tamas@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7210-1981>

²⁵⁸ dr. Tamás Skorka, Police Lieutenant Colonel, Department of Administrative and International Law Enforcement, National University of Public Service, e-mail: skorka.tamas@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7210-1981>

1. A hatályos szabálysértési törvény²⁵⁹ szankciórendszere

A szabálysértési jogi szankció represszív jellegű, felróhatóságon alapuló joghatárny. A hatályos szabálysértési törvény szankciórendszere dualista jellegű, büntetésekre és intézkedésekre tagozódik. A büntetések között az elzárás, a közérdekű munka és a pénzbírság, míg az intézkedések között a járművezetéstől eltiltás, az elkobzás, a kitiltás, és a figyelmeztetés szerepel.²⁶⁰

A szabálysértési hatóságok által alkalmazott szankciókat tekintve egyértelmű a pénzbírság primátusa. Adódhat ez a szabálysértési jog eredetéből, mely szerint a „közigazgatás büntetőjoga”-ként, a közigazgatási szervek szabják ki a szankciókat. A közigazgatási jogban a bírságot az elsődleges, bár a közigazgatási szankciónál - a reparatív jelleg miatt - az egyes intézkedések nagyobb dominanciával bírnak, mint a szabálysértési jogban. Kézenfekvőbb viszont az a magyarázat, hogy a szabálysértési tényállások csak mintegy egyötöde²⁶¹ büntethető elzárás büntetéssel²⁶² és ha azon tényállások számarányát nézzük az összes elbírált szabálysértéshez képest, akkor azon tényállások alig hét százalékát²⁶³ teszik ki az összes elbírált szabálysértésnek. Másrészt az elzárással sújtható szabálysértések esetében is lehetőség van a pénzbírság kiszabására és a jogsértéseket elbíráló járásbírók – betartva a fokozatosság elvét – csak a súlyosbító körülmények jelenléte esetén, „ultima ratio”-ként²⁶⁴ alkalmazzák az elzárás büntetést.

A pénzbírság alternatívájaként a Szabs. tv. bevezette ugyan a közérdekű munka büntetést, azonban a szabálysértési hatóságok, illetve bíróságok csak minimális mértékben alkalmazzák. A közérdekű munka alkalmas lenne a bírság megfizetésére anyagi helyzetük miatt képtelen eljárás alá vontak cselekményének szankcionálására, illetve a bűnismétlés megelőzésére,²⁶⁵ azonban a kiszabását hátráltatja, hogy a közérdekű munkát végrehajtó szervezetek köre szűk, sok kistéleplésen az önkormányzat az egyetlen foglalkoztató, amelynek bár kötelező befogadnia a közérdekű munkára ítélt elkövetőt, nem minden esetben van erre kapacitása.²⁶⁶ Valószínűleg az sem hat pozitívan a közérdekű munka büntetés elterjedésére, hogy az eljárás alá vontak gyakran a végrehajtási eljárás elhúzására, az önkéntes jelentkezéssel a meg nem fizetett pénzbírság elzárásra történő átváltoztatásának elodázására használják a jogintézményt és nem a tényleges teljesítés a cél.

²⁵⁹ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről (a továbbiakban: Szabs. tv.)

²⁶⁰ Szabs. tv. 7.-8. §

²⁶¹ A Szabs. tv.-ben 106 szabálysértésből 20 büntethető elzárással is.

²⁶² Az ismételt elkövetés kapcsán ez a szám bővíthet: Szabs. tv. 23. §

²⁶³ Belügyminisztérium Bűnügyi Statisztikai Rendszer, Szabálysértés – megindított eljárások, https://bsr-sp.bm.hu/SitePages/ExcelMegtekinto.aspx?ExcelName=/BSRVIR/Megind%20elj%20a1r%20a1sok_ver20221209013009.xlsx&Token=NU5zWU50dWVvaFkzRmVHb1FzK3lqOE4xVytnZWxRMWxKSkpWemw2RExUVHo2dXNORExndElxWEQ5c0xyUkxHcmVRTjhoOCs3NUxTTkF1MUt5TkpXclNGU1JzUWk3aFJTUEQwcm9PRDQvakh2eTdOMHJxNmppQmFsNjF3Q09HbFk= (A letöltés dátuma: 2023.07.09.)

²⁶⁴ Szegő Dóra: A szabálysértésekre vonatkozó jogszabályi környezet és jogalkalmazói gyakorlat a bíróság és a büntetésvégrehajtás szemszögéből (2016) Forrás: <https://docplayer.hu/105803190-A-szabalysertesekre-vonatkozó-jogszabalyi-kornyezet-es-jogalkalmazoi-gyakorlat-a-birosag-es-a-buntetesvegrehajtas.html> (A letöltés dátuma: 2023.06.27.) „A titkárok gyakorlatában a büntetés nemek között a pénzbírság és –első elkövetésnél - a figyelmeztetés dominál. Végző megoldásnak tekintik az elzárás büntetést, amelyet igyekeznek elkerülni. A szabálysértési büntetések kevesebb, mint 1%-át teszik ki a gyakorlatukban a kiszabott elzárások.” 2. o.

²⁶⁵ Egy tiltott prostitúció elkövetőjével szemben nem célszerű egyre magasabb bírságokat kiszabni, hiszen annak megfizetése érdekében további szabálysértéseket fog elkövetni, míg a közérdekű munka teljesítése során nincs pénzszerzési kényszere és a munkavégzés során nem tud újabb jogsértést elkövetni. (Skorka)

²⁶⁶ Krámer Lili - Lukovics Adél - Szegő Dóra: Börtönhelyett: az alternatív szankciók kiszabásának jogi keretei és alkalmazásának gyakorlata Magyarországon (2022) Forrás: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2022/05/MHB_borton_helyett_alter_2022.pdf (A letöltés dátuma: 2023.06.27.) 4. o.

A pénzbírság dominanciáját erősíti az is, hogy az egyes intézkedések csak szűk körben alkalmazhatók. Az elkobzás csak materiális jellegű jogsértéseknél értelmezhető, a kitiltás ugyancsak néhány szabálysértésnél szabható ki. A járművezetéstől eltiltások száma viszont – tekintve a hazánkban uralkodó közlekedési morált – folyamatosan növekszik, de ezt az intézkedést csak az engedélyhez kötött járművezetés szabályainak megszegőivel szemben lehet alkalmazni. A figyelmeztetés viszont a pénzbírság igazi alternatív szankciója. Ahol a cselekmény tárgyi súlya, az elkövetés körülményei, illetve az eljárás alá vont személyi viszonyai ezt lehetővé teszik, ott a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság egyaránt széles körben alkalmazza.

2. Pénzbírság a szabálysértési eljárásban

A 2012. április 15.-én hatályba lépett Szabs. tv. megváltoztatta a pénzbírság kiszabásának korábbi, a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvényben (továbbiakban: Sztv.) foglalt gyakorlatát. A bíróság összeg minimumát háromezer forintról ötezer forintra emelte, illetve látszólagosan a bíróság maximuma maradt százötvenezer forint, de valójában a bírságösszegek jelentős emelésére került sor. Az Sztv. az egyes szabálysértési tényállásoknál meghatározta a kiszabható bírság maximális összegét, és csak a nagyobb tárgyi súlyú – leginkább az elzárással sújtható - szabálysértések esetén adott lehetőséget a maximális bírságösszeg kiszabására. A Szabs. tv. nagyobb mozgásteret ad a jogalkalmazóknak, az egyes tényállásoknál nincs megjelölve az alkalmazható bírság összege. A generális minimum, illetve maximum között az ügy összes körülményét figyelembe véve a szabálysértési előadó szabadon határozhatja meg a bírság összegét. A felső határ minden szabálysértésnél irányadó, kivéve az elzárással sújtható szabálysértéseket, ahol ez a duplájára emelkedik, illetve a közlekedési szabálysértések között található „fix bírságos” szabálysértéseket²⁶⁷. A kötelező mértékű bírság új elemként került be a szabálysértési jogba. Az ebbe a kategóriába sorolt szabálysértéseknél nincs lehetőség a mérlegelésre, a személyi körülmények értékelésére, itt a jogalkotó az adott cselekmény elszaporodottságát, közlekedésbiztonságra gyakorolt hatását értékelve határozza meg a bírság összegét.

A jogirodalom egyetért abban, hogy a jogsértés megelőzésének nem a magas összegű bírság kilátásba helyezése a leghatékonyabb eszköze, hanem annak biztos tudata, hogy a jogellenes cselekményt mindig szankció fogja követni.²⁶⁸ A koronavírus okozta pandémia idején a magyar szabályozás mégis szembe ment Beccaria tételével és a védelmi intézkedések betartását a szabálysértési jog útján próbálta biztosítani. A védelmi intézkedések megsértőivel szemben nem ritkán ötszázezer forint értékű bírság kiszabására volt lehetősége a jogalkalmazóknak, halmazati bírságként pedig akár hétszázötvenezer forintra is rúghatott a szankció mértéke. Ennek a magyar állampolgárok jövedelmi viszonyait tekintve irreális bírságösszegnek nem lehetett más célja, mint a generális prevenció vagy inkább egyszerűen az elrettentés.²⁶⁹

A Szabs. tv. céljai között szerepelt az eljárások gyorsítása. A gyorsítás érdekében a jogalkotó megváltoztatta a helyszíni bírságot szabályait. Míg az Sztv. a szabálysértés tetten ért elkövetőjével szemben, addig a Szabs. tv. a szabálysértést elismerő személlyel szemben tette lehetővé a helyszíni bírság kiszabását. A rendőrség minden szabálysértés esetén jogosulttá vált

²⁶⁷ 63/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet az egyes közlekedési szabálysértések miatt alkalmazandó szabálysértési pénzbírság, illetve helyszíni bírság kötelező mértékéről, valamint a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvénnyel összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról

²⁶⁸ Belcsák Róbert Ferenc (2009): A bírságkiszabás jogállami garanciáinak hiányáról. *Optimi nostri*, 39. old.

²⁶⁹ Skorka Tamás (2022): Az (új) általános szabálysértési hatóság és a pandémia. *Belügyi Szemle*, 6. szám, 1305. old.

a helyszíni bírságot²⁷⁰ és a bírság összege is megemelésre került. Ha „fix bírságos” szabálysértés elkövetőjével szemben kerül kiszabásra a bírság, akkor pedig a szabálysértési eljárásban kiszabandó bírságösszeg felét köteles kiszabni a hatóság eljáró tagja. Ezek a változtatások a hatóságot és az intézkedés alá vont személyt is érdekelté tették abban, hogy a jogsértés szankcionálása ne egy szabálysértési eljárás keretében, hanem inkább a helyszínen történjék.

A szabálysértés miatt kiszabható pénzbírság, illetve helyszíni bírság összege a Szabs. tv. hatályba lépése óta napjainkig nem változott. Most azonban a jogalkotó elérkezettnek látta az időt a bírságösszegek emelésére. Beszédesebb, hogy a szabálysértési bírságösszegeket a Magyarország 2024. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2023. évi LIII. törvény módosította, indoklása szerint „elősegítve ezáltal a szankció kiszabása céljainak érvényesülését.”²⁷¹

A pénzbírság legalacsonyabb összege ötezer forint helyett hatezeröt száz forint, legmagasabb összege százötvenezer forint helyett kettőszázezer forint, szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértések esetén háromezer forint helyett négyezer forint lett. A helyszíni bírság legalacsonyabb összege ötezer forint helyett hatezeröt száz forint, a legmagasabb összege hatvanöt ezer forintig, hat hónapon belül újabb szabálysértés elkövetése esetén kilencezer forintig terjedő összeg lett. A korábbi szabályozásnak megfelelő arányban változtak a fiatalkorúakkal szemben kiszabható bírságösszegek, az átváltási kulcsok, kötelező mértékű bírságösszegek és beszámítási összegek is. A változások 2023. szeptember 1.-étől hatályosak.

3. Szabálysértési bírság kontra közigazgatási bírság

A jogi felelősségnek két fő típusa van: szubjektív és objektív felelősség, ennek megfelelő felelősségre vonással. A magatartással összefüggésben álló eredmény jogi megítélése, beszámítása szubjektív, ha a felelősségre vonható jogalany akarata számít (szándékos vagy gondatlan) ezért bünyösnek nevezhető. Ezzel szemben objektív felelősség esetén a felelősséggel tartozó vagy felelősségre vonható jogalany akarata nem számít, azt nem kell vizsgálni. A jogellenes eredmény ténye okozati összefüggésben áll a felelősséggel tartozó jogalany magatartásával vagy jogi helyzetével, érdekkörével, ezért tartozik helytállni, megítélése, beszámítása objektív.²⁷² A szabálysértési jogban a vétkességi felelősség a kizárólagos, míg a közigazgatási jogban az objektív felelősség dominál. Annak, hogy egyes a közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendeletben (továbbiakban: Kresz.) szabályozott közlekedési magatartások a szabálysértési jog hatálya alól kikerülve közigazgatási bírsággal kerültek szankcionálásra többek között az egyik oka, hogy a két jogterületen eltérő a jogi felelősség alapja.²⁷³

Egy gépjárművel elkövetett sebességkorlátozás túllépése esetén – amennyiben a jogsértést rögzítő kamerafelvétel²⁷⁴ alapján eljárás indul - a szabálysértési jogban le kell folytatni a bizonyítási eljárást, meg kell keresni és nyilatkoztatni a gépjármű üzemeltetőjét, hogy ki vezette a járművet a jogsértés elkövetésekor és a jármű vezetőjét kell felelősségre vonni, mert

²⁷⁰ kivétel: Szabs. tv. 216/A. § Az Országgyűlési nemzetbiztonsággal foglalkozó állandó bizottsága ténymegállapító vizsgálati tevékenységének akadályozása, 178/B. § Életvitelszerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértése,

²⁷¹ 2023. évi LIII. törvény végső előterjesztői indokolása a Magyarország 2024. évi központi költségvetésének megalapozásáról, a 90-93. §-hoz,

²⁷² Tamás András (2020): Közigazgatási felelősség és szankciófajták. Magyar Közigazgatás 3. szám, 277-278. old.

²⁷³ A szabálysértési és a közigazgatási jog (alapvetően eljárásjog) további különbségei kapcsán lásd: Szilvási György Péter (2019): A rendőrség és a közigazgatási eljárás. Magyar Bűnüldöző, 1-2. szám, 89-90. old.

²⁷⁴ 18/2008. (IV. 30.) GKM rendelet a gépjárműről és annak hatósági jelzéséről felvételt készítő eszközre vonatkozó követelményekről,

neki felróható a magatartás.²⁷⁵ A szabálysértési eljárásban érvényesülő büntető(eljárás)jogi garanciák²⁷⁶ miatt azonban a tanúként meghallgatott üzembentartó nyilatkozhat úgy, hogy a járművet hozzátartozója vezette, akinek személyére nézve a vallomást megtagadhatja.²⁷⁷ Ez a nyilatkozat az eljárás megszüntetését eredményezi. Ezzel szemben a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény 21.§ (1) bekezdés a) pontjában meghatározott megengedett legnagyobb sebességre vonatkozó rendelkezés betartásáért a gépjármű üzembentartója felel vétkességtől függetlenül. A jármű rendszáma alapján a nyilvántartásból megállapításra kerül az üzembentartó személye és részére postázásra kerül a jogsértés tényét, illetve „árát”²⁷⁸ rögzítő határozat. Gyakorlatilag egy automatizált döntéshozatali eljárás folyik, ahol nem kerül sor tényállás tisztázásra, nem kerül feltárára a járművezető személye, így a személyi körülmények sem kerülnek értékelésre. A megbírságolt üzembentartó csak szűk körű kimentési lehetőséggel élhet, de igazából gyakorta ez nem is áll érdekében. Míg a szabálysértési eljárásban a járművet vezető személy közúti közlekedési előéleti pontot, esetleg járművezetéstől eltiltást is kaphat a kiszabott pénzbírság mellett, addig itt az üzembentartó „csak” fizet. A jogsértést elkövető megjelölése esetén viszont a „gyorshajtó” már kaphat előéleti pontot. Bár, ha a közlekedési szabályok megsértőivel szemben az objektív felelősségen alapuló közigazgatási bírság bevezetésének a közlekedés-biztonság javítása volt a legfőbb érve, akkor a szabálysértési eljárásban kiszabott járművezetéstől eltiltás alkalmazása szolgálná leginkább ezt a célt, egyszerűen kivonná a forgalomból a notórius „gyorshajtót”. Sajnos ennek azonban a szabálysértési eljárásban érvényesülő büntetőjogi garanciák gátat szabnak, tekintve, hogy a tanúvallomás megtagadása révén csak az eljárások tört része kerülne eredményesen lefolytatásra. Nem beszélve arról, hogy a jelenleg félmillió körüli sebességtúllépést miatt induló szabálysértési eljárást a rendőrség 800-900 szabálysértési előadója képtelen lenne lefolytatni. Az objektív felelősség kapcsán tehát jelentős mértékben egyszerűsödik a jogalkalmazás, mivel a legnehezebben bizonyítható elem, a tudati oldal bizonyítása elmarad,²⁷⁹ így a közigazgatási eljárás keretében, érvényesül az objektív felelősség nagy erénye, nevezetesen, hogy kiemelt jelentőségű, gyakran előforduló szabályszegések minden esetben szankcionálásra kerülnek.²⁸⁰ Kérdéses viszont, hogy ha a felállított vélelem eredményeként – a fenti példánál maradva - az üzembentartó fizet, aki nem feltétlenül azonos a jogsértést elkövetővel, akkor a szankció mennyiben éri el visszatartó hatását?

A közigazgatási bírság alkalmazására a rendőrség munkájában – a közlekedési szabályszegések szankcionálásán túl – a koronavírus okozta veszélyhelyzet idején került sor. A védelmi intézkedések megszegői főként a szabálysértési jog eszközeivel kerültek szankcionálásra. A szabálysértési jog nem alkalmas arra, hogy a jogi személyekkel szemben hatékony jogérvényesítő eszköz legyen²⁸¹, ezzel szemben a közigazgatási eljárás igen. A

²⁷⁵ A hatályos szabályozás szerint a megengedett sebesség (Kresz.!) túllépése esetén, amíg a sebességtúllépés mértéke el nem éri a külön jogszabályban meghatározott mértéket szabálysértési eljárást kell lefolytatni és a „Közúti közlekedési szabályok kisebb fokú megsértése” szabálysértés miatt kell felelősségre vonni az eljárás alá vont személyt.

²⁷⁶ Hollán Miklós (2016): A büntetőjogra vonatkozó alkotmányos garanciák és a szabálysértési jog. Magyar Rendészet 3. szám, 65-80. old.

²⁷⁷ Szabs. tv. 60.§ b) pont,

²⁷⁸ 410/2007. (XII. 29.) Korm. rendelet a közigazgatási bírsággal sújtandó közlekedési szabályszegések köréről, az e tevékenységekre vonatkozó rendelkezések megsértése esetén kiszabható bírságok összegéről, felhasználásának rendjéről és az ellenőrzésben történő közreműködés feltételeiről,

²⁷⁹ Nagy Mariann: A közigazgatás szankciórendszere (2019) Forrás: <https://ijoten.hu/uploads/a-kozigazgatas-szankciorendszer.pdf> (A letöltés dátuma: 2023.07.09.) 18. old.

²⁸⁰ Bíró Gyula (2010): A szabálysértés fejlődéstörténete hazánkban, különös tekintettel a közlekedési szabálysértésekre és az objektív felelősségre. Acta Universitatis Szegediensis : acta juridica et politica 73. szám, 182. old.

²⁸¹ Madarász Tibor (1981): A gazdasági tevékenység államigazgatási befolyásolásának elméleti modelljei. Jogtudományi Közlöny 36. szám, 297. old.

közigazgatási bírságok nagyobb összegűek, mint a szabálysértési eljárásban kiszabhatók és a hozzájuk társuló intézkedések a jogi személyekkel szemben hatékonyabb fellépést tudnak biztosítani, mint a szabálysértési jog.²⁸² Gondoljunk csak a tevékenység tiltására, a kereskedelmi egység bezárására, vagy az eredeti állapot helyreállítására.

4. A bírság kiszabását befolyásoló tényezők a szabálysértési jogban

A helyes bírságkiszabás már magában hordozza a befizetés reális lehetőségét, míg a rosszul megválasztott, irreális mértékű szankció az önkéntes jogkövetés elmaradását.

A bírság kiszabás elvei tekintetében a Szabs. tv. követi az Sztv. által kijelölt utat. A bírság legyen tettarányos, egyéniesített, vegye figyelembe az előéletet, enyhítő körülményként az együttműködést és nyomatékosan enyhítő körülményként értékelje az okozott kár megtérítését. A törvény szűkszavú rendelkezéseit a kódex végrehajtási rendelete²⁸³ és a büntetés-kiszabás során értékelhető tényezőkről szóló 56. BK vélemény egészíti ki.

Az egyes szabálysértések tárgyi súlyát a jogalkalmazónak kell megállapítania. A törvény ugyanis ebben nincs segítségére a jogalkalmazónak. Míg az Sztv. egyes szabálysértéseknél meghatározta a bírság maximális összegét, a Szabs. tv. csak generális minimumról és maximumról beszél. A jogalkotó számára a kötelező mértékű bírságok összege és a hasonló típusú jogsértésekre kiszabott közigazgatási bírságok összege adhat iránymutatást. A cselekmény tárgyi súlyát követően a személyi körülmények értékelése kap döntő szerepet. Ez gyakorlatilag eldöntheti, hogy befizetésre kerül-e a bírság vagy nem. A személyi körülmények csak akkor állnak a hatóság rendelkezésére, ha erről a feljelentett vagy eljárás alá vont személy az intézkedés, vagy a meghallgatása során nyilatkozik. Az eljárás alá vont személy jogvédelmi viszonyait figyelembe véve kiszabott, egyéniesített bírság jó eséllyel kerül befizetésre. Az irreálisan magas összegben meghatározott bírság eleve lehetetlen feladat elé állítja az elkövetőt. Azonban nem szabad „átesni a ló túlsó oldalára” sem. El kell kerülni a „figyelmeztető jellegű pénzbírságok” alkalmazását! Mérlegelni kell, mert ezen bírságok behajtásának adminisztrációs költsége nagyon magas!²⁸⁴ A bírságkiszabásánál alkalmazni kellene a fokozatosság elvét azon módon, hogy ha nincs az eljárás alá vont személynek szabálysértési előélete - és természetesen a cselekmény tárgyi súlya sem teszi indokolttá a pénzbírságot - akkor figyelmeztetést kellene alkalmazni. Esetleg megfontolandó Papp László javaslata a pénzbírság végrehajtásának felfüggesztésére vonatkozóan, azzal az indokkal, hogy így a visszatartó hatás nagyobb lehet, mint a kisebb, de végrehajtható pénzbírság esetében.²⁸⁵

5. Az első és a második szabálysértési kódex pénzbírság végrehajtására vonatkozó szabályai

A szabálysértésekről szóló első törvényünk, az 1968. évi I. törvény a pénzbírság befizetésére tizenöt napot hagyott, és ha nem érkezett befizetés, akkor közvetlen letiltást bocsátott ki, melyben felhívta a fizetésre kötelezett személy munkáltatóját, hogy a letiltott összeget annak munkabéréből vonja le és utalja át az állam részére. Ha a közvetlen letiltásra nem volt lehetőség vagy aránytalanul hosszú idő múlva vezetett volna eredményre, a pénzbírságot elzárásra kellett átváltoztatni. Az adók módjára történő behajtást első szabálysértési kódexünk csak a helyszíni

²⁸² Skorka i. m. 1308. old.

²⁸³ 22/2012. (IV. 13.) BM rendelet a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény végrehajtásával kapcsolatos rendelkezésekről, valamint ahhoz kapcsolódó egyes rendeletek módosításáról

²⁸⁴ Erdődy Gyula (2009): A pénzbírság végrehajtásának nehézségei a szabálysértési eljárásban. Miskolci Jogi Szemle 2. szám, 156. old.

²⁸⁵ Papp László (1987): A szabálysértési jog felelősségi és szankciórendszer, a továbbfejlesztés irányai. MTA ÁKP 257-258. old.

bírság, a fiatakorúakra kiszabott bírság és minden egyéb további pénzüsszeg esetében tette lehetővé.²⁸⁶ Megjegyzem, hogy ez a rendszer a szocialista viszonyok között, amikor a „munkanélküliség a gyárkapun belül” volt, még működőképes lehetett, de a rendszerváltozást követően – a munkanélküliség tényleges megjelenésével – már erősen csökkent a hatékonysága. A tizenöt napos befizetési határidő pedig - véleményem szerint - szintén a végrehajtási eljárások számának emelkedése irányába hatott. Az 1968. évi I. törvény sorsát végül hazánkban az „emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről” szóló 1950. november 4.-én Rómában kelt egyezményhez való csatlakozása pecsételte meg, tekintve, hogy a törvény nem felelt meg a jogállamiság követelményeinek.

Az Sztv. alkalmazásában a pénzbírságot a határozat jogerőre emelkedésétől számított harminc napon belül kellett megfizetni illetékbélyegen. Ha erre nem került sor, a szabálysértési hatóság elrendelte a tartozás adók módjára történő behajtását. Ha az adók módjára történő behajtás nem vezetett eredményre, akkor – az elkövető beleegyezése esetén – közérdekű munkára kellett átválttatni a meg nem fizetett pénzbírságot.²⁸⁷ Ennek érdekében a szabálysértési hatóság megkereste az illetékes jegyzőt, aki tájékoztatást adott a településen működő közérdekű munkavégzésre alkalmas munkahelyekről. A jegyző az átválttató határozat birtokában kijelölte a közérdekű munka végrehajtásának helyszínét. Ha az elkövető nem járult hozzá a közérdekű munkavégzéshez, a pénzbírságot elzárásra kellett átválttatni. A bíróság által kiszabott pénzbírság behajtásáról a jegyző gondoskodott.²⁸⁸ A helyszíni bírság befizetésének elmulasztása esetén pedig kizárólag adók módjára történő behajtásnak volt helye.²⁸⁹

Az Sztv. végrehajtási szabályaival a jogalkotó célja minden bizonnyal az elkövető teljesítésre bírása és az elzárások számának csökkentése volt. Ezt támasztja alá az is, hogy ha az elkövető vagy helyette más a pénzbírságot illetőleg az elzárásra átválttatott pénzbírságnak a még le nem töltött napoknak megfelelő összegét igazoltan megfizeti, az elzárás nem foganatosítható, illetőleg az elzárás foganatosítását követően az elkövetőt nyomban szabadon kell bocsátani.²⁹⁰ Ez a szabályozás a jelenleg hatályos szabálysértési törvényben is tovább él. Bár az érdemnek két oldala van. Figyelemmel a bírság helyébe lépő elzárásbüntetés költségeire, a gazdaságosság elve azt kívánja, hogy inkább fizesse be az elkövető a bírságot, minthogy az átválttatás napitételének négyzerezéséért fogva tartsa az állam az egyébként is túlsúlyolt büntetés-végrehajtási intézetben. Ez a szabályozás azonban azt eredményezi, hogy az elkövető nem fizet, csak ha elővezeti a hatóság, vagy, ha körözött személyként elfogja. Egyébként várja, hogy a büntetés végrehajtási szakban elévüljön.

6. Bírságbehajtás a hatályos szabálysértési törvény alapján – közérdekű munkavégzés

A Szabs. tv. III. része tartalmazza a végrehajtás szabályait. Csak a jogerős határozat, illetve végzés hajtható végre az elévülési időn belül. Különbség van a büntethetőség és a végrehajthatóság elévülése között. A kiszabott szankció a jogerőre emelkedéstől számított két évig hajtható végre, figyelemmel az egy éves relatív elévülésre.

A pénzbírságot, a helyszíni bírságot, a rendbírságot, a szabálysértési költséget és az okozott kárt a határozat jogerőre emelkedésétől számított harminc napon belül kell megfizetni. Az általános szabálysértési hatóság által kiszabott pénzbírság, rendbírság, megállapított szabálysértési költség, valamint a rendőrség által kiszabott helyszíni bírság végrehajtásáról az

²⁸⁶ Erdődy i. m. 148. old.

²⁸⁷ Sztv. 111.§

²⁸⁸ Sztv. 127/A.§

²⁸⁹ Sztv. 135.§ (4) bekezdés,

²⁹⁰ Erdődy i. m. 152. old.

általános szabálysértési hatóság²⁹¹ gondoskodik. A kiszabott helyszíni bírságokból származó bevételt a központi bírságkezelő szerv az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK) a kincstárnál vezetett központosított beszédszámlán kezeli,²⁹² a meg nem fizetett bírságok behajtását az elkövető lakóhelye, tartózkodási helye, ennek hiányában az elkövetés helye szerint illetékes általános szabálysértési hatóság végzi. A NAV vámszerve által kiszabott pénzbírság, valamint helyszíni bírság végrehajtásáról a NAV vámszerve gondoskodik.²⁹³ Mind a hatóságok, mind az elkövetők számára könnyítés, hogy 2019. január 1-től a befizetés a hatóság által erre a célra rendszeresített elektronikus eszközön, készpénz-kímélő fizetési mód alkalmazásával²⁹⁴ is teljesíthető a megszokott csekkszelvény vagy banki átutalás mellett.

Ha a bírság kiszabását követően harminc (helyszíni bírságnál harmincöt) napon belül nem érkezik befizetés, az ügy iratainak megküldésével értesíteni kell a végrehajtás foganatosítására illetékes szabálysértési hatóságot. A végrehajtási eljárást – csekély számú ügytől eltekintve – a rendőrkapitányságok, mint szabálysértési hatóságok igazgatásrendészeti osztályai foganatosítják. A végrehajtást foganatosító előadó – bár nem kötelező – az esetek jelentős részében egy felszólító levelet küld az elkövetőnek, melyben tájékoztatja a fennálló fizetési kötelezettségéről, annak teljesítési lehetőségeiről, illetve az ennek elmaradása esetén lefolytatásra kerülő végrehajtási eljárás menetéről. Amennyiben a levél hatására sem érkezik befizetés, akkor az ügy előadója ellenőrzi a Szabálysértési Nyilvántartási Rendszert (továbbiakban: SZNYR) és ha ott nem található jelzés a közérdekű munkára történő jelentkezésről (pl.: KOZJEL2), akkor intézkedik a bírságösszeg elzárásra történő átváltoztatására.

A szabálysértési végrehajtási rendszer hatékonyságát az elmúlt években végrehajtott informatikai fejlesztések nagyban javították.²⁹⁵ A közérdekű munkavégzést az elkövető lakóhelye vagy tartózkodási helye, ennek hiányában az elkövetés helye szerint illetékes állami foglalkoztatási szerv koordinálja. Az elkövető a meg nem fizetett pénzbírság vagy helyszíni bírság – gépjárművezető távollétében kiszabott helyszíni bírság kivételével – közérdekű munkával történő megváltása érdekében a bírság befizetésére rendelkezésre álló határidő lejártát követő nyolcadik napig személyesen jelentkezhet a munkavégzésre.²⁹⁶ Ennek a jelentkezésnek a tényét rögzíti a foglalkoztatásért felelős szerv az SZNYR-ben. Az informatikai fejlesztéseket megelőzően a végrehajtást foganatosító rendőrkapitányság kereste meg az elkövető lakó- és tartózkodási helye szerint illetékes foglalkoztatási szerveket, hogy az elkövető jelentkezett-e közérdekű munkavégzésre. Ezek a megkeresések jelentős terhet róttak, mind a megkereső, mind a megkeresett szervekre. Jelenleg a végrehajtást végző előadó egyszerűen ellenőrzi az SZNYR-ben a jelentkezés tényét. A közérdekű munkavégzésre jelentkezés határideje is módosításra került, a befizetésre nyitva álló határidőt követő három napról nyolc napra, könnyítve ez által a jelentkezést. A meg nem fizetett bírság helyébe hatezeröttszáz²⁹⁷ forintként hat óra közérdekű munkát kell meghatározni. Kedvezmény az eljárás alá vontra nézve, hogy a meg nem fizetett pénzbírságnak hatezeröttszázal nem osztható részét nem kell figyelembe venni.

A közérdekű munkával történő megváltást általában azok az elkövetők vállalják, akiknek szerényebbek a jövedelmi viszonyaik, nem tudják megfizetni a bírságot, esetleg pont emiatt követtek el tulajdon elleni szabálysértést. A munkavégzésnek azonban pénzügyi vonzatai is vannak, amelyek már esetükben nehezítik vagy ellehetetlenítik a teljesítést. A

²⁹¹ 38. § (1) Általános szabálysértési hatóságként a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervének szabálysértési hatósági feladatok ellátására kijelölt szervei járnak el.

²⁹² 117/2017. (V. 29.) Korm. rendelet a központi bírságkezelő szerv kijelöléséről

²⁹³ Szabs. tv. 141. § (1) bekezdés

²⁹⁴ 2018. évi CXXI. törvény egyes belügyi tárgyú és más kapcsolódó törvények módosításáról 95.§

²⁹⁵ https://nfsz.munka.hu/cikk/562/Tajekoztato_a_foglalkoztatok_reszere (A letöltés dátuma: 2023.07.12.)

²⁹⁶ Szabs. tv. 142.§

²⁹⁷ Korábban ötezer forint, 2023. szeptember 1.-étől hatezeröttszáz.

munkavégzés előtt foglalkoztathatósági szakvéleményt kell beszerezni, melynek költsége az elkövetőt terheli.

A közérdekű munkavégzés helyének is nagy jelentősége van a tényleges teljesítés tekintetében, bár a munkavégzés helyét elsősorban az elkövető lakóhelyén vagy tartózkodási helyén vagy olyan helyen kell kijelölni, amit az elkövető tömegközlekedéssel egy órán belül meg tud közelíteni.²⁹⁸ A munkavégzés helyére történő utazás költsége azonban szintén az elkövetőt terheli. Ezen költségek figyelembe vétele esetén már nem érdemes a kisebb összegű bírság közérdekű munkavégzéssel történő megváltására jelentkezni.

Ha a foglalkoztatási szerv nem tud alkalmas munkahelyet biztosítani, akkor a munkahely kijelölés újbóli megkísérlése érdekében harminc napon belül ismételt megjelenésre szólítja fel az elkövetőt mindaddig, ameddig közérdekű munkavégzésre alkalmas munkahely kijelölésére nem kerül sor. A kijelölt munkahely köteles a foglalkoztatást dokumentálni, és tájékoztatni annak tartalmáról az állami foglalkoztatási szervet és a végrehajtást folytató hatóságot egyaránt.

Ha az elkövető a foglalkoztathatósági szakvéleményt határidőben nem adta le, munkakötelezettségének nem, vagy részben, vagy az állami foglalkoztatási szerv előtti megjelenési, vagy ismételt megjelenési kötelezettségének nem tesz eleget, valamint ha egészségügyi állapotában a munkavégzést kizáró körülmény következik be, a teljesített munkaórák megjelölésével az állami foglalkoztatási szerv haladéktalanul, de legkésőbb két napon belül erről értesíti a végrehajtásért felelős szabálysértési hatóságot, amely a fennmaradó bírságösszeg szabálysértési elzárásra történő átváltoztatására intézkedik.²⁹⁹

Sajnos a közérdekű munka sem önálló büntetésként, sem a meg nem fizetett bírságok behajtásának eszközeként nem tudja igazán betölteni a szerepét. Az elkövetők gyakran időhúzásra használják. A jelentkezési határidőt elmulasztják, igazolási kérelmet nyújtanak be, késve mutatják be a foglalkoztathatósági szakvéleményt, nem jelennek meg a munkavégzésre, csak a munka egy részét dolgozzák le, aztán eltűnnek a hatóság látóköréből, folyamatosan „beteget jelentenek”, megrongálják, vagy egyszerűen ellopják a munkavégzéshez kiadott eszközöket, a kijelölt munkát nem végzik el...

7. Bírságbehajtás a hatályos szabálysértési törvény alapján – elzárásra átváltoztatás

Ha az elkövető a bírságot nem fizeti meg, illetve közérdekű munkával nem váltja meg, a végrehajtást foganatosító szabálysértési hatóság az ügy iratait haladéktalanul megküldi az illetékes járásbírósnak a szabálysértési elzárásra átváltoztatás érdekében. Ha az átváltoztatás törvényi feltételei fennállnak, a bíróság a meg nem fizetett pénzbírság, helyszíni bírság szabálysértési elzárásra átváltoztatásáról az iratok bíróságra érkezésétől számított negyvenöt napon belül dönt.

Az Sztv. alkalmazásában a helyszíni bírság esetében nem volt lehetőség az elzárásra történő átváltoztatásra. A Szabs. tv. változtatott ezen. A változás a jogalkalmazók körében pozitív fogadtatásra talált. A bírósági titkárok szerint a helyszíni bírság a korábbi törvény rendszerében súlytalanná vált, mert az adók módjára behajtás nem működött. Ezek az eljárások sokszor két éven túlnyúltak, a cselekmények elévültek. Az adók módjára behajtás költséges volt, kisösszegű bírságoknál nem érvényesülhetett a költséghatékonyság elve.³⁰⁰

A bíróság az iratok beérkezésétől számított öt napon belül végzés formájában közli az elkövetővel az átváltoztatási indítványt tényét, melyben a részletes tájékoztatáson túl nyolc napos határidő tűzésével – nyilatkozatra hívja fel az elkövetőt a tárgyalás tartásának kérdésében. Ha az elkövető nem kéri a tárgyalást, illetve a bíróság sem tartja az szükségesnek, akkor tárgyalás tartása nélkül történik meg az átváltoztatás. A Szabs. tv. hatályba lépését

²⁹⁸ Szabs. tv. 144.§ (7) bekezdés

²⁹⁹ Szabs. tv. 144.§ (17) bekezdés

³⁰⁰ Szegő i. m. 19. old.

követően kötelező volt tárgyalást tartani a meg nem fizetett bírság átváltoztatása iránt indult ügyekben. Ez óriási ügy-terhet jelentett a bíróságok számára, ezért bírósági kezdeményezésre a szabálysértési kódex 2013. szeptember 1-jén hatályba lépett módosítása óta már nem kell minden elzárásos ügyben tárgyalást tartani, ezáltal gyorsabb lett az eljárás lefolyása.³⁰¹ Fontos megjegyezni, hogy a bíróság az átváltoztatás során nem csak a végrehajtási eljárás törvényességét, hanem az alapeljárását is vizsgálja. Ha azt észleli, hogy a törvénysértés az alapeljárásban merült fel, akkor az alaphatározatot (helyszíni bírságot) hatályon kívül helyezi és a szabálysértési hatóságot új eljárásra, illetve új határozat meghozatalára kötelezi. Egyes esetekben, ha az alaphatározat hatályon kívül helyezésére kerül sor, akkor ez azt eredményezheti, hogy mire az alapügyben határozatot hozó szabálysértési hatóság új határozatot hozna a jogsértő cselekmény elévül és már csak megszüntetésre van lehetőség. Az átváltoztatás során a határidők egy feszes eljárást szabnak meg, szoros határidőkkel, korlátozva az eljárás elhúzódsát és az átváltoztató határozattal szemben sincs helye jogorvoslatnak.

8. Bírságbehajtás a hatályos szabálysértési törvény alapján – körözés

A korábbi szabályozásból megmaradt, hogy a pénzbírságot, illetve a helyszíni bírság összegét gyakorlatilag bárki, bármikor megfizetheti, akár az elzárás végrehajtása közben is a még le nem töltött napoknak megfelelő összeggel és eben az esetben az elzárás nem foganatosítható, illetve az elkövetőt azonnal szabadítani kell. Ahogy fentebb már említésre került ennek a szabályozásnak kétirányú a hatása. A Szabs. tv. azonban a végrehajtási eljárás során az egyes kényszerintézkedések költségeit az elkövetőre rendeli terhelni. Így ha az elzárásra átváltoztatást követően az elkövető a szabálysértési hatóság felhívására nem jelenik meg a büntetés-végrehajtási intézetben az elzárás büntetés letöltésére, akkor a szabálysértési hatóság köteles elrendelni az elővezetését. Eredménytelen elővezetése esetén a körözését³⁰². Az elővezetés³⁰³, illetve a körözés során történő elfogást követő előállítás költségét viszont az elkövetőnek kell viselnie. Egy csekélyebb mértékű bírság összegét tehát az elkövető többszörösére tudja növelni, figyelembe véve, hogy az elővezetés költségátalánya 2023. július 1-jétől tízezeröttszáz forintról tizenkilencezer-hétszáz forintra emelkedett. Sajnos ennek sincs jelentős visszatartó hatása az elkövetőkre nézve.

A végrehajtási eljárás eredményességét növeli azonban a körözés³⁰⁴ bevezetése. A szabálysértési előkészítő eljárásban már meghonosodott körözés mellett a végrehajtási eljárásban is lehetővé vált az elrendelés, ha az elkövető – többek között - a felhívásban megjelölt határnapon a meg nem fizetett pénzbírság, illetve helyszíni bírság helyébe lépő szabálysértési elzárás végrehajtása érdekében a büntetés-végrehajtási intézetben nem jelent meg és az elővezetése sem vezetett eredményre.

A szabálysértési végrehajtási eljárásban elrendelt körözés önmagában is eredményesen működő rendszerét azonban a jogalkotó még hatékonyabbá tette azzal, hogy a végrehajtási eljárás alól kibújni szándékozó, ezért ismeretlen helyen tartózkodó elkövető körözését az elővezetésének előzetes elrendelése nélkül is lehetővé tette. Nem kell elrendelni az elővezetést,

³⁰¹ Fekecs Beáta (2016): Az új szabálysértési kódex bírósági gyakorlata. Magyar Rendészet, 3. szám, 47-48. old.

³⁰² Szabs. tv. 139.§ (5) bekezdés

³⁰³ 21/2023. (VI. 30.) BM rendelet az előállítás és az elővezetés végrehajtásával kapcsolatban felmerült költségek egyes tételeiről és mértékéről, valamint az elrendelő szerv részére történő igazolásáról és a költségek megtérítéséről

2. § (1) Az előállítás, a kérelemre történő előállítás, illetve az elővezetés

a) szolgálati gépjárművel történő foganatosítása esetén 19 700 forint költségátalányt ... kell megállapítani az előállított, illetve az elővezetett személyek számától függetlenül.

³⁰⁴ 2015. évi CCII. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény, valamint ezzel összefüggésben egyes további törvények módosításáról 38.§ (2) bekezdés

ha az azt megelőző lafcímellenőrzés során megállapításra kerül, hogy az elkövető már nem tartózkodik a lafcímen, elköltözött, kijelentkezett, ismeretlen helyre távozott. A szabálysértési körözés azért lehet hatékony eszköze a szabálysértési végrehajtási eljárásnak, mert a szabálysértést elkövetők azon csoportjával szemben, akik nem rendelkeznek valós, bejelentett, nyilvántartásban szereplő lafcímmel a végrehajtási eljárást szinte lehetetlen lefolytatni. Ha a meghallgatás nélküli eljárásban hozott határozat esetleg jogerőre is emelkedett a végrehajtási eljárás során már gyakran csak a hirdetményi kézbesítésre van lehetőség. A hatóság látóköréből kikerült elkövetők gyakran egy egyszerű közbiztonsági célú igazoltatás, vagy újabb csekély súlyú szabálysértés elkövetése révén kerülnek kapcsolatba a hatóságokkal, amikor az érvényben lévő körözés alapján elfogásukat követően sor kerülhet a büntetésvégrehajtási intézetbe szállításukra, illetve az elzárás büntetés letöltésére.

A körözés során tett intézkedések dokumentálása, a körözés visszavonása azonban nagy odafigyelést és a nyilvántartások naprakész, pontos vezetését követeli meg a végrehajtási eljárás résztvevőitől, mert csak ez által kerülhetők el a jogellenes fogvatartások. Egy pénzbírság befizetés dokumentálásának vagy a kényszerintézkedés foganatosítása előtt a nyilvántartás ellenőrzésének az elmulasztása jogszerűtlen intézkedést, jogellenes fogvatartást generálhat és kártalanítást vonhat maga után.³⁰⁵

9. Bírságbehajtás a hatályos szabálysértési törvény alapján – adók módjára...

A Szabs. tv. hatályba lépésekor számos jogalkalmazó vetette papírra gondolatait az új és a régi szabálysértési kódex kapcsán. Jelen téma szempontjából Röder Richárdot idézném, aki egyenesen odáig ment, hogy kijelentette: „*A végrehajtási eljárás a jelenleg hatályos törvény (Sztv.) leggyengébb része, ezért ezek az eljárások kb. másfél évig még biztosan elhúzódnak.*”³⁰⁶

A Szabs. tv. rendelkezései „*a gyors és hatékony szabálysértési végrehajtási eljárás feltételeit teremtették meg azáltal, hogy a végrehajtási eljárás szabályozásából teljes egészében kihagyták az adók módjára történő végrehajtást. Gyakorlatilag kizárták az eljárás értelmetlen, évekig tartó elnyújtásának a lehetőségét! Ez az új törvény legfontosabb és legjobb rendelkezése.*”³⁰⁷

A fentiekkel azonos véleményt fogalmazott meg Vámosiné dr. Marunák Ágnes, nevezetesen azt, hogy... a végrehajtás területen az általános cél az eljárás gyorsítása. „*Ez az új szabálysértési törvény egyik kétségtelenül nagy előnye, mivel az eljárás alá vont személyek részére nem ad olyan jelentős mértékű lehetőséget arra, hogy kibújjanak a végrehajtás alól, mint a ma hatályos szabálysértési törvény (Sztv.)... Az új szabályozás szerint azonban a kiszabott pénzbüntetés, vagy közérdekű munka, önkéntes teljesítés hiányában a legtöbb esetben legkésőbb két hónapon belül szabálysértési elzárásra kerül átváltoztatásra, mivel az adók módjára történő behajtásra nem lesz lehetőség. A jogerősen kiszabott büntetés ilyen módon ténylegesen kevesebb esetben fog elévülni.*”³⁰⁸

Az adók módjára történő behajtás azonban nem került teljes mértékben száműzésre a szabálysértési jogterületről, megmaradt, de csak mintegy kiegészítő jelleggel. Adók módjára kerül behajtásra a szabálysértési költség, a rendbírság, az elővezetési költség, a körözött személy

³⁰⁵ Szabs. tv. 133/A.§ (3) bekezdés

³⁰⁶ Röder Richárd ((2012): A szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény egy jogalkalmazó szemszögéből. Kodifikáció és Közigazgatás, 1. szám, 92. old.

³⁰⁷ Röder i. m. 99. old.

³⁰⁸ Vámosiné dr. Marunák Ágnes: Az új szabálysértési törvény és a joggyakorlat problémái. 2012.

Forrás: <https://www.jogiforum.hu/cikk/2012/02/20/az-uj-szabalysertesi-torveny-es-a-joggyakorlat-problemái/>
(A letöltés dátuma:2023. július 14.)

előállításával kapcsolatos költség, valamint a meg nem fizetett bírságösszeg, ha nem került megváltásra közérdekű munkával, és ha nincs helye elzárásra történő átváltoztatásnak sem.³⁰⁹

10. Bírságbehajtás a hatályos szabálysértési törvény alapján – kedvezmények

„A bírságösszegek emelkedése, a vagyoni körülmények tömeges romlása, illetve az elkövetők tényleges vagyoni helyzetének felderíthetatlensége következtében egyre gyakrabban kérnek a kötelezettek részletfizetést, illetve halasztást.”³¹⁰

A szabálysértési hatóság a pénzbírság és a szabálysértési költség megfizetésére a megfizetésre nyitva álló határidőben előterjesztett kérelemre egy alkalommal legfeljebb hat havi halasztást adhat vagy engedélyezheti a pénzbírság, a szabálysértési költség legfeljebb hat hónapon keresztül, részletekben történő megfizetését.³¹¹ A gyakorlat azt mutatja, hogy az elkövetők inkább részletfizetési kedvezményt kérnek. A hatóságok ezeket a kérelmeket méltányosan bírálják el. Gyakorlatilag csak a jogosulatlan személy által benyújtott vagy elkésett kérelmek kerülnek elutasításra. A hatóságnak tulajdonképp érdekében áll a kedvezmény megadása a fizetési hajlandóságot mutató elkövetők részére. Ha a részletek nem érkeznek be, akkor a fennmaradó tartozás egy összegben való befizetése válik esedékessé és csak ebben az esetben kell a szabálysértési hatóságnak megindítania a végrehajtási eljárást.

Az egyes törvényeknek a polgárok biztonságát erősítő módosításáról szóló 2020. évi XXXI. törvény hatályon kívül helyezte a szabálysértési eljárásban a részletfizetési, illetve halasztási kérelem benyújtásakor fizetendő illetéket. Ez a módosítás elősegítette a szerényebb anyagi helyzetben lévő, de fizetési hajlandóságot mutató elkövetők teljesítését és természetesen jelentős mértékben emelte a beadott kérelmek számát.

11. Bírságbehajtás jogsegély keretében

Anélkül, hogy a részletszabályokba elmerülnénk, meg kell említeni a szabálysértési jogterületen – bűnügyi mintára – létrejött szabálysértési jogsegély intézményét. Az élenkülő idegenforgalom, hazánk Európai Unióhoz történő csatlakozása, az ebből adódó megnövekedett személy- és teherforgalom szükségessé tette, hogy a magyar állampolgárok által külföldön és a külföldiek által Magyarországon elkövetett szabálysértések maradéktalanul elbírálásra, illetve a kiszabott bírságok behajtásra kerüljenek. A szabályozás gerincét a szabálysértési jogsegélyről szóló 2007. évi XXXVI. törvény adja. A jogsegély két jelentős területet foglal magában: az eljárási-, illetve a végrehajtási jogsegélyt. Az eljárási jogsegély tekintetében a Legfőbb Ügyészség, míg a végrehajtási jogsegély keretében az ORFK a központi hatóság. Témánk szempontjából a végrehajtási jogsegély bír jelentőséggel. A jogterület fejlődését jelzi, hogy 2018-tól az ORFK-n a Rendészeti Főigazgatóság Igazgatásrendészeti Főosztályon külön szervezeti egység, a Szabálysértési Jogsegély Osztály került létrehozásra a megnövekedett feladatok ellátására. A végrehajtási jogsegély keretében a nem magyar állampolgárok által hazánkban, illetve a magyar állampolgárok által külföldön elkövetett – főként közlekedési – szabálysértések elkövetése miatt kiszabott és jogerőre emelkedett bírságok behajtására kerül sor. A jogsértés elkövetésének helye szerinti állam kiszabja a bírságot és megküldi a határozatot a jogsértő személynek. Ha a jogsértő nem fizeti meg a bírságot, akkor a bírságot kiszabó állam megkeresi a megbírságot személy honossága szerinti ország végrehajtásra kijelölt központi hatóságát a behajtás érdekében. Esetünkben ez a hatóság az ORFK, aki dönt a végrehajtás átvételéről, majd az elkövető lakhely szerinti rendőrkapitányságának küldi meg az anyagot a

³⁰⁹ Szabs. tv. 141.§ (16) – (17) bekezdés

³¹⁰ Cserép Attila, Fábán Adrián, Rózsás Eszter (2018): Nagykommentár a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, Magyarország, Szabs. tv. 143.§-ához

³¹¹ Szabs. tv. 143. § (1) bekezdés

behajtásra. A meg nem fizetett bírság elzárásra átváltoztatására nincs lehetőség, az önkormányzati adóhatóság adók módjára hajtja azt be. Érdekessége az eljárásnak, hogy a befolyt összeg a megkeresett állam bevételét képezi. A harmadik ország állampolgárai esetében lehetőség van a meg nem fizetett bírság esetén a beutazási és tartózkodási tilalom elrendelésére is. A szabálysértési bírságok mellett külön eljárásban folyik a közigazgatási bírságok behajtása is.

12. Zárszó

A szabálysértési eljárásban kiszabott pénzbírság akkor éri el a célját, ha ténylegesen megfizetik, illetve az önkéntes teljesítés elmaradása esetén eredményesen be is hajtják. Az Sztv. végrehajtási rendszere alkalmatlan volt erre a feladatra. Az új szabálysértési kódexnek tehát a végrehajtási eljárását is meg kellett reformálni. A Szabs. tv. a végrehajtási eljárás gyorsítását kívánta elérni azáltal, hogy a kiszabott, de meg nem fizetett pénzbírság végrehajtásából kihagyta az adók módjára történő behajtást, megreformálta a közérdekű munkavégzés szabályait és számtalan módosítást illesztett be a törvénybe annak hatályba lépését követően is. Az átváltoztatás és az elővezetések szabályainak módosítása, a körözés bevezetése, az informatikai fejlesztések a befizetések és a nyilvántartások vezetése, valamint az eljárások terén is lényeges előrelépést hoztak.

A számtalan módosítás ellenére is azonban napjainkban azt mutatják a statisztikák, hogy a kiszabott pénzbírságok alig felét (46%) fizetik be az eljárás alá vontak (a helyszíni bírságok esetében – tekintve, hogy alacsonyabb összegekről van szó - jobb az arány).

A szabálysértési hatóságok szankcionálási gyakorlata nagyon bírságcentrikus. Véleményem szerint ezen kellene változtatni. Egyrészt a bírság kiszabásának gyakorlatát kellene felülvizsgálni. A cselekmény társadalmi súlya mellett sokkal nagyobb szerepet adni az egyéniesítésnek. Személyre szabott, akár alternatív szankciók bevezetésével. Nagyobb körben alkalmazni a figyelmeztetést, nagyobb teret adni a reparációnak. Egy közlekedési szabálysértés esetén kapjon lehetőséget az érvénytelen hatósági engedéllyel vagy jelzéssel közlekedő járművezető, hogy határidő belül bemutassa az érvényes hatósági engedélyt mentesülve így akár a bírság nem csak megfizetésétől, de esetleg kiszabásától is. A szabálysértés elkövetője vegyen részt - a sértett jogi tárgynak megfelelően – közösségi szolgálaton, életvezetési-, közlekedési ismeretek képzésen.³¹² Kapjon nagyobb teret a mediáció, és a szabálysértési szankciók kerüljenek összekapcsolásra más jogágak jogkövetkezményeivel.

Állandó vita tárgya, hogy kell-e a szabálysértési eljárásban elzárásbüntetés, illetve szükséges-e a meg nem fizetett bírságok behajtása érdekében az elzárásra átváltoztatás? Kétségtelen, hogy egy szabálytalan parkolás miatt kiszabott és két nap elzárásra átváltoztatott helyszíni bírság esetében felmerül a kérdés, hogy szabad-e egy kisebb súlyú közlekedési szabálysértés miatt a szabályszegőt szabadságelvonással fenyegetni vagy esetleg körözni? Erdődy Gyula csaknem tizenöt éve vizsgálta a szabálysértési eljárásban kiszabott pénzbírság behajtásának nehézségeit. A tanulmány összegzésében arra a megállapításra jutott, hogy az elzárásra átváltoztatásra, mint a végrehajtási eljárás végső szakaszára a jövőbe tekintve is feltétlenül szükség van, mert enélkül a szabálysértési hatóság eszköztelenné, a pénzbírság pedig behajthatatlanná válna.³¹³ Megállapításával – napjaink szabálysértési végrehajtási statisztikáit

³¹² Györfi Anita - Váradi Balázs (2016): Egyes szabálysértési eljárások végrehajtási társadalmi költségeiről Forrás: http://www.budapestinstitute.eu/BI_2016_01_study_Helsinki_szabalysertes_161130.pdf (A letöltés dátuma: 2023.07.17.) 32. old.

³¹³ Máthé Gábor (2022): A megoldhatatlan felelősségi problematika meghaladása. In: Koltay András - Gellér Balázs (szerk.): Jó kormányzás és büntetőjog Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára. Budapest, Magyarország: Ludovika Egyetemi Kiadó 464. old. Máthé Gábor azonos véleményt fogalmazott meg: „A legvitatottabb szankció az elzárásbüntetés, amelynek önállóságát ki kell zárni. Azonban

nézve – maradéktalanul egyetértek. Amíg az elzárásra átváltoztatott bírságok alig öt százalékát „ülük le” az elkövetők, addig nem kétséges, hogy mintegy ultima ratio-ként a végrehajtási eljárás végén szükség van az elzárással történő fenyegetettségre.

Felhasznált irodalom

1. Belcsák Róbert Ferenc (2009): A bírságkiszabás jogállami garanciáinak hiányáról. *Optimi nostri* 8-41. old.
2. Bíró Gyula (2010): A szabálysértés fejlődéstörténete hazánkban, különös tekintettel a közlekedési szabálysértésekre és az objektív felelősségre. *Acta Universitatis Szegediensis : acta juridica et politica* 73. szám, 169-189. old.
3. Cserép Attila, Fábíán Adrián, Rózsás Eszter (2018): *Nagykommentár a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről* szóló 2012. évi II. törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, Magyarország.
4. Erdődy Gyula (2009): A pénzbírság végrehajtásának nehézségei a szabálysértési eljárásban. *Miskolci Jogi Szemle* 2. szám, 146-166. old.
5. Fekecs Beáta (2016): Az új szabálysértési kódex bírósági gyakorlata. *Magyar Rendészet*, 3. szám, 45-54. old.
6. Hollán Miklós (2016): A büntetőjogra vonatkozó alkotmányos garanciák és a szabálysértési jog. *Magyar Rendészet* 3. szám, 65-80. old.
7. Madarász Tibor (1981): A gazdasági tevékenység államigazgatási befolyásolásának elméleti modelljei. *Jogtudományi Közlöny* 36. szám, 289-292. old.
8. Máthé Gábor (2022): A megoldhatatlan felelősségi problematika meghaladása. In: Koltay András - Gellér Balázs (szerk.): *Jó kormányzás és büntetőjog Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára*. Budapest, Magyarország: Ludovika Egyetemi Kiadó 453-468. old.
9. Papp László (1987): A szabálysértési jog felelősségi és szankciórendszere, a továbbfejlesztés irányai. *MTA ÁKP* 257-258. old.
10. Röder Richárd ((2012): A szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény egy jogalkalmazó szemszögéből. *Kodifikáció és Közigazgatás*, 1. szám, 92-102. old.
11. Skorka Tamás (2022): Az (új) általános szabálysértési hatóság és a pandémia. *Belügyi Szemle*, 6. szám, 1293-1319. old.
12. Szilvássy György Péter (2019): A rendőrség és a közigazgatási eljárás. *Magyar Bűnüldöző*, 1-2. szám, 89-90. old.
13. Tamás András (2020): *Közigazgatási felelősség és szankciófajták*. Magyar Közigazgatás 3. szám, 277-278. old.
14. Gyórfi Anita, Várad Balázs: *Egyes szabálysértési eljárások végrehajtási társadalmi költségeiről* (2016) Forrás: http://www.budapestinstitute.eu/BI_2016_01_study_Helsinki_szabalysertes_161130.pdf (A letöltés dátuma: 2023.07.17.)
15. Nagy Mariann: *A közigazgatás szankciórendszere* (2019) Forrás: <https://ijoten.hu/uploads/a-kozigazgatas-szankciorendszere.pdf> (A letöltés dátuma: 2023.07.09.)
16. Vámosiné dr. Marunák Ágnes: *Az új szabálysértési törvény és a joggyakorlat problémái*. 2012.

a pénzbírság meg nem fizetése esetére, avagy az ismételt elkövetők körére a következő évtizedben sem nélkülözhető mint szigorú joghátrány.”

17. Forrás: <https://www.jogiforum.hu/cikk/2012/02/20/az-uj-szabalysertesi-torveny-es-a-joggyakorlat-problemai/> (A letöltés dátuma:2023. július 14.)
18. Szegő Dóra: A szabálysértésekre vonatkozó jogszabályi környezet és jogalkalmazói gyakorlat a bíróság és a büntetésvégrehajtás szemszögéből (2016) Forrás: <https://docplayer.hu/105803190-A-szabalysertesekre-vonatkozo-jogszabalyi-kornyezet-es-jogalkalmazoi-gyakorlat-a-birosag-es-a-buntetesvegrehajtas.html> (A letöltés dátuma: 2023.06.27.)
19. Krámer Lili - Lukovics Adél - Szegő Dóra: Börtön helyett: az alternatív szankciók kiszabásának jogi keretei és alkalmazásának gyakorlata Magyarországon (2022) Forrás: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2022/05/MHB_borton_helyett_alter_2022.pdf (A letöltés dátuma: 2023.06.27.)
20. Belügyminisztérium Bűnügyi Statisztikai Rendszer, Szabálysértés – megindított eljárások, https://bsr-sp.bm.hu/SitePages/ExcelMegtekinto.aspx?ExcelName=/BSRVIR/Megind%c3%adtot%20elj%c3%a1r%c3%a1sok_ver20221209013009.xlsx&Token=NU5zWU50dWVvaFkzRmVHb1FzK3lqOE4xVytNzWxRMWxKSkpWemw2RExUVHo2dXNORExndElxWEQ5c0xyUkxHcmVRTjhoOCs3NUxTTkF1MUt5TkpXclNGUIJzUWk3aFJTUEQwcm9PRDQvakh2eTdOMHJxNmppQmFsNjF3Q09HbFk= (A letöltés dátuma: 2023.07.09.)
21. https://nfsz.munka.hu/cikk/562/Tajekoztato_a_foglalkoztatok_reszere (A letöltés dátuma: 2023.07.12.)
22. 2007. évi XXXVI. törvény a szabálysértési jogsegélyről;
23. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről;
24. 2015. évi CCII. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény, valamint ezzel összefüggésben egyes további törvények módosításáról;
25. 2018. évi CXXI. törvény egyes belügyi tárgyú és más kapcsolódó törvények módosításáról;
26. 2023. évi LIII. törvény végső előterjesztői indokolása a Magyarország 2024. évi központi költségvetésének megalapozásáról;
27. 410/2007. (XII. 29.) Korm. rendelet a közigazgatási bírsággal sújtandó közlekedési szabályszegések köréről, az e tevékenységekre vonatkozó rendelkezések megsértése esetén kiszabható bírságok összegéről, felhasználásának rendjéről és az ellenőrzésben történő közreműködés feltételeiről;
28. 18/2008. (IV. 30.) GKM rendelet a gépjárműről és annak hatósági jelzéséről felvett készítő eszközre vonatkozó követelményekről;
29. 63/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet az egyes közlekedési szabálysértések miatt alkalmazandó szabálysértési pénzbírság, illetve helyszíni bírság kötelező mértékéről, valamint a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvénnyel összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról;
30. 22/2012. (IV. 13.) BM rendelet a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény végrehajtásával kapcsolatos rendelkezésekről, valamint ahhoz kapcsolódó egyes rendeletek módosításáról
31. 117/2017. (V. 29.) Korm. rendelet a központi bírságkezelő szerv kijelöléséről;
32. 21/2023. (VI. 30.) BM rendelet az előállítás és az elővezetés végrehajtásával kapcsolatban felmerült költségek egyes tételeiről és mértékéről, valamint az elrendelő szerv részére történő igazolásáról és a költségek megtérítéséről;

Schlott Krisztián³¹⁴

A kéményseprő-ipari tevékenységnek a katasztrófavédelmi feladatrendszerbe történő beintegrálásának oka és eredményei

Absztrakt

A dolgozatom fő témája a kéményseprő-ipar feladatrendszerének a katasztrófavédelem feladatrendszerébe történő beintegrálásának elmúlt 7 éves tapasztalatai. A dolgozat célja, hogy bemutassa a kéményseprő-ipari közszolgáltatás átszervezésének társadalmi igényként megjelenő szükségességét és az ezzel kapcsolatos elért eredményeket tárja fel. A kutatás során vizsgáltam a szakmai, ügyfélszolgálati, kialakult káreseményekre vonatkozó és egyéb rendelkezésre álló statisztikai adatokat. Továbbá megvizsgáltam a jövőbeni fejlesztések lehetőségeit.

Kulcsszavak: közszolgáltatás, sormunka, hatósági felügyelet, élet - és vagyonbiztonság,

Krisztián Schlott³¹⁵

The reason and results of the integration of the chimney sweeping industry into the disaster prevention task system

Abstract

The main topic of my paper is the experiences of integrating the tasks of the chimney sweeping industry into the disaster management system over the past 7 years. The aim of the paper is to demonstrate the societal necessity of reorganizing the public service of the chimney sweeping industry and to explore the achieved results in connection with it. During the research, I examined professional, customer service, incident-related, and other available statistical data. Furthermore, I investigated the possibilities for future developments.

Keywords: public service, line work, authority supervision, life and property security

³¹⁴ Gazdaság informatikus Bsc, BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság Gazdasági Ellátó Központ Kéményseprő-ipari Tevékenységet Ellátó Igazgatóhelyettesi Szerv, e-mail: krisztian.schlott@katved.gov.hu, ORCID: -

³¹⁵ Business Informatics Engineer Bsc, Ministry of Interior National Directorate General for Disaster Management Economic Supply Centre Chimney Sweeping Deputy Director General, e-mail: krisztian.schlott@katved.gov.hu, ORCID: -

Bevezetés

A tanulmányomban szeretném bemutatni a teljeség igénye nélkül a kéményseprő-ipari tevékenység katasztrófavédelmi feladatrendszerbe történő beépítésének kiváltó okait ennek eredményeit, következményeit.

A közfeladat beintegrálásának, számos kiváltó oka volt, az elsődleges és legfőbb kormányzati szándék az állampolgárok élet,- és vagyónbiztonsághoz való jogának maximalizálása, és érvényesítése érdekében történő egységes feladat ellátási rendszer megvalósítása volt. A valós társadalmi igények kielégítésének érdekében első lépésként a kéményseprő-ipari közszolgáltatók (a továbbiakban: közszolgáltatók) hatósági felügyeletének létrehozása, az egységes eljárásrend kialakítása vált szükségessé. A hatósági felügyeletet a kéményseprő-ipari közszolgáltatásról szóló 2012. évi XC. törvényt (a továbbiakban: 2012.évi Kstv.) vezette be, és a Tűzvédelmi Hatóságnak (a továbbiakban: hatóság) illetékességébe helyezte. **Az iparágra vonatkozó ilyen jellegű felügyelet 2013. január 01-jét megelőzően nem létezett.**

A hatóság a közszolgáltatóknál a munkavégzéshez szükséges személyi és tárgyi feltételek meglétét, valamint a jogszabályokban előírtak maradéktalan, a feladatellátással kapcsolatos szakmai szabályok betartását vizsgálja. Ez a fajta kontroll a közszolgáltatók felett már egyfajta ellátási, minőségi javulást eredményezett, de még mindig nem volt a legkielégítőbb megoldás. A közszolgáltatók gazdasági elven működő társaságok voltak, közülük egyes cégek előtérbe helyezték a profit maximalizálását, a minőségi munkával szemben.

A hatósági felügyelet ellenére a közszolgáltatók más és más értelmezésben alkalmazták a jogszabályi környezetet, és nem volt egységes díjazás az iparágban. A különböző nagyságú bevétellel és eljárásrendekkel rendelkező közszolgáltatók az országra kiterjedő egységes munkavégzés feltételeit nem tudták megvalósítani. A szakmai képzettség tekintetében, a tevékenységhez használt eszközökre vonatkozóan, valamint a feladatnagyságához arányosított és szükséges létszám alkalmazásában sem valósult meg az országos egység.

A közszolgáltatóknak a rezsicsökkentések végrehajtásáról szóló 2013. évi LIV. törvény értelmében, valamint a 25/2014 (III.21.) BM rendelet 1.§ a szilárd üzemű tüzelőberendezések tartozó égéstermék-elvezetőinek ellenőrzési gyakoriságát csökkentette. Az előzőek következményeképpen a közszolgáltatók bevétele megközelítőleg 50 %-kal csökkent, így egyes közszolgáltatóknál likviditási problémák merültek fel. A bevétel csökkenést egyes közszolgáltatók nem tudták gazdaságilag megfelelően lekövetni és több megyében az egyes közszolgáltatások ellátásáról és az ezzel összefüggő törvénymódosításokról szóló 2013. évi CXXXIV. törvény 3/A-3/E. § értelmében a hatóság kényszerkijelölés útján tudta biztosítani a kéményseprő-ipari feladatok ellátását. Többek között Jász-Nagykun-Szolnok, Baranya, Heves, Hajdú-Bihar, Győr-Moson-Sopron és Vas megyék voltak érintettek a kényszerkijelölésben.

A kényszer kijelölések jelentős száma miatt bizonyossá vált egy új jogszabályi környezet kialakítása szükséges, amely 2014 év második felében megkezdődött. A közszolgáltatók némelyike a bevételeinek csökkenését a kéményseprő munkavállalók napi elvégzendő feladatmennyiségének növelésével próbálta kompenzálni. Az intézkedések következtében a szakszervezetek tagsága megemelkedett, hiszen a munkakörülmények romlása egyfajta összetartásra, egységbe való szerveződésre sarkallta a munkavállalókat. A szakszervezetek vezetőségei a jobb minőségű munkakörülményekért, valamint egy országosan egységes megfelelő szintű bérezésért folytatott egyeztetéseket a közfeladatot ellátó cégek vezetőivel, valamint a kormánnyal.

A kormányzat kiemelt szándéka volt, hogy az új jogszabályi környezet a volt közszolgáltatóknak továbbra is biztosítani tudja a kéményseprő-ipari tevékenység végzéséből

adódó biztos működőképességét. A fentiekben leírt, a szakmát körülvevő problémák miatt, és hogy a lakosság élet,- és vagyónbiztonsága szavatolt legyen, sürgetővé vált egy új jogszabályi környezet kiadása. A kéményseprő-ipari tevékenységről szóló 2015. évi CCXI törvény (a továbbiakban: 2015. évi Kstv.) a komoly előkészítő munkát és több, a szakmához kapcsolódó szervezettel történt egyeztetéseket követően, 2015. december 12.-én jelent meg. A kéményseprő-ipari szerv kijelöléséről szóló 401/2015. (XII. 15.) Kormányrendelet értelmében a kéményseprő-ipari tevékenység ellátására kéményseprő-ipari szervként a hivatásos katasztrófavédelmi szervet jelölte ki. Az átszervezésnek köszönhetően, a kéményseprő-ipari szervnél megvalósult az egységes feladatellátás mind a használt eszközök, felszerelések, eljárások tekintetében mind a munkavállalói állomány piaci szintű bérezése vonatkozásában.

A 2015. évi Kstv. 2015. december 27-én lépett hatályba, a hatályba lépéstől számított huszonegy napon belül a helyi önkormányzatok dönthettek arról, hogy a már megkötött közszolgáltatási szerződést a szerződés lejáratáig fenntartják, vagy 2016. július 01-től megszüntetik azt. Azon területeken, ahol a szolgáltatásért felelő önkormányzatok a közszolgáltatásra irányuló szerződésüket felmondták, a lakossági, valamint a társasházi alapító okirattal rendelkező és lakásszövetkezeti épületek vonatkozásában a kéményseprő-ipari szerv, a gazdálkodó tevékenységet végzők körében pedig a kéményseprő-ipari szolgáltatók látták el a kéményseprő-ipari feladatokat. Azon ellátási területeken, ahol nincs bejegyzett kéményseprő-ipari szolgáltató ott minden szektorban a kéményseprő-ipari szerv végzi a közszolgáltatást. **Így kialakult a három a kéményseprő-ipari feladatokat ellátók köre: a kéményseprő-ipari szerv, a kéményseprő-ipari szolgáltatók és a kéményseprő-ipari közszolgáltatók.**

Előkészületek és váratlan terület bővülések

A Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelem Főigazgatósága (a továbbiakban: BM OKF) kijelölésre került a kéményseprő-ipari feladatok lakossági, valamint a társasházi alapító okirattal rendelkező és lakásszövetkezeti épületek vonatkozásában a kéményseprő-ipari feladatok végrehajtására, létrehozásra került a BM OKF Gazdasági Ellátó Központ alá tartozó Kéményseprő-ipari Tevékenységet Ellátó Igazgatóhelyettesi Szervezet (a továbbiakban: Kéményseprő szerv).

Miért pont a BM OKF GEK alá került beépítésre a kéményseprő-ipari feladatrendszer?

A területi hatáskörrel rendelkező, akkor még megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságokhoz (a továbbiakban: MKI-k) történő kéményseprő-ipari feladatok ellátásának beintegrálása kézenfekvőnek tűnt, azonban a területi illetékességgel rendelkező MKI-knál található tűzvédelmi hatósági látja el a hatósági felügyeletet a kéményseprő-ipari tevékenységet ellátók felett. A fentiek alapján összeférhetlenség miatt nem épülhetett be a MKI-k feladatrendszerébe, viszont a BM OKF GEK bár területi illetékességű, de országos hatáskörrel rendelkező szerv és hatósági jogkörrel nem rendelkezik így a feladatrendszerébe beintegrálásra kerülhetett a tevékenység.

Felkészülés a feladatátvételre

A BM OKF GEK szervezetén belül új szervezeti elemek kerültek létrehozásra: a Hivatal, a Humán szolgálat és a Kéményseprő-ipari Igazgatóhelyettesi Szervezet. 2016. február 01-jével kinevezésre került a kéményseprő-ipari igazgatóhelyettes. A Belügyminisztérium által meghatározott állománytáblában a kéményseprő szerv vonatkozásában 1 fő hivatásos, valamint 1006 fő munkavállalói létszám került meghatározásra az ország lakossági szektorában.

Az ország 3155 településén megközelítőleg 4 658 829 darab égéstermék-elvezető berendezés volt található a 2016. január elsejei adatok alapján.

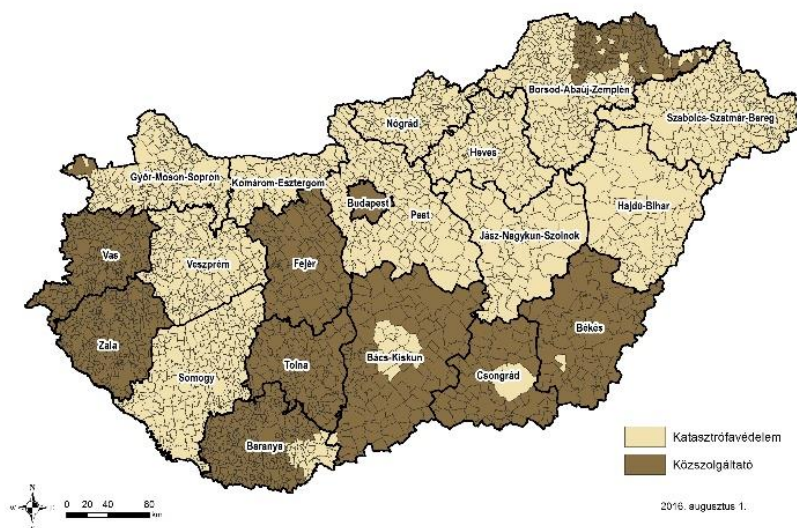
A 2012. évi Kstv. alapján az önkormányzatok által kötött közszolgáltatói szerződések 19 megye, valamint a Főváros vonatkozásában összesen 54 darab szerződéssel rendelkező közszolgáltató 1 850 fő kéményseprő-ipari szakmunkással, adminisztratív és más feladatokat ellátó munkavállalóval végezte a kéményseprő-ipari feladatokat.

A Kéményseprő-ipari Szerv 2016. július 1-jével az ország 15 megyéjének 1835 településén megközelítőleg 1 847 539 darab égéstermék-elvezetőt érintő sormunka keretében biztosította közfeladatként a lakossági kéményseprő ipari feladatok ellátását. Az átvett területen található kémények száma, az országban található összes kémény 40%-át jelentette, az 1. számú táblázat számszerűsíti kezdeti feladat nagyságát, az 1. számú ábra pedig az országra vetítve szemlélteti azt. A megfelelő felkészülés érdekében alapvető fontosságú volt az érintett ingatlanok, és a tulajdonukban található égéstermék-elvezetők mennyiségének meghatározása. A felmérés érdekében a területileg illetékes hatóságok szakemberei az érintett közszolgáltatókat nyilatkoztatták, mind az ellenőrzéssel érintett ingatlanok vonatkozásában, mind a közszolgáltatói szerződésük lejáratának, valamint felmondásának határidejére vonatkozóan.

Közszolgáltatók által megadott adatok					
Vármegye	Összes kéményszám	Az összes kéményből közület 20%	Közület nélküli kéményszám	A 2016. 07. 01-el át venni kívánt kéményszám	20%-os közület nélküli kéményszámok
Bács-Kiskun	234420	46 884	187 536	27 773	22 218
Baranya	176 758	35 352	141 406	27 939	22 351
Békés	163551	32 710	130 841	836	669
Borsod-Abaúj-Zemplén	259484	51 897	207 587	215 747	172 598
Csongrád-Csanád	181288	36 258	145 030	24 307	19 446
Fejér	211512	42 302	169 210	0	0
Főváros	1001090	200 218	800 872	0	0
Győr-Moson-Sopron	209626	41 925	167 701	187 676	150 141
Hajdú-Bihar	198888	39 778	159 110	198888	159 110
Heves	168029	33 606	134 423	168029	134 423
Jász-Nagykun-Szolnok	188815	37 763	151 052	188815	151 052
Komárom-Esztergom	109487	21 897	87 590	109487	87 590
Nógrád	105591	21 118	84 473	105591	84 473
Pest	543487	108 697	434 790	543487	434 790
Somogy	148442	29 688	118 754	148442	118 754
Szabolcs-Szatmár-Bereg	215056	43 011	172 045	215056	172 045
Tolna	117994	23 599	94 395	0	0
Vas	153146	30 629	122 517	0	0
Veszprém	147351	29 470	117 881	147351	117 881
Zala	124814	24 963	99 851	0	0
Összesen	4 658 829	931 766	3 727 063	2 309 424	1 847 539

1. sz. táblázat. A Közszolgáltatók által megadott adatok, Készítette: Schlott Krisztián

A lakossági kéményseprés ellátása

1. sz. ábra. A lakossági kéményseprés ellátása 2016. augusztus 01-én.

A Kéményseprő-ipari Szerv igazgatóhelyettesét 2016. február elsejei dátummal nevezték ki a feladatainak ellátására, továbbá 2016. március elsejével 1 fő kéményseprő-ipari koordinátor került felvételre. A Kéményseprő-ipari Szerv felépítését tekintve csak a kéményseprő szakmai feladatok ellátására vonatkozóan kerületek felvételre a munkavállalók. A BM OKF GEK szervezethez tartozó hivatal, humán valamint logisztika és informatikai szakterületek szolgálják ki a kéményseprő-ipari szerv ilyen jellegű igényeit. A felmerülő igények tekintetében a Kéményseprő-ipari Szerv minden esetben a kéményseprő szakmai iránymutatást biztosítja.

A kéményszámra vonatkozóan megkapott adatok kiértékelését követően a Kéményseprő ipari Szerv elkezdte meghatározni a feladat ellátásához szükséges létszámra, eszközökre, informatikai eszközökre, műszerekre vonatkozó igényeket. A felméréssel egy időben elkezdődtek a humán szakterület bevonásával a megyei ellátási csoportok létszámának feltöltésére irányuló felvételi eljárások. A hivatali szakterülettel együttműködve kidolgozásra került a BM OKF GEK Szervezeti és Működési Szabályzata, az Ügyrendje, a megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságokkal az együttműködési megállapodások valamint a belső szakmai normák, intézkedések.

Kiválasztásra kerültek a megyei ellátási csoportok elhelyezéseit biztosító ingatlanok 5 megyében önkormányzati épületben vagy bérleményben, a további 10 megye vonatkozásában a hivatásos katasztrófavédelmi szervek objektumaiban kerültek kialakításra a megyei központi irodák. A megyei ellátási csoportvezetők kiválasztására, majd felvételre kerültek. A megyei csoportvezetők részére 2016. június 20-tól a Katasztrófavédelmi Oktatási Központ Péceli objektumában továbbképzések valósultak meg a szervezet logisztikai, pénzügyi, személyzeti eljárásrendjeiről, belső szabályzóiról, valamint a munkavégzésük során használt informatikai rendszerekről.

A megyei ellátási csoportok kialakításával párhuzamosan létrehozásra került egy központi és 15 területi ügyfélszolgálat. A telefonos ügyfélszolgálat a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. jogelődjénél a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala platformján kerültek kialakításra 0 – 24 órában.

Az ügyfélszolgálatnak kiemelt szerepe volt a megfelelő lakosság tájékoztatások lebonyolításában, ennek érdekében a személyes ügyfélfogadási időt hétfőn 8-20 óra között, míg

keddtől-péntekig 8-14 óra között biztosítja az ügyfelek számára. Nagy figyelmet fordított a kéményseprő-ipari szerv a megfelelő lakosság tájékoztatásra és kommunikációra a jogszabály változások kapcsán, fontos volt tájékoztatni a lakosságot a megváltozott kéményseprő-ipari tevékenység ellátásának új rendszeréről. A tájékoztatást a kéményseprő-ipari szerv újonnan létrehozott honlapján, valamint szórólap formájában is végrehajtotta.

A megfelelő létszámú és szakmai végzettségű munkavállaló képzéseinek az érdekében a felvételi eljárásokon túl a Katasztrófavédelmi Oktatási Központ szervezeti egységeként megalakult a kéményseprő-ipari szakcsoport 2016. január 15-én. A szakcsoport elsődleges feladata a kéményseprő szakmunkás képzések végrehajtása, valamint a kéményseprő mester elméleti felkészítését, oktatását is megvalósítja a Budapesti Kereskedelmi és Ipar Kamaránál vizsgázók részére. A szakcsoport 1 fő szakcsoportvezető hivatásos állományú, 3 fő oktató és 3 fő szakoktatóból áll. A képzés és a szakcsoport megalakításának létjogosultságát alátámasztja, hogy a kéményseprő-ipari tevékenység ellátásának szakmai szabályairól szóló 21/2016 (VI.09.) BM rendelet értelmében szakképesítéssel nem rendelkező személy csak szakmunkás felügyelete mellett végezhet tisztítási feladatokat.

A szakcsoport első négy kéményseprő szakmunkás osztályában összesen 78 fő tűzoltó szerzett kéményseprő szakképesítést.

Közszolgáltatás megkezdése

A lakosság élet – és vagyonbiztonságának az érdekében az égéstermék-elvezetők ellenőrzése, tisztítása, műszaki állapotának felmérése közszolgáltatásnak minősül, ennek keretében minden érintett kéményseprő-ipari feladatott ellátó látja el a feladatait. A kéményseprő-iparban a pontos feladat nagyságának, a közszolgáltatásra jogosult ingatlanok és hozzájuk tartozó kémények számának meghatározása maradéktalanul nem valósítható meg. A jogosultak köre dinamikusan változó mennyiség, mivel épülnek is és szűnnek is meg kémények napról-napra. A kéményseprő-ipari szerv a szolgáltatás megkezdésére felkészült, a megkapott adatok alapján az 1 847 539 darab égéstermék-elvezető berendezés ellenőrzésének és szükség szerinti tisztításának a végrehajtása a megfelelő feltételeket biztosította. A 2016. második félévi sormunka kötelezettség nagyságának a számítása során, feltételezve, hogy a közszolgáltatók az első féléves kötelezettségüket teljesítették 923 770 darab égéstermék-elvezető berendezésben került meghatározásra. Azonban a szolgáltatás végrehajtása során realizálódtak csak a valós számok.

Három tényező befolyásolta a megállapított feladat nagyságát:

1. Azon felvetés, hogy a közszolgáltatók a féléves kötelezettségüket teljesítették sajnos egy nagyon optimista elképzelés volt, valójában csak a nagy bevétellel járó ingatlanoknál hajtották végre a közszolgáltatási feladatokat
2. A lakosság kívárta a 2016. július 01-jét követő ingyenes közfeladat ellátását ezért a közszolgáltatókat nem engedték be ami miatt a zárt lakások száma megnövekedett így ezeket is már a kéményseprő-ipari szervnek kellett elvégeznie.
3. A közszolgáltatók által a kémények darabszámára vonatkozó adatok nagysága is eltért a valóságtól

A fentiekben leírt indokok, miatt a kéményseprő-ipari szerv kötelezettsége nagyságrendileg 30 %-kal emelkedett, melynek teljesítése hat hónap alatt nagy kihívást jelentett.

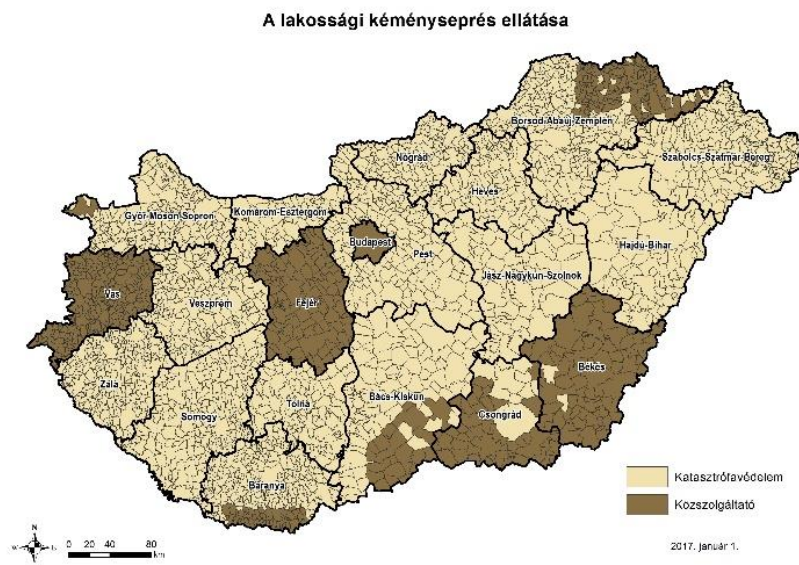
Váratlan bővülések az ellátási terület vonatkozásában

A kéményseprő-ipari szerv a zökkenő mentes feladat ellátásra felkészült és 2016. július 01-jét követően megkezdte a lakossági kéményseprő-ipari feladatok ellátását. A szervezet tekintettel a közszolgáltatói szerződések lejáratára, valamint felelős önkormányzatok

nyilatkozataira a 2016-os évre nem készült több, váratlan az illetékességi területére vonatkozó bővülésre.

A fentiek ellenére közszolgáltatói szerződések lejáratát megelőzően Zala és Tolna megyék felmondták a közszolgáltatói szerződésüket a teljes megyéket érintően 2016. október 01-vel. Egy hónappal később 2016. november 01-én szintén felmondta szerződését Baranya megye településeinek 80 százalékán így a kéményseprőipari feladatok ellátását a kéményseprőipari szervnek kellett ellátnia. A közszolgáltatás átvétele a három fentiekben felsorolt megye vonatkozásában 580 település 373 295 darab égéstermék-elvezető berendezését érintette. 2016. november 01-jei határidővel Bács-Kiskun megye illetve Csongrád megye vonatkozásában további 84 település 182 224 darab égéstermék-elvezető berendezés ellenőrzési feladatait is átkerültek a kéményseprőipari szervhez.

A szakmai létszámok a területek átvételével folyamatosan bővültek és bővülnek. A kezdő létszám 414 fő személyben lett meghatározva ebből 351 lett betöltve. A létszámra vonatkozó adatok folyamatosan felülvizsgálatra kerültek és a végső meghatározott létszám 2016. december 31-ig 535 főre emelkedett. 2017. január 1-jétől Csongrád megye hét településével valamint a Békés megye jelentős területét ellátó Békés Megyei Tüzeléstechnikai Kft. 2017. március 10-én felmondta közszolgáltatási szerződését, így az érintett települések ellátási kötelezettsége a katasztrófavédelem hatáskörébe került át. A kéményseprőipari szerv

2. sz. ábra. A lakossági kéményseprés ellátása 2017. január 01-én.

a váratlan terület bővülésekből adódó megnövekedett kéményseprőipari feladatokat a megfelelő szakmai irányításnak köszönhetően zökkenőmentesen hajtotta végre. A 2. számú ábra mutatja az országos lefedettség alakulását.

Jogszabályi környezet megváltozása

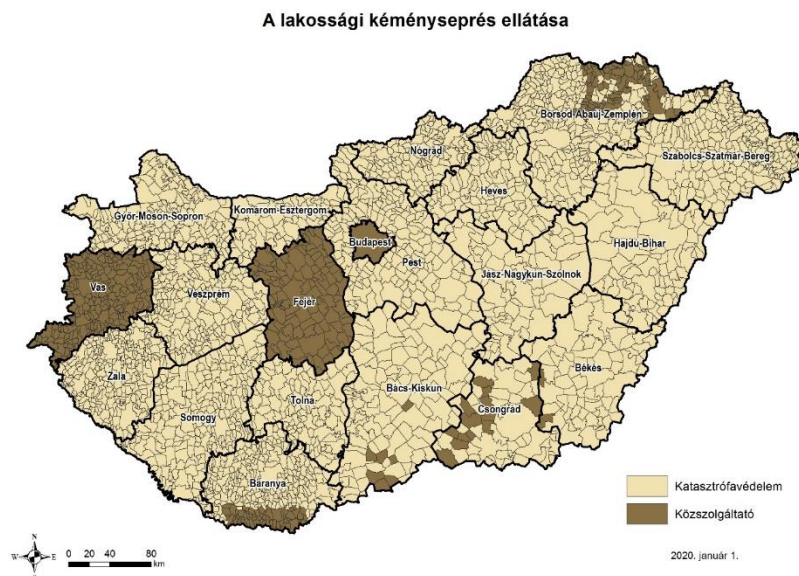
A 2018. január 01-én lépett hatályba a kéményseprőipari tevékenységgel kapcsolatos jogszabály-módosítás, amelynek értelmében az év első napjától az egyalakos – jellemzően családi házas – ingatlanok esetében csak megrendelésre, a tulajdonossal vagy bérlővel közösen egyeztetett időpontban végzi a kéményseprőipari szerv a sormunka tevékenységet.

Az ütemezett sormunka csak a társasházi, valamint a lakásszövetkezeti ingatlanok esetében maradt kötelező jellegű tevékenység. A jogszabály változás az egyéni öngondoskodást emeli előtérbe az egyalakos ingatlanok tekintetében. A jogszabály módosításnak köszönhetően a tervezett sormunka mértékének a nagysága 70 %-kal csökkent. A 2017-es évben végrehajtott

sormunka kötelezettségünk 1 341 607 darab ingatlanban realizálódott, a 2018-as évben a társasházakra vonatkozó sormunkával érintett ingatlanok száma 319 667 darab, az egylakásos ingatlanok lakossági megrendeléseivel összesen 900 775 darab ingatlannál végezte el az égéstermék-elvezetőkkel kapcsolatos feladatokat a kéményseprő-ipari szerv.

A covid időszaka

2020. év elejével a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Szikszó és Komlóska, valamint a Bács-Kiskun megyei Borota településsel bővült a katasztrófavédelem kéményseprőipari szervezetének ellátási területe. Az együtt hétezer lakost számláló három településen háromezer kémény működik, amelyek tisztítását és rendszeres időszaki ellenőrzését 2020-ban már a katasztrófavédelem szakemberei végzik. A 3. számú ábra szemlélteti, hogy 2020. január 01-től **2675** településen végeztük a lakossági kéményseprőipari tevékenységet, ami az ország – 3 ezer 155 városból és községből álló – településhálózatának 85 százaléka.

3. sz. ábra. A lakossági kéményseprés ellátása 2020. január 01-én.

A 2020. március 13-án kihirdetett veszélyhelyzettel összefüggésben elrendelt rendkívüli intézkedések:

2020. március hónapban az új koronavírusral kapcsolatban, figyelemmel a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) sz. Korm. rendeletre, illetve az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről szóló 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet értelmében közegészségügyi-járványügyi intézkedések végrehajtása vált szükségessé.

A Nemzeti Népegészségügyi Központ által kiadott „Eljárásrend a 2020. évben azonosított új koronavírusral kapcsolatban” című, követendő járványügyi és infektókontroll szabályokat tartalmazó kiadványt rendkívüli oktatás keretében a kéményseprőipari szervezet teljes személyi állományával megismerte.

Megváltozott munkavégzés

2020. március 16-tól a kéményseprőipari tevékenység a veszélyhelyzetre való tekintettel megváltozott. A társasházi sormunka felfüggesztésre került, a már kiértesített ingatlan használóit hirdetményben tájékoztattuk a munkavégzés elhalasztásáról. Ezzel párhuzamosan, a sormunkával március hónapban érintett önkormányzatok tájékoztatását a megyei ellátási csoportvezetők elvégezték. A további önkormányzatok értesítéséről az igazgatóhelyettesi szervezet intézkedett.

Az egyalakos ingatlanok esetében történő sormunka megrendelések esetében tájékoztatták a megrendelőt a kialakult helyzetről és amennyiben nem volt halaszthatatlan a tevékenység (életveszélyt nem jelent) úgy későbbi időpontra ütemezték át. Az egyéb megrendelések esetén (pl.: műszaki felülvizsgálat) lehetőség szerint későbbi időpontot egyeztettek. A halaszthatatlan kéményseprőipari tevékenységet a Szerv munkavállalói, maszk, kesztyű, védőszemüveg használata mellett a legnagyobb körültekintéssel eljárva végezték el. A csoportvezetőknek a szabadságok engedélyezésénél figyelembe kellett, hogy vegyék egyrészt azok időarányos kivételét, másrészt a halaszthatatlan szaktevékenységek ellátása érdekében a megfelelő létszám biztosítását. A 2020-as évre tervezett kötelező sormunka tevékenységet 306 556 darab ingatlannál végrehajtottuk, valamint további 160 ezer ingatlannál a megrendelt kéményseprő-ipari feladatokat is elvégeztük.

Csatlakozik a fővárosi terület

A kéményseprő-ipari tevékenység ellátásáért felelős önkormányzat 2020. december 18-án, az 1676/2020.(XII.18.) határozatával döntött arról, hogy a FŐKÉTÜSZ Kft. kéményseprésre vonatkozó közszolgáltatási szerződését 2021. április 30-i dátummal hatályon kívül helyezi, és a közszolgáltatás finanszírozását ezen időpontig biztosítja.

A kéményseprőipari szerv a fővárosi közszolgáltatás átvételéhez kapcsolódó felkészülést a döntést követően megkezdte.

A Főkétüsz Kft. által kapott adatok alapján az aktuális évben a kéményseprő-ipari szerv sormunka kötelezettsége 169 620 ingatlanban realizálódott. A fővárosi ellátási területen az átvett adatbázisban összesen 1 078 268 darab égéstermék-elvezető berendezés található, ez megközelítőleg 44 000 társasházi és lakásszövetkezeti épületnél 645 852 darab ingatlanban 735 192 darab égéstermék-elvezető berendezést jelent. A számokból is jól látható, hogy a kémények mennyiségének nagysága az országban található égéstermék-elvezetők 25 %-át jelenti. A 151 412 darab egy lakásos ingatlanoknál 343 076 darab égéstermék-elvezető berendezés található, ezen ingatlanok 17 %-ban van nagyságrendileg gazdálkodó társaság bejegyezve, melyek nem kéményseprő-ipari szerv hatáskörébe tartoznak. A megyei ellátási területeken már alkalmazott és kitapasztalt eljárásokat újra kellett gondolni, és a szakmai, gazdasági szempontok figyelembe vételével kellett kialakítani. A közszolgáltatással kapcsolatos jogszabályi kötelezettségeink teljesítéséhez, a megfelelő kéményseprő létszám eléréséig, a szolgáltatás folyamatos ellátásához szükséges többletlétszámot a Pest megyei ellátási csoport, és további ellátási csoportok munkavállalóinak átmeneti jellegű, szervezett átcsoportosításával biztosítottuk.

Az utolsó területek átvétele

A 2022-es évben a Fejér megyei közszolgáltató a Fejér Megyei Kéményseprő és Tüzeléstechnikai Zrt. (a továbbiakban: Kémény Zrt.) 2022. július 19-én felmondta a kéményseprőipari tevékenységre vonatkozó közszolgáltatási szerződését. A felmondásban hathónapos felmondási határidőt jelölt meg, ennek értelmében 2023. január 20-tól a Kéményseprőipari szerv látja el a lakossági kéményseprőipari feladatokat. A Fejér megyei ellátási területen 108 település található, amely településeken összesen megközelítőleg 179 000

darab lakossági égéstermék-elvezető van. A 2024 január 01-vel Baranya megye 56 települése, valamint 2024. július 01-től Vas megye 216 települése is csatlakozik a kéményseprő-ipari szerv ellátási területéhez. A kéményseprő-ipari szerv teljes országos lefedettsége 2026. január 01-től valósul meg.

Összegzés

A kormányzati szándék az egységes munkavégzés tekintetében részben megvalósult, azon ingatlanoknál ahol a kéményseprő-ipari szerv látja el a közfeladatott ott maradéktalanul teljesül, viszont a szolgáltatók által végzett feladat ellátás során ez még inkább kiéleződött. A lakossági kéményseprés ingyenessé tétele is sikeres a kéményseprő-ipari szerv ellátási területén, míg a szolgáltatói szektorban szabadáras piac alakult ki. A lakossági megelégedettség a kéményseprő-ipari szerv területén kiemelkedő ezt tükrözik az éves szinten a kéményseprő-ipari szerv ügyfélszolgálatára beérkezett elenyésző bejelentések száma is. A kormányzati intézkedés sikeresnek mondható, az utolsó közszolgáltatási szerződést követően, szükségesnek tartom megvizsgálni annak a lehetőségét, hogy a közületi szektorban tevékenységet végző szolgáltató cégek munkavégzésének milyen egységesítési lehetőségei vannak. Továbbá fontos a tüzelőberendezéseknél és a hozzájuk tartozó égéstermék-elvezetőknél megjelenő új műszaki megoldások megfelelő lekövetése biztosított legyen.

Felhasznált irodalom

1. 2013. évi CXXXIV. törvény: egyes közszolgáltatások ellátásáról és az ezzel összefüggő törvénymódosításokról
2. 2013. évi LIV. törvény: a rezsicsökkentés végrehajtásáról
3. 2015. évi CCXI. törvény: a kéményseprő-ipari tevékenységről
4. 99/2016. (V. 13.) Korm. rendelet: a kéményseprő-ipari tevékenységről szóló törvény végrehajtásáról
5. 401/2015. (XII. 15.) Korm. rendelet: a kéményseprő-ipari szerv kijelöléséről
6. 25/2014 (III.21.) BM rendelet
7. 21/2016. (VI. 09.) BM rendelet: a kéményseprő-ipari tevékenység ellátásának szakmai szabályairól

Lippai Zsolt³¹⁶

Gondolatok a magánbiztonsági kutatások jelentőségéről³¹⁷

Absztrakt

Az Európai Unió néhány évvel ezelőtt a tagállamok magánbiztonsági piacát vizsgálva tanulmánykötetet³¹⁸ adott ki, amelyben a magánbiztonság térnyerésének lehetséges okai közül a köz-, és a magánterületek közötti határok elmosódását, a rendőrség túlterheltségét és a korlátozott költségvetési kiadásokat jelölte meg vezető okokként. A tanulmánykötet arra a következtetésre jut, hogy a közbiztonság fenntartásának teljes körű állami monopóliumban tartása finanszírozhatatlan. A szerző a megváltozott helyzettel kapcsolatos elméleti és gyakorlati háttért elemzi, érdekes impulzusokat adva a terület iránt érdeklődő jövőbeni kutatók számára.

Kulcsszavak: magánbiztonság, közbiztonság, rendészet, fegyveres biztonsági őrség, rendőrség.

Zsolt Lippai³¹⁹

Reflections on the importance of private security research

Abstract:

A few years ago, the European Union published a study examining the member states' private security markets. The authors identified the overload of police services and finite budgetary expenses as the main reasons for blurring public and private security boundaries. The assessment concludes that maintaining public security as an exceptional state monopoly is unfundable. The author analyses the theoretical and practical background to the changed situation, providing interesting impulses for future researchers interested in the field.

Keywords: private security, public security, law enforcement, armed security guard, police.

³¹⁶ Lippai Zsolt r. alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék. Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4211-2249>

³¹⁷ A Kulturális és Innovációs Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból Finanszírozott szakmai támogatásával készült.

³¹⁸ idézi Finszter Géza (2009a): Közbiztonság és közbátorság. In: Németh Zsolt (szerk.) Írások Tauber István emlékére. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 66-83. old.

³¹⁹ Zsolt Lippai, police lieutenant-colonel, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4211-2249>

Bevezetés

A rendészettel, így a biztonságunk megteremtésének állami szereplőivel, kiemelten a rendőrségi szervezet tevékenységével, sokan és sokféleképpen foglalkoztak és foglalkoznak. A rendészettudomány kutatói közül viszont csak igen kevesen irányították figyelmüket a biztonság megteremtésének nem állami szereplőire, a rendészet speciális szerveire, „*perifériáira*”, a hagyományosnak is nevezhető rendészeti felfogástól eltérő módszerek alkalmazására. Az állami és nem állami szereplők közös munkavégzése, közös biztonságunk megteremtésének és fenntartásának egymást kiegészítő hatású, tehermentesítő tevékenysége, az egyes szerepek újra gondolásának lehetősége pedig a szintén kevésbé kutatott területek közé illeszkedik.³²⁰ Amíg a Fekete Gyula által már 1889-ben megalkotott és magas szintű tudományos igényességgel kidolgozott magánbiztonsági diszciplína szerint „*a magánbiztonsági rendészet a polgárok élete és egészsége, vagyoniuk s becsületök védelmében áll*”³²¹, addig a rendelkezésekre álló információk alapján a magánbiztonságról csak igen kevés tudományos munka látott napvilágot.

Jelen tanulmányommal a magánbiztonság átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kívánok hozzájárulni, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma a rendőri működés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a rendőrség működésében az elmúlt két évtized számos, addig nem tapasztalt helyzetet eredményezett. Ilyennek tekinthetők például a gyülekezési törvény hatálya alá eső nagy tömegeket vonzó rendezvények számának ugrásszerű emelkedése, az árvizek, a mindenki által ismert vörösiszap katasztrófa nyomán keletkezett védelmi-igazgatási feladatok ellátása, az intenzív migrációs tevékenység vagy a pandémiás helyzet kezelése. Mindezek a rendőrség társadalmi szerepét is jelentősen formálták, az emberek biztonság értelmezése, a rendőrséggel szemben megfogalmazott elvárásai pedig ma jóval összetettebbek, mint anno a rendszerváltás idején.³²² A feladatok és elvárások mennyiségi és minőségi átalakulása a biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplők közötti kapcsolat átértékelését is szükségessé teszi.³²³

Prioritássá vált annak megalapozott, felelős megválasztása, hogy a rendőrség mely feladataira összpontosítja erőit, melyeket engedhet át a civil, komplementer rendészeti szereplőknek (például a magánbiztonsági szolgáltatóknak, az önkormányzati rendészeti szervezeteknek vagy a polgárőrségnek).³²⁴ Ebből következően pedig joggal adódik a kérdés, hogy mely területeken erősíti együttműködését velük, így biztosítva az állami feladatok racionalizálását, a hatékonyabb és költségtakarékosabb – nemzetgazdasági szempontból is elengedhetetlenül fontos – szervezeti működést.

Az ilyen irányú kutatások hiánypótló mivoltját indokolja, hogy a rendészet alkalmazói a rendészettudomány művelőitől a mindennapi gyakorlatban is hasznosítható alkalmazott kutatások ajánlásait várják. A kutatók közül pedig eleddig a komoly gyakorlati tapasztalattal rendelkező szakemberek hiányoztak, a gyakorlat pedig kevés érdeklődést mutatott a

³²⁰ Christián László (2010): Alternatív rendészet PhD-disszertáció, 1. old. <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Christi%C3%A1n%20L%C3%A1szl%C3%B3%20PhD.pdf> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).

³²¹ Fekete Gyula (1889): A rendészeti igazgatás és a centralisatio, In: Magyar Közigazgatás, 7(1-52, 1889.09.12-ei 37-es lapszám)

³²² Tóth Attila - Tóth Levente - Christián László (szerk.): Biztonságtechnika, Budapest, Magyarország, Nemzeti Közzolgálati Egyetem (NKE) (2014) 11-12. old.

³²³ Tóth, Attila (2023) A magánbiztonsági vállalkozások minősítési szempontrendszerének kialakítása Magyarországon = Establishing the evaluation criteria system for private security companies in Hungary. Belügyi Szemle (2010-), 71 (6). pp. 1001-1021. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.4>

³²⁴ Kardos Pál (2018): A főváros kétszintű önkormányzati rendszeréből eredő problémák az önkormányzati rendészeti feladatellátást érintően a kerületek szémszögéből = Municipal Law Enforcement Issues Arising from the Two-Tier Municipal System of Budapest, Capital City. From a District Perspective. Magyar Rendészet, 18(4). 105-125. old. <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.5>

rendészettudomány eredményei iránt. Ugyanakkor ezen vizsgálatok tudományos kutatási eredményei – azok relevanciájára tekintettel –, hatással lehetnek mind az állami, mind a civil szféra jövőbeni működésére.

A biztonságról

A Jó Állam megteremtése a Magyarország Alaptörvényéből és a közjó fogalmából levezethető értékek megvalósulása. A Magyar Zoltán közigazgatás-fejlesztési program szerint „*az állam attól tekinthető jónak, hogy az egyének, közösségek és vállalkozások igényeit a közjó érdekében és keretei között, a legmegfelelőbb módon szolgálja.*”³²⁵ A fogalom részét képezi a cselekvőképes állam erőszakmonopóliummal történő kizárólagos rendelkezése, hogy az állami monopóliumba rendezett eszközökkel úgy képes élni, amelyek a társadalom szükségleteit kiszolgálják. Finszter Géza szerint a további kulcsfontosságú elemek a polgár tisztelete, az emberi méltóság sérthetlensége, a zavaró tényezők kiküszöbölése, a veszélyektől, fenyegetésektől mentes állapot biztosítása, a biztonságos környezet megteremtése, ugyanis „*méltó nemzet*” csak szabad emberek lelki közössége lehet.³²⁶

Az állam működésének Alaptörvényben³²⁷ deklarált alappillére a biztonsághoz való jog érvényesülése, intézményi garanciáinak megteremtése pedig az államra vonatkozó objektív kötelezettség. Mindennek tehát alapvető funkciója az értékek és a jogos érdekek védelme, az érdekek érvényre juttatásának támogatása.³²⁸ Finszter Géza alapján a modern államban a rendészet az a közigazgatási tevékenység melynek társadalmi rendeltetése a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek elhárítása,³²⁹ a biztonság megteremtése.

A Rendészettudományi Szaklexikon³³⁰ meghatározásában a biztonság komplex fogalom, amely az állam és társadalom érdekeinek, értékeinek, az ország területének és lakosságának külső és belső veszélyektől, fenyegetésektől mentes állapotát fejezi ki. Ennek része a megfelelő védelem, amely a fenyegetettség, a kockázat és a veszély elhárítása szempontjából indokolt, és amelyet a segítségre szoruló személyek a készenléti szervek közreműködése nélkül önállóan nem képesek megoldani.³³¹ A biztonság tehát a fenyegetettségektől mentes állapot, ezáltal a rend és a biztonság az állampolgár, a közösség és a társadalom elemi szükséglete,³³² mert egyrészt jelenti egy adott cselekvéssor kiszámíthatóságát, előreláthatóságát, a magatartások meghatározott sorrendiségét, másrészt kifejezi e cselekvések külső veszélyektől való háborítatlanságát, valamint ennek tudati tükröződését. A biztonság állapota továbbá feltételezi a rendfenntartás működőképes szervezeti rendszerét,³³³ hogy az egyént és a közösséget veszélyeztető fenyegetések, illetve konkrét veszélyhelyzetek megelőzésében, megszakításában, elhárításában olyan társadalmi és

³²⁵ Kaiser Tamás - Kis Norbert (2014): Bevezető. *A Jó Állam Kutatóműhely*. In: Kaiser Tamás - Kis Norbert (szerk.): *A jó állam mérhetősége*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 7-11. old.

³²⁶ Finszter Géza (2020): Rendőrségi évfordulók. In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. *A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében*. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 5-24. old.

³²⁷ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) IV. cikk (1) bek.

³²⁸ Kovács István (2017): Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2017(4), 82-161. old.

³²⁹ Finszter Géza (2013a): *A rendészet elmélete és rendészeti eszközrendszer*. NKE, Budapest, 16. old.

³³⁰ Boda József et al. (szerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus, Budapest, 2019.

³³¹ Boda J. et al.: i. m. (2019): Biztonság címszó, 66. old.

³³² Christián László (szerk.): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, (2014c), 15. old.

³³³ Concha Győző (1892): *Az államhatalmak megoszlásának elvei*. VIII. kötet 2. füzet. Franklin Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 25. old.

közhatalmi szervezetek vesznek részt, amelyeknek képesnek kell lenniük a gyors veszélyelhárításra, illetve a hatékony segítségnyújtásra.³³⁴

A rendfenntartás működőképes rendszerét, illetőleg a rendszerváltást követő több mint három évtized rendészeti pluralizációját tekintve pedig megérett az idő arra, hogy egyrészt feltárjuk, másrészt pedig újra gondoljuk a biztonság megteremtésében érintett társadalmi és közhatalmi szervezetek tevékenységét.

A magánbiztonsági kutatások aktualitásáról

Tóth József³³⁵ szerint „*olyan a rendészet, mint valami roppant vetületű tükör, amely az állam mindenkori képét, annak jogi szerkezetében visszatükrözi. Más hasonlattal azt is mondhatnánk, hogy olyan a rendészet, mint valami érzékeny szeizmográf, amely az állameszme – s az azt létrehozó világnézet – minden, még a legkisebb megrezdülését, elfordulását, elferdülését és érzékelteti.*”³³⁶ A rendészet- és a jogtudomány jeles művelőjének rendészetről alkotott „*roppant vetületű tükre*” segíthet rámutatni az állami rendészet monopóliumának megtörésére, arra, hogy a rendszerváltást követően érdemi fejlődésnek induló honi magánbiztonsági tevékenység térnyerése, a magánbiztonsági szektor expanziója, annak globális tendenciája miatt válhatott napjaink vitathatatlan ténykérdésévé.³³⁷

Hazánkban a rendszerváltás újra definiálta a társadalmi rend, az állampolgári jogok alapvető értékét, valamint a rendőrség funkcióját és társadalmi szerepét.³³⁸ Az ezt követő évtizedekben monopolhelyzetét vesztett rendőrség identitásválása során a rendészet, mint állami monopólium paradigma meghaladottá válásával egyidejűleg a rendfenntartás szükségyszerű pluralizálódásának lehetünk tanúi, ami egyet jelent a magánbiztonság és a polgári rendfenntartás (értsd: polgárőrség) előtérbe kerülésével, az állami rendészet egyeduralmának megtörésével.³³⁹ A szabad piacgazdaság, a magántulajdon rendszerváltást követő előretörése és elképesztő ütemben növekvő védelmi igénye pedig szükségyszerűen hívta létre az üzleti alapon működő magánbiztonsági vállalkozásokat. A közbiztonságot kiegészítő, azokat tehermentesítő tevékenységű magánbiztonsági szolgáltatók – szakmai és üzleti tapasztalataik növekedésével – egyre meghatározóbb jelentőséggel bírnak az érték és vagyonvédelem valamennyi területén.³⁴⁰ Napjainkra az állam, rendészeti szervei által szavatolt, hatósági szolgáltatás keretében nyújtott biztonsága mellett létezik a magánbiztonsági piac szereplői által áruként kínált biztonság, mint termék, amelynek létrehozása – megóvása és fenntartása – a magánbiztonság céltudatos tevékenységének eredményeként megvalósuló szolgáltatás.³⁴¹ Érdekességként jegyzem meg,

³³⁴ Christián László (2014b): A magánbiztonság megközelítésének egyes aspektusai. *Pro Publico Bono*, 2014(4), 21-30. old.

³³⁵ Tóth József a 20. század történetében két alkotásával hívta fel magára a figyelmet. „*A Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*” (1938) és „*A rendészeti ténykedés alakjai különös tekintettel a közigazgatási aktusokra*” (1939) című könyvei a mai napig forrásul szolgálhat a rendészetelmélet és a rendészettörténet kutatói, oktatói számára. In: Sallai János (2019): Dr. Tóth József a rendészet- és a jogtudomány jeles művelőjének élete, munkássága. *Magyar Rendészet* 2019(2-3), 207-216. old. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.10>

³³⁶ Tóth József (1938): *A rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Szent István nyomda, Eger, 4. old.

³³⁷ Christián László (2014a): Két új ág a rendészettudomány fáján. In: *Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 85-91. old.

³³⁸ Tóth Levente (2023): Közterületi térfigyelő rendszerek eltérő fejlődése Európában. *Belügyi Szemle*. 2023(6), 1050 old. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.6>

³³⁹ Kerecsi Klára - Nagy Veronika (2017): A rendészettudomány kritikai megközelítése. In: Boda József - Felkai László - Patyi András (szerk.): *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére*. Dialóg Campus, Budapest, 275. old.

³⁴⁰ Christián László - Kardos Pál (2019): Sokszínű polgárőrség New Yorktól az NKE polgárőrségig = Varicoloured Civil Volunteer Security Activity: From New York City to the NUPS. *Magyar Rendészet*, 19(4) 33-51. old. <http://doi.org/10.32577/mr.2019.4.2>

³⁴¹ Finszter Géza (2012): A rendőrség joga. Duna Mix Kft. Budapest, 253. old.

hogy Magyarország már 2008-ban azon tíz európai állam közé tartozott, melyekben a piaci nyitás következtében nagyobb létszámban voltak jelen a magánbiztonsági szolgáltatók, mint az állami biztonsági szerveké.³⁴² 2022-ben pedig a hazai magánbiztonsági vállalkozások száma 5592, míg a kiadott személy és vagyonőri igazolványok³⁴³ száma 90 238 darab volt.³⁴⁴

A magánbiztonság, mint tudományos probléma

A fenyegetésektől mentes állapot biztosítása érdekében a rendészet úgy lépett színre, mint a modern közigazgatás első formája, minthogy a közrend és a közbiztonság bizonyult annak a modernitásban elsőként jelentkező társadalmi szükségletnek, amelynek a kielégítése az állam kötelessége.³⁴⁵ A szükséglet, amely a köztulajdon és a magántulajdon differenciálódása és történeti különválása eredményeként teremtette meg a magánbiztonsági tevékenység igényét és létjogosultságát is.³⁴⁶

A rendészet a közigazgatás része,³⁴⁷ küldetése az állam belső rendjének, valamint a közrendnek és a közbiztonságnak a fenntartása, a társadalom tagjainak és alapvető értékeinek az oltalmazása az ezeket sértő, illetve veszélyeztető jogsértő cselekmények megelőzése, elhárítása, megszakítása révén, végső eszközként akár legitim erőszak alkalmazásával. Az előbbi küldetés teljesítése rendkívül komplex, szerteágazó tevékenység, ami nem várható el kizárólag egy erre hivatott állami szervezettől, a rendőrségtől. A rendészet küldetésének teljesítése, a biztonság megteremtése csak társadalmi kooperáció és kollektív erőfeszítés eredményeként teljesíthető, amiben a rendvédelmi szervek és a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek mellett fontos szerepet kapnak az önkormányzatok, a magánbiztonsági vállalkozások, a társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületek, a polgárőrségek is. Ezt nevezhetjük komplementer rendészeti rendszernek, melyben az állami szervek tevékenységét piaci és civil szerveződések egészítik ki, támogatják, segítik.³⁴⁸

Modern európai felfogás szerint a közbiztonság olyan kollektív társadalmi termék, amely az egyének és közösségek tevékenységéből, az állami szervek hatósági intézkedéseiből, a polgárok önvédelmi képességei és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki.³⁴⁹ Ezáltal a fenyegetések hatásos elhárításához kollektív munkára van szükség, tehát a közbiztonság kooperációs termék.³⁵⁰

Alaptörvényünk 46. cikkében foglaltak alapján a rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme. Hazánkban sarkalatos törvények határozzák meg a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok működését, a rendészeti szervek közbiztonsággal kapcsolatos feladatait.

Az állam, közbiztonsággal kapcsolatos jogosítványai érvényesítése érdekében, kiindulva abból, hogy a közrend a nemzet felemelkedését szolgáló alapérték, kinyilvánította

³⁴² Tóth Judit (2017): Közrendészeti magánbiztonság és magánrendészet közpénzből. *Belügyi Szemle*. 2017(5), 5-24. old. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.5.1>

³⁴³ Vállalkozások (személy- és vagyonvédelmi, magánnyomozói, tervező-szerelő), igazolványosok (személy- és vagyonőr, magánnyomozó, vagyonvédelmi rendszert tervező-szerelő, vagyonvédelmi rendszert szerelő).

³⁴⁴ Az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Igazgatásrendészeti Főosztály által biztosított, összesített, 2022.12.31-ei állapotnak megfelelően statisztikai adatok szerint.

³⁴⁵ Finszter Géza (2013b): A változó rendészet és a rendészettudomány. In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról*. Pécs, 5-12. old.

³⁴⁶ Finszter Géza (2018): Rendészettan. Dialóg Campus, Budapest, 63. old.

³⁴⁷ Balla Zoltán (2017): A rendészet alapjai és egyes ágazatai. Dialóg Campus, Budapest, 26. old.

³⁴⁸ Christián László (2018): „Rendészeti szervek” szócikk. In: Jakab András - Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. [63] <http://jototen.hu/szocikk/rendeszeti-szervek> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).

³⁴⁹ 115/2003. (X.28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról.

³⁵⁰ Finszter Géza (2009a): Közbiztonság és jogállam. In: *Jog-Állam-Politika* 1(3), 167-191. old.

azt, hogy a közrend és a közbiztonság fenntartásához elengedhetetlen a rendészeti feladatokat ellátó személyekkel (testületekkel) való, törvényben szabályozott együttműködés.³⁵¹ A jogalkotó e szabályozás keretében rendelkezik a fegyveres biztonsági őrök, a személy- és vagyonőrök, a természetvédelmi őrök, az erdészeti hatóság rendészeti feladatokat ellátó tagjai, a hegyőrök, a hivatásos vadászok, a rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet, az állami és a hivatásos halőrök, a közterület-felügyelők, az önkormányzati természetvédelmi őrök, illetőleg a mezőőrök tevékenységéről. Az említett tevékenységek feltételrendszerének, kereteinek állami kidolgozása az alkotmányos tulajdonvédelem kiteljesítését szolgálja. A jogalkotó annak törvényes kereteit teremti meg, ami a magán- és köztulajdon védelmét szolgálja a személy- és vagyonvédelem eszközeinek igénybevételével.

Az Európai Unió (továbbiakban: EU) 2008-ban a tagállamok magánbiztonsági piacát vizsgálva tanulmánykötetet adott ki (úgynevezett Fehér Könyv), amelyben a magánbiztonság térnyerésének lehetséges okai közt a köz-, és a magánterületek közötti határok elmosódását, a rendőrség túlterheltségét és különböző fiskális okokat jelölt meg. A tanulmány arra a következtetésre jutott, hogy a közbiztonság fenntartásának teljes körű állami monopóliumban tartásához nem biztosíthatók az anyagi források.³⁵² Ennek alapján természetesen könnyű lenne egyből azt mondani, hogy a rendészeti feladatok ellátásának jelentős része a magánbiztonsági szolgáltatók, a vállalkozások, a civil szféra irányába helyeződik át. Az összkép azonban ennél jóval összetettebb, amelyben a már említett kollektív munka, így a közbiztonság, mint kooperációs termék létrehozásának magán és közbiztonsági határvonalai is elmosódni látszanak. Különösen így van ez azon rendészeti területek vonatkozásában, amelyek esetében az állami kontroll akkor sem sérül látványosan, ha piaci szereplők kapcsolódnak be a közjó megteremtésébe.³⁵³ Erre jó példa a személyvédelem, amely kapcsán az állam saját kizárólagosságának fenntartása (különösen fontos személyek védelme) mellett elismeri az egyéni biztonság iránti igényt – vagy ennek szükségességét –, és lehetővé teszi a szolgáltatás nyújtását piaci alapon is.³⁵⁴

A határok látszólagos elmosódását és a jelenség összetettségét példázza, hogy számos olyan rendészeti funkció létezik melyeket az állami rendészet magának tart fenn, ugyanakkor már ezek esetében is megfigyelhető némi magánosítás részben – de nem kizárólag –, az állami vagyon őrzésének magán gazdasági társaságoknak történő kiszervezése (outsourcing) tekintetében. Ide sorolható további igen érdekes kérdéskör a magánnyomozói tevékenység relatív törvényi, nehezen értelmezhető és sok kérdést nyitva hagyó szabályozása,³⁵⁵ illetőleg szabályozatlansága, melynek egyik alapkérdése az anyagi ellenszolgáltatás keretében végzett információszerző tevékenység jogszerűségébe és objektivitásába vetett jogalkotói bizalom kérdése. Az igazság esetleges elfedésének anyagilag motivált érdeke, feltéve a kérdést, ami törvényes az eredményes-e, illetőleg ami eredményes az törvényes-e.³⁵⁶

Jellegzetesen állami rendészeti privilégium a rendőrség csapaterős szolgálati tevékenysége is, melynek számos tömegkezelési részfeladata szintén magánbiztonsági vonatkozásokat mutat. A magánbiztonsági szolgáltatók, vállalkozások rendezvénybiztosítási tevékenységi körének

³⁵¹ 2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról.

³⁵² CoESS and INHES White Paper - *Private security and its role in European security*, 2008.12.15. <https://www.coess.org/newsroom.php?page=white-papers> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).

³⁵³ Tóth Levente (2018): A komplex objektumvédelem kihívásai napjainkban, *Bolyai Szemle* 27(1), 35-44. old.

³⁵⁴ Nagy Tamás - Lukács Zolt (2019): A személyvédelem rendészeti jellemzői és magánbiztonsági szerepe. In: *Christián László et al. (szerk.): Biztonsági vezetői kézikönyv*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 168-169. old.

³⁵⁵ Mészáros Bence (2010): A magánnyomozói tevékenység szabályozásának aktuális kérdései. In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI. Tanulmányok a „Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság” című tudományos konferenciáról*. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 285-294. old.

³⁵⁶ Lippai Zsolt (2021): Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*. 2021(1), 152-153. old.

folyamatos bővülésével a személy- és vagyonörök ma már nem csak a rendezvény – sok esetben, magántulajdonban lévő – helyszínére történő be és kilépés jogszerűségét, az ott tartózkodás szabályainak betartását ellenőrizhetik, hanem tevékeny részesévé váltak a rendezvénybiztosítás megannyi fázisának is. Így például – többek között – részt vesznek a sportrendezvények kockázati besorolásának folyamatában, a szurkolói csoportok kísérésében, utaztatásában, sportrendezvényeket követően a szurkolói visszatartásában, a nagy tömegeket vonzó zenei fesztiválok lebonyolításában is.

A magán és közbiztonság megteremtésében érintett rendészeti feladatot ellátó szereplők vonatkozásában gyakorolt állami jogkörök is rendkívül érdekes összetett képet nyújtanak. A rendőrség, a személy- és vagyonvédelmi tevékenységet ellátó vállalkozások számára a tevékenység folytatásához szükséges engedélyt, míg a természetes személyek részére a tevékenység gyakorlásához elengedhetetlen hatósági igazolványt adja ki, arról közhiteles hatósági nyilvántartást vezet, továbbá ellátja a tevékenységgel kapcsolatos fegyverengedélyügyi és egyéb igazgatásrendészeti feladatokat is.³⁵⁷ A rendőrhatalom engedélyhez kötött tevékenység folytatását folyamatosan, az adminisztratív és a helyszíni ellenőrzés eszközeivel felügyeli, illetőleg tevékenyen vesz részt a személy- és vagyonörök oktatásában és vizsgáztatásában is.³⁵⁸ Abban a szakmai tevékenységben, melynek lényeges eleme hogy a szolgáltatást a magánszféra, a biztonsági vállalkozás adja és annak tartalmát a magánjog által szabályozott tág keretek között megkötött szerződés tölti ki, aminek jellemzője a forma szabadsága és az egyenrangú felek mellérendeltsége. A magánbiztonság által rendelkezésre álló védekező eszközök forrása a tulajdonost is megillető birtokvédelem eszköztára, a megbízó meghosszabbított kezévé aposztrofálható személy- és vagyonvédelmi tevékenység, melynek hatékonysága jelentősen fokozható a megfelelő színvonalú technikai háttérrel, illetőleg a munkavállalók speciális irányú szakmai felkészültségével. A kutatások egyik lehetséges sarokpontjaként jelölve a magánbiztonsági szereplők képzésével és továbbképzésével, speciális szakmai felkészítésével kapcsolatos kérdéseket.

Az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységének vizsgálatakor, különös tekintettel, ha feladataik ellátása során érintett, annak tárgyát képező magán vagy köztulajdon (például: erdő, mező, tó, hal és vadállomány, természetvédelmi terület stb.) elemeire, a feladatellátás tényleges helyszínére gondolunk, akkor a magán és köztulajdon védelme közötti éles elhatárolás lehetősége ismét kérdésessé válhat. A tevékenység szakmai felügyeletét ellátó rendőrség hatósági jogköre pedig egyre növekvő számú és a folyamatokra egyre erősebb befolyást biztosító feladattal, illetve döntési kompetenciával egészül ki. Ezek közül kiemelkednek az oktatási és vizsgáztatási feladatok, az együttműködési megállapodások megkötése vagy az intézkedésekkel szemben benyújtott panaszok, a kényszerítő eszköz alkalmazásának rendőrhatalom általi kivizsgálása is.

A fegyveres biztonsági őrség (továbbiakban: FBŐ) szervezeteiről beszélve szükséges megemlítenem, hogy az EU által a kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint ezek védelmi fejlesztéseinek szükségességéről szóló irányelv alapján került be a hazai jogrendbe a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról és kijelöléséről és védelméről szóló törvény.³⁵⁹ A kritikus infrastruktúra-védelem gondolata az Amerikai Egyesült Államokból indult az 1990-es években, ahol már tudományos problémaként foglalkoztak a kérdéssel. A 2001. szeptember 11-i terrortámadás nem csak sokkolta a világot, de paradigmaváltást is okozott a biztonság területén és számos kutatásnak adott lendületet, így a

³⁵⁷ 2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól.

³⁵⁸ 68/2012. (XII. 14.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek, a segédfelügyelők, valamint a személy- és vagyonörök képzéséről és vizsgáztatásáról.

³⁵⁹ 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről.

kritikus infrastruktúra-védelem ügyének is. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) Felsőszintű Polgári Veszélyhelyzeti Tervezési Bizottsága³⁶⁰ 2002 novemberében meghatározta a Szövetség szempontjából fontos aspektusok alapján a kritikus infrastruktúra definícióját.³⁶¹ Az SCEPC égisze alatt nyolc tervező munkacsoport és bizottság³⁶² működik, amelyek feladata, hogy tanulmányozzák és értelmezzék az egyes szövetséges államok kritikus infrastruktúra-védelmet szolgáló intézkedéseit.³⁶³ Az EU 2008 végén hozott döntést az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, illetve határozta el, hogy javít ezek védelmén.³⁶⁴ Magyarországon törvény felhatalmazása alapján jelölik ki a létfontosságú rendszerek és létesítmények körét, illetőleg a személy- és vagyonörökhöz képest lényegesen hatásosabb intézkedési jogkörrel ruházzák fel az ezek védelmében részt vevő FBŐ szervezet. Hazánkban a rendőrség ellenőrzi az FBŐ szervezet létrehozó határozatban előírtak – adott esetben felügyeleti bírsággal is szankcionálható – betartását, továbbá a kötelezett vagy az FBŐ-t működtető szervezet költségére kiadja, visszavonja, ideiglenesen bevonja és nyilvántartja a fegyveres biztonsági őr hatósági szolgálati igazolványát. Határozattal jóváhagyja az FBŐ őrsegutását és őrutasítását, hatósági ellenőrzés keretében ellenőrzi az FBŐ szolgálatellátását, kezdeményezi az őrszolgálat ideiglenes korlátozását vagy megerősítését. Ellenőrzi a fegyveres biztonsági őr alkalmasságának elbírálásához szükséges adatokat, valamint részt vesz az állomány elméleti és gyakorlati képzésben, vizsgáztatásban (szintén kiemelt kutatási téma lehet a magán és közbiztonság határmezsgyéjén működő FBŐ szervezet bemutatása, elemzése).

A fentiek alapján a tudományos probléma lényege egybecseng a jelenleg hatályos bűnmegelőzési stratégiánkban megfogalmazottakkal, amely szerint „a közbiztonság a társadalom életminőségének a része, olyan kollektív, értékkel bíró termék, amelynek kialakítása, és megőrzése közös ügy.”³⁶⁵ Ugyanakkor a közrend, közbiztonság fenntartása alapvetően a rendőrség feladata,³⁶⁶ azé a szervezeté, mely már nem minden szegmensében birtokolja a biztonságot veszélyeztető valamennyi jogsértő magatartás elhárításához, megakadályozásához szükséges erőt, eszközt vagy infrastruktúrát. Kijelenthető, hogy a rendőrség – bár meghatározó szerepet tölt be, de – csak az egyik eleme a biztonságnak, mint szolgáltatásnak. A szolgáltatásnak, melyben egyre erősödő, hatékony és professzionális jelenléttel kap teret a civil szféra, törvényalkotó által szabályozott közbiztonság erősítő tevékenysége. Napjaink valóságának magától értetődő és a közgondolkodásban is megjelenő elemévé vált, hogy a rendészeti feladatok egy részét – a rendőrség jogosítványait nem csorbítva, annak tevékenységét kiegészítve – át kell engedni a civil szféra szereplőinek. A közbiztonságról és annak védelméről beszélve többé már nem kerülhető meg a civil elem részvétele sem. Ennek a hiátusnak legalább részbeni pótlása, a biztonság megteremtésében és fenntartásában érintett állami és nem állami szervek eredményesebb és költséghatékonyabb jövőbeni működésének érdekében tartom fontosnak azok jelenkori állapotanalízisét. Az állami és magánbiztonsági szemléletű működési hatékonyság és eredményesség mérhetőségének feltérképezését, illetőleg azok nemzetgazdasági szempontú hasznosulásának, összefüggéseinek

³⁶⁰ Senior Civil Emergency Planning Committee – SCEPC.

³⁶¹ Azokat a létesítményeket, szolgáltatásokat és információs rendszereket jelenti, amelyek olyan létfontosságúak a nemzetek számára, hogy működésük leállítására vagy megsemmisülésüknek gyengítő hatása lenne a nemzet biztonságára, a nemzetgazdaságra, a közegészségre, közbiztonságra és a kormány hatékony működésére.

³⁶² Planning Boards and Committees – PB&Cs.

³⁶³ Bognár Balázs (2012): A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme. *Védelem Katasztrófavédelmi Szemle*, 2012(4), 13-18. old.

³⁶⁴ vö. A Tanács 2008/114/EK irányelve (2008. december 8.) az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről.

³⁶⁵ 1744/2013. (X.17) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023) 2.2. pont. A bűnmegelőzés elvi háttere.

³⁶⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. cikk (1) bek.

és ellentmondásainak, a tevékenység végzésével kapcsolatos garanciális szabályok szükségességének vizsgálatát.

Elméleti és dogmatikai alapok

Zsoldos Ignác³⁶⁷ akadémikus és jogtudós,³⁶⁸ a közigazgatással és rendészettel magyar nyelven először érdemben foglalkozó „*Néhány szó a honi közbátorságról*”³⁶⁹ című művének első részében a „*vétkezés előre megakadályozásáról*”, tehát a bűnmegelőzésről írva tartotta szükségesnek a külső és belső rendőrségre felosztható rendőrség felállítását, melyek közül a belső rendőrség az, amely a városok és egyéb helységek belső közbátorságára felügyel, és amelyet a helyi lakosokra lehet bízni.³⁷⁰ A polgárok önálló cselekvésre, kezdeményezésre felhatalmazása – hogy ne csak a közigazgatás intézkedésére várjanak –, a végrehajtók reagáló szerepéből, a proaktív problémát megoldó szerepbe jutását célozza, tehát a lakossággal és más társadalmi intézményekkel együtt a biztonság, mint termék megteremtését.³⁷¹

A polgár kezébe adott önálló cselekvésre, kezdeményezésre történő felhatalmazás azonban nem csak lehetőséget, de felelősséget is rejt magában, amely életre hívta az egyén biztonsági tudatosságának fejlesztésére vonatkozó igényt is, azon belül is a magánbiztonsági szektor elsődleges szerepét, az állami szféra tehermentesítését, a hatékony bűnmegelőzés fontosságának felismerését. Ennek alapján kimondhatjuk, hogy – a közrend, a közbiztonság az állampolgárok biztonságérzetének alakulása szempontjából – mindez a magánbiztonsági szektor számára megnyíló komoly piaci lehetőség, amely azzal arányos és igen komoly felelősséggel párosul.³⁷²

Hazánkban a rendszerváltást követően számos interdiszciplináris és multidiszciplináris tudományág – melyek közül kiemelve a klasszikus jogtudomány jelentőségét – karolta fel a rendészet kutatását, de érdemben egyik sem kezelte azt sajátjaként. Ugyanakkor az is egyértelműleg megmutatkozott, hogy a rendvédelmi-rendészeti tudományt, mint ágazatot nem lehetett a kriminológia, a kriminalisztika vagy a hadtudomány mögé rejteni. Ezáltal a rendészettudomány önállósági törekvése magától értetődő elvárásként jelentkezett a Magyar Tudományos Akadémia IX. Gazdasági- és Jogtudományi Osztályának 2003. szeptember 17-i ülésén, amikor Szabó András akadémikus a Jogtudományi Bizottság elnökének előterjesztése nyomán döntés született a rendészettudomány befogadásáról,³⁷³ amely szerint „*a bűntudományok, a bűntudományokban mozaikszerűen rejtőzködő, de tárgyánál fogva mégis markánsan elkülönülő rendőrségi-rendészeti ismeretek megérdemlik az önállóságot.*”³⁷⁴

2004-ben „*a rendészetért, rendészettudományért felelősséget érző rendészeti szakértelmiség jelentős csoportja egy új lépésre szánta el magát, mégpedig arra, hogy létrehozza a rendészettudomány műveléséért, oktatásáért és befogadásáért elkötelezettséget vállaló személyekből a Magyar Rendészettudományi Társaság civil szervezetét.*”³⁷⁵ A társaság

³⁶⁷ Koi Gyula (2013): Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803-1885), Récsi Emil (1822-1864), Concha Győző (1846-1933), Magyary Zoltán (1888-1945). Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem.

³⁶⁸ 1837. szeptember 7-én a Magyar Tudományos Akadémia, levelező tagjává választották.

³⁶⁹ Zsoldos Ignác (1838): *Néhány szó a honi közbátorságról*. Pest, Tratter - Károlyi, 100. old.

³⁷⁰ Bacsárdi József - Christián László - Sallai János (2018): A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 2018(4), 33-34. old.

³⁷¹ Gottlieb Gerhard - Krözsel Károly - Prestel Bernhard (1998): *A magyar rendőrség reformja. Eljárás, módszerek, eredmények*. FelixVerlag, Holzkirchen, 117. old.

³⁷² Christián (2014a) i. m. 85-91. old.

³⁷³ Christián László (2010) i. m. 6. old.

³⁷⁴ Szabó András (2004): Helyet kér a rendészettudomány. Előterjesztés a IX. Osztály részére a rendészeti tudomány befogadására. *Magyar Rendészet*, 2004(1), 21-26. old.

³⁷⁵ Sallai János (2004): Az MRTT létrehozásának előzményei és megalapítása 2004 - az alapítás éve, 2. old. <https://docplayer.hu/205690477-Magyar-rendeszettudomanyi-tarsasag.html> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).

céljait tagozatokban, azokon belül pedig szakosztályokban kívánja elérni.³⁷⁶

A folyamat, következő lépéseként 2007-ben az MTA IX. Osztályán megalakult a Rendészettudományi Bizottság, amely „előtt nem kisebb feladat áll, mint a rendészeti tanok tudományági meghatározása, továbbá minőségi követelmények érvényre juttatása a tárgykör akadémiai rangú kutatásaival szemben.”³⁷⁷

Napjaink rendészettudomány fogalmának meghatározásához ismételten a Rendészettudományi Szaklexikont hívom segítségül, amelyben Finszter Géza szerint a rendészettudomány „az állam- és jogtudományoknak azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezete, működése és a rendészeti jog. A rendészettudomány sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására. A rendészettudomány rendszere visszatükrözi a rendészeti rendszerre jellemző struktúrát.”³⁷⁸

A rendészettudomány etablációját vizsgálva a hosszú folyamat eredményeként alapvetően négy feltételnek kellett teljesülnie. Első állomásként az egyetemi oktatásnak, a rendészettudomány kutatásának, a szaktanszékek létrejöttének, míg a másodikként az országos szakmai civil rendészettudományi szervezet megléte szükséges. Harmadik feltételként a szakmai folyóirat, tudományos publikációk – a tudományterület elméleti ismereteinek rögzítése, rendszerezése, közreadása – jelentkeznek, míg annak negyedik kritériuma a tudományterület tradíciójának megteremtése. „A magyar rendészettudomány befogadása folyamatának kezdetét Karvasy Ágoston polizei fogalmának 1843-ban való megjelenéséhez, befejezését a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola (létesítése: 2015, képzés kezdete: 2016) létrejöttéhez lehet datálni.”³⁷⁹ Tehát a rendészettudomány etablációja a rendészettudomány elfogadását, befogadását jelenti a tudományos társadalomban.

A kollektív értékkel bíró közös ügy

A jelenleg hatályos bűnmegelőzési stratégiánkban megfogalmazottak szerint „A közbiztonság a társadalom életminőségének a része, olyan kollektív, értékkel bíró termék, amelynek kialakítása és megőrzése közös ügy.”³⁸⁰ Galántai Bélával egyetértve, azon túl, hogy a közrend, közbiztonság fenntartása alapvetően a rendőrség feladata,³⁸¹ azé a szervezeté, mely kimondhatóan nem birtokolja a biztonságot veszélyeztető valamennyi jogsértő magatartás elhárításához, megakadályozásához szükséges erőt, eszközt, vagy infrastruktúrát. Kijelenthető, hogy a rendőrség – bár meghatározó szerepet tölt be, de csak – az egyik eleme a biztonságnak, mint szolgáltatásnak. A szolgáltatásnak, melyben egyre erősödő, hatékony és professzionális jelenléttel kap teret a civil szféra, törvényalkotó által szabályozott közbiztonság erősítő tevékenysége. Napjaink valóságának magától értetődő és a közgondolkodásban is megjelenő elemévé vált, hogy a rendészeti feladatok egy részét – a rendőrség jogosítványait nem csorbítva, annak tevékenységét kiegészítve –, át kell engedni a civil szféra szereplőinek. A

³⁷⁶ A Magyar Rendészettudományi Társaság Magánbiztonsági Tagozat 2020-as újjá alakulásának a Nemzeti Közszolgálati Egyetem adott otthont <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2020/02/19/ujja-alakult-a-magyar-rendeszettudomanyi-tarsasag-maganbiztonsagi-tagozata> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).

³⁷⁷ Korinek László (2007): A Magyar Rendészettudományi társaságról. In Garamvölgyi László (szerk.): *Rendőrség 2007*. Budapest, 33-34. old.

³⁷⁸ Boda at al. i. m. (2019): Rendészettudomány címszó, 480. old.

³⁷⁹ Uo. Rendészettudomány etablációja címszó.

³⁸⁰ 1744/2013. (X.17) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023). 2.2. pont. A bűnmegelőzés elvi háttere.

³⁸¹ Lásd. „A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.” Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. cikk (1) bek.

közbiztonságról, és annak védelméről beszélve, többé már nem kerülhető meg a civil elem részvétele sem.³⁸²

Megújulásra váró rendészeti alapstruktúrák

Korinek László tanulmánya szerint „... a rendészet működési zavarai már a mindennapokban is megmutatkoztak. (...) a rendészeti alapstruktúrák megújulásra várnak, ezért tudományos igényű elemzésük tovább nem halogatható feladat.”³⁸³ Tehát a rendészet és az abban résztvevő szervezetek is folyamatos megújításra, a változó körülményekhez való igazításra szorulnak.³⁸⁴ A magánbiztonság meglévő hazai, viszonylag csekélynek mondható irodalmát vizsgálva pedig azt láthatjuk, hogy egy meglehetősen vitatott, tudományos alapossággal kevésbé kimunkált jogterületről van szó. Vitatott azért, mert a magánbiztonság helye, szerepe és jelentősége kapcsán számos kérdőjel mutatkozik, hiszen viszonylag fiatal területről van szó, amely a rendszerváltás óta épült ki hazánkban, talán emiatt is a pontos, precíz elméleti alapok eddig nem kerültek kidolgozásra. Az egyik talán legizgalmasabb, már említett kérdés pedig továbbra is az, hogy a magánbiztonságot a közbiztonság részeként fogjuk-e fel, vagy két egymás mellett létező és mint a tanulmányban láttuk, egymással kölcsönhatásban álló fogalmakként?

A változtatás és jobbítás tudományos igénye, a dogmatika és praxis ötvöződéséről szolt a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar III. Kari Napja.³⁸⁵ Ez alkalomból a Magyar Tudományos Akadémia, Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozatának keretébe illesztett a Magyar Rendészet XX. évf. 2020/3. Rendészettudományi helyzetértékelés³⁸⁶ című konferencia számos előadásában köszönt vissza az előbb említett mottó. Balla Zoltán az „Ockham borotvája és a rendészet” cikkének ismertetése során hangsúlyozta és sürgette a tovább nem halogatható jobbító változtatás igényét. Vele egyetértve, az ő szavaival zárom tanulmányomat: „Ezért jelen tanulmány keretei között a törekvéseim csak arra korlátozódhatnak, hogy az általam ellentmondásosnak tartott kérdések közül itt és most felvessek néhányat, és e szembesítés eredményeként a tárgykör jogalkotási, elméleti problémáinak rögzítésével további kutatásra és megoldási alternatívák kidolgozására – kellő szakmai alázattal – serkentsem azokat, akik nyitottak az alakulóban lévő rendészettudomány fejlesztésére”.³⁸⁷

Felhasznált szakirodalom

1. Bacsárdi József - Christián László - Sallai János (2018): A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 2018(4), 33-34. old.

³⁸² Galántai Béla: A magánbiztonsági szolgáltatás közbiztonsági aspektusairól. In: Publikációk, szakdolgozatok. Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara, é.n. o.sz.n. 14. old. https://szakmaikamara.hu/files/images/Orszagos/Szakmai_Kollegium/A_maganb_szolg_kozb_aspektusai.pdf. (A letöltés ideje: 2023.01.09.).

³⁸³ Korinek László (2008): Út a statisztikától a rendészet elméletéig. *JURA*, 2008(1), 69-94. old.

³⁸⁴ Czilják József (2011): Magánbiztonsági szervezetek és a rendvédelem. In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. Tanulmányok a „Rendészeti kutatások - A rendvédelem fejlesztése” című tudományos konferenciáról. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 363-368. old.

³⁸⁵ A jövőformáló rendészettudomány – Kari Nap online konferenciával. <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2020/11/23/a-jovoformalo-rendeszettudomany-kari-nap-online-konferenciaval> (A letöltés dátuma: 2023.04.02.).

³⁸⁶ A lapszámról bővebben: XX(3), (2020): Magyar Rendészet (Rendészettudományi helyzetértékelés 2020). <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/issue/view/51>

³⁸⁷ Balla Zoltán: Ockham borotvája és a rendészet. *Magyar Rendészet*, 2020(3) 15-26. old. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.1>.

2. Balla Zoltán (2017): A rendészet alapjai és egyes ágazatai. Dialóg Campus, Budapest, 26. old.
3. Balla Zoltán: Ockham borotvája és a rendészet. *Magyar Rendészet*, 2020(3) 15-26. old. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.1>.
4. Boda József et al. (szerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus, Budapest, 2019.
5. Bognár Balázs (2012): A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme. *Védelem Katasztrófavédelmi Szemle*, 2012(4), 13-18. old.
6. Christián László (2014a): Két új ág a rendészettudomány fáján. In: *Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 85-91. old.
7. Christián László (2014b): A magánbiztonság megközelítésének egyes aspektusai. *Pro Publico Bono*, 2014(4), 21-30. old.
8. Christián László (szerk.): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, (2014c), 15. old.
9. Christián László - Kardos Pál (2019): Sokszínű polgárőrség New Yorktól az NKE polgárőrségig = Varicoloured Civil Volunteer Security Activity: From New York City to the NUPS. *Magyar Rendészet*, 19(4) 33-51. old. <http://doi.org/10.32577/mr.2019.4.2>
10. Concha Győző (1892): *Az államhatalmak megosztásának elvei*. VIII. kötet 2. füzet. Franklin Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 25. old.
11. Czilják József (2011): Magánbiztonsági szervezetek és a rendvédelem. In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. Tanulmányok a „Rendészeti kutatások - A rendvédelem fejlesztése” című tudományos konferenciáról. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 363-368. old.
12. Fekete Gyula (1889): A rendészeti igazgatás és a centralisatio, In: *Magyar Közigazgatás*, 7(1-52, 1889.09.12-ei 37-es lapszám)
13. Finszter Géza (2009a): Közbiztonság és közbátorság. In: Németh Zsolt (szerk.) *Írások Tauber István emlékére*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 66-83. old.
14. Finszter Géza (2009b): Közbiztonság és jogállam. In: *Jog-Állam-Politika* 1(3), 167-191. old.
15. Finszter Géza (2012): *A rendőrség joga*. Duna Mix Kft. Budapest, 253. old.
16. Finszter Géza (2013a): *A rendészet elmélete és rendészeti eszközrendszer*. NKE, Budapest, 16. old.
17. Finszter Géza (2013b): A változó rendészet és a rendészettudomány. In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról*. Pécs, 5-12. old.
18. Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Dialóg Campus, Budapest, 63. old.
19. Finszter Géza (2020): Rendőrségi évfordulók. In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. *A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében*. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 5-24. old.
20. Gottlieb Gerhard - Kröszel Károly - Prestel Bernhard (1998): *A magyar rendőrség reformja. Eljárás, módszerek, eredmények*. Felix Verlag, Holzkirchen, 117. old.
21. Kaiser Tamás - Kis Norbert (2014): Bevezető. *A Jó Állam Kutatóműhely*. In: Kaiser Tamás - Kis Norbert (szerk.): *A jó állam mérhetősége*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 7-11. old.

22. Kardos Pál (2018): A főváros kétszintű önkormányzati rendszeréből eredő problémák az önkormányzati rendészeti feladatellátást érintően a kerületek szemszögéből = Municipal Law Enforcement Issues Arising from the Two-Tier Municipal System of Budapest, Capital City. From a District Perspective. *Magyar Rendészet*, 18(4). 105-125. old. <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.5>
23. Kerezsi Klára - Nagy Veronika (2017): A rendészettudomány kritikai megközelítése. In: Boda József - Felkai László - Patyi András (szerk.): *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére*. Dialóg Campus, Budapest, 275. old.
24. Koi Gyula (2013): Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803-1885), Récsi Emil (1822-1864), Concha Győző (1846-1933), Magyary Zoltán (1888-1945). Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
25. Korinek László (2007): A Magyar Rendészettudományi társaságról. In Garamvölgyi László (szerk.): *Rendőrség 2007*. Budapest, 33-34. old.
26. Korinek László (2008): Út a statisztikától a rendészet elméletéig. *JURA*, 2008(1), 69-94. old.
27. Kovács István (2017): Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2017(4), 82-161. old.
28. Lippai Zsolt (2021): Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*. 2021(1), 152-153. old.
29. Mészáros Bence (2010): A magánnyomozói tevékenység szabályozásának aktuális kérdései. In: Gaál Gyula -Hautzinger Zoltán (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI. Tanulmányok a „Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság”* című tudományos konferenciáról. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 285-294. old.
30. Nagy Tamás - Lukács Zsolt (2019): A személyvédelem rendészeti jellemzői és magánbiztonsági szerepe. In: Christián László et al. (szerk.): *Biztonsági vezetői kézikönyv*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 168-169. old.
31. Sallai János (2019): Dr. Tóth József a rendészet- és a jogtudomány jeles művelőjének élete, munkássága. *Magyar Rendészet* 2019(2-3), 207-216. old. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.10>
32. Szabó András (2004): Helyet kér a rendészettudomány. Előterjesztés a IX. Osztály részére a rendészeti tudomány befogadására. *Magyar Rendészet*, 2004(1), 21-26. old.
33. Tóth, Attila (2023) A magánbiztonsági vállalkozások minősítési szempontrendszerének kialakítása Magyarországon = Establishing the evaluation criteria system for private security companies in Hungary. *Belügyi Szemle* (2010-), 71 (6). pp. 1001-1021. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.4>
34. Tóth Attila - Tóth Levente - Christián László (szerk.): *Biztonságtechnika*, Budapest, Magyarország, Nemzeti Közszerológiai Egyetem (NKE) (2014) 11-12. old.
35. Tóth József (1938): A rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban. Szent István nyomda. Eger, 4. old.
36. Tóth Judit (2017): Közrendészeti magánbiztonság és magánrendészet közpénzből. *Belügyi Szemle*. 2017(5), 5-24. old. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.5.1>
37. Tóth Levente (2023): Közterületi térfigyelő rendszerek eltérő fejlődése Európában. *Belügyi Szemle*. 2023(6), 1050 old. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.6>
38. Tóth Levente (2018): A komplex objektumvédelem kihívásai napjainkban, *Bolyai Szemle* 27(1), 35-44. old.
39. Zsoldos Ignác (1838): Néhány szó a honi közbátorságról. Pest, Tratter - Károlyi, 100. old.

Jogszabályok és szabályozók

1. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
2. 115/2003. (X.28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról.
3. 2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól.
4. 68/2012. (XII. 14.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek, a segédfelügyelők, valamint a személy- és vagyonőrök képzéséről és vizsgáztatásáról.
5. 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről.
6. 2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról.
7. A Tanács 2008/114/EK irányelve (2008. december 8.) az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről.
8. 744/2013. (X.17) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023) 2.2. pont. A bűnmegelőzés elvi háttere.
9. 1744/2013. (X.17) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023). 2.2. pont. A bűnmegelőzés elvi háttere.

Internetes hivatkozások

1. A jövőformáló rendészettudomány – Kari Nap online konferenciával. <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2020/11/23/a-jovoformalo-rendeszettudomany-kari-nap-online-konferenciaval> (A letöltés dátuma: 2023.04.02.).
2. A Magyar Rendészettudományi Társaság Magánbiztonsági Tagozat 2020-as újjá alakulásának a Nemzeti Közszerződési Egyetem adott otthont <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2020/02/19/ujja-alakult-a-magyar-rendeszettudomanyi-tarsasag-maganbiztonsagi-tagozata> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).
3. Christián László (2010): Alternatív rendészet PhD-disszertáció, 1. old. <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Christi%C3%A1n%20L%C3%A1szl%C3%B3%20PhD.pdf> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).
4. Christián László (2018): „Rendészeti szervek” szócikk. In: Jakab András - Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. [63] <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).
5. CoESS and INHES White Paper - *Private security and its role in European security*, 2008.12.15. <https://www.coess.org/newsroom.php?page=white-papers> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).
6. Galántai Béla: A magánbiztonsági szolgáltatás közbiztonsági aspektusairól. In: Publikációk, szakdolgozatok. Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara, é.n. o.sz.n. 14. old. https://szakmaikamara.hu/files/images/Orszagos/Szakmai_Kollegium/A_maganb_szolg_kozb_aspektusai.pdf. (A letöltés ideje: 2023.01.09.).
7. Sallai János (2004): Az MRTT létrehozásának előzményei és megalapítása 2004 - az alapítás éve, 2. old. <https://docplayer.hu/205690477-Magyar-rendeszettudomanyi-tarsasag.html> (A letöltés ideje: 2023.04.02.).

dr. Frigyer László³⁸⁸

A rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozásra vonatkozó ismeretek oktatásának fontossága

Absztrakt

A rendőrségi szolgálati kutyák speciális képzése igen komoly feladat. Hiszen a kutyák jogszerű alkalmazása akár az intézkedés alá vont személy tényleges sérülésével vagy az intézkedéssel érintett dolog károsodásával is járhat. Ez egy olyan komplex felelősség is, amelynek a háttérét szolgáltató jogi ismeret oktatása és megértése egyaránt fontos a kutyavezetők és az intézkedéseiket vizsgáló parancsnokok részére. Ugyanis a szolgálati kutyák magabiztos alkalmazásának elengedhetetlen előfeltétele, hogy a kutyavezető tisztában legyen az az alkalmazás eredményeként fellépő esetleges károkozás jogi aspektusaival is. Jelen tanulmányban – a felelősségi rendszer szakterületi szabályozását alapul vételével – ezen ismeretnek a fontosságát és az intézkedési magabiztosságra kifejtett hatását kívánom górcső alá venni.

Kulcsszavak: *szolgálati kutya, szolgálati kutyák alkalmazása, szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás*

dr. László Frigyer³⁸⁹

The importance of training in the use of police service dogs in relation to damage

Abstract

The special training of police service dogs is a major task. After all, the lawful use of dogs can result in actual injury to the person or damage to the property involved. It is also a complex responsibility, and it is important for both dog handlers and commanders who are investigating their actions to be educated in and understand the legal background to this responsibility. Indeed, it is a prerequisite for the confident use of service dogs that the handler is also aware of the legal aspects of any potential damage that may occur as a result of the use. In this study, I will focus on the importance of this knowledge and its impact on the confidence to take action, taking the liability regime in the field as a basis.

Keywords: *service dog, use of service dogs, harm associated with the use of service dogs*

³⁸⁸ r. alezredes, szakosztályvezető NKE Ludovika SE Rendészeti Kutyás Szakosztály, tanársegéd NKE Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék, PhD hallgató PTE ÁJK Doktori Iskola, email: frigyer.laszlo@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/orcid-search/search?searchQuery=0000-0002-3507-3352>

³⁸⁹ police Lieutenant Colonel Head of Department NKE Ludovika SE Law Enforcement Dog Section, Assistant Professor NKE Faculty of Police Sciences Department of Criminal Technology, PhD student PTE ÁJK Doctoral School, email: frigyer.laszlo@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/orcid-search/search?searchQuery=0000-0002-3507-3352>

„és megint fölnéztem az égre álmaim gőzei alól s láttam,
a törvény szövedéke mindig fölfeslik valahol”
(József Attila: *Eszmélet*)³⁹⁰

Alapvetések

Mindenki hallhatott már a médiából több vagy kevesebb információt a rendőrség munkáját segítő szolgálati kutyákról. Ugyanakkor ennél konkrétabb szakmai vagy jogi információval már kevesebben rendelkeznek, Így egy szakavatatlan szemlélő nem is gondol bele, hogy milyen komoly feladat és egyben felelősség is a szolgálati kutyák³⁹¹ tartása, képzése és alkalmazása³⁹². Sőt sokan sajnós még azzal sincsenek teljesen tisztában, hogy az állatvédelmi törvény³⁹³ is nagy felelősséget ró az állattartókra, és köztük természetesen a szolgálati kutyatartókra is.

Ennél fogva a civil társadalom többsége – és sajnós a kutyás tevékenységet nem kellőképpen ismerő hivatásos kollégák is – vagy túl sokat gondolnak/remélnék a szolgálati kutyák képességeiről, vagy épp ellenkezőleg: kevés jelentőséget tulajdonítanak az alkalmazásuk hatékonyságának.

Ezen pontatlan tudás vagy valótlan elvárás akár komoly problémát is okozhat a kutyás kollégákkal történő közös tevékenység/intézkedés során. Hiszen az ilyen téves képzet és elvárás alapján támasztott igényeknek sem a kutya sem a kutyavezető nem tud megfelelni. Azaz egy egyszerű feladat végrehajtása is akár egy bonyolult magyarázkodásba vagy felesleges, plusz intézkedésekbe is torkollhat.

Ezen problémás helyzetek elkerülése és megelőzése is motivált amikor elkezdtem foglalkozni a szolgálati kutyák alkalmazásával és az azzal kapcsolatosan felmerülő jogi kérdéskör szélesebb szakmai körben történő oktatási lehetőségének a felvetésével, megvalósításával³⁹⁴. Mindeközben pedig több olyan nyitott kérdés is felmerült bennem, amelynek a megválaszolását és megvitatását – a kutyás szakma és a kutyavezetők magabiztosabb fellépése érdekében – igen fontosnak tartom.

A felmerült kérdések közül a jelen tanulmány megírásához – természetesen a teljesség igénye nélkül – az alábbi megválaszolendő felvetéseket inspiráltak: Milyen szintű szabályozás keretében történik a szolgálati kutyák és kutyavezetők képzése, a szolgálati kutyák alkalmazása, valamint az esetleges károkozással kapcsolatos felelősség kérdésköre? Milyen szinteken és milyen mélységben történik az előző kérdésben felvetett ismeretek oktatása?

³⁹⁰József Attila: *Eszmélet (1933-1934 tele)*

<https://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/jozsefa/eszmelet.htm>

³⁹¹ Rendészettudományi Szaklexikon főszerk.: Boda József, Dialóg Campus kiadó Budapest, 2019.:

[743_Rendesztudomanyai_Szaklexikon_e_2020_04_28_.pdf;jsessionid=F5BEB17F8983D3DE535832054A144F53@uni-nke.hu](https://www.rendeszet.hu/743_Rendesztudomanyai_Szaklexikon_e_2020_04_28_.pdf;jsessionid=F5BEB17F8983D3DE535832054A144F53@uni-nke.hu)

Szolgálati kutya: a hazai rendvédelmi szervek által kiképzett és minősített, ill. az állományába vett és rendszeresített, a szolgálati feladatok ellátása során alkalmazott kutya. Típusai: kábítószer-kereső, robbanóanyagkereső, nyomkövető, tetemkereső, szagazonosító, híradás-technikai eszközt kereső, készpénzkereső, cigarettakereső, veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajokat kereső, égésgyorsító anyagokat kereső, személykereső, speciális elfogó. service dog>

³⁹² Horváth Orsolya: Szolgálati kutyák a rendvédelemben: a múlt, a jelen és a jövő lehetőségei, Magyar Rendészet, 2015/3. 59-71. oldal; <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3693>

³⁹³ állatok védelméről és kíméletéről 1998. évi XXVIII. törvény

³⁹⁴ Frigyer László; Gregori, Attila: Befejezés; In: Milkovics Pál (szerk): Szolgálati kutya alkalmazása Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (2007) , 17 p. /a továbbiakban: Frigyer-Gergori 2007./ NKE SPORTEGYESÜLET 2020. ÉVI SZAKMAI BESZÁMOLÓ (73.o.)

https://sportosegyetem.uni-nke.hu/document/sportosegyetem-uni-nke-hu/2020_SZAKAMI_BESZAMOLO.pdf

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán az ORFK ROKK vezetőjének ezirányú felkérésére 2016. óta külön szabadon választott tantárgy keretében kerülnek oktatásra a szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos ismeretek. A tantárgy felelőse és oktatója dr. Frigyer László r. őrnagy a szakosztály vezetője.

Mindezek mellett számos egyéb fontos előkérdés is foglalkoztat. Például: A speciálisan képzett kutyák alkalmazása során (*mennyire*) megengedett vagy megengedett-e, hogy az érintett személy vagy tárgy sérüljön vagy károsodjon? Amennyiben igen, akkor egyrészt ki állapítja meg a felelősséget, másrészt ki vállalja, vagy kinek kell vállalnia a felelősséget? Mennyiben van jelentősége a károkozással kapcsolatos felelősség megállapításakor az intézkedésre – és ezáltal a szolgálati kutya kényszerítő eszközként történő alkalmazására – okot adó személy intézkedést kiváltó magatartásának? Mi a szükségesség és arányosság kérdése és határa a szolgálati kutyával végrehajtott kereső tevékenység közben okozott kár vonatkozásában? A szakszerűség ismerete – mint az alkalmazást megelőző képzési folyamat kimeneti kompetenciája – milyen hatással bír a károkozás megelőzésére? A kiválasztási eljárás³⁹⁵ és a minősítése³⁹⁶ hogyan segíti megelőzni a károkozás megvalósulását?

Jelen tanulmányban – a felelősségi rendszer szakterületi szabályozását alapul vételével – ezen ismeretnek oktatásának a fontosságát és az intézkedési magabiztosságra kifejtett hatását kívánom görcső alá venni.

A szolgálati kutyák alkalmazására vonatkozó alapvető normatívák³⁹⁷

A szolgálati kutyákkal történő szolgálatellátásra vonatkozó szabályok szervenként eltérően – a jogszabályi hierarchia különböző szintjén – kerültek megfogalmazásra. Ennek okán elsődlegesen – a szabályozás kissé kesze-kusza volta végett – foglalkoznunk kell annak áttekinthetőségével.

A jogszabályi hierarchia törvényi szintjén – a szolgálati kutyák alkalmazására vonatkozó szabályozásból – általában csak a civil szféra és a „nem kutyás” hivatásos állomány által legáltalánosabban ismert kényszerítőeszközként^{398, 399} történő alkalmazás normatíváit találjuk⁴⁰⁰.

³⁹⁵ <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/hirdetmeny-a-kutyakivalasztas>

³⁹⁶ 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról (a továbbiakban: Kutyás Szabályzat):

2. j) minősítés: a szolgálati kutya szolgálatra alkalmasságának évenkénti vizsgálata az érintett szakterület alkalmassági és minősítő teljesítménybírálati rendje szerint;

³⁹⁷ Frigyer László: Gondolatok a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szakterületi szabályozásáról, In: MULTIDISZCIPLINARITÁS: A RENDÉSZETTUDOMÁNY SOKSZINŰSÉGE, szerk: Kovács István, 2022. 36.o. /a továbbiakban: Frigyer 2022./

https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/6_szamu_melleklet_Multidisziplinaritas_tanulmanykotet.pdf

³⁹⁸ Kovács István: Rendvédelmi ismeretek I., MRTT Hallgatói Tagozat Budapest 2021.; 86.o. <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/Rendvedelmi%20ismeretek.pdf>

³⁹⁹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

Szolgálati kutya alkalmazása

50. § (1) A rendőr szájkosárral ellátott szolgálati kutyát - pórázon vagy anélkül - kényszerítő eszközként akkor alkalmazhat, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei (47. §) fennállnak.

(2) A rendőr szájkosár nélküli szolgálati kutyát pórázon vezetve alkalmazhat, ha a jogellenesen összegyűlt tömeg enyhébb (47-49. §) kényszerítő eszközzel nem osztható szét, illetve, ha az a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető csoportosulás szétoszlátásához vagy a rendőri intézkedéssel szembeni tevőleges ellenállás leküzdéséhez szükséges.

(3) A rendőr szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutyát alkalmazhat

a) súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására;

b) súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy elfogására;

c) a személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására.

⁴⁰⁰ 2011. évi CXIII. törvény - a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól
1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról

Ehhez képest üdítő kivételként említhetjük meg a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvényt, ahol – követendő példaként – már a kereső tevékenységet is törvényi szintre emelve szabályozzák⁴⁰¹.

A végrehajtásra vonatkozó további részletszabályok és egyéb alkalmazási területek vonatkozásában vegyesen találhatunk jogszabályi és egyéb közjogi szervezetszabályzó eszközben megjelenő szabályozást is⁴⁰².

Nem lehet viszont eléggé hangsúlyozni, hogy milyen fontos ezen alacsonyabb szintű normák ismerete. Hiszen ezek a részletszabályok⁴⁰³ töltik meg tartalommal a rendőrség kötelekében már nagyon hosszú ideje sikerrel alkalmazott speciálisan képzett szolgálati kutyákkal⁴⁰⁴ végzett tevékenységeket.

A terület fontosságát talán a kutyák száma is mutatja⁴⁰⁵. Az elmúlt években a rendőrségen viszonylag nagy létszámú (650) szolgálati kutya volt megtalálható. Egész pontosan a 2021. évben 649 szolgálati kutya volt állományban. Az állomány vármegyéenkénti területi egyedszáma természetesen változó képet mutat. Hiszen az a mindenkori igénybevétel szükségességéhez, és a terület szakterületi feladatokhoz tartozó kompetenciájához igazodik.⁴⁰⁶

Az alkalmazással kapcsolatos felelősségi rendszere vonatkozó szakterületi szabályozás

A szolgálati kutyákkal kapcsolatos tevékenységekre vonatkozó felelősségi rendszer normatív kereteit szabályzó rendelkezések – ugyanúgy, mint az általános alkalmazási szabályok – sajnos nem olvashatóak ki csupán egy konkrét jogszabályból. Sőt bizonyos kérdésekre csak a jogrendszerünk különböző szegmenseiben lévő normatívák együttes értelmezésével adható megnyugtató válasz.

1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

⁴⁰¹ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról

⁴⁰² példálózó jelleggel egy-egy fontosabb norma:

100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól

20/2018. (XII. 21.) PM rendelet a pénzügyőri intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazásáról, valamint az elfogott, előállított, őrizetbe vett és fogva tartott személyek őrzésének és kísérésének eljárási szabályairól

16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól

86/2012. (XII. 28.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek és a segédfelügyelők által alkalmazható kényszerítő eszközök igénylésének, átvételének és visszavételének szabályairól, a térítés módjáról, a kényszerítő eszközök típusaira, fajtáira és az alkalmazásukra, valamint a jelentéstétel és a kivizsgálás rendjére vonatkozó részletes szabályokról

44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól

27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a fegyveres biztonsági őrseg Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról

36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról

26/2015. (XII. 9.) ORFK utasítás a körzeti megbízotti szabályzatról

24/2015. (X. 15.) ORFK utasítás a Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról

25/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a szagmaradványok és személyi szagminták rögzítésével, konzerválásával, valamint azonosításával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról

72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról

67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról

3/2020. (II. 27.) BVOP utasítás a csomagküldés, valamint a kiétkezés egységes végrehajtásáról

⁴⁰³ In: Európai Jogi Közlemények szerk: DR. FRIGYER LÁSZLÓ: 2021. II. évfolyam 1. szám: DR. FRIGYER LÁSZLÓ – LELOVICS PÁL – DR. NYITRAI ENDRE A szolgálati kutyákkal kapcsolatos egyetemi oktatás alakulása és jelentősége a tisztképzésben 50.o.

⁴⁰⁴ Dr. Balláné dr. Fűszter Erzsébet: Büntügyi nyomozástani ismeretek II. rész; Rejtjel Kiadó Budapest 1998. (99. o.)

⁴⁰⁵ Horváth Orsolya: A kutya kriminalisztikai hasznosítása Doktori értekezés 2017.

⁴⁰⁶ adatok forrása: ROKK (2021. évi összesített adatok)

A rendelkezések vizsgálata során sajnos megállapíthatjuk, hogy a **rendőrségi feladatellátásra vonatkozó normatívák** – annak ellenére, hogy foglalkoznak a rendőrségi tevékenység során okozott károk kérdéskörével – **a szolgálati kutyák alkalmazásával összefüggésben okozott felelősség vonatkozásában nem igazán szolgálnak mindenre kiterjedő útmutatással**⁴⁰⁷.

Az oktatás szinterei

A rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervének hivatásos állományába tartozó rendőrök rendfokozattal rendelkeznek⁴⁰⁸, amely alapján a) tiszthelyettesi, b) zászlósi, c) tiszti, d) főtishti vagy e) tábournoki rendfokozati állománycsoportba tartoznak.

A kollégák képzése ezen állománycsoportban elfoglalt helyükhöz, a beosztásukhoz és természetesen a feladatukhoz igazodik. Azzal, hogy a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről külön normatívák kerültek meghatározásra⁴⁰⁹.

A képzések megvalósításának fő primátusa a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ (*a továbbiakban: ROKK*), amely az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv (*azaz a Rendőrség*) oktatási, képzési, kiképzési, felnőttképzési és továbbképzési feladatainak végrehajtására létrehozott, valamint e tevékenységek koordinálását és szakirányítását ellátó, az Országos Rendőr-főkapitányság irányítása alatt álló önálló, területi jogállású rendőri szervként működő központi költségvetési szerv^{410 411}.

A rendészeti és közszolgálat ágazatba sorolt szakmák közül – a kvázi „belépő szintű” – rendőr tiszthelyettes szakmára történő felkészítés kizárólag rendvédelmi szakképző intézményben folyhat⁴¹². Míg a felsőfokú képzés csúcshintere a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara.

A kutyavezetők és kezelők, valamint a szolgálati kutyák képzésének fő terepe a ROKK Dunakeszin lévő objektumában lévő Kutyavezető-képző és Állatfelügyeleti Főosztály (*a továbbiakban: ROKK GSZ KÁF*), amelynek alapfeladatai közé tartozik a szolgálati kutyák és a kutyavezetők kiképzése, továbbképzése, valamint éves alkalmassági és minősítő teljesítménybírálata. De alaptevékenységei közé tartozik a szolgálati állatok országos

⁴⁰⁷ Részletesebben: Frigyer 2022. 35 – 44. o

⁴⁰⁸ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról /a továbbiakban: Hszt./

15. § (3) A tiszthelyettesi rendfokozati állománycsoportba tartozó rendfokozatok:

a) őrmester, b) törzsőrmester, c) főtörzsőrmester.

(4) A zászlósi rendfokozati állománycsoportba tartozó rendfokozatok:

a) zászlós, b) törzszászlós, c) főtörzszászlós.

(5) A tiszti rendfokozati állománycsoportba tartozó rendfokozatok:

a) hadnagy, b) főhadnagy, c) százados.

(6) A főtishti rendfokozati állománycsoportba tartozó rendfokozatok:

a) őrnagy, b) alezredes,

c) ezredes. (7) A tábournoki rendfokozati állománycsoportba tartozó rendfokozatok:

a) dandártábornok, b) vezérőrnagy, c) altábornagy, d) vezérezredes.

⁴⁰⁹ Többek között:

54/2015. (VI. 19.) Korm. rendelet a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény végrehajtásáról

150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről

30/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről

⁴¹⁰ <https://rokk.hu/bemutatkozas/>

⁴¹¹ 329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről

⁴¹² 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról 45. § (2) a.

felügyelete, állategészségügyi ellátása, selejtezése, valamint utánpótlási egyedek beszerzése, tenyésztése. Részt vesz továbbá a szolgálati állatokkal kapcsolatos normák előkészítésében, illetőleg véleményező és javaslattevő feladatokat is ellát. Az alapfeladatain túl ellátja az Európai Rendvédelmi Kutyakiképzők Rendőrségi Hálózata (KYNOPOL⁴¹³) titkársági feladatait. A képzések alapvető céljai: a kutyavezetők kinológiai és módszertani felkészültségének szinten tartása, gyarapítása, valamint a kutyavezetői feladatok eredményes ellátásához nélkülözhetetlen képességek, készségek fejlesztése, új eljárások és módszerek átadása és általánossá tétele⁴¹⁴.

A képzések kapcsán egy-két alapvetést meg kell említeni. Miszerint a kutyavezetők és a szolgálati kutyák képzését - a szintentartó-képzés kivételével - a kiképző intézmény tervezi, szervezi és hajtja végre. A kiképző intézmény által szervezett és végrehajtott képzéseken a szolgálati kutya és vezetőjének képzése együtt történik. Továbbá szolgálati kutyával szolgálati feladatot csak az láthat el, aki a kiképző intézményben a beosztásának megfelelő alapképzésen részt vett és eredményes vizsgát tett⁴¹⁵.

Ennek okán a ROKK GSZ KÁF koordinálja az alap- és tanfolyami képzéseket is, amelyek a következők lehetnek:

- a) nyomkövető kutyavezető alapképzés;
 - b) nyomkövető kutya-kiképző tanfolyam;
 - c) általános rendőrkutya-vezető alapképzés;
 - d) általános rendőrkutya-kiképző tanfolyam;
 - e) közrendvédelmi speciális (támogató) kutyavezető alapképzés;
 - f) közrendvédelmi speciális (támogató) kutya-kiképző tanfolyam;
 - g) speciális bűnügyi kereső kutyavezető alapképzés;
 - h) speciális bűnügyi kereső kutya-kiképző tanfolyam;
 - i) járőrkutya-vezető alapképzés;
 - j) járőrkutya-kiképző tanfolyam;
 - k) járőrkutya II. tanfolyam (csak képzett járőrkutya I. vagy általános rendőrkutya, valamint vezetőik részére);
 - l) őrkutya-vezető alapképzés;
 - m) őrkutya-kiképző tanfolyam;
 - n) kábítószer-kereső kutyavezető alapképzés;
 - o) kábítószer-kereső kutya-kiképző tanfolyam;
 - p) robbanóanyag-kereső kutyavezető alapképzés;
 - q) robbanóanyag-kereső kutya-kiképző tanfolyam;
 - r) szagazonosító kutyavezető alapképzés;
 - s) szagazonosító kutya-kiképző tanfolyam;
 - t) holttest és holttest-rész kereső kutyavezető alapképzés;
 - u) holttest és holttest-rész kereső kutya-kiképző tanfolyam;
 - v) személykereső kutyavezető alapképzés;
 - w) személykereső kutya-kiképző tanfolyam;
 - x) kiképző kutyavezető (mentor) tanfolyam;
 - y) őrző-védő segéd tanfolyam;
 - z) szolgálati kutyakezelő tanfolyam.
30. Ráépüléssel (duális) képzések:
- a) kábítószer-kereső kutya-kiképző tanfolyam;
 - b) robbanóanyag-kereső kutya-kiképző tanfolyam;

⁴¹³ <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/kepzes/kynopol-jelentesek>

⁴¹⁴ <https://rokk.hu/bemutakozas/szervezeti-felepitese/gazdasagi-szervek/kutyavezeto-kepzo-es-allatfelugyeleti-foosztaly-dunakeszi/>

⁴¹⁵ Kutyás Szabályzat 18., 19.; 20.

- c) nyomkövető kutya-kiképző tanfolyam;
- d) személykereső kutya-kiképző tanfolyam.⁴¹⁶

A szakmai és a jogi ismeretnek oktatásának a fontossága és az intézkedési magabiztosságra gyakorolt hatása

A szolgálati kutyák és a kutyavezetők a tevékenységük kifejtése során folyamatosan kapcsolatba kerülnek a kollégákkal, valamint az intézkedésekkel érintett személyekkel. Továbbá természetesen azok környezetével is. Ennek okán pontenciálisan magas a lehetősége annak, amikor az alkalmazás kapcsán esetlegesen károkozás is történhet.

Tehát jogosan gondolhatnánk, hogy a terület – annak fontossága végett – részleteiben is kellőképpen szabályozott, valamint az oktatási tematikában is elfoglalja az őt megillető helyet.

Ezt azért is fontos előzetesen tisztázni, mivel ez a – a „civil” személyek és jogászok által kevésbé ismert – szakterület szabályozási környezete nagyon érdekes képet mutat. Ugyanis itt egy olyan komplex felelősségi rendszerről beszélünk, amelynek a háttérét szolgáltató jogi ismeretek oktatása és megértése alapvető jelentőségű a kutyavezetők és a kiképző kutyavezetők⁴¹⁷, valamint az intézkedéseiket vizsgáló parancsnokok részére. Ugyanis a szolgálati kutyák magabiztos alkalmazásának elengedhetetlen előfeltétele, hogy a kutyavezető tisztában legyen az alkalmazás eredményeként fellépő esetleges károkozás jogi aspektusaival is. De ugyanilyen fontos, hogy a napi eligazítást és az esetleges alkalmazásról szóló jelentést olvasó, vagy a parancsnoki kivizsgálást végző tiszt/vezető is tisztában legyen ezen normatívák tartalmával. Hiszen első körben a parancsnok fog az alkalmazással kapcsolatos károkozás kérdésében is állást foglalni. Ennek okán pedig nem mindegy, hogy a felmerült kérdésben mi alapján fogja a döntését meghozni.

Tehát a kutyavezetők felett diszponáló potenciális tiszti és vezetői állomány témával kapcsolatos ismereteinek szélesítése igencsak kívánatos lenne. Persze nem azért, mert semmit sem tudnak a szolgálati kutyák alkalmazásáról. Hanem azért mert az ismereteik – legalább is a kutyás kollégák közvetlen parancsokain kívüli állománynál – általában csak a kutyák kényszerítő eszközként történő alkalmazásának jogszabályi szövegekörnyezetére és egy-két bűnügyi vagy egyéb kereső kutyás élményre szorítkoznak.

Szerencsére ebben a körben már komoly lépések történtek az NKE Rendészettudományi Karán, ahol Frigyer László r. alezredes „A szolgálati kutya alkalmazása” szváll. tantárgya olyan népszerű lett, hogy minden félévben több kurzus is indul. Ennek köszönhetően már majdnem 500 fő hallgatónál járunk, aki 2016. év óta felvette és elvégezte az egyetemen a szolgálati kutyás kurzust. Így folyamatosan nő annak az álomnak a reménye és az esélye, hogy kinevelődik egy olyan alapvető kutyás ismerettel rendelkező tiszti és vezetői állomány, akik képesek magasabb szinten megérteni, megismerni és alkalmazni is a rendőrség kutyás képességét⁴¹⁸.

⁴¹⁶ Kutyás Szabályzat 29.

⁴¹⁷ 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról:

2. i) kutyavezető: a Rendőrségnek a 93. pontjában meghatározott feltételeknek megfelelő hivatásos állományú tagja, akit szolgálati kutyával láttak el és szolgálati kutyával kutyás szolgálatot lát el;

93. Kutyás szolgálatot csak a Rendőrség hivatásos állományának azon tagja láthat el, aki a kiképző intézménynél megszerzett, a szakiránynak megfelelő kutyavezető végzettséggel, továbbá a szakiránynak megfelelő képzettséggel és érvényes minősítéssel bíró szolgálati kutyával rendelkezik. A szolgálati kutyával kapcsolatos feladatokat és kötelezettségeket a kutyavezető munkaköri leírásában rögzíteni kell.

g) kiképző kutyavezető: az a kutyavezető, aki legalább tíz év tényleges kutyavezetői gyakorlatot jelentő szakmai tapasztalattal rendelkezik és a kiképző intézményben a kiképző kutyavezetői képzést elvégezte;

⁴¹⁸ Frigyer László – Lelovics Pál – Nyitrai Endre: A szolgálati kutyákkal kapcsolatos egyetemi oktatás alakulása és jelentősége a tisztképzésben, In: Európai Jogi Közlemények, 2021.1. 53.o.

http://ejksz.eu/uploads/EJK_magyar_2021_1.pdf

Ugyanígy fontos lenne viszont a tiszthelyettesi és a zászlósi állomány oktatása és érzékenyítése is. Természetesen az alap jogszabályi és kriminalisztikai ismereteket a részükre is oktatják, és rendelkeznek is ezen kompetenciákkal a kollégák. Ugyanakkor ezen ismereteknek nem csak elméletinek kellene lenniük. Hiszen a tiszthelyettes és zászlós állomány találkozik és dolgozik közösen a kutyás kollégákkal a legtöbbször.

Tehát a zavartalan feladatellátás és eseménymentes megvalósítás érdekében a kutyavezető kollégákkal együtt dolgozó – igazából bármilyen rendfokozati állománycsoportba tartozó – kollégáknak készségszinten kellene rendelkezni azokkal az ismeretekkel, amelyek a mindennapi közös szolgálatellátás alapvető kérdései. Úgymint: Hogyan kell egyáltalán kommunikálni a kutyás kollégával? Hogyan kell viselkedni a kutya közelében? Hogyan kell az esetleges károkozást megelőzni, dokumentálni, és jelenteni? Hogyan kell pl. a kárenyhítést megvalósítani? Közrendvédelmi vagy bűnügyi tevékenységnél miben tud egyáltalán segíteni a kutya és a kutyavezető? Melyek azok a tevékenységek és feladatok, amelyeknél nem lehet vagy csak nem érdemes a kutyát igénybe venni? Mik a kutyák alkalmazásának alapvető szabályai, és határai? Továbbá milyen körülmények kellene ahhoz, hogy a kutyás kolléga a tőle telhető legmagasabb szinten ellássa a feladatát? stb.

Így leírva egyszerűnek tűnik, de mégis nehéz annak megvalósítása, hogy mindezen kutyákra és a kutyavezetőkre vonatkozó ismeret minél szélesebb körben alapvető készségszintű ismeret lehessen.

Összegzés

A tanulmány próbált rávilágítani, hogy a rendőrségi szolgálati kutyákkal történő speciális feladatellátásra vonatkozó alapvető ismeretek és felelősségi szabályokat nem teljesen készségszintű szaktudásként vannak jelen a nem kutyás kollégák kompetenciáiban.

Tehát a kutyás kollégák minél magasabb szintű oktatása, és a képzésük fejlesztésének fontosságán⁴¹⁹ ⁴²⁰ kívül nagy hangsúlyt kell fektetni a velük együtt dolgozó tiszti és nem tiszti állomány képzésére és kutyás érzékenyítésére is.

Azt is leszögezhetjük, hogy még mindig aktuális azon 2009. évi megállapítás, miszerint, a szolgálati kutya alkalmazásának hatályos szabályozása a kutyavezetők és -vezetők kiképzése és továbbképzése nem elég széles körű és részletes, valamint a feladatkör ellátása a jogszabályi hierarchia nem azon pontján szabályozott, mint amit a téma súlya igényelne⁴²¹.

Minden esetre az irány jónak ígérkezik. Ennek kapcsán komoly előrelépésnek tekinthető, hogy a ROKK GSZ KÁF vezetője külön támogatja az NKE RTK-n folyó kutyás oktatást.

Örömeinkre több rendőr vezető is felvette már, hogy a kari kutyás oktatás legyen kötelező minden tisztjelölt hallgató részére. Ehhez az oktatási szintlépéshez azért az is hozzátartozik, hogy a kari kutyás oktatást minden fontosabb kutyás szerv támogatja/ ROKK GSZ KÁF, KR, NNI, NAV, BVOP, OPSZ, BPSZ, OKF./

Az oktatás színvonalának további emelését fogja szolgálni Frigyer László r. alezredesnek a PTE ÁJK Doktori Iskolájában folytatott PhD kutatása is, amelyet Prof. dr. habil. Nochta Tibor egyetemi tanár, a PTE Polgári Jogi Tanszékének tanszékvezetője irányításával végez. A kutatás címe: „A rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szabályozásának magánjogi és közjogi vetületei”. A kutatás kapcsán már több egyetemen is

⁴¹⁹ Dr. Kiszella Andrea: A SZOLGÁLATI KUTYA ALKALMAZÁSA AVAGY A „SZIMATOLÓ MŰSZER” Jogi Fórum 2016. 45.o. [kiszella_andrea_a_szolgalmati_kutya_alkalmazasa\[jogi_forum\].pdf \(jogiforum.hu\)](#)

⁴²⁰ Oláh Gábor A szolgálati kutya alkalmazása a büntetés-végrehajtásban, In: Börtönügyi Szemle, 202. 2. 51.o. [Börtönügyi szemle - 31. évf. 2. sz. \(2012.\) \(oszk.hu\)](#)

⁴²¹ Frigyer László: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál, Börtönügyi Szemle, 2009/1. (33.o.)

folytat oktatási tevékenységet, amelytől azt reméli, hogy szélesebb körű szakmai összefogást sikerül elérni a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazási körülményeinek a javítása érdekében.

Jelen tanulmányban nem kifejezetten a felmerült kérdések egzakt megválaszolására törekedtem. Hanem azok nyomán – gondolatébresztő és diskurzusindító jelleggel – a szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos oktatási és annak szabályozását kívántam górcső alá venni. Természetesen tettem mindezt a teljesség igénye nélkül, hiszen a felvetett kérdések komplexitása és a vonatkozó jogi felelősség értelmezése⁴²² – a jelen tanulmányban felvetett gondolatoknál – nagyobb volumenű kutatást igényel.

Mindazonáltal zárógondolatként – és a tisztesség kedvéért – azt is meg kell említsem, hogy ezen szolgálati kutyákkal kapcsolatos terület – az egyes szakterületi vezetőknek, mesterképzőknek, kutyavezetőknek köszönhetően – teljes mértékben jól működik. Kirívó eset, károkozás egyáltalán nem történt. Így a kutatással ezen állapot megtartását és a szolgálati kutyázás jövőjét is szeretném szolgálni⁴²³.

Felhasznált irodalom

1. József Attila: *Eszmélet (1933-1934 tele)*
<https://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/jozsefa/eszmelet.htm>
1. Rendészettudományi Szaklexikon főszerk.: Boda József, Dialóg Campus kiadó Budapest, 2019.:[743 Rendeszettudomanyani Szaklexikon e 2020 04 28 .pdf](https://www.rendeszet.uni-nke.hu/2020/04/28/743-Rendesztudomanyani-Szaklexikon-e-2020-04-28.pdf);jsessionid=F5BEB17F8983D3DE535832054A144F53 (uni-nke.hu)
2. NKE SPORTEGYESÜLET 2020. ÉVI SZAKMAI BESZÁMOLÓ (73.o.)
[https://sportosegyetem.uni-nke.hu/document/sportosegyetem-uni-nke-hu/2020. SZAKAMI BESZaMOLo.pdf](https://sportosegyetem.uni-nke.hu/document/sportosegyetem-uni-nke-hu/2020.SZAKAMI.BESZaMOLo.pdf)
3. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/hirdetmeny-a-kutyakivalasztas>
4. Deli Gergely: Észrevételek a jogi felelősség fogalmáról: A censori reginem morum, mint a felelősségrevonás intézménye; IUSTUM AEQUUM SALUTARE 3 : 3 pp. 166-170. , 20 p. (2007) <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20073sz/11.pdf>
5. Deli Gergely: Észrevételek a jogi felelősség fogalmáról: A censori reginem morum, mint a felelősségrevonás intézménye; IUSTUM AEQUUM SALUTARE 3 : 3 pp. 177. , 20 p. (2007) <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20073sz/11.pdf>
6. Frigyer László; Gregori, Attila: Befejezés; In: Milkovics Pál (szerek): Szolgálati kutya alkalmazása Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (2007) , 17 p.
7. Frigyer László: Gondolatok a rendőrségi szolgálati kutyák alkalmazásával kapcsolatos károkozás szakterületi szabályozásáról, In: MULTIDISZCIPLINARITÁS: A RENDÉSZETTUDOMÁNY SOKSZINŰSÉGE, szerk: Kovács István, 2022. 36.o.
[https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/6 szamu melleklet Multidiszciplinaritas tanulmanykotet.pdf](https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/6-szamu-melleklet-Multidiszciplinaritas-tanulmanykotet.pdf)
1. DR. FRIGYER LÁSZLÓ – LELOVICS PÁL – DR. NYITRAI ENDRE A szolgálati kutyákkal kapcsolatos egyetemi oktatás alakulása és jelentősége a tisztképzésben In: Európai Jogi Közlemények szerk: DR. FRIGYER LÁSZLÓ: 2021. II. évfolyam 1. szám: 50.o.
2. Dr. Balláné dr. Fünszter Erzsébet: Bűnügyi nyomozástani ismeretek II. rész; Rejtjel Kiadó Budapest 1998. (99. o.)

⁴²² Deli Gergely: Észrevételek a jogi felelősség fogalmáról: A censori reginem morum, mint a felelősségrevonás intézménye; IUSTUM AEQUUM SALUTARE 3 : 3 pp. 166-170. , 20 p. (2007)
<http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20073sz/11.pdf>

⁴²³ Frigyer 2022. 44.o.

3. Nochta Tibor: Landi Balázs - Felelősségben gondolkodva című PhD. értekezéséről; Polgári Jog 2016/3. – Fórum /Forrás: Jogtár,)
4. NOCHTA TIBOR: Sérelemdíj és kártérítés a személyiségi jogok szerződésszegéssel történő megsértéséért; IN: ÜNNEPI KÖTET DR. SZABÓ IMRE EGYETEMI TANÁR 70. SZÜLETÉSNAPJÁRA; Főszerk.: HOMOKI-NAGY MÁRIA; Szeged 2021. ISSN 0324-6523(283 – 302.o.)
http://acta.bibl.u-szeged.hu/73793/1/juridpol_forum_011_003.pdf
5. Frigyer László: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál, Börtönügyi Szemle, 2009/1. (33.o.)
6. Horváth Orsolya: Azonosító és keresőkutyák kriminalisztikai alkalmazása, PhD értekezés tézisei, Pécs, 2018.,
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23083/horvath-orsolya-melinda-tezis-hun-2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
7. Horváth Orsolya: A kutya kriminalisztikai hasznosítása Doktori értekezés 2017.
8. Kiszella Andrea: A SZOLGÁLATI KUTYA ALKALMAZÁSA AVAGY A „SZIMATOLÓ MŰSZER” Jogi Fórum 2016. 45.o.
[kiszella_andrea_a_szolgalmati_kutya_alkalmazasa\[jogi_forum\].pdf \(jogiforum.hu\)](http://www.jogiforum.hu/kiszella_andrea_a_szolgalmati_kutya_alkalmazasa_jogi_forum.pdf)
9. Oláh Gábor A szolgálati kutya alkalmazása a büntetés-végrehajtásban, In: Börtönügyi Szemle, 202. 2. 51.o.
[Börtönügyi szemle - 31. évf. 2. sz. \(2012.\) \(oszk.hu\)](http://www.oszk.hu/1/000/0002/0002_2/0002_2_51.pdf)
10. Kovács István: Rendvédelmi ismeretek I., MRTT Hallgatói Tagozat Budapest 2021.; 76.o.
<https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/Rendvedelmi%20ismeretek.pdf>
11. <https://rokk.hu/bemutakozas/>
12. Magyarország Alaptörvénye
13. 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
14. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
15. 2011. évi CXIII. törvény - a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről
16. 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
17. 2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól
18. 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről
19. 1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról
20. 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
21. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
22. 329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről
23. 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról 45. § (2) a.
24. 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól
25. 20/2018. (XII. 21.) PM rendelet a pénzügyőri intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazásáról, valamint az elfogott, előállított, őrizetbe vett és fogva tartott személyek őrzésének és kísérésének eljárási szabályairól
26. 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
27. 54/2015. (VI. 19.) Korm. rendelet a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény végrehajtásáról

28. 150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről
29. 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről
30. 86/2012. (XII. 28.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek és a segédfelügyelők által alkalmazható kényszerítő eszközök igénylésének, átvételének és visszavételének szabályairól, a térítés módjáról, a kényszerítő eszközök típusaira, fajtáira és az alkalmazásukra, valamint a jelentéstétel és a kivizsgálás rendjére vonatkozó részletes szabályokról
31. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
32. 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól
33. 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a fegyveres biztonsági őrség Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról
34. 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról
35. 25/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a szagmaradványok és személyi szagminták rögzítésével, konzerválásával, valamint azonosításával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról
36. 26/2015. (XII. 9.) ORFK utasítás a körzeti megbízotti szabályzatról
37. 24/2015. (X. 15.) ORFK utasítás a Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról
38. 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról
39. 67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról
40. 3/2020. (II. 27.) BVOP utasítás a csomagküldés, valamint a kiétkezés egységes végrehajtásáról

Suszter Tamás⁴²⁴

A fesztiválok biztonságának történeti fejlődése Magyarországon Az ököritófülpösi nyári bál (1910) katasztrófájától napjainkig

Absztrakt

A szerző a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájának első éves doktorandusz hallgatója. A meghirdetett kutatási téma keretében választott, és kidolgozásra tervezett értekezése a Fesztiválturizmus biztonságának rendészettudományi aspektusai. Kutatásának keretein belül vizsgálja a fesztiválok biztosításának történeti fejlődését 1910-től napjainkig Magyarországon. A szerző e résztema kidolgozásával kívánja bemutatni azokat a baleseteket, katasztrófákat, amelyek jelentős hatással voltak a megjelölt korszakban fesztiválok biztonságának jövőbeli alakulására, a zenés táncos rendezvények szabályozására. A doktorandusz hallgató munkájában igyekszik rávilágítani a fesztiválok, rendezvények kategóriáira, a bejelentéssel, engedélyezéssel, lebonyolítással kapcsolatos szabályokra és a szabályok módosulását, és a módosítást befolyásoló tényezőkre, valamint az érintettek - szervező, rendező, engedélyező, biztosításban résztvevők - feladataira.

Kulcsszavak: *Fesztiválturizmus biztonsága, rendezvény, helyi önkormányzatok, rendezvényszervezők, rendvédelmi szervek, rendezvénybiztosítás, gazdaságosság, szabályok felkészültség, együttműködés.*

Tamás Suszter⁴²⁵

The historical development of festival security in Hungary From The disaster of the summer party in Ököritófülpös (1910) to the present day

Abstract:

The author is a first-year doctoral student at the Doctoral School of Law Enforcement at the National Public Service University. His dissertation, chosen and planned to be developed within the framework of the announced research topic, is the law enforcement aspects of Festival Tourism security. Within the framework of his research, he examines the historical development of the provision of festivals in Hungary from 1910 to the present day. By developing this sub-theme, the author wishes to present the accidents and disasters that had a significant impact on the future development of festival safety and the regulation of music and dance events in the indicated era. In his work, the doctoral student tries to shed light on the categories of festivals and events, the rules related to notification, licensing, and management and the modification of the rules, the factors influencing the modification, as well as the duties of the parties involved - organizers, directors, licensees, insurance participants.

Keywords: *Security of festival tourism, events, local governments, event organizers, law enforcement agencies, event insurance, economics, preparedness for rules, cooperation.*

⁴²⁴ Suszter Tamás r. ezredes a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájának első éves doktorandusz hallgatója e-mail cím: suszter.tamas@gmail.com, ORCID: -

⁴²⁵ Tamás Suszter police colonel He is a first-year doctoral student at the Doctoral School of Law Enforcement at the National Public Service University e-mail adress: suszter.tamas@gmail.com, ORCID: -

A dualizmus kora

1881-ben született meg a XXI.-es törvény, a Budapest fővárosi rendőrségről. A törvény: „*első három szakasz kimondja, hogy a fővárosi rendőrséget az állam kezeli saját közegei által, annak figyelő, megelőző és felfedező feladatát körvonalazza általánosságban, s megkülönböztetve a közigazgatási rendőrséget a törvénykezésitől (gerichtliche Polizei) ez utóbbinak a rendőrség közreműködését teljes mértékben biztosítja.*”⁴²⁶

A jogszabály egyértelműen tisztázta, hogy a fővárosi rendőrség a belügyminiszter alárendeltségébe került.

A törvény szerint a fővárosi rendőrség feladatai a közé tartozott a zenés és táncos mulatságok felügyelete is az alábbiak szerint:

Mindennemű nyilvános előadások, mutatványok, táncvigalmak, fáklyás és egyéb menetek a fővárosi rendőrségnél jelentetnek be, s a mennyiben azokhoz a fennálló törvények vagy törvényes gyakorlat szerint engedély kívántatik, adja az engedélyeket; az üzletszerű ily előadásokért az 1875. évi XXV. tc. 7. és következő §-ai által megállapított díjakon kívül fizetendő díjak minimumát és maximumát –

A belügyminiszter jóváhagyása mellett - a fővárosi közgyűlés, az engedélyek kiállításáért és a rendőri segédletért járó díjakat pedig, szintén belügyminiszteri jóváhagyás mellett, a fővárosi rendőrség állapítja meg. Egyes konkrét esetekben a fentebbiek szerint megállapított szabályrendelet korlátai között, a fővárosi rendőrség alkalmazza a díjtételeket, s az előadás díját a főváros, az engedély kiállítása és a rendőri segédlet díját pedig a rendőralapba szolgáltatja be;

Szabályrendelet az 1884. évi XVII. tc. 10 §-ának a) pontjában említett fogadó, vendéglő, korcsma, sörház, pálinkamérés, kávéház és kávéház iparoknak Budapest főváros területén való gyakorlása tárgyába⁴²⁷ A szabályrendelet, a felsorolt szolgáltatóágak üzemeltetésére csak megbízható egyén számára biztosított engedélyt. Aki nyereségvágyból akart engedélyhez jutni, vagy bordélyt üzemeltet, annak nem tette lehetővé az engedély megadását. A szabályrendelet a rendőrség számára állandó ellenőrzést felügyeletet biztosított. A fogadósok számára a rendőrkapitány engedélyezhetett zenés táncvigalmakat, estélyeket, amelyek reggelig is tarthattak. A vendéglők, sörházak, kocsmák helységeiben zenélés csak éjfélig volt engedélyezve. Pálinkamérés csak a kijelölt helyeken reggel négytől este tízig volt nyitva tartható. A kávéházakban kávé, tea, csokoládé, nem engedély köteles szeszes ital és sütemény árusítható, melyhez két asztalnak legalább lennie kellett. Tiltott szerencsejáték kávéházakban nem volt folytatható. A fenti szabályrendelet a megszegőivel kapcsolatosan szigorú büntetéseket tartalmaz.

A dualizmus idején a magyar rendőrségeket, rendészetet a sokszínűség jellemezte. A kiegyezés után 1873-ban létrejött az első állami: a fővárosi rendőrség, majd 1903-tól a határrendőrség és 1916-tól a Fiumei rendőrség. E mellett az országban, városokban municipális, aza a helyi önkormányzat alá tartozó rendőrségek, valamint községi, mező és gátrendőrségek jöttek létre.

A dualizmus önkormányzati rendőrségei változatos képet mutattak. Nem állt rendelkezésre egységes szolgálati szabályzat, a városokban önálló rendészeti szabályok voltak érvényben. (Lásd Újpest, Debrecen, Lőcse)⁴²⁸

⁴²⁶ 1881. évi XXI. törvénycikk indokolása, a Budapest fővárosi rendőrségről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88100021.TVI&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei?pagenum%3D43> (Letöltve 2023. július 3.)

⁴²⁷ 1884. évi XVII. törvénycikk ipartörvény.

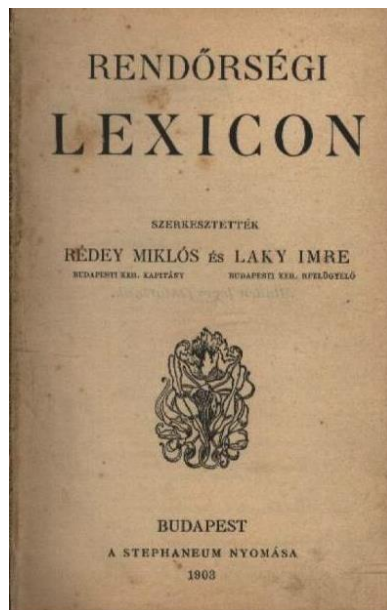
Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=88400017.TV&targetdate=&printTitle=1884.+%C3%A9vi+XVII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (Letöltve 2023. július 3.)

⁴²⁸ Sallai János Igazgatásrendészet története 2022. 94. oldal

Egységes szabályozás csak az állami rendőrségnél létezett, de azoknál sem voltak külön igazgatásrendészeti ezen keresztül a különböző rendezvényeket és táncmultságokat szabályozó feladatok tematikusan megfogalmazva, de azért többek között megtalálható volt az alábbi szabályozás:

- *A nappali rendre és az éjjeli csendre való vigyázás, nyilvános ünnepélyeken, táncestélyeken, színelőadásokon, vasútállomásokon stb. ügyeletes szolgálat tartása.*
- *Erkölcshandészeti feladatok gyakorlása.*
 - o *a fiatalság éjjeli időben ne csavarogjon az utcákon*
 - o *a fonókban az erkölcstelen ledér viselet ne harapódzék el;*
 - o *a nyilvános táncmultságok korlátozva legyenek;*

A dualizmus rendszere változatos képet mutatott. Az állami rendőrség mellett önkormányzati rendőrségek, és rendészeti hatóságok és közreműködtek úgy, mint a mezei rendőrség a gátrendőrség, a községek, városok rendőrségei, amelyek a rendészet teljes skáláján feleltek a rendfenttartási, tűzrendészeti, továbbá a mentési feladatok végrehajtásáért.

1. számú ábra.⁴²⁹

Hangversenyek, mutatványok stb. engedélyezése

(64.573/Vc. sz. B. M. r. — L. Redey Gyűjt. 1901. 97. 1.) 1. §. Hangversenyek, tánczvigalmak, szavalatok (recitator), felolvasások, daltársulati, bűvészeti, továbbá circus-, valamint egy vagy több állattal bemutatandó előadások, álarczos menetek nyilvános rendezéséhez, tűzijáték, állatsereglet, anatómiai, panoptikai és más hasonló múzeum, báb- vagy gépszínház nyilvános bemutatásához, kintorna, slplada, czitera és általában hangszerekkel udvarokon, utcákon, tereken, nyilvános helyen kereset céljából való játszáshoz, végre hinták (lég-, hajó-, kőrhinták), erőmérőgépek, hullámvasutak és ezekhez hasonló természetű játékoknak és szórakoztató eszközöknek, illetve hasonló látványoknak nyilvános helyeken való fölállításához rendőrhatalom engedély szükséges.

⁴²⁹ Rédey Miklós - Laky Imre (1903): Rendőrségi lexikon. Stephaneum ny. Budapest. Forrás: <http://mek.oszk.hu/13900/13910/cedula.html> (letöltve 2023. július 03.)

4. §. Budapest székesfőváros területén úgy a magyar állampolgárok, mint a külföldiek részére az engedélyt az e részben fennálló szabályok figyelembevételével a székesfővárosi m. kir. államrendőrség főkapitánya adja ki.

Az első ismert katasztrófa

1910 tavasza, Ökörítő⁴³⁰

Ökörítő község, (ma Ökörítőfülpös Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegye) Szatmárvármegye északnyugati részén fekszik, közel a Tiszához. Lakossága szintiszta magyar földművelő emberekből áll. Nagyobbrészt kisgazdák, kik amellelt, hogy a közeli uradalmakban dolgoznak, a saját földjeiken is gazdálkodnak. A község lakóinak száma meghaladja a kétezret, amelyből azonban néhány százan állandóan Amerikában tartózkodnak. Szorgalmas, munkás nép. Túlnyomó részük református vallású. Évenként rendszeren egy-két ünnepélyt szoktak rendezni az egyház segélyezésére. Ilyen célból rendezték a húsvéti táncmulatságot is, melynek olyan rettenetes vége lett.

A táncmulatság rendezésének élén a falu fiatalsága állott. Hetek óta készültek erre a mulatságra. A fiatalság egyrésze a múlt vasárnap bejárta a környék szomszédos községeit, Györtelket, Poresalmát, Penyiget, valamint a közeli tanyákat, Szökét, Mácsát és Telekszeget, hogy az atyafiságot és a fiatalságot meghívja a mulatságra. A hívogatásnak szép eredménye volt. A falvakból és a tanyákról nagy számmal jöttek össze a legények és a leányok és csakhamar hangos lett a falu nagy utcája jókedvű legények és leányok víg nótázásától.

A Weisz-féle nagykorcsma udvarán van egy nagy csűr, azt szokták mulatság céljaira fölhasználni. Most is ezt a csűrt kérték el. A hatalmas nagyszerű, erős fagerendákból és deszkákból van összeállítva s fölül padlástér van, melyben még a télről egy-két petrence széna is maradt. A rendezők a szerűt gondosan elzárták minden oldalról, hogy csak azok juthassanak be, akik megváltják belépőjegyeiket és csak egyetlen kijáratot hagytak meg, amely alig volt egy méternél szélesebb. A csűrt még húsvét szombatján földszítették színes láncokkal, lampionokkal, a gerendákon még ott voltak a megszáradt gallyak, amelyek a tavalyi mulatságtól maradtak meg. Ezeket nem szedték le, otthagyták azokat is disz gyanánt. Világításul öt petróleumlámpa szolgált. Délután hat óra-kor gyülekezni kezdtek a mulatságra. Elment a bálba Ökörítő egész fiatalsága, valamint Győr-telek, Porcsalma, Géberjén, Penyige és Zima községekből, sőt még Fehérgyarmatról és Csengerről is leányok, legények nagy számmal. A bálon résztvevők közt volt számos szabadságolt katona, kik a húsvéti ünnepekre jöttek haza. Háromnegyed hétre már mind együtt voltak a mulatozók. Lehetek körülbelül ötszázan a hatalmas szerűben. Hét órakor a rendező fiatalság helyett csinált a szerű közepén s a banda rázendített a csárdásra s megkezdődött a tánc. Vidáman, jó-kedvűen mentek táncba egymásután a fiatal párok.

A második táncot járták, amidőn egy tíz óra körül nagy pukkanás hallatszott s nyomában fényes eső jelent meg a táncolók feje fölött. Közvetlen a bejárat fölötti nagy petróleumlámpa felrobbant s a szétömlő égő petróleum éppen a bejárat fölötti száraz gallyakat gyújtotta meg. Rémsült kiáltások hallatszottak most mindenünnen: Tűz van! Tűz van!

A lángok a száraz gallyakon egy pillanat alatt szétfutottak s alig néhány másodperc múlva el-harapódzott a tűz az egész csűr tetőzetére. A banda elhallgatott. A táncoló párok jajveszékelve rohantak a kijárat felé. Az egyetlen kijárat előtt egy szempillantás alatt ott nyüzsgött az egész közönség s annyira összetorlódott, hogy teljesen elzárta a kijáratot. A tűz pedig hihetetlen gyorsasággal kapott bele a tetőzetbe s valóságos parázsápor hullott alá. Leírhatatlan jelenetek következtek most.

⁴³⁰ Népszava 1910. március 29. 9. oldal Forrás:<https://adt.arcanum.com/hu/collection/Nepszava/?decade=1910> (Letöltve: 2023. július 03.)

Sokaknak meggyulladt a ruhája s ezek, mint égő fáklyák futkostak ide s tova. Mások a füsttől ájultan estek össze, a tömeg nagyobbik fele pedig esztét veszítve, állati küzdelemmel ti-porta s gázolta egymást a kijárat előtt. Az első tűzoltókat Szatmár Zilahból riasztották, akik a nagy távolság miatt igen sokára értek oda.

A faluban lévők kétségbeesetten siettek a szerencsétlenek segítségére. Oltásról szó sem lehetett. Az emberi hangok rettenetes zűrzavara hallatszott ki az égő csűrből. Odabent a kijárat előtt a tülekedő embertömeg végre elérte egymáson keresztülgázolva azt a magasságot, hogy a csűr oldalának egy nyitott nyílásán többen kiugorhattak a csűr elé. Mintegy százan menekültek így meg a biztos tűzhaláltól embertársaik összetaposott hulláin keresztül. A csűr teljesen leégett és a bent rekedtek valamennyien szénné égtek.

Hajnalodott már, amikor a tűz kihamvadt. A megmenekültek közül többen megtévelyodtek a kiállott izgalmaktól.

A vizsgálat

A katasztrófa idejében az egyik szomszédos községben hivatalos eljárásban volt éppen Morvái Károly vizsgálóbíró és dr. Vajai Imre törvényszéki orvos, akik azonnal a katasztrófa színhelyére siettek és hozzá láttak a vizsgálatához. Megállapították, hogy a helyiségben mintegy ötszázan voltak és a menekülést az tette lehetetlenné, hogy a csűr kapuját még külön keresztgerendákkal is eltorlaszolták. Addig pontosan kétszáznyolcvannégy halottat találtak.

A vizsgálatot később átvette Csomay szatmári alkapitány és kivonult a helyszínére a mátészalkai, csengeri, porcsalmi és tyukodi csendőrség is. A vizsgálat közelebbi részleteket még nem derített ki. Ha később ki is lesz deríthető, hogy a rettenetes katasztrófa miatt kit terhel a felelősség, megbüntetni úgyse lehet senkit. Bizonyosra vehető, hogy maguk a rendezők is a tűz áldozatává lettek, akik végzetes könnyelműségükkel ennyi embertársuknak készítettek ilyen borzalmas véget.

A kor kritikája⁴³¹

Budapest fővárosról a törvényhozás törvény által gondoskodott, de az ország többi városaiban és községeiben a rendőrijog s annak gyakorlása kormányzati rendeleteken és helyhatósági szabályzatokon nyugszik. Az ily rendőri szabályok azonban nem egységesek, azok többnyire ötletekből támadtak. Hát ezek az állapotok részben a kormányzat mulasztásának, részben a törvényhatósági autonóm szervezet hibáinak tudhatók be.

Az ököritói szerencsétlenségnél előfordult mulasztás első sorban a törvényhozást, másodsorban az államigazgatást és harmadsorban a törvényhatósági önkormányzatot terheli. A táncmulatságok engedélyezése körüli eljárást az 1901. évben 64,573. sz. a. kelt belügyminiszteri rendelet szabályozza.

Ez a felületes rendelet a táncmulatságok rendezését a látványosságok engedélyezésével együttesen szabályozza. Minden szakszerű meghatározás nélkül csak annyit állapít meg, hogy a táncmulatság rendezéséhez rendőrhatalósági engedély kívántatik. Egy későbbi szakaszban elrendeli, hogy a táncmulatsághoz a községi elől járóstól helyhatósági engedély is kieszközölnöd.

A hatóságok nem követnek egyforma eljárást.

⁴³¹ Magyar Közigazgatás (Közigazgatási hetilap XXVIII. évfolyam-16.szám.) Budapest, 1910. április 17.A faluközösségek és közrendészetünk
Forrás: https://adt.arcanum.com/en/view/MagyarKozigazgatás_1910/?pg=0&layout=s Letöltve: 2023. július 03.)

Rendszerint az a gyakorlat, hogy a táncmulatságot rendezők írásbeli kérvényt intéznek az előljáráshoz, és ezt a kérvényt az előljárási véleményes jelentésével az illetékes főszolgabíróhoz terjeszti fel, akinek engedélye nélkül a mulatságot megszervezni nem szabad. A községi előljárási kötelezettsége a táncmulatság feletti rendet biztosítani és, ha szükséges, akkor a főszolgabírónál megfelelő rendőri karhatalom kirendelését kell kérni.

Azt nem tudjuk, hogy az Ökörtóban rendezett és katasztrófába torkollott vigalomnak megelőző közigazgatási engedélyezése hogyan történt, de annyi bizonyos, hogy az engedélyezésnél a helyben szokásos tűzrendészeti szabályokat teljes egészében figyelmen kívül hagyták, országos hatáskörű, egységes tűzrendészeti szabályozásról ekkor még nem beszélhettünk.

Nádfedelű csűr, melyet száradt lombok díszítenek, papírlampion, petróleumláng, eltorlaszolt bejáratok, ötszáz embert meghaladó tömeg, egyértelműen arra utal, hogy az engedélyező előljárási nem volt kellően körültekintő és alapos.

„Azonban hiábavaló minden okoskodás. Azoknak a tátongó síroknak, melyek egy magyar falunak eleven élettől fakadó virágait nyeltek el, ma már a közigazgatás munkása előtt csak egy tanulsága van és ez a községi rendészet reformjának követelése. Addig ne zöldüljön fű azokon a sírokon, míg az a reform megalkotva nincs.

A rendőrhatalom jogkört és eljárást az egész országban egységesen kell szabályozni, a tűzrendészetet országosan kell szervezni. Sem a rendőrhatalom igazgatását, sem a tűzrendészetet az ország kormányzata a törvényhatalom önkormányzat jogkörében többé nem hagyhatja.

A belügyminisztériumban ma éppen kilenc éve fekszik egy tűzrendészeti törvényjavaslat. Annak idejében az országos tűzoltó szövetség dolgozta ki, és azóta, hogy beterjesztette, minden belügyminiszter foglalkozott vele. Nem terjeszthette a törvényhozás elé egyik sem, mert nálunk a minisztereknek rövid az életük, nincs idejük arra, hogy alkothassanak.

A parlament az a moloch, mely felemészti a tehetséget, ha az a párturalomnak útjában van.

A legnagyobb problémát azonban nem ebben látták a kor kritikusai hanem, álláspontjuk szerint a falvaknak nem volt közigazgatási gondviselője, a falvak kisközségek az egyetlen közigazgatási tekintélyt, a jegyzőt is nélkülözték, és a főszolgabírói ellenőrzések számai is kevés volt amellett, hogy nem is volt a falu népe között kívánatos”.

Megalakult a magyar központi állami rendőrség

A huszadik század elején az 1920 évi I. tc kel a városi rendőrségeket jogilag államosították és létrejött a belügyminiszter alárendeltségéhez tartozó, az egész ország területére kiterjedő hatáskörrel rendelkező állami rendőrség.

Az újonnan felállt központi állami rendőrség ügyintéző hatáskörébe sorolták **az igazgatási rendészet gyakorlását** azokban a közigazgatási ügyekben, amelyeknek intézését valamely jogszabály (törvény, rendelet, szabályrendelet) kifejezetten a rendőrhatalomok hatáskörébe utalja,

A létrejött magyar királyi államrendőrség a rendezvényekkel kapcsolatos igazgatásrendészeti feladatait az erre vonatkozó BM rendelet alapján az alábbiak szerint szabályozták:

Nyilvános színi előadások engedélyezése és azok feletti a rendőri felügyelet gyakorlása, feltételezve a városi tanács, illetőleg az alispán hatáskörébe tartozó színház nyitási engedélytől; nyilvános hangversenyek, dal-, szavalati előadások, mutatványok, mozgófényképelőadások, táncvigadalmak, fáklyás- és egyéb ünnepi felvonulások engedélyezése; közbiztonsági és tűzbiztonsági szempontból szükséges óvintézkedések elrendelése és felügyelete; a kirovott felügyeleti díjak beszedése és elszámolása. (A szabályszerű engedélydíjak a városi pénztárnál fizetendők le, s ezek lefizetésének igazolása nélkül, az engedély ki nem adható);

A fentiek mellett különböző nyilvános helyiségekben, bárókban, kávéházakban, dalcsarnokokban⁴³² is sor kerülhetett előadásokra. A mulatók, orfeumok⁴³³, daljátékok, ének, szavalat és táncjátékok, továbbá különböző mutatványok, látványosságok megrendezése céljából hatósági engedélyre volt szükség, amelynek alapját egy igen régi a 19. századból (1897.) visszamaradt 7445. sz. főkapitányi elnöki utasítás képezte. Természetesen az utasítás is változott és más jogszabályok is rendelkeztek a témakörben. A mulatókban és dalcsarnokokban csak más színházakban nem játszott, egy felvonásos műveket lehetett színpadra tűzni. A fellépő személyeknek is rendelkezni kellett rendőrhatalósági engedéllyel.

Egy későbbi 151./1927-es sz. rendelet lehetővé tette, hogy elkülönített helységben kávéházakban, vendéglőkben rendőrhatalósági engedély birtokában hivatásos színészek, artisták is felléphessenek.

A fentiekben bemutatott szórakoztató helységek, színházak felügyeletét ellátó rendőrhatalóság az engedélyek és a rendezvények ellenőrzése céljából helyszíni jelenléte, ügyeletes rendőrtisztviselőket biztosított.

Az ilyen szolgálatba kirendelt rendőrtisztviselők számára tiltott volt ingyen étel ital elfogadása. A felügyeletet ellátó rendőrök kötelezettsége a jogszabályok, tűzrendészet szabályok betartása, és a napi engedélyek ellenőrzése.

Automata biliárdasztalok játékba helyezését szintén a rendőrhatalóság engedélyezhette, amelynek feltétele volt, hogy 18 éven aluli személyek nem látogathatták, külön helységben lehetett csak elhelyezni az eszközt, amelynek nyitva tartása 08-01-ig engedélyezett.

Bálok és táncmulatságok tartása is rendőrhatalósági engedélyhez kötöttek voltak, amelyeknek a legfontosabb feltétele a tűzrendészeti előírások, és a használati engedély megléte volt.

A szállodákban és kiránduló helyiségekben való táncmulatság is rendőrhatalósági engedély megléte esetén volt tartható, amelynek a nyitva tartása korlátozott időtartamra vonatkozott. A színpadi helységeken kívül tervezett nyilvános előadások megtartása esetén a rendőrség ellenőrizhette az előadás jogok meglétét.

A fenti rendezvényekhez zenét szolgáltató zenészeknek működési engedéllyel kellett rendelkezni.

1945-től a rendszerváltozásig

1945 márciusában az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1.690/1945. M. E. számú rendeletével intézkedett az demokratikus államrendőrség felállításáról és a csendőrség

⁴³² A dalcsarnokok tűzrendészetére és üzemeltetésére vonatkozó szabály már 1888-tól létezett a fővárosban. E szerint: „A színpadon minden dalcsarnokban legalább is egy vízzel telt kád tartandó, abban egy vizes pokróc s mellette két veder. A víz tiszta és friss voltáról a tulajdonos gondoskodni tartozik. A kijáratok az előadás tartama alatt nyitva tartandók és „kijárat“ felirattal ellátandók. Minden kijárásnál egy vészlámpa alkalmazandó. A folyosók és járdák elfoglalása tilos. A színpadon és az öltözőkben a szivarozás tilos. Az előadásokra nézve a záróra éjjeli 12 órára állapítatik meg, s a zenére nézve a vendéglők és kávéházakra nézve fennálló szabályok érvényesek. Befejezett cselekménnyel bíró szerves egészet képező színdarabok, valamint a közszemérmert sértő előadások és mutatványok színre hozatala tilos. A férfiak és nők öltözdeje egymástól elkülönítendő és azokba, valamint a színpadra idegeneknek tilos a bemenet. Tilos továbbá a közönségnek a szereplő személyekkel együtt énekelni. A közönségre vonatkozó tilalmakra, a közönség a dalcsarnokokban alkalmazandó intő táblák által figyelmeztetendő. A dalcsarnokban kiszolgáltató ételek és italokról szóló árjegyzékek kellő mennyiségben az asztalokra kitéendő. A kirendelt felügyeleti tisztviselő részére állandóan egy külön asztal kijelölendő, melynél a tisztviselő engedélye nélkül más vendég helyet nem foglalhat.” 11823 /1888. sz. Dalcsarnokokra vonatkozó főkapitányi rendelet. . Forrás: <https://mek.oszk.hu/13900/13910/13910.pdf> (Letöltés: 2023. július 03.)

⁴³³ Orfeum: olyan mulatóhely, ahol a közönség asztalok mellett fogyaszthatott, míg a színpadon v. a parketten artistaszámok, énekes színművek, kuplák váltakoztak. Magyar Színházművészeti Lexikon. Forrás: <https://mek.oszk.hu/02100/02139/html/index.html> (Letöltés: 2023. július 3.)

feloszlatajáról. Ugyanez a rendelet létrehozta a budapesti és vidéki, továbbá vármegyei és városi főkapitányságokat, városi és járási kapitányságokat, rendőr őrszobákat, rendőrbiztoságokat és körzeti rendőrőrsöket állítottak fel.

1946 októberében a vármegyei és városi főkapitányságokat megszüntették és a városokban és járási székhelyeken városi-, járási kapitányságokat hoztak létre. Bevezették a vármegyei felügyeleti körzeti szemlélőket, akiknek a fő feladata a vármegyei rendőrségek ellenőrzése volt. A korábban felállított vidéki politikai rendészeti osztály beleolvadt a budapesti osztályba és új elnevezést kapott: Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya.

Az átalakulás teljes mélységében érintett az igazgatásrendészetet is, amelyet jól szemléltet az **1947-ben** kiadott tankönyvsorozatok közül az „Igazgatási rendészet és rendőri büntetőbíráskodás”⁴³⁴ amely az igazgatásrendészet témaköreibe az alábbiakat sorolta:

- italmérési ügyek;
- kártyaengedély ügyek;
- engedélyügyek;
- lőfegyver, lőszer, és robbanóanyagok körüli rendőri eljárás;
- fegyverkovács és puskaműves ipar gyakorlásával kapcsolatos rendőri teendők;
- sajtótermék utcai és házaló terjesztése;
- adománygyűjtések;
- talált és elhelyezett tárgyak körüli eljárás;
- erkölcsi bizonyítvány kiállítása;
- személyazonossági igazolvány kiállítása;
- idegenvezetés;
- kábítószerrel kapcsolatos eljárás;
- prostitúció
- közúti közlekedés rendészete

Témánk vizsgálata szempontjából a legfontosabb terület az engedélyügyek, melyek közé az alábbiakat sorolta:

Színházak, műkedvelő színelőadások, mozgófényképszínházak, mulatók, orfeumok, dalcsarnokok, műszínek, szórakozóhelyek elnevezése, hangversenyek, mutatványok, automata billiárdasztalok, bálók és táncrendezvények, sportrendezvények, lóversenyek, multságok, zenészek működésének engedélyezése az 1881. XXI. tv és az 5047/1919-es ME rendelet szerint a rendőrség igazgatásrendészeti profiljába tartozott. A két jogszabály meghatározó a magyar rendészet, rendőrség történetében és az igazgatásrendészet területén is maradandó szabályokat tartalmazott.

A színházak esetén a fenti két törvény mellett az 1848-as XXXI. törvény tartalmazott iránymutatásokat. A fenti jogszabályok előírásainak megfelelően a színházak számára a játszási engedélyt a rendőrség állította ki, amihez még szükséges volt minden előadás esetén a rendőri licenc engedélyre. A műkedvelő színelőadások engedélyezése terén 1947-ben a korábbi szabályok voltak irányadóak.

A mozgófényképszínházak engedélyezése tárgyában 1945. július 18.-én kiadott 5090/1945. sz. ME rendelet⁴⁰⁶ újból szabályozta az engedélyezési eljárást. A mozgószínház felügyelete fontos volt az állam számára is, mivel jelentős bevételt jelentett a vígjátéki és fényűzési adó, amit a filmek vetítése kapcsán szedtek be, ezen túl a nyers bevétel 12 %-t a Belügyminisztérium számára kellett befizetni. A rendelet szerint 1945 október 01-től csak a belügyminisztériumtól az 5090/1945. sz. ME rendelet alapján kapott engedélyt. Ezt követően, a korábban kiadott engedélyk hatályukat veszítették. A mozifilmek vetítésének engedélyezése

⁴³⁴ Igazgatási rendészet és rendőri büntető bíráskodás. 1947. Magyar Államrendőrség országos szaktanulmányi felügyelője, Szikra Irodalmi és Lapkiadóvállalat Nyomdai Rt. Budapest, 1-380. oldal

mellett a filmek hatósági ellenőrzésére vonatkozó korábbi jogszabályok is megváltoztak. 1945. augusztus 15-től, csak az országos Mozgóképvizsgáló Bizottság engedélyével lehetett filmeket vetíteni a mozikban.

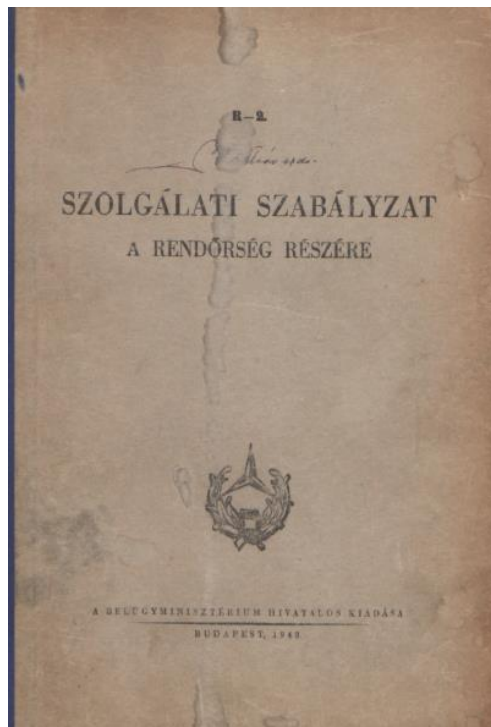
Mulatók, orfeumok, dalszarnokok, műszínek engedélyezéséhez feltétel volt, hogy csak egy felvonásos darabot adhattak elő, amelyhez fellépőt csak a rendőrkapitányság engedélyével lehetett szerződtetni, amely engedélyeket tartalmazó nyilvántartást a rendőrhatalóság engedélyügyi alosztálya havonta volt köteles ellenőrizni. A mulatók, orfeumok, dalszarnokok működési engedélyéhez az egészségügyi és tűzrendészeti szabályok betartása feltétel volt.

A fenti intézményekre, rendezvényekre és tevékenységekre vonatkozó szabályok betartása érdekében rendes és rendkívüli felügyelti szolgálatot kellett vezényelni a helyszínekre a rendezvények idejére.

A hangversenyek, mutatványok, automata billiárdasztalok, bálók és táncrendezvények engedélyezés terén a második világháborút követő években nem alkottak újabb rendeleteket, így a korábbi szabályozás maradt érvényben.

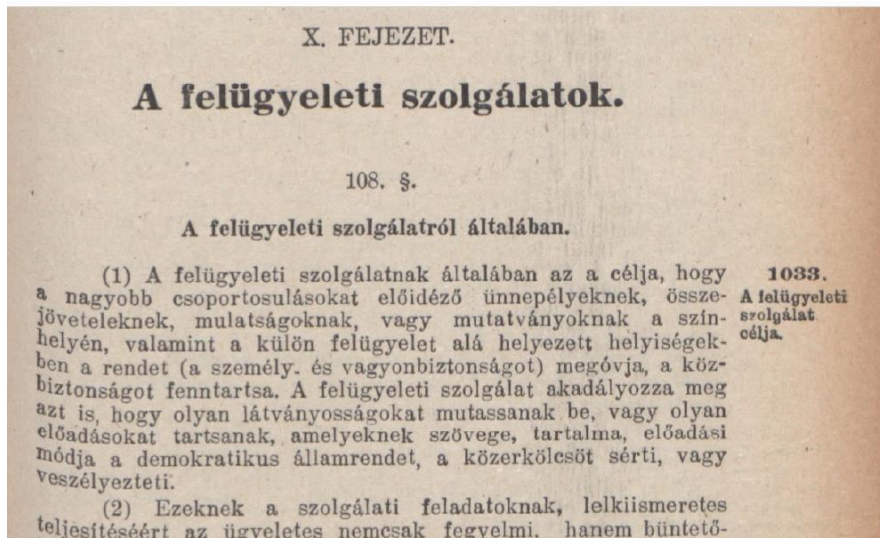
A teljes baloldali fordulat előtt talán az utolsó „békebeli” rendőrségi szabályzat⁴⁴³ az R -2.-es volt, az 1948-as a demokratikus időkből, amikor még Magyarország államformája köztársaság volt. A szabályzat még 1947-ben készülhetett, amelyet a mellékletekben szereplő 1947-es keltezés támaszt alá. A szabályzat a rendőrség számára a következő igazgatásrendészeti jellegű feladatokat határozza meg, amelyek szinte teljesen lefedik az igazgatásrendészet szakterületét:

- nyilvános színelőadások engedélyezése és ott a rendőri felügyelet gyakorlása, ha a helyi közigazgatási hatóság a saját feladatkörébe tartozó színháznyitást megadta; nyilvános hangversenyek, dalestek, szavalati előadások, mutatványok, mozgóképfénykép leadások, táncvigadalmak és ünnepi felvonulások engedélyezése; közrendészeti és tűzrendészeti szempontból szükséges óvintézkedések elrendelése és az azokra való felügyelet; a kirótt felügyeleti díjak beszedése, elszámolása;

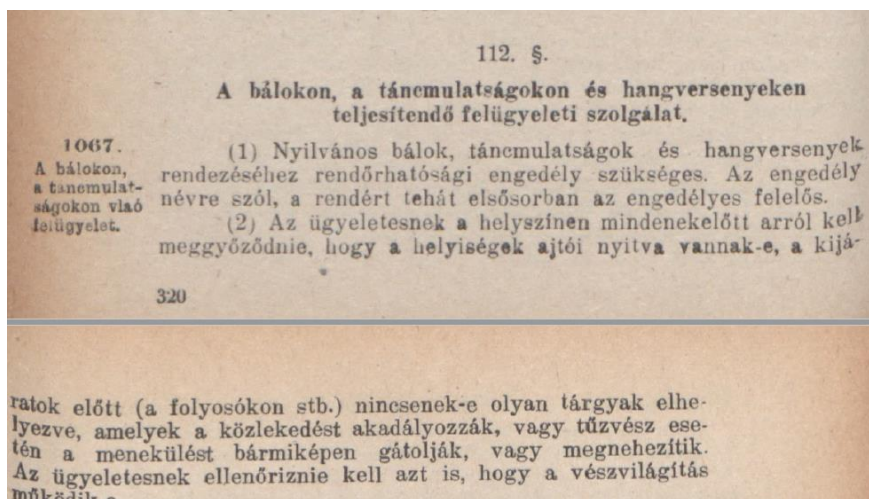

2. számú ábra Szolgálati szabályzat a rendőrség részére R2 1948⁴³⁵

⁴³⁵ R-2. Szolgálati szabályzat, a rendőrség részére. Belügyminisztérium hivatalos kiadása. 1948. Budapest

3. számú ábra Szolgálati szabályzat a rendőrség részére R2 1948⁴³⁶

4. számú ábra Szolgálati szabályzat a rendőrség részére R2 1948⁴³⁷

A később kiadott 1955.22.tvr. szerint a rendőrség az igazgatásrendészeti feladatainak végrehajtása során véleményezi a kártyajátszási engedélyek kiadására vonatkozó kérelmeket, javaslatot tesz a vendéglátóipari üzemek részére kiadott tánc, éneklési, kártyajátszási és zárórameghosszabbítási engedélyek visszavonására;

Az 1950-es évektől falvakban, városokban egyaránt folyamatosan bővült azoknak a rendezvényeknek a szám, pl. vásárok, búcsúk, stb., ahol mutatványosok rendőrhatalósági engedély birtokában, különböző eszközökkel mulattatták az embereket. A mutatványosok számára a lakóhely szerint illetékes rendőrkapitányság igazgatásrendészeti osztálya állította ki az engedélyt.

Forrás: <https://axioart.com/tetel/szolgalmati-szabalyzat-a-rendorseg-reszere-r-2> (Letöltve 2023. július 03)

⁴³⁶ R-2. Szolgálati szabályzat, a rendőrség részére. Belügyminisztérium hivatalos kiadása. 1948. Budapest

Forrás: <https://axioart.com/tetel/szolgalmati-szabalyzat-a-rendorseg-reszere-r-2> (Letöltve 2023. július 03)

⁴³⁷ R-2. Szolgálati szabályzat, a rendőrség részére. Belügyminisztérium hivatalos kiadása. 1948. Budapest

Forrás: <https://axioart.com/tetel/szolgalmati-szabalyzat-a-rendorseg-reszere-r-2> (Letöltve 2023. július 03)

Mutatványosi engedélyt csak a 20 évnél idősebb magyar állampolgár kaphatott, aki erkölcsileg és politikailag is megbízható volt. Családtagot csak akkor alkalmazhatott, ha annak családtagi közreműködési engedélye volt.⁴³⁸

A szocializmus kezdeti szakaszában a tűzrendészetet az államigazgatás egyik legfontosabb ágazatának tartották. A termelés, a javak, a dolgozó emberek megvédése a tűzveszélytől kiemelt feladatként jelentkezett a Belügyminisztériumban, amelynek legfőbb végrehajtója a tűzoltóság volt. A tűzrendészetet a Belügyminisztérium felügyelte, míg annak irányítása az Országos Tűzrendészeti Parancsnokság feladata volt. A gyakorlati végrehajtás a megyei, járási és fővárosi alárendelt szervezetekre hárult. A tűzrendészeti feladatokból a rendőrség az alábbi tevékenységeket volt köteles folyamatosan elvégezni:

1. különböző létesítmények telepítési, építési, használatbavételi és üzemeltetési engedélyeinek kiadása;
2. tűzrendészeti szabálysértés eljárás;
3. tűzoltás, tűzvizsgálat;
4. mezőgazdasági tűzrendészet;
5. felügyelet és ellenőrzés, a tűzrendészeti szabályok végrehajtásánál.

A szocializmus időszakában a BM alárendeltségben szervezett tűzoltóság országos szervezet kiépült és az a korábbi igazgatásrendészeti és gyakorlati megelőzési és mentési feladatokat teljesen átvette a rendőrségtől.⁴³⁹ Lényeges változás a rendszerváltozásig nem történt a területen.

Rendszerváltozás kora

A rendszerváltást követően a demokratikus jogállam már képtelen volt a biztonságot a totális diktatúra időszakában tapasztalhoz hasonló mértékben szavatolni, amely a rendészeti tevékenység átrendeződését vonta maga után⁴⁴⁰, és megkezdődött az egyes feladatok úgynevezett civilizációja, kiszervezése, köztük az italmérési, záróra-meghosszabbítási, valamint tánc-, zene- és kártyajátszási engedélyekre vonatkozó kérelmek véleményezése;

A rendszerváltozás után a települési önkormányzatok jegyzőihöz vagy körjegyzőihöz a tűzoltósághoz és a rendőrséghez kellett bejelenteni a fentiekben igencsak részletesen szabályozott rendezvényeket, mulatságokat. talán ez a szabályozatlan környezet és ismét mértéktelen haszonlesés következménye lett az újabb, már a modern kori táncmultság esetében bekövetkezett tragédia.

Budapest, 2011. január 15.
Nyugati Tér WEST BALKÁN⁴⁴¹

2011.január 15-én, szombaton este a budapesti Nyugati téren lévő West-Balkán szórakozóhelyen, az egykori Skála Metró épületében két lány és egy fiatal nő halt meg, 14-en pedig megsérültek. Az áldozatok 17 és 24 év közöttiek voltak. A két lány a II. kerületi Mórnicz Zsigmond Gimnáziumba járt, a 24 éves fiatal nő pedig Gyömrőn lakott. A szórakozóhelyre

⁴³⁸ Sallai János Igazgatásrendészet története 2022. 157. oldal

⁴³⁹ Sallai János Igazgatásrendészet története 2022. 161-161. oldal.

⁴⁴⁰ Christián László – Budavári Árpád – Lippai Zsolt (2022): A helyi rendészet és a településbiztonság új trendjei itthon és külföldön. Glossa Iuridica, 8(4): 175-191. o., 117. o.; Christián László – Lippai Zsolt (2021): Kakuktkotás vagy új rendészeti alappillér? In: Csaba Zágon – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.) „Tehetség, szorgalom, hivatás”. Tanulmánykötet (pp. 17-30). Magyar Rendészettudomány Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, Budapest, 18. oldal

⁴⁴¹ https://index.hu/bulvar/2011/01/16/harom_lanyt_megoltek_a_west_balkanban/ letöltve 2023.06.10.

közel 3000 embert engedtek be, és a három áldozat nem élte túl a hatalmas tömeg által kifejtett fizikai nyomást. A boncolás szerint fulladás volt a haláluk oka. Egy rövid ideig volt egy olyan elmélet a tragédiáról, hogy késelés történt, de a rendőrség kezdettől fogva cáfolta ezt az elméletet.

A vizsgálat eredményei alapján a tragédia okaként jelölte meg, hogy a rendezvényszervezők sorozatos mulasztásokat követtek el azzal, hogy a nagy tömeget vonzó bulit olyan épületbe szervezték, amelynek állapotát a hatóságok rendszeresen kifogásolták, és amelyben ezres nagyságrendű rendezvény megtartásához nem is járultak hozzá. Megállapították azt is, hogy a karszalagok száma alapján a szervezők igenis négyezer főt vártak a buliba, ami „jelentősen veszélyeztette a vendégek biztonságos elhelyezését”.

A szervezők felelősek azért, hogy az épület befogadó képességét jelentősen meghaladó személy menjen be az épületbe, ugyanakkor nem tartották kontroll alatt a beengedett vendégek számát, viselkedését.

A vizsgálat kitért arra, hogy a rendezvén szervezőjének közvetlen felügyelet alatt kellett volna tartania az eseményeket, de ha ezt nem tudta megtenni, akkor megfelelően gondoskodnia kellett volna egy vezető megbízásáról.

Végül ennek alapján kijelentették a személy- és vagyonvédelmi szakemberek, hogy a cég helyszínén jelenlévő alkalmazottjának időben intézkednie kellett volna az érkezők beléptetésének leállításáról.

A fent részletezett sajnálatos tragédia rávilágított arra, hogy a zenés, táncos rendezvények jogszabályi szinten történő szabályozása nem tűr halasztást. Az átlátható biztonsági követelmények lefektetése a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről szóló kormányrendeletben történt meg.⁴⁴²

A rendelet hatálya kiterjed azokra az alkalmi vagy rendszeres zenés, táncos rendezvényekre, amelyeket: – az országos településrendezési és építési követelményekről szóló kormányrendeletben meghatározott tömegtartózkodásra szolgáló építményben, építményen, tömegtartózkodásra szolgáló helyiséget tartalmazó építményben, építményen, vagy tömegtartózkodásra szolgáló helyiségben (építmény) tartanak, – az előző pontban foglaltak

⁴⁴² 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> letöltés dátuma: 2023.06.12.

kivételével a szabadban tartanak (szabadtéri rendezvény) és a résztvevők létszáma az ezer főt meghaladja.

Zenés, táncos rendezvények esetében a helyiség akkor minősül tömegtartózkodásra alkalmasnak, ha az egyidejűleg háromszáz személynél nagyobb befogadóképességű. Tömegtartózkodásra szolgál továbbá az építmény, ha van benne tömegtartózkodásra alkalmas helyiség, illetve ha nincs is olyan helyisége, de bármikor egyidejűleg háromszáz főnél több személy tartózkodása várható (pl.: híd, kilátó).

A szabadtéri rendezvények esetében nem a jelenlévők száma, hanem a szabadtéri tartózkodásra szolgáló terület befogadóképessége a meghatározó.

A rendeletet nem kell alkalmazni⁴⁴³:

- 1) a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvényekre,
- 2) a választási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gyűlésekre,
- 3) a vallási közösségek vallásos szertartásaira és rendezvényeire,
- 4) a családi eseményekkel kapcsolatos rendezvényekre és
- 5) a közoktatási intézményekben az intézmény által szervezett rendezvényekre.

Zenés, táncos rendezvény csak rendezvénytartási engedély (a továbbiakban: engedély) birtokában tartható. Az engedélyezési eljárásban szakhatóságként vesz részt⁴⁴⁴:

- 1) a fővárosi és megyei kormányhivatal kistérségi (fővárosi kerületi) népegészségügyi intézete,
- 2) az építésügyi hatóság,
- 3) a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség, másodfokú eljárásban az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség;
- 4) a tűzvédelmi hatóság,
- 5) a rendőrség.

Az engedély iránti kérelemhez a kérelmező csatolja⁴⁴⁵:

- 1) a zenés, táncos rendezvénynek helyt adó építmény, terület azonosításához szükséges, továbbá alapterületére, befogadóképességére vonatkozó adatokat,
- 2) a kérelmező nevét, valamint székhelyét, cégjegyzékszámát, az egyéni vállalkozó nyilvántartási számát,
- 3) a zenés, táncos rendezvény megnevezését,
- 4) a zenés, táncos rendezvényhez kapcsolódó szolgáltatások megnevezését,
- 5) a zenés, táncos rendezvény gyakoriságáról, megtartásának napjairól, kezdésének és befejezésének időpontjáról szóló nyilatkozatot,
- 6) a biztonsági tervet,
- 7) amennyiben ezt külön jogszabály kötelezővé teszi, a tűzvédelmi szabályzatot. Az engedélyezési eljárásban a jegyző a szakhatóságokkal közös helyszíni szemle megtartásáról intézkedik. A helyszíni szemlén résztvevő szakhatóságok szakhatósági 60 állásfoglalásukat a szemle megállapításairól felvett jegyzőkönyvbe foglalhatják. A helyszíni szemléről a jegyző értesíti az Országos Mentőszolgálatot.

⁴⁴³ 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (Letöltve: 2023.06.12.)

⁴⁴⁴ 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (Letöltve: 2023.06.12.)

⁴⁴⁵ 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (Letöltve: 2023.06.12.)

Az engedély feltétele a kérelmező által benyújtott biztonsági terv, amelynek tartalmaznia kell⁴⁴⁶: 1) a zenés, táncos rendezvény helyszínének alaprajzát, befogadóképességét és az oda való belépés és eltávozás rendjét,
2) a zenés, táncos rendezvény helyszínének baleset, elemi csapás, tömeges rendbontás esetére vonatkozó kiürítési, menekítési tervét,
3) a biztonsági követelmények érvényesítésében közreműködők tevékenységének leírását,
4) a biztonsági személyzet létszámát
5) az egészségügyi biztosítás feltételeinek meglétére vonatkozó utalást, valamint
6) szabadtéri rendezvények esetében a viharos időjárás esetére vonatkozó intézkedési tervet.

Fontos szabály, hogy ha a jóváhagyott biztonsági tervben a biztonsági személyzet létszáma a tíz főt eléri, akkor a biztonsági személyzet legalább egy tagjának biztonságszervezői, legalább három tagjának rendezvénybiztosító képzettséggel kell rendelkeznie. A rendezvény szervezője, illetve a biztonsági személyzet tagja a képzettségét igazoló okiratot vagy annak másolatát a zenés, táncos rendezvény ideje alatt köteles magánál tartani és hatósági ellenőrzés esetén felmutatni.⁴⁴⁷

Zenés, táncos rendezvények ellenőrzésére jogosult: – a jegyző, – valamennyi, az engedélyezési eljárásban részt vett szakhatóság, – bármely hatóság, amelyet más jogszabály az ellenőrzésre feljogosít.⁴⁴⁸

A rendszeres rendezvény helyszínén a zenés, táncos rendezvények időpontjában egy éven belül – az építésügyi hatóság, valamint a munkaügyi és munkavédelmi hatóság kivételével – minden hatóság köteles legalább két ellenőrzést végezni. Az ellenőrzés végrehajtása során a hatóságnak törekednie kell arra, hogy a zenés, táncos rendezvény résztvevőit a lehető legkisebb mértékben zavarja.

A hatóság az ellenőrzés során tapasztalt hiányosságokra, jogsértésekre tekintettel az alábbi intézkedéseket alkalmazhatja:

- 1) figyelmeztetés, ha a zenés, táncos rendezvény helyszínén a hatóság első ízben állapított meg jogsértést,
- 2) felszólítás a hiányosságok meghatározott időn belüli pótlására,
- 3) a tapasztalt jogsértésről ideiglenes intézkedés nélkül értesíti a jegyzőt és eljárást kezdeményez,
- 4) a zenés, táncos rendezvény folytatását a helyszínen felfüggeszti.⁴⁴⁹

Nem alkalmazható figyelmeztetés amennyiben az ellenőrzést végző hatóság az alábbi jogsértéseket tapasztalja:

- 1) a rendezvényhelyszín engedély iránti kérelemben meghatározott befogadóképességének nyilvánvalóan jelentős túllépése,
- 2) a biztonsági tervben meghatározott számú biztonsági személyzet hiánya,
- 3) az engedély hiánya,
- 4) a zenés, táncos rendezvény folytatása az élet vagy testi épség veszélyeztetésével jár,

⁴⁴⁶ 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (letöltve: 2023.06.12.)

⁴⁴⁷ 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (Letöltve: 2023.06.12.)

⁴⁴⁸ 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (Letöltve: 2023.06.12.)

⁴⁴⁹ 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (Letöltve: 2023.06.12.)

5) a zenés, táncos rendezvény folytatása a közbiztonságot vagy a közrendet közvetlenül és súlyosan veszélyezteti. Ezekben az esetekben az ellenőrzést végző köteles ideiglenes intézkedés keretében a zenés, táncos rendezvény folytatását a helyszínen felfüggeszteni.⁴⁵⁰

A rendelet és a hozzá kapcsolódó ágazati jogszabályok részletesen leírják az engedély megszerzésének követelményeit és azt, hogy az engedélyezési eljárásban közreműködő hatóságoknak milyen feladatai vannak az engedélyezés során és azt követően egyaránt.

A napjainkban hatályos szabályozás részletes bemutatása külön fejezetet érdemel és erre a fentiekben túlmenően ebbe dolgozatba nem vállalkozom, de a szakmai képviselői szerint napjainkban is jelentős változáson megy keresztül igazodva a kor kihívásaihoz.

Befejezés

Összefoglalva megállapítható, hogy az emberek zavartalan önfelelt szórakozásának körülményeit szabályozni kell, hiszen az emberi felelőtlenség vagy az anyagi haszonszerzés szabályozott környezetben is képes olyan mértékeket ölteni, hogy az katasztrófához vezessen. A dolgozatban igyekeztem rámutatni arra, hogy a szabályozás és az ellenőrzés már a kiegyezés korában is igen szigorú volt, azonban voltak olyan területi közigazgatási hiányosságai, amelyek miatt bekövetkezhetett a háromszáz ember halálát követelő Ökörítői katasztrófa, amelyre megoldást a kor közigazgatási kritikusai egy egységes és centralizált szabályozásban és ellenőrzésben látták.

Az akkori szabályzatokból vett idézetekkel és képek igyekeztem illusztrálni, azt hogy a jogalkotók és jogalkalmazók mindenre is kiterjedően szabályozták az engedélyezés és az ellenőrzés területét jól meghatározva és körül írva, minden lehetséges rendezvényt, köztük bálákat, táncmulatságokat stb. A szabályozás szigorúsága 1945 után mondhatni semmit sem változott, sőt ha lehet mondani inkább csak szigorodott.

A rendszerváltozást követően azonban, a szabályozatlanság és az ellenőrizetlenség jellemezte a területet, addig amíg egy újabb sajnálatos katasztrófa fel nem nyitotta jogalkotók szemét és jelentős szigorításon esett át a terület, ezzel is szavatolva a szórakozni vágyók biztonságát, azaz a fesztivál turizmus biztonságát.

A jövőben várható rendezvények, fesztiválok biztonságára továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani, hiszen egyértelműen tapasztalható, hogy a COVID 2019 világjárvány megszűnése után az emberek szabadságra és feltöltődésre vágnak. A jelentősen megnövekedett szórakozni vágyók létszáma, a személy és vagyon biztonság, a közlekedésbiztonság garantálása, a hirtelen kialakuló szélsőséges időjárási körülmények, a változó intenzitású terror fenyegetettség egyre nagyobb kihívás elé állítja a rendezvény szervezőit, a rendezvény megtartásának engedélyezőjét, az engedélyezési eljárásba bevont szakhatóságokat és a lebonyolítás biztonságát garantáló szervezeteket egyaránt.

Felhasznált irodalom

1. Bacsárdi József – Christián László – Sallai János (2018): A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. In: Magyar Rendészet 2018/4. sz.
2. Balla Zoltán – Szabóné Gáspár Erzsébet – Madari Edit (1989): Igazgatásrendészeti ismeretek. Jegyzet. RTF. Budapest.
3. Balla Zoltán (2010): Gondolatok a rendőrség hatósági igazgatási tevékenységéről – kellene egy új rendőrségi törvény. In: Németh Zsolt – Pallagi Anikó (szerk.):

⁴⁵⁰ 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (Letöltve: 2023.06.12.)

- Rendészettudományok a közbiztonságért. Tanulmányok a 60 éves Blaskó Béla tiszteletére. RTF. Budapest.
4. Balla Zoltán (2016): Monográfia a rendészetről. Rejtjel, Budapest.
 5. Balla Zoltán (2019): Útlevélfelkészítés a rendszerváltástól napjainkig. In: Belügyi Szemle. 67. sz.
 6. Balla Zoltán (2020): Az igazgatásrendészet a rendészet pszeudo ága. In: Madai, Sándor; Pallagi, Anikó; Polt, Péter (szerk.) Sic itur ad astra : Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest.
 7. Balla Zoltán (2020): Az igazgatásrendészet, mint a rendészet „irodai” ágazata. Rendőrségi Tanulmányok. 3. évf. ORFK RTT. Budapest.
 8. Boda József (2019): Rendészettudományi szaklexikon. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest.
 9. Christián László – Budavári Árpád – Lippai Zsolt (2022): A helyi rendészet és a településbiztonság új trendjei itthon és külföldön. Glossa Iuridica, 8(4): 175-191.
 10. Christián László – Lippai Zsolt (2021): Kakukktójás vagy új rendészeti alappillér? In: Csaba Zágon – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.) „Tehetség, szorgalom, hivatás”. Tanulmánykötet (pp. 17-30). Magyar Rendészettudományi Társaság, Vám- és Pénzügyőri Tagozat, Budapest.
 11. Christián László – Rottler Violetta (2021): Magánbiztonsági helyzetértékelés 2019-2020. Glossa Iuridica, 8(1-2), Budapest.
 12. Christián László (2009): Epizódok a rendészet történetéből. In. Iustum, Aequum, Salutare. V. 2009/3. sz. Budapest.
 13. Christián László (2011): A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr
 14. Christián László (2018): Magánbiztonsági számvetés. In: Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet Boda József 65. születésnapja alkalmából. Szerk.: Dobák Imre-Hautzinger Zoltán. Dialog Campus Kiadó, Budapest,
 15. Christián László (2020): A helyi önkormányzatok felelőssége a települések közbiztonságának megteremtésében. Magyar Rendészet, Budapest.
 16. Christián László (2022): A közigazgatási büntetőhatalom, a rendészet és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem a járványkezelés szolgálatában. In: Koltay András, Gellér Balázs (szerk.) Jó kormányzás és büntetőjog. Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára. Ludovika Kiadó, Budapest.
 17. Ernyes Mihály: Magyarországi rendőrségek a dualizmusban és a két világháború között. http://real.mtak.hu/93524/1/RTF_XXVIIIevf_56sz_015-052.pdf letöltve 2023.06.12.
 18. Finszter G. (2014): A társadalomtudományok és a rendészet. In: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): Rendészettudományi gondolatok. Magyar Rendészettudományi Társaság. Budapest.
 19. 200. Fogarasi D János (1833): Diák magyar műszókönyv és a magyarhoni törvény és országtudománybul. Ifj Kilián Gy Pesten.
 20. Forrai Judit: A budapesti prostitúció szabályozásának kezdete. http://epa.oszk.hu/02100/02120/00027/pdf/ORSZ_BPTM_TBM_27_093.pdf letöltve 2023.05.10.
 21. Fővárosi Törvényhatóság szabályrendelete 1890/387.
 22. Gál László: Tűzrendészet Magyarországon 1870-től napjainkig. <http://tuzoltoszovetseg.hu/letoltes/document/98-tuzrendeszet-magyarorszagon-1870-tol-napjainkig-1945.pdf> letöltve 2022.06.09.
 23. Igazgatásrendészeti kézikönyv. BM tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség 1965 Budapest.

24. Igazgatásrendészeti tankönyv I. Belügyminisztérium ORFK Kiképzési osztálya. 1958. Budapest.
25. Karvasy Ágoston (1843-44): A politikai tudományok rendszeresen előadva. I–III. Streibig
26. Karvasy Ágoston (1862): A közrendészeti tudomány. Emich Gusztáv. Pest
27. Karvasy Ágoston (1870): Közrendészeti tudomány és a kultúrpolitika. Athenum, Pest.
28. Katona Géza (2006): A rendészet evolúciója Magyarországon (1945-2006) Magyar Rendészet 2006/4. szám
29. Kincses Ildikó (2014): Igazgatásrendészet. In: Korinek László (szerk.): Értekezések a rendészetről. NKE RTK. Budapest.
30. Krauzer Ernő - Sallai János (2021): Szamel Lajos a rendészettudomány megalapozója, hírnöke. Belügyi Szemle. 69. évf.
31. R-2. Szolgálati szabályzat, a rendőrség részére. Belügyminisztérium hivatalos kiadása. 1948. Budapest
32. Rédey Miklós - Laky Imre (1903): Rendőrségi lexikon. Stephaneum ny. Budapest.
33. Rédey Miklós - Laky Imre (1909): Rendőri lexikon. Közrendészeti és büntetőjogi tudnivalók betűrendes kézikönyve. Pátria r.-t. Budapest.
34. Sallai János - Kobolka István (2014): Kivándorlás első törvényi szabályozásai a 20. század elején, Magyarországon és annak mai aktualitása. Szakmai Szemle. NBH folyóirata. Budapest.
35. Sallai János (2014); A magyar rendészettudomány úttörője, Karvasy Ágoston. Magyar rendészet. 14. évf. 6. sz.
36. Sallai János (2015): Idegenrendészet (bevándorlás) szabályozása a 19. század utolsó, és a 20. század első évtizedeiben. In: Hautzinger, Zoltán (szerk.) Migráció és rendészet. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat Budapest.
37. Sallai János (2015): Tomcsányi Móríc rendészeti rendszere. Magyar rendészet 15. évf.
38. Sallai János (2019): A magyar rendészet története. ORFK RTT. Budapest.
39. Sallai János (2020): A modern magyar rendészet kezdetei. Magyar Rendészet 20. évf. 1. sz
40. Sallai János (2020): Municipiális rendőrségektől a centralizált, állami rendőrségig: 100 éve centralizálták, államosították a magyar rendőrséget. Rendőrségi Tanulmányok. Különszám. Budapest.
41. Sallai János Igazgatásrendészet története 2022. pdf letöltve 2022.06.12.

Jogszabályok és szabályzók

42. Forrás: https://jogkodex.hu/jsz/1945_1690_me_rendelet_4135504 (Letöltve 2023. július 03)
43. 1700/1945. (V. 10.) ME rendelet a magyar államrendőrség felállításáról.
Forrás: https://jogkodex.hu/jsz/1945_1700_me_rendelet_7136695 (letöltve 2023. július 03)
44. 1840. IX. törvénycikk a Mezei rendőrségről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=84000009.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27> (Letöltve: 2023. július 03.)
45. 1848. évi XXXI. törvénycikk a színházakról.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=84800031.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27> (letöltve 2023. július 3.)
46. 1871. évi XVIII. törvénycikk a községek rendezéséről.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87100018.TV&targetdate=&printTitle=1871.+%C3>

- [%A9vi+XVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev](#) (letöltve 2023. július 03)
47. 1872. évi XXXVI. törvénycikk. Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87200036.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagemum%3D29> (letöltve: 2023. július 03.)
48. 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87900040.TV&targetdate=&printTitle=1879.+%C3%A9vi+XL.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (letöltve: 2023. július 3.)
49. 1879. évi XXVIII. törvénycikk a rendőri bejelentési intézménynek Budapest fővárosban életbeléptetéséről.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87900028.TVI&targetdate=&printTitle=1879.+%C3%A9vi+XXVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk+indokol%C3%A1sa&referer=1000ev> (Letöltve: 2023. július 03.)
50. 1881. évi XXI. törvénycikk indokolása a Budapest fővárosi rendőrségről.
<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88100021.TVI&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei?pagemum%3D43> (Letöltve: 2023. július 03.)
51. 1881. évi XXI. törvény a Budapest fővárosi rendőrségről
Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88100021.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagemum%3D31> (Letöltve: 2023. július 03.)
52. 1936. évi X. törvénycikk a tűzrendészet fejlesztéséről.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=93600010.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagemum%3D41> (letöltve: 2023. július 03.)
53. 1955. évi 22. törvényerejű rendelet a rendőrségről
Forrás: <http://jogszabalyfigyelo.hu/index.php?id=d6ijag8d1mg7531kf&state=19710601&menu=view> (letöltve 2023. július 03).
54. 274000/1949. (II. 19.) BM rendelet a rendőrség szervezetének megváltoztatásáról.
Forrás: https://jogkodex.hu/jsz/1949_274000_bm_rendelet_7290717 (Letöltve: 2023. június 06)
55. 1994. évi XXXIV, Törvény a Rendőrségről
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> (Letöltve 2023. június 06)
56. 30/2011(IX.22) Bm rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100030.bm> (Letöltve: 2023. június 06)
57. 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100023.kor> (Letöltve: 2023.06.12.)

Internetes források:

58. Népszava 1910. március 29. szám 9. oldal
Forrás: <https://adt.arcanum.com/hu/collection/Nepszava/?decade=1910> (Letöltve: 2023. július 03.)
59. Magyar Közigazgatás (Közigazgatási hetilap XXVIII. évfolyam-16.szám.) Budapest, 1910. április 17. A faluközösségek és közrendészetünk
60. Forrás: https://adt.arcanum.com/en/view/MagyarKozigazgatas_1910/?pg=0&layout=s
Letöltve: 2023. július 03.)

61. https://index.hu/bulvar/2011/01/16/harom_lanyt_megoltek_a_west_balkanban/letöltve 2023.06.10.
62. 193/1881. sz. Tűzrendészet szabályrendelet.
Forrás: http://real.mtak.hu/118571/1/RTF_35-36-37-38_0417_PARADI.pdf (letöltve 2023. július 03.)

IDEGEN NYELVŰ SZEKCIÓ

Magyar-lengyel közös szakértői csoport az EUBAM Rafah misszióban.

Absztrakt

Az EU, Magyarország biztonságára is hatással vannak a Közel-Keleti térség különböző válságövezetiből kiinduló illegális tevékenységek, migráció, terrorizmus, fegyver, kábítószer csempészet. Az EU-nak és Magyarországnak kiemelt biztonsági érdeke, hogy az EU-ra veszélyes illegális migránsok, terrorgyanús, más jogsértő személyek lehetőleg már a kibocsájtó országokban legyenek megállítva. Azok a migránsok, csempészek egyéb jogsértő személyek, akiket a palesztin határrendészeti központi szerv (továbbiakban: PA GABC) kiszűr a határellenőrzésben, azok nem jutnak tovább más országokba, így az EU területére sem. A PA GABC képezésképzésének fő felelőse, végrehajtója az EU határellenőrzést támogató missziója (továbbiakban: EUBAM Rafah). A misszió csak a tagországok hathatós támogatásával képes hatékonyan működni, eredményeket elérni. Magyarország geopolitikai helyzeténél fogva évtizedek óta az illegális migráció és más államhatárral kapcsolatos jogsértő cselekmények elkövetésének fő irányában van. Ennek következtében a határrendészeti szakterületen világviszonylatban is kiemelkedő szaktudás gyűlt össze, amely szaktudás átadása hatékonyan segítheti a migráció kibocsájtó és tranzit országok határrendészeti képességeinek fejlesztését. A fentiek alapján az Unió 2022. október 15-2022. december 14. között egy magyar-lengyel közös határrendészeti szakértői csoportot telepített az EUBAM Rafah misszióba. A csoport fő feladata Jerikóban, Cisz-Jordániában EU-s támogatással létrehozott határrendészeti művelet-irányító központ működésének beindítása volt.

Kulcsszavak: Közel-Kelet, határbiztonság, határellenőrzés, nemzetközi együttműködés, tapasztalatok megosztása

Gábor Németh⁴⁵²

Hungarian-Polish border security specialized team deployed to the EUBAM Rafah Mission.

Abstract

The security of the EU and Hungary is affected by illegal migration, terrorism, weapon and drug smuggling originating from various crisis zones in the Middle East. It is in the priority security interest of the EU and Hungary that illegal migrants, terror suspects and other criminals who endanger to the EU, should be stopped in the countries of origin. Migrants, smugglers and criminals who are filtered out by the Palestinian General Administration for Borders and Crossing (hereinafter: PA GABC) during the border control are not able to enter other countries, including the territory of the EU. The EU Border Assistant Mission (hereinafter: EUBAM Rafah) is the main actor of PA GABC capacity building activity. The mission can only function effectively and achieves its goals with the effective support of the

⁴⁵¹ Doktorandusz, r. alezredes, tanársegéd Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék, e-mail: NemethG@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-6370-0448>

⁴⁵² Ph.D student, police lieutenant colonel, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Border Policing, e-mail: NemethG@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-6370-0448>

member states. Due to its geopolitical situation, Hungary has been located in the main routes of illegal migration and other illegal acts related to the state border for decades. As a result, in the field of border policing, outstanding know-how has been accumulated in the country. The transfer of this know-how can effectively help the development of the border policing capabilities of migration-source and transit countries. Based on the above mentioned facts, the Union decide to deploy a joint Hungarian-Polish border security expert team between 15 October 2022 and 14 December 2022. The main task of the group was to start the operation of the border policing operational centre established by EU support in Jericho, West Bank.

Keywords: *Middle-East, border security, border control, international cooperation, sharing experience*

Introduction

The European Union Border Assistance Mission for Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah) is the main international partner of the Palestinian Authority – General Administration for Borders and Crossings (PA GABC) in the fields of border policing and custom control. The mission supports the PA GABC staff by training and capacity building activities to make the agency more effective in the fight against cross-border crime.

Based on Palestinian Presidential Decree 16/2006,⁴⁵³ the GABC acts as an umbrella organisation for seven law enforcement agencies, military organisations, and civil services responsible for border management (Borders Police, Customs Service, Customs Police, General Intelligence, Preventive Security Service, Military Intelligence, Civil Administration).

In addition to the specific tasks directly related to the Rafah Crossing Point,⁴⁵⁴ as initially defined in the mandate of EUBAM Rafah Mission, the main task of the mission is to develop the activities of the GABC and the agencies under its authority. The mission through its activity enhances and reinforces PA GABC operational capabilities in border management and border security. The mission also ensures that the GABC implements border management and border controls⁴⁵⁵ in accordance with international standards and requirements.

In this field of activity, the Mission's current Operational Plan contains the aim of establishment of a joint border management Command and Control Centre (CCC) in 2019.⁴⁵⁶ The CCC is tasked to manage of border and customs control tasks and the acceleration of the flow of information between the different law enforcement and administrative bodies under the authority of the GABC.

The EU Specialized Team

The European Union's Committee for Civilian Aspects of Crisis Management (CIVCOM) invited Member States in December 2019 to set up a specialized team to reinforce EUBAM Rafah.⁴⁵⁷ The main task of the international specialized team (ST), which is planned to consist of six experts, is to "set up" the border management CCC in accordance with international standards, train the local law enforcement officers who serving there, prepare them for the effective operation of the CCC and draft the necessary regulations for its operation. The selection of the candidates of the international team and the decision on their deployment was taken on 20 February 2020.

The EU decision makers were looking for active law enforcement, border police/guard and customs officers serving in the national authorities of the Member States with appropriate professional skills in the field of border control, customs control, risk analysis and operation management. The main task of the team members with the appropriate level of specialised knowledge is to support to start the effective operation of the CCC in accordance with international standards.

⁴⁵³Presidential Decree No. 16 of 2006 Concerning the Regulation of the Public Administration of the Crossing Points and Borders. Source: <https://security-legislation.ps/law/100010> (Downloaded: 15 June 2023)

⁴⁵⁴The Rafah Crossing Point is under the control of Hamas since 2007. As it is regarded by the international organisations as a terror group, there is no any cooperation between the EU and Hamas.

⁴⁵⁵Currently, the Palestinian Authority does not carry out any border surveillance tasks, the land and water borders of the Palestinian Territories are guarded by the Israel Defense Forces.

⁴⁵⁶Revised Operational Plan (OPLAN) for the EU Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)

Source:<https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/public-register/public-register-search/results/?AllLanguagesSearch=False&OnlyPublicDocuments=False&DocumentNumber=9418%2F19&DocumentLanguage=en> (Downloaded: 15 June 2023)

⁴⁵⁷WK 12871/2019 INIT (EEAS/CPCC.1(2019)7483335 Ramat Gan, 22.10.2019) working document

The initial plans of the EU Civilian Planning and Conduct Capability (CPCC) were for a team of six, with the following posts:

- Operations Management Expert/ Team Leader
- Border Police/Guard Advisor
- Customs Advisor
- Risk Analysis Adviser
- Reporting Officer
- Security Officer

The CIVCOM decided to organise a joint pre-mission training for the members of the ST before their deployment, which was to prepare them to deal with the different challenges in the area of operation, in addition to the knowledge related to integrated border management. Since Hungary supported the deployment of the team from the beginning at political level and nominated suitable experts for the ST, CIVCOM officially requested the Hungarian National Police HQ to prepare a pre-deployment training programme for the team. The training concept was prepared by the designated staff of the Civilian Crisis Management Sub-division of the Hungarian Police Education and Training Centre.⁴⁵⁸ The programme contained the specificities of the mission and the expected security risks.

The training concept was accepted by the European Union and Hungary was officially requested to organise the training, which took place at the Szeged Border Police Training Centre⁴⁵⁹ between 2-5 March 2020. The training costs were co-financed by the European Union Police and Civil Services Training Programme (EUPCST)⁴⁶⁰ (10% domestic funding, 90% financed by EUPCST).

As me, myself was serving in the sub-division during that time, and had also previously served in the EUBAM Rafah Mission in 2014–2015, I was nominated in charge of the organisation and to manage the pre-deployment training.

The training was conducted in English by a team of Hungarian instructors with international experience and included specialised knowledge on integrated border management. In addition, due to the security situation at the mission area, special attention had to be paid to personal security, knowledge of cultural differences, and combat medic.

Besides the primary objective of the training, the transfer of professional knowledge, the secondary objective was to bring the expert group together and prepare them for the joint work. The group of selected experts consisted of 1 Polish, 1 Czech, 1 Slovak, 1 German and 2 Hungarian officers.

Content of the pre-deployment training of Specialized Team

As mentioned above, due to the complexity of the task and the high security risk environment, it was necessary to combine border management training and security awareness training into 4 working days. It is important to mention that all six members of the team were well trained, have at least a decade or more of law enforcement experience and were highly motivated. Five of them have already served in different war or crises zones as member of

⁴⁵⁸The Police Education and Training Centre has since been reorganised and the sub-division has been renamed Foreign Deployment and Peace Support Division. Source: <https://rokk.hu/bemutatkozas/szervezeti-felepites/gazdasagi-szervek/kikepzesi-es-tanfolyamszervezesi-foosztaly/rokk-kisz-kulszolgalmati-es-beketamogato-osztaly/> (Downloaded: 15 June 2023)

⁴⁵⁹Border Policing Training Centre Source: <https://rokk.hu/bemutatkozas/szervezeti-felepites/rendorkepzo-akademia/jarorkepzo-tagozat-szeged/hatarrendeszeti-oktatobazis/> (Downloaded: 15 June 2023)

⁴⁶⁰The Steering Committee of the European Union Police and Civilian Services Training (EUPCST) Source: <https://esdc.europa.eu/2021/12/15/european-union-police-and-civilian-services-training-eupcstljubljanaslovenia-14-16-december-2021/> (Downloaded: 15 June 2023)

international peacekeeper or other crises management force and all of them volunteered for the deployment.

The team has been set up to cover the whole spectrum of integrated border management, with some members having experience in customs, border control, international police cooperation, document expertise, and management of operations.

The training was divided into two modules: a professional module on integrated border management and a module on security awareness. In addition, on 5 March 2020, the participants visited the Röszke Highway Border Crossing Point and the Mórahalom Border Surveillance and Control Centre in the framework of a full day study tour.

Within the framework of the professional module, the participants received detailed information on the planning, organisation and management of border control. They were familiarised with the procedure of risk analysis and the development of border control according to the outcomes of risk analysis. They have acquired knowledge of intra-service, inter-service, and international cooperation focusing on border security. They had lessons on the technical equipment used in border checks, such as document readers, document scanners and other equipment to detect forged documents. They learned about the possibilities of using the various databases available for border control. They were also familiarised with the operational procedures and tasks of the border operations centres. They were familiarised with the technical equipment used in border surveillance, various camera systems, mobile, fixed, and hand-held thermal imaging cameras, night vision devices. In addition to the theoretical knowledge, the training also gave them the opportunity to gain practical experience at the Röszke Highway Border Crossing Point and the Mórahalom Border Surveillance and Control Centre. Once they deployed in the area of operations, the members of the team will be able to make full use of the knowledge acquired during the training.

During my one-year deployment in EUBAM Rafah between 2014–15, I have found that the local Palestinian border police and customs officers are individually well trained, many of them graduates from foreign universities and colleges. However, due to their cultural environment and traditions, cooperation between them is not smooth. The flow of information within the organisation and between the different law enforcement agencies is hampered. They also know and understand that "information is power" and that individual managers are reluctant to give away information even that is irrelevant to them but important to another department or organisation. This habit could make the fight against border-related crimes less effective. In this reason the information flow and management are key elements in the operation of the GABC. Access to the different databases is limited. Each database being managed at the level of the Palestinian Ministry of Interior and only accessible with personal authorisation, often adding hours to the checks on a person at the crossing point. Although the EU mission has consistently prioritised the strengthening of intra-service and inter-service cooperation, there are still lot of work to be done in this area, as described above.

Although the Palestinian land and maritime borders are currently guarded by the Israel Defense Forces (IDF), the transfer of knowledge on the use of cameras, thermal imaging, night vision may seem redundant. However, the threat of terrorism requires the installation of camera systems, thermal imaging cameras and night vision devices for the effective physical protection of crossing points. Thus, the experience gained in Szeged Border Policing Training Centre and the Mórahalom Border Surveillance and Control Centre, can be put to practise in the physical protection of crossing points and GABC compounds.

As already mentioned above, in addition to the technical knowledge of integrated border management, it was necessary to prepare the participants for security challenges.

The personal security of the mission members is fundamentally determined by the armed conflict between Israel and Palestine. The members of international organisations are not targeted, but they can be "in the wrong place at the wrong time". In the area of operation, cold-

weapon attacks, mainly by Palestinian extremists with knives, deliberate hit and run by vehicle, targeting Israeli civilians, IDF or Israel Police members, residents of Israeli settlements in the West Bank, are taking place on daily bases.⁴⁶¹ In addition, rockets and mortar shells fired from the Gaza Strip by Hamas and its armed wing, the Izz ad-Din al-Qassam Brigades, in the direction of Israel also pose a serious threat.⁴⁶²

For these reasons, the training included security awareness module, as is the case for all training of law enforcement personnel deployed on a mission of an international organisation according to the national⁴⁶³ and international⁴⁶⁴ regulations. The module included general knowledge on personal security, information on the Arab-Israeli conflict. The members of the team gained knowledge of the threats to be expected in the area of operations, including the methods used by terrorists there and how they effectively protect themselves. What to do and what not to do in the event of a possible hostage situation, air raid or other incident that could endanger their personal security. The trainers provided information on local traffic patterns, the risks they pose and how to protect effectively against them. They learned about cultural, religious differences and the basics of Islamic and Jewish culture. In the combat medic lecture, they learned about the dangers of the desert environment and climate, infectious diseases and how to effectively handle these challenges. Also got knowledge about self- and companion rescue, and how to treat various injuries. They learned about dangerous and poisonous animals living in the area, the dangers of dehydration and how to prevent it.

Summary of the pre-deployment training

At the end of the training, feedback was sought from the participants, both verbally and in writing, on the usefulness of what they had learned during the course. We considered it necessary for colleagues to evaluate the content of the training and make suggestions, which could be taken into consideration in order to increase the effectiveness of similar trainings in the future. All participants confirmed that they considered the training necessary and useful. The content of the material taught, and the trainers' professionalism fully met their expectations. However, several of them indicated that more time should be devoted to such kind of training in the future.

The importance and relevance of the training was reflected in the fact that the then Head of EUBAM Rafah Mission, Major General Guenther Freisleben (DE), visited Hungary between 1-3 March 2020 and spent three days with the members of the trainees, giving them a presentation about the current stage of EUBAM Rafah's work. The Head of Mission expressed his appreciation for the work done by the trainers and the Police Education and Training Centre's staff to organise and successfully manage the training. The Head of Mission also expressed his positive experience of the training in his annual verbal report front of the European Commission representatives in Brussels on 4 March 2020.

The training plan developed by the Civilian Crisis Management Sub-division of the Police Education and Training Centre can provide an excellent basis for the future training of international teams of experts to be deployed at short notice with similar tasks.

The training provided an excellent opportunity for Hungarian trainers to demonstrate and transfer their knowledge of border control and international crisis management. The

⁴⁶¹Wave of Terror 2015-2023 Published by the Israeli Ministry of Foreign Affairs

Source: <https://www.gov.il/en/departments/general/wave-of-terror-october-2015> (Downloaded: 15 June 2023)

⁴⁶²Rocket & Mortar Attacks Against Israel by Date (2001 - Present)

Source: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/palestinian-rocket-and-mortar-attacks-against-israel> (Downloaded: 15 June 2023)

⁴⁶³21/2013.(VII. 12.) MoI order on the task related to peace support and civilian crisis management mission's staff.

⁴⁶⁴EU Policy on Training for CSDP, doc. ST 7838 2017 INIT, dated 3 April 2017;

transfer of this knowledge will contribute to the international specialized team's ability to effectively carry out the tasks assigned to it.

The tasks of the Specialized Team

The six officers trained in March 2020 was not deployed in the end, as on 6 March 2020, the Palestinian Authority closed access to foreigners to the areas under its control, and a few days later the State of Israel closed its borders in view of the COVID-19 pandemic.⁴⁶⁵ The actual deployment of the team did not take place until October 2022.

The six trained officers waited for several months in a kind of standby at their home duty station to be deployed and then slowly "dispersed". Several of the team members have successfully applied to other CSDP missions, Frontex and one to the EU HQ in Brussels. Thus, a total of one person was available when the CPCC decided in June 2022 to deploy the ST.

In principle, the CPCC approached the Visegrad⁴⁶⁶ countries, to deploy the recruited members of the team or to nominate other suitable candidates to replace them. Unfortunately, due to a lack of candidates with the right skills, not all positions could be filled. Neither Slovakia nor the Czech Republic were able to provide a suitable candidate with the appropriate expertise at short notice, so the expert team was finally deployed to the area of operations with a total of four officers and started its mission. However, this did not jeopardise the effective implementation of the task, as the professionalism, knowledge and mentality of the selected experts made up for the lack of personnel. From the team trained in 2020, only one Hungarian expert was "deployable", and me as one of the organiser and instructor of training of the team. Due to I had already served in the EUBAM Rafah mission, I was nominated by the Hungarian Ministry of Internal Affairs as the team leader. I successfully presented my application and my plan of workflow to the decision-makers in Brussels and the EUBAM senior officers. I was selected by the selection committee as the team leader. Poland nominated two customs experts to the team. They were trained online according to the above-mentioned pre-deployment training.

The composition of the ST as it was deployed:

- Operations management expert/team leader (HU) and also acted as border management advisor
- Reporting Officer/Deputy Team Leader (PL)
- Risk Analysis Adviser (HU) and also performed the tasks as Security Officer of the team
- Customs expert (PL) and was responsible for the maintenance and operation of technical devices and vehicles used by the team.

The tasks of the specialized team were defined by the European External Action Service (EEAS) as follows:

- Strengthening cooperation within and between the different organisations under of the GABC,
- defining the tasks of the CCC in the cooperation,
- train the selected, future staff of the CCC to carry out their tasks effectively,
- identify the shortcomings in the current GABC organisational structure and its operation, make proposals for corrections.

The team, in consultation with the EUBAM Rafah Mission and GABC heads, planned, organised and implemented the two-month activity as follows:

⁴⁶⁵US Embassy in Israel Travel Advisory –March 13. 2020.

Source: <https://il.usembassy.gov/travel-advisory-march-13-2020/> (Downloaded: 18 June 2023)

⁴⁶⁶Poland, Czech Republik, Slovakia, Hungary

- Developing organisational and operational regulations for the CCC and its staff in line with international standards. Establish Standard Operational Procedures (SOP) for the Al Karamah border crossing point. Develop written regulations for the implementation of border and customs controls in line with international standards. Define in written form the tasks and responsibilities of the Head of CCC, for the Shift Commander and the staff assigned to serve in the CCC.
- Conduct theoretical and practical training for future CCC operators, as set out in the written regulations. listed above.
- Mentoring, monitoring, and advising the staff of CCC, after starting its operation.

Expectations from the local side

The GABC representatives expressed the following expectations to the specialized team: To develop an organisational and appropriate operational policy for the CCC. To support enhanced cooperation between the different organisations involved in border control. In addition to effective and efficient border control. Also, priority was to increase the security of travellers.

We were informed that the GABC has already pre-selected local officers who would be trained by the ST. It was also expected that the ST would continuously monitor the work of the trained staff and evaluate their activities, their motivation and attitude during the training. The GABC's objective is to find the best performing and highly motivated personnel from among those participating in the training to serve in the CCC.

During the meeting with the GABC representatives, me, as the team leader, presented the plan of activities for the coming weeks. We have been authorised by the head of the GABC to visit the entire area of the Al-Karama border terminal, to meet and speak with border police, customs officers and other personnel involved in the operation of the terminal. We had the opportunity to see first-hand the professional work carried out at the terminal. We have directly seen the border and customs controls carried out by Palestinian Authority's law enforcement agencies. Due to the unresolved international legal status of the Palestinian territories, these activities are not carried out directly on the state border. The terminal itself is located at about 5 km from the Jordanian-Palestinian (Israeli) state border, in Jericho, in Zone A.⁴⁶⁷ The terminal is used for the control of Palestinian passport-holders travelling to and from the Palestinian territories. Foreign travellers only need to enter the terminal if they wish to enter or exit West Bank from or to Jordan by bus service operated by the Palestinian Authority. Although Al Karamah is a road crossing, border and security checks are more like those at airports, due to the relatively high threat of terrorism in the West Bank. Passengers must check in their luggage at the "check-in desk". The luggage is separated from the passengers and after passport and customs control, they are transported by bus services contracted with the Palestinian Authority to the "real" state border. The luggage transported by trucks to the border. The Israeli and Jordanian border police/guard and customs services also carry out the controls. The travellers are getting back their luggage's in the territory of Jordan. The control procedure is the same when passengers enter the Palestinian territories from Jordan. According to terminal managers, the crossing point is usually open from 7am to 10pm, but opening hours vary depending on the season, and are shorter in wintertime.

In addition to the continuous on-site data collection and situation analysis during the first week, we met regularly with GABC managers, who pointed out various operational problems that require the professional support of our team to solve.

⁴⁶⁷According to Oslo Accord signed in 1995 by Israeli Prime Minister Yitzhak Rabin and PLO Chairman Yasser Arafat and witnessed by US President Bill Clinton as well as by representatives of Russia, Egypt, Jordan, Norway, and the European Union in Washington, D.C. Based on the agreement the West Bank divided into three zones, Zone A, B and C. The Zone A is under full Palestinian control.

They themselves acknowledged that sometimes the cooperation between the different organisations is inefficient, and that information is not delivered to the competent bodies, or it is delivered late. This is because relevant information generated within a given law enforcement agency, e.g. border police, and concerning other law enforcement agencies, is first passed vertically to the head of the agency, who then personally decides whether or not to pass the information on to the other agency. This type of procedure is mostly rooted in cultural traditions, which are essentially autocratic and only the top manager can decide on relevant issues. One of the reasons for establishing the CCC is to speed up the flow of information between the different organisations. In this reason the aim is to ensure that the head of the CCC, properly trained and have authority to take decisions. Also, the officers from the various law enforcement agencies who are seconded to the CCC are able to quickly analyse and share border security related information. The heads of the local law enforcement agencies involved in border and customs control and responsible for the physical security of the crossing point have identified two main directions for the operation of the CCC.

We were asked to take these into account when planning and organising our own activities and train the future staff of CCC.

- One of the main functions, which they consider to be the responsibility of the staff of the Command Centre, is to support and supervise the work of the staff performing law enforcement tasks at the crossing point (border traffic control, customs control, protection of persons and property, etc.). Also, important to train them to perform managerial tasks outside office hours at night and weekends) when the high ranking commanders are not present.
- Another priority area highlighted was the role of the CCC in gathering and disseminating information. Supporting the work of decision-makers and subordinate managers, and of the various organisational elements of the GABC, by providing them with rapid and reliable real-time information.

In addition to the above-mentioned priorities, it was stressed that the training of the CCC staff should not only include the operation and management of the centre itself, but also how to effectively support the work of the law enforcement staff during the peak seasons. This seasons are the summer period and the Hajj, the Mecca pilgrimage.⁴⁶⁸ Also very important to train them how to deal with various crisis situations at the crossing point (e.g. terrorist threats, mass migration, fire, etc.). The GABC representatives suggested that a joint working group be set up to identify the problems that can occur in the CCC and to develop joint proposals for solutions to them, before the specific training sessions start.

During the planning, organisation and implementation of our activity, we constantly took into account the proposals and requests of our local partners and incorporated them into the training agenda. We considered it is important to get to know the local specificities as much as possible and to develop our own activities in line with them.

In the preparation phase we also focused on learning about the local legal framework for border control and the legal regulation of the operation of the Al Karamah terminal. On 29 April 1994, the Gaza-Jericho Agreement on Economic Relations between the Government of the State of Israel and the Palestine Liberation Organisation (PLO) representing the Palestinian people was signed in Paris. As an annex to the Oslo Accords, among other economic issues, the document also regulated customs aspects of mutual cooperation between the parties. As regards customs clearance of passengers, both parties were authorised to independently handle customs procedures, including inspection and collection of taxes and duties, for their own nationals.

⁴⁶⁸The Hajj changes every year according to the Islamic calendar (lunar calendar). In 2023 Hajj is taking place between 26th June to the 1st July according to the Gregorian Calendar.

Source: <https://www.islamic-relief.org.uk/resources/knowledge-base/five-pillars-of-islam/hajj/> (Downloaded: 28.June 2023)

According to the agreement, Palestinian Authority customs officers carry out controls and collect taxes and duties in Palestinian territories. At present, passenger traffic between the West Bank and Jordan passes through a single crossing point, the Al Karamah terminal in Jericho. Where passengers can enter to West Bank and can leave it. After checking they are transported to the "real" border at the Allenby Bridge⁴⁶⁹/King Hussein⁴⁷⁰ Bridge over the Jordan River, where Israeli and Jordanian customs and border control officials also carry out their checks. The GABC is responsible for the management and implementation of border and customs control, passenger security control and physical security at border crossings in the Palestinian territories, according to a decree issued by the President of the Palestinian National Authority⁴⁷¹. The GABC performs its tasks closely with other security agencies and the head of the agency reports directly to the President of the Palestinian Authority.

One week prior the training started; we personally met the group of 42 trainees selected for the training. Previously we agreed with the local managers that the selected group should not exceed 25 officers, so that we could work with 6-7 trainees in the small group sessions. In comparison, the group ended up with 42 officers and civilian employees of the GABC. The local colleagues did not explain the reason for the change. My opinion is that they would have liked to delegate as many local professionals as possible to the two-weeks long training, as they saw it as a good opportunity to provide participants with knowledge of the Integrated Border Management and operation of CCC. There were 13 women in the group. The GABC pays particular attention to promoting gender equality as widely as possible. The proportion of women in the border services is lower than in Hungary, for example. I did not get an exact figure, but I put their proportion in the organisation at around 10-15%,⁴⁷² and they are serving mainly administrative positions, compared to the Hungarian police, where the proportion is 23% according to 2019 figures.⁴⁷³ The lives of Palestinian women and girls continue to be dominated by traditional patriarchal norms, with family members less supportive of women serving in uniformed forces.⁴⁷⁴

The main tasks of the GABC

According to the Palestinian National regulations the GABC performs the following tasks:

- To comply with and enforce the laws, rules and regulations issued by the Palestinian government, the relevant ministries in relation to crossing points and border control, carry out border control as specified in the above mentioned legislations.
- The control of goods and persons at land border crossing points and ports,⁴⁷⁵ as defined by law.
- To prevent the entry or exit of persons and goods at border crossing points in the cases specified under the various laws.
- To collect taxes, duties, and levies and forward them to the Ministry of Finance.

⁴⁶⁹Israeli name

⁴⁷⁰Jordanian name

⁴⁷¹Presidential Decree No. 16 of 2006 Concerning the Regulation of the Public Administration of the Crossing Points and Borders. Source: <https://security-legislation.ps/law/100010> (Downloaded: 25 May 2023)

⁴⁷²My own estimation based on my experience.

⁴⁷³A quarter century of policewomen in Hungary. Source: <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsar-magazin/rendornok-negyedszazada> (Downloaded: 23 May 2023)

⁴⁷⁴Social and economic situation of Palestinian women and girls July 2020–June 2022

Source: https://www.unescwa.org/sites/default/files/pubs/pdf/social-economic-situation-palestinian-women-girls-english_1.pdf (Downloaded: 23 May 2023)

⁴⁷⁵Due to the Israeli naval blockade, there are currently no ports open to international passenger and cargo traffic in the Palestinian territories.

- Development of procedural manuals for the control of entry and exit of commercial goods and persons, so that the various legal provisions are interpreted and implemented uniformly at all border crossing points.

The Director-General of the GABC is appointed by the President of the Palestinian National Authority and shall have the following duties:

- Supervise the lawful operation of crossing points and border control conducted by the GABC.
- Manage and supervise the proper implementation of laws, presidential decrees and decisions, and relevant international agreements.
- To propose and submit for approval to the President of the Palestinian National Authority the organisational structure of border control and field of developments.
- Appointing civilian and professional staff serving in the crossing points and taking all legal and HR measures applicable to them.
- Propose detailed tasks for cooperation with the competent ministries and other governmental bodies.
- He issues the rules and regulations necessary for the operation of border crossing points.
- Define the tasks related to the development of infrastructure, technical equipment and improvements related to the physical security of border crossing points.
- Determine the arrangements for cooperation with international partners.
- Shall be responsible for the establishment of the GABC's organisational and operational rules and regulations, and its chain of command, and for submitting them to the President of the Palestinian National Authority for approval.
- To prepare the annual draft budget of the GABC and submit it to the President of the Palestinian National Authority for approval.
- To prepare an annual report on the functioning of the crossing points and border management and submit it to the President of the Palestinian National Authority.

The Director-General may delegate certain powers to senior GABC officials.

The GABC's professional mission is guided by the following principles: transparency, professionalism, integrity, respect and commitment, which the Director-General and the subordinate managers attach great importance to upholding and enforcing.

Training of the CCC staff

During the two-week long training, theoretical lectures and practical sessions were mixed to break the monotony and keep the students' attention. The main objective of the training is to prepare the future staff of the CCC for the effective operation of the centre, in accordance with international standards. The other objective was to train them to plan, organise and manage joint operations.

In the training session, emphasis was placed on the following:

- General introduction of the concept of integrated border management, the role of border police and customs service in integrated border management.
- Cooperation and coordination between the organisations involved in integrated border management.
- Compliance with human rights provisions and rules in border control, respect for human dignity.
- Collecting, analysing, evaluating and sharing information between the different organisations.
- Cooperation within and between organisations related to border control, and the process of cooperation with neighbouring countries and their border security services.

- Principles of risk analysis related to border control and border security and practical implementation of risk analysis.
- Reporting procedures, different reporting methods.
- Implementation of gender equality in border control.
- Cultural awareness, cultural, linguistic and religious differences, prevention and management of conflicts arising from them.
- Radio communication training, international standards for using HF⁴⁷⁶ and VHF⁴⁷⁷ radios.

Specific professional skills required to carry out border and customs controls in the framework of integrated border management:

- First line border check, the technical equipment used for it, the control procedures, post-control decisions.
- Second line border check, the technical equipment used for it, the control procedures, the post-control decisions.
- Identification of passengers, detection of forged or falsified travel documents, detection of impostors.
- Providing physical security of the crossing point, GABC staff and passengers.
- Managing possible emergency situations during border control.
- Profiling of passengers and the detection and effective response to potential risks.
- Carrying out customs checks and the technical equipment used by customs services.
- Safe and effective screening of buses.

On the last three days of the training, we organised a live exercise session where participants could put into practice the theoretical knowledge they had previously acquired in the classroom. The participants of the training were divided into three working groups, which focused on the operation of the CCC. This included a practical familiarisation of all participants with each and every working stations of the terminal. Familiarisation with the widely understood IT and technical tools that will be used in the CCC room.

In this part of the activity the teams rotated like a carousel, one was deployed at the entry side of the terminal, one on the exit side and one in the CCC and performing operational tasks. This gave them the opportunity to put the theoretical knowledge into practice. At the end of the training, all trainees received a certificate of recognition attesting to their successful completion of the course.

During the last part of the ST activities, the CCC's future operators ran the centre in a kind of test run. Our task was to monitor and mentor their activities. The 13 best performing officers selected by GABC operated the CCC in real conditions. We just “standing behind” them, monitoring their activities and giving advice when it was needed.

This part of the activity was a real surprise for us because our local colleagues took over immediately and used the CCC in a professional manner from the very first moment. The officer who acted as shift commander was able to manage the activities of the whole team. He briefed the staff according to operational needs, giving clear tasks to the CCC operators. The CCC operators were skilled in the use of the various technical tools, and they could manage the flow of information between the CCC and the various units and services of the GABC deployed at the terminal.

Having monitored CCC operators professional, we concluded that the selected and trained PA GABC staff is able to operate the Command Centre in accordance with international standards and operational needs. Of course, further technical and operational improvements are needed.

⁴⁷⁶High frequency

⁴⁷⁷Very high frequency

Conclusions

To deploy specialized teams for certain projects in EU CSDP missions is a relatively new initiative. The first ST deployed under the CSDP umbrella to the European Union Capacity Building Mission in Somalia (EUCAP Somalia) completed its tasks just some months before our team was deployed.⁴⁷⁸

Official feedback from the mission's senior management, EU decision-makers and our local counterpart shows that the Hungarian-Polish border security specialized team has successfully fulfilled its mandate. The professionalism and hard work of the team members ensures that the trained local staff can operate the Al Karamah border crossing and the CCC according to the international standards. The team members have demonstrated their ability to effectively support the work of an international crisis management mission. The deployment of such specialized team seems a good initiative to follow. The work of the team is a good example of how well-trained professionals can be deployed quickly to the area of operations and work effectively there. International regional (like Visegrad4) cooperation could be a model when setting up similar specialized teams in the future. When several neighbouring Member States work together to set up such kind of ST, it is much easier to select the best experts for a particular task. Also, the geographical proximity makes it easy to organise joint pre-mission training for selected experts. Furthermore, we can avoid sending many experts from one Member State at the same time. And last but not least, the fact that short-term deployments are more cost effective for the Member States and the EU budget compared to the cost of experts seconded for one or more years to missions.

Bibliography

1. Agreed Principles for Rafah Crossing (APRC) 2005 The Agreement on Movement and Access (AMA) is an agreement between Israel and the Palestinian Authority (PA), signed on 15 November 2005.
2. ANNEX to the Commission Recommendation establishing a common "Practical Handbook for Border Guards (Schengen Handbook)" to be used by Member States' competent authorities when carrying out the border control of persons and replacing Recommendation (C (2019) 7131 final).
3. GABC Strategy for Integrated Border Management 2016-2020 Drafted with the Support of EUBAM Rafah. 2016.
4. Hungarian Government Decree 332/2007 (XII. 13.) on the opening of border crossing points and temporary border crossing points and operation of temporary and provisional border crossing points.
5. In Control - A Practical Guide for Civilian Experts Working in Crisis Management Missions 3rd Edition Manual and Guideline Originally published 7 Sep 2016.
6. János Varga (2018): Integrated Border Management, Dialóg Campus Budapest.
7. Handbook on CSDP missions and operations the common security and defence policy of the European Union Printed and bound by: Armed Forces Printing Centre, Vienna/Austria, 2015 ISBN: 978-3-902275-42-4
8. Manual for Palestinian Law Enforcement Officers Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) and Palestinian Centre for Strategic Studies and Research (PCRSS), 2012.

⁴⁷⁸EUCAP Somalia: The European Union's civilian mission in Somalia celebrates its 10th anniversary. Source:https://www.eeas.europa.eu/eeas/eucap-somalia-european-union%E2%80%99s-civilian-mission-somalia-celebrates-its-10th-anniversary_en (Downloaded:18 June 2023)

9. Palestinian Presidential Decree No. 16 of 2006 Concerning the Regulation of the Public Administration of the Crossing Points and Borders.
10. Regulation (EU) 2016/399 Of The European Parliament And Of The Council of 9 March 2016 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code) (codification)
11. United Nations Civilian Police Handbook 1995, United Nations Department of Peace-keeping Operations.

Magyar Rendészettudományi Társaság

**Budapest
2023.**